Radu Iacoboaie

CE SE ÎNTÂMPLĂ ÎN ROMÂNIA?

Radu Iacoboaie

CE SE ÎNTÂMPLĂ ÎN ROMÂNIA?

Un proces al comunismului, globalizării
şi materialismului societăţii de consum.

Criza de morală a conducătorilor.

Coperta:
Anghel – Vasile Siminiuc

Tehnoredactare:
Valeriu Dima

ISBN 973-716-073-8

CUPRINS

Dedic această carte ca un omagiu adus tuturor celor, care au avut curajul şi tăria de a înfăptui Revoluţia din Decembrie 1989, precum şi manifestanţilor care şi-au aşezat tabăra („zona liberă de comunism”) în Piaţa Universităţii în 1990. Aceşti oameni şi îndeosebi tineri animaţi de idealuri anticomuniste au fost cei care au creat un curent social, imprimând poporului dorinţa de a-şi recâştiga demnitatea şi libertatea, ca şi dorinţa de schimbare a unui regim dictatorial ce părea invincibil în această zonă a Europei. Se cuvine să cinstim memoria celor care şi-au jertfit viaţa, cu aleasă preţuire şi recunoştinţă. Datorită lor trăim astăzi într-o lume mai bună în care sunt respectate în general drepturile omului.

Autor
ul

PREFAŢĂ
(ÎN LOC DE ARGUMENT)

Această carte nu se pretinde o lucrare ştiinţifică. Şi nu este nici „un proces al comunismului, globalizării şi materialismului societăţii de consum”, cum ar rezulta din maniera în care îşi subintitulează autorul încercarea sa de a răspunde la întrebarea pusă în titlu.

În primul rând, pentru că un proces al comunismului- necesar şi legitim- nu este neapărat legat şi de o punere sub acuzaţie a gândirii materialiste, curent filozofic cu contribuţii importante în fundamentarea unei perspective epistemologice raţionaliste şi a unei explicaţii ştiinţifice posibile asupra existenţei.

Nu se pune la index o superbă şi profundă filozofie despre om ca aceea a lui Nietzsche doar pentru că este revendicată ca sursă de inspiraţie teoretică de către o concepţie socio-politică profund antiumanistă precum doctrina nazistă. Şi, nu se poate repeta aceeaşi greşeală victimizând cugetători care au reprezentat momente deosebite în istoria culturii universale, pe motivul că iniţiatorii ideologiei comuniste, Marx şi Engels, de altfel ei înşişi remarcabili gânditori, aparţin curentului filozofic materialist.

Înţelepciunea noastră populară incriminează cu claritate astfel de practici necumpătate, apreciind cu mult bun simţ că „ nu trebuie să arunci în foc toporul pentru că un nebun a tăiat cu el pădurea”.

Remarc, în context, maturitatea de gândire a autorului, ce încearcă să evite capcana exagerărilor posibile în care astfel de abordări teoretice cad cu uşurinţă.

În al doilea rând, în termeni juridici- dacă tot vorbim de un proces – cele două „cauze”, cea a comunismului şi cea a globalizării, trebuie să fie disjuncte.

Chiar dacă principiul internaţionalismului proletar, exprimat în lozinca de tristă amintire „Proletari din toate ţările, uniţi-vă”, pare să sugereze o năzuinţă de extindere a comunismului la scara planetară, această tendinţă are cu totul alte resorturi decât cele ale globalizării , anume: victoria mondială a revoluţiilor proletare.

Mărturisesc că eu însumi consider fenomenele sociale fundamentate pe ideologiile comunismului şi globalizării extrem de negative pentru prezentul şi viitorul fiinţei umane, încât fiecare poate constitui obiectul câte unui proces, chiar şi numai teoretic, dar *procesele nu pot fi decât separate*.

Globalizarea înseamnă, în opinia noastră, *o a treia formă de colonialism* : după supunerea administrativă a unor popoare de către altele a urmat exploatarea lor economică – neocolonialismul- pentru a se impune în sfârşit, dominaţia informaţională a câtorva superputeri asupra restului lumii (nu întâmplător tocmai aceste ţări foarte puternice promovează ideologia globalizării), cu consecinţe tragice asupra dreptului indivizilor sau / şi comunităţilor umane, la diferenţă şi identitate.

Interesele extrem de puternice aflate în spatele impunerii acestui fenomen ne fac să credem că el este inevitabil, la fel cum au fost colonialismul şi neocolonialismul, dar că omenirea va găsi- acum, ca şi atunci- resursele de înţelepciune necesare pentru a se regăsi întărită întru umanitate într-o epocă postglobalizantă.

Din „rechizitoriul” comunismului nu poate lipsi acuzaţia de a fi transformat, alături de fascism, un întreg secol din devenirea omenirii, secolul XX, într-un interval socio-politic numit, pe drept cuvânt , secolul totalitarismelor. Desfiinţarea societăţii civile, manipularea informaţiei, dominaţia totală a puterii politice asupra întregului ansamblu social, creează premizele instalării unui sistem al minciunii şi ipocriziei generale, o înăbuşire a tendinţelor creatoare ale individului, condamnat la apatie şi

indiferenţă, până la pierderea propriei identităţi: „ Lumea sistemului totalitar este o lume nevrotică, o lume absurdă, o lume a morţii. Nu poţi fi împiedicat însă de a te gândi la un teatru al absurdului.” (Ch. Debbasch, J.M. Pontier, „ Introduction à la politique”, Ed. Dalloz, Franţa, 1991, p. 95).

În mod evident, nu pot fi decât întru totul de acord cu ceea ce autorul acestei cărţi susţine: „ Noi trebuie să-i aducem odată şi odată în faţa justiţiei pe cei vinovaţi şi nu în ultimul rând să condamnăm energic şi definitiv utopia comunistă, căruia i-au căzut din nefericire atâtea şi atâtea victime. Procesul comunismului, în România, cerut cu insistenţă de studenţi şi intelectuali, încă din primăvara anului 1990, va întări cu siguranţă democraţia noastră fragilă (atât de asemănătoare cu cea din perioada interbelică, cedând uşor în faţa totalitarismelor), şi ar reprezenta totodată şi o necesară «reparaţie» morală şi istorică.”

Din această perspectivă, cartea reprezintă rezultatul eforturilor de clarificare spirituală ale unui tânăr intelectual care nu poate rămâne indiferent faţă de frământările generaţie sale; şi este , poate în mai mare măsură- uneori chiar puţin excesivă, dar totuşi profitabilă- rezultatul lecturilor sale, cu speranţa de a realiza o sinteză utilă a problematicii abordate şi a da un posibil răspuns la întrebarea care ne preocupă pe toţi: „ Ce se întâmplă în România?”.

Mai mult, lucrarea are capacitatea de a reda atmosfera dezbaterilor intelectuale ce caracterizează un întreg deceniu postdecembrist şi chiar mai mult, în ţara noastră. Şi nu este puţin lucru.

Prof. dr. Sorin-Tudor MAXIM

Cuvânt înainte

Mărturisesc din capul locului că am pus ca titlu această întrebare, convins că pe mulţi dintre noi ne frământă răspunsul la marile probleme contemporane. Nu am putut să asist ca spectator la prăbuşirea societăţii noastre şi a valorilor acesteia. Nu am dorit să-mi fac un renume. Nu m-am erijat într-un salvator al neamului românesc iar pilda mea, dacă este pozitivă, poate fi urmată. Am încercat doar să identific şi să problematizez unele soluţii găsite de mine sau de alţii. Important este ca România să abandoneze marginea prăpastiei în care se află, blocajele sale şi să facă paşi mari spre viitor. De altfel nu cred că sunt singura persoană care îşi doreşte acest lucru.

Condamnând irevocabil comunismul, am încercat pe parcursul acestei cărţi să realizez o radiografie a societăţii româneşti actuale şi în mod special a paşilor timizi făcuţi în direcţia dezvoltării acesteia, precum şi a mentalităţilor învechite existente; acestea din urmă constituind, după părerea mea, adevărate bariere în calea progresului României. Cum pot fi desfiinţate mentalităţile şi înlocuite? Cred că printr-o muncă tenace de convingere şi prin invitaţia la o analiză mai profundă a realităţilor; putem să încercăm a ne descotorosi de ele sau cel puţin să le revizuim. Din păcate apar chiar şi noi mentalităţi, multe din acestea fiind greşite, pe care trebuie să le avem în vedere.

Tema dominantă a cărţii de faţă este analiza comunismului din mai multe perspective şi critica acestuia indiferent de apartenenţa lui la trecut sau prezent. De asemenea, am abordat problematica situaţiei sociale, politice şi economice din România precum şi cea referitoare la materialismul ce domină această societate de consum, în contextul crizei mondiale generalizate (din toate domeniile de activitate probabil) şi pericolului schimbărilor de climă şi mai ales celui al globalizării (acesta ameninţând cu desfiinţarea statelor suverane şi unificarea lor completă sub conducerea unui guvern mondial).

Prezentul ne relevă faptul că materialismul (fără a incrimina curentul filozofic materialist) domină autoritar

viaţa publică şi privată în toate statele lumii, indiferent de gradul de civilizaţie existent. Din acesta îşi trag seva şi pasiunile politice tot mai pronunţate şi violente din România, unde intensitatea lor a contribuit în mare măsură la apariţia şi perpetuarea unui adevărat circ politic. Tocmai de aceea, cumulate cu alte cusururi grave (corupţie, imoralitate, birocraţie ş.a.) au generat o mare repulsie faţă de politică şi politicieni din partea unei mari părţi a populaţiei. Clasa politică este acum detestată iar politicienilor le pasă prea puţin sau sunt de-a dreptul nepăsători.

Circul politic de la noi a generat în masă dezinteresul public (apatia civică) şi a întărit şi justificat noua mentalitate a «trasului în ţeapă». România a devenit – în opinia unor jurnalişti un «rai al infractorilor». S-au găsit destui până acum care s-au declarat singuri «deştepţi», «descurcăreţi» sau «ageri la minte», capabili şi doritori să profite cât se poate de pe urma ignoranţei sau naivităţii celor «mulţi şi proşti». Aceşti indivizi sau specimene dubioase se numără printre ruinătorii României prin «operele lor de artă» (devalizarea băncilor, deturnări de fonduri publice şi fraude, înşelăciuni etc. etc.). În rândul lor intră şi funcţionarii, care au încasat «comisioane de tranziţie», primind mită pentru înlesnirea sau acordarea unor privilegii nemeritate (de exemplu: în cazul achiziţionării unor bunuri şi servicii de proastă calitate; fapt care a condus mereu la înlocuirea lor repetată şi implicit la cheltuieli publice suplimentare şi costisitoare). Comparativ cu vremea lui Vlad Ţepeş, când erau traşi în ţeapă trădătorii de neam, ucigaşii, spionii, hoţii, tâlharii şi alţii de acelaşi soi, astăzi, printr-o mare ironie şi «răzbunare» a istoriei, indivizii fără scrupule mai versaţi îi «ţepuiesc» pe unii semeni mult mai vrednici decât ei sau pe noi toţi laolaltă.

E bine de reţinut că la noi circul politic iniţiat de C.V. Tudor (liderul PRM) şi perpetuat şi astăzi, are ca drept scop abaterea atenţiei publice de la gravele probleme ale României. Electoratului i se oferă «spectacole» în loc de soluţii la aceste probleme, determinându-ne să rememorăm străvechea epocă sclavagistă, când luptele sângeroase ale gladiatorilor asigurau deliciul total al spectatorilor. Cu alte

cuvinte, în loc să se pună accent pe munca susţinută a tuturor pentru a determina schimbarea în bine a nivelului de trai al românilor, mulţi politicieni încearcă îmbătarea electoratului şi aducerea lui într-o realitate virtuală departe de realitatea însăşi. La noi se merge pe «principiul»: cât mai puţină muncă şi drepturi salariale cât mai mari. Interesant principiu de viaţă!

Am încercat să analizez cât se poate de obiectiv, tristele realităţi ale societăţii româneşti contemporane fără a mă opri la o simplă analiză politică. România traversează o criză puternică în aproape toate domeniile. Situaţia ei nu reprezintă o excepţie în plan internaţional, şi omenirea se află şi ea în schimbare şi într-o criză periculoasă. Ceea ce se petrece acum la noi e ruşinos, degradant şi revoltător încât n-ar trebui să ne mire faptul de ce atâţia tineri preferă să muncească ori să se stabilească în străinătate. Ar trebui însă, să conştientizăm indiferenţa de care dăm dovadă noi, românii, faţă de problemele majore care macină România şi ne epuizează sufleteşte. Această neutralitate se întoarce fără îndoială, ca un bumerang, împotriva noastră iar istoria ne va condamna irevocabil. Ştiu doar că ei, scriitorii, au şi o misiune ingrată de a trage un semnal de alarmă în societate pentru a trezi din nou conştiinţele amorţite ori lăsate în paragină.

Prin această carte, lansez şi eu încă un apel societăţii civile să se implice mult mai mult în treburile vieţii publice şi să vegheze asupra modului în care s-a înţeles să se facă politica la noi. Problemele majore ale României, care ar trebui să fie supuse unor dezbateri publice serioase, sunt în opinia mea: în primul rând, legislaţia inadecvată din multe domenii, menţinerea unor vechi mentalităţi în rândul politicienilor şi populaţiei, precum şi lipsa de transparenţă din activitatea politică şi neaplicarea corectă a principiului separaţiei puterilor în stat. Astfel, din cauza legislaţiei existente, incomplete, necorespunzătoare sau defectuoase, precum şi a vidului legislativ, suferă toate domeniile de activitate. Cât priveşte mentalităţile, schimbarea acestora trebuie să înceapă şi la nivelul înalt al politicienilor, care sunt în măsură să le explice cel mai bine oamenilor şi să-i convingă, decât o poate face mass-media din România. De

asemenea, o problemă urgentă şi de interes major este separarea reală, conform Constituţiei, a puterii judecătoreşti faţă de puterea legislativă şi cea executivă (a guvernului). În mod normal, acestea trebuie să fie libere şi să poată exercita un anumit control prin supravegherea celorlalte. În nici un caz, nu se recurge la imixtiunea brutală în activitatea alteia.

Despre aceste probleme de mai sus am menţionat în mod detaliat şi am căutat soluţii. Reformele trebuie făcute la nivel structural şi cu voinţă politică. La noi însă, deşi au trecut 15 ani, ne menţinem cu reforma undeva la suprafaţă, aceasta fiind făcută într-un mod lent şi superficial. E adevărat că suntem la început şi trebuie să învăţăm din nou democraţia, fiindcă politicienii de dinaintea dictaturii comuniste au dispărut. Totuşi nu putem să lăsăm să mai treacă decenii peste noi, lăsând ţara abandonată cu totul sărăciei, corupţiei şi birocraţiei, fără a încerca să le rezolvăm măcar într-un mod rezonabil. Sperăm că într-un viitor îndepărtat, educaţia va reuşi să înfrângă pornirile greşite ale oamenilor iar modul de organizare al societăţii se va apropia de perfecţiune. Până atunci, democraţia trebuie perfecţionată şi «recreată mereu», fiind, în condiţiile actuale, singura formă superioară de organizare socială şi politică.

Aş dori să mai adaug că nu mi-am propus să fac propagandă nici unui partid politic. În definitiv, fiecare dintre noi are libertatea alegerii şi desigur are anumite simpatii şi antipatii. Dacă vreun partid ar fi posesorul unic al adevărului, situaţia ar fi simplă: l-aş recomanda cu toată căldura. În schimb subliniez ideea potrivit căreia dezinteresul faţă de politică şi viaţa publică, adică până la urmă lipsa conştiinţei civice (lipsind de la votare, votând ca alţii ori „cu mânie”, din răzbunare), poate conduce la o criză mai puternică a societăţii noastre, de care pot să profite foarte bine duşmanii democraţiei indiferent de culoarea politică (partizanii comunismului, dictaturii militare ş.a.). Cui ar putea folosi într-adevăr întoarcerea de pildă a comunismului? Suntem condamnaţi de istorie să ne repetăm greşelile trecutului dacă nu vom învăţa din lecţiile oferite până acum de ea.

Dacă aceste rânduri sau paginile următoare vor reuşi să trezească interesul cititorului, să-i readucă în suflet măcar o fărâmă din energia, euforia şi speranţele din ceasurile Revoluţiei din decembrie 1989 m-aş simţi onorat, iar dacă vor mobiliza energii creatoare şi curente de opinie, aş fi de-a dreptul fericit. Lăsând la o parte grijile banale de zi cu zi putem determina o nouă atitudine faţă de prezentul şi viitorul nostru. La final, după un periplu printre realităţi şi probleme de care nu poate fi cu totul străin, cititorul va avea cuvântul cel mai greu şi anume ultimul cuvânt.

Rog cititorii să mă ierte pentru folosirea uneori exagerată a citatelor şi de asemenea autorii citaţi (mai ales dacă am adăugat mici comentarii uneori între paranteze). Am avut nevoie de acestea pentru a demonstra clar adevărul gol-goluţ din România, pentru cunoaşterea mai profundă a realităţilor ei şi pentru întoarcerea României (un vas în derivă?) la un liman sau la ... normalitate. Poate că este o ţintă mult prea mare dar nu sunt singurul român care doreşte binele tuturor. Chiar dacă uneori n-am făcut decât să preiau observaţiile unor specialişti din diverse domenii, sper că le-am selectat atent într-o lucrare de sinteză şi analiză, oferind publicului larg informaţii necesare şi motive de reflecţie asupra lumii în care trăim. Este, dacă vreţi, o viziune de ansamblu asupra societăţii ori un alt fel de raport despre starea naţiunii române în anul 2004.

Pentru cititori, îmi permit să-l citez pe Petre P. Negulescu:

> Aş vrea ca paginile ce urmează să nu fie considerate decât ca o încercare modestă de a înlesni meditaţiile proprii ale celor ce le vor citi, asupra problemelor de care se ocupă. Căci la adevăr trebuie să ajungă fiecare singur, prin propria lui osteneală. Ideile pe care le ia, de-a gata, de la alţii, îi rămân, în ceea ce le constituie tăria sufletească, străine, şi nu-i pot fi de mare folos. Ajutorul altora, însă, la străduinţele lui personale, îl poate primi orişicine; îi poate fi chiar, uneori, în materiile mai complicate şi care presupun studii speciale, mai întinse, indispensabil. [...] Nimeni nu poate fi scutit să dea mai puţin, fiindcă nu e în măsură să dea mai mult. Oricât ar fi de slabă, lumina, cum zice «Evanghelia», nu trebuie ţinută sub obroc.
>
> (în „Destinul omenirii”, Ed. Nemira, 1994, Bucureşti, pp. 15-16).

Iată de ce am scris aceste rânduri, încercând să pătrund în realităţile mai profunde ale prezentului nostru – care nu este tocmai cel dorit -, convins pe deplin că noi, românii, avem cel puţin obligaţia morală să cinstim cum se cuvine memoria eroilor martiri ai Revoluţiei, să clarificăm şi să facem lumină în cazul evenimentelor petrecute în urmă cu 15 ani. Noi trebuie să-i aducem odată şi odată în faţa justiţiei pe cei vinovaţi şi nu în ultimul rând să condamnăm energic şi definitiv utopia comunistă, căreia i-au căzut din nefericire atâtea şi atâtea victime. Un proces al comunismului a fost cerut de studenţi şi intelectuali încă din primăvara lui 1990. Acest demers, realizat prin implicarea întregii societăţi civile din România va întări cu siguranţă democraţia noastră fragilă (asemănătoare celei din perioada interbelică, cedând uşor în faţa totalitarismelor) şi ar reprezenta totodată acea «reparaţie» morală şi istorică atât de necesară.

Am încercat totodată să subliniez importanţa covârşitoare a înfăptuirii unei revoluţii paşnice, pe cale morală, o adevărată revoluţie a spiritului sau reformei conştiinţei individuale, ca un pas extrem de important pentru însănătoşirea societăţii noastre. În acest sens, un mare sociolog român, numindu-l astfel pe Petre Andrei, preciza că «reforma conştiinţei poate aduce cea mai radicală transformare socială»:

> Problema sensului vieţii a preocupat pe foarte mulţi cugetători, care au dat diferite soluţii acestei chinuitoare întrebări. Cei mai mulţi însă au privit viaţa, nu sub aspectul ei biologic, individual, ci în legătură cu societatea. Şi dacă unii au pus ca sens al vieţii iubirea de aproapele şi jertfirea de sine însuşi, alţii au pus adevărul social, alţii binele social. În definitiv mai toţi au recunoscut o realitate supraindividuală, societatea, care dă sens vieţii individului.
>
> Dar cum putem realiza noi binele, adevărul social?[…] Se poate schimba societatea de azi prin revoluţie sau nu? Iată deci cum se impune problema dacă revoluţia este sau nu un mijloc de transformare socială. Astfel devine revoluţia o problema de seamă a politicii. Dar acest fenomen intereseaza viaţa întreagă şi importanţa lui depăşeşte domeniul politicii, căci în mod firesc ne întrebăm ce valoare are acest fenomen din punct de vedere etic? E admisibilă revoluţia cu grozăviile, ce se comit în numele celor mai frumoase şi ideale principii? Scuză scopul mijloacele sau nu? Iată cum devine revoluţia o problemă politică şi etică în acelaşi

timp. De aceea MASARYK ,preşedintele Republicii Cehoslovace, susţine că revoluţia este «crucea politicii de azi şi a eticii».

Dar revoluţia presupune o întreagă stare socială, complexă, cu o structură economică determinată, cu o constituţie juridică anumită. Revoluţia vrea să înmormânteze o societate pentru a crea o alta, pentru a realiza un ideal nou, de aceea se cuvine să cercetăm acest fenomen mai de aproape, prin prisma obiectivitaţii ştiinţifice. [1]

În ceea ce priveşte viaţa politică din România, fără a avea pretenţia absolută, că aş avea viziunea cea mai clară asupra realităţii, în opinia mea dl. Ion Iliescu şi-a atras multă vreme simpatia populaţiei mai ales datorită imaginii sale publice construită de apropiaţi ai săi şi de televiziunea de stat. Chiar şi Virgil Măgureanu, fostul şef al SRI l-a ajutat cred în acest sens, el însuşi îşi susţinuse teza de doctorat pe tema manipulării opiniei publice. Astfel, Iliescu a fost prezentat concetăţenilor drept un apărător al celor mulţi, «un factor de stabilitate», un moderator al vieţii publice, un om perfect echilibrat şi prin urmare demn de a fi preşedintele României. Iar această imagine a lui a fost îmbunătăţită considerabil prin desele comparări cu Ceauşescu şi Corneliu Vadim Tudor; acesta din urmă fiind apreciat ca total opus în ceea ce priveşte echilibrul şi garanţia oferită pentru stabilitatea politico-socială şi economică.

Când românii vor fi uniţi din nou în jurul unor idealuri şi scopuri comune importante pentru destinul ţării, când vor reedita acele momente din preajma Marii Uniri de la 1918, prezentul nostru, dar mai ales viitorul, vor arăta cu siguranţă mult mai bine.

Nu în ultimul rând, îmi exprim întreaga recunoştinţă celor care m-au îndemnat, m-au îndrumat şi m-au susţinut, contribuind la apariţia acestei cărţi. În mod special ţin astfel să mulţumesc, în primul rând doamnei profesoare de filosofie Maria Iurescu şi domnului profesor universitar doctor Mihai Iacobescu, pentru bunăvoinţă şi pentru observaţiile critice asupra istoriei, în speţă asupra comunismului. Pe această cale doresc să-mi exprim sincer gratitudinea faţă de domnul lector universitar doctor Dan–Ioan Dascălu pentru clarificarea problemelor legate de marxism şi totalitarism. Şi, bineînţeles, domnului profesor

universitar doctor Sorin–Tudor Maxim, care m-a ajutat foarte mult să-mi definesc cât mai clar problemele vitale de care m-am ocupat.

De asemenea, îi mulţumesc domnului profesor Colomeischi David, care mi-a insuflat pasiunea pentru istorie şi pentru recomandările făcute. Ţin să mulţumesc în mod deosebit şi domnului Valentin–Mihai Bohatereţ, doamnei Măriuca Petrariu, editurii, domnului Valeriu Dima şi domnului Anghel–Vasile Siminiuc, precum şi bunului meu prieten Hodel Daniel.

Autorul

16 decembrie 2004

INTRODUCERE

Decăderea culturii.
Pledoarie pentru lectura cărţilor.

Înainte de a intra în subiectul propus – analiza tendinţelor culturii actuale -, cred că e bine să precizez din capul locului că orice încercare de a face o radiografie cât mai pertinentă şi veridică a societăţii româneşti (inclusiv sub raportul culturii) ar putea fi sortită eşecului pentru că un punct de vedere personal poate să nu fie acceptat de către toţi cititorii. Aflată într-o permanentă schimbare, accentuată de tranziţia noastră spre capitalism, această societate nu rămâne mereu inertă sub lupa limitată a observaţiilor noastre, alunecându-ne parcă de sub picioare ca nisipurile mişcătoare. În definitiv, totul este relativ, extrapolând spusele marelui savant Albert Einstein.

Un prim aspect de netăgăduit este faptul că trăim într-o societate imperfectă, departe de viziunea filozofului antic Platon datorită imperfecţiunii umane a tuturor membrilor ei. Dacă oamenii ar fi perfecţi şi ar avea numai calităţi, desigur că şi societatea ar fi una perfectă, un adevărat paradis. Însă lucrurile nu stau deloc aşa, drept consecinţă stau nenumărate acţiuni distructive sau devastatoare în funcţie de gravitatea lor, care se petrec mereu în lumea întreagă: omoruri, asasinate politice, războaie şi atentate teroriste etc. etc. Nu mai vorbim de alte aspecte vizând flagelul corupţiei, birocraţiei ş.a.m.d.

Mă raliez opiniei multor intelectuali români, care susţin că asistăm la o decădere a culturii din zilele noastre, fapt care evident se repercutează asupra calităţii vieţii noastre. Societatea în ansamblul ei este bolnavă iar unul din simptomele ei este prăbuşirea valorilor universal valabile. În orice domeniu cultural observăm neputincioşi o apatie şi o mediocritate mulţumită de ea. Se poate vorbi de o criză a culturii, care determină oamenii să se preocupe exagerat de mult de existenţa lor materială. Atât în cazul

celor mulţi care se luptă pentru supravieţuire graţie stării precare materiale în care se află, cât şi în cazul celor proaspăt îmbogăţiţi (în marea lor majoritate), cultura este aşezată undeva printre ultimele priorităţi şi necesităţi sau este chiar înlocuită de cultura falsă a kitsch-ului occidental şi comercial (care propagă diferite porcării colorate, cum le numea Cristian Tudor Popescu). Invazia manelelor în preferinţele muzicale ale tinerilor şi chiar a unor vârstnici, dacă ar fi să luăm doar un aspect al culturii, demonstrează o acută decădere a acesteia, obligându-ne să ne punem întrebarea firească: încotro ne îndreptăm?

Odată cu prăbuşirea de care aminteam, se constată simultan o îndepărtare tot mai mare a omului faţă de hrana lui spirituală din toate timpurile şi anume – cartea. În tranziţia dureroasă pe care o parcurg românii din 1989 încoace, cultura a avut mereu de suferit. Apare o întrebare de bun simţ: oare cui îi mai pasă să citească regulat sau măcar din când în când o carte bună, pe care s-o răsfoiască cu plăcere? Nu mă refer aici la cărţile de specialitate, indispensabile dobândirii şi stăpânirii vreunei profesii sau la cele care au un rol de a îndruma sau clarifica, de pildă felurite ghiduri, dicţionare etc. (acestea sunt cele care se vând cu succes în zilele noastre). Eu mă refer strict la acele cărţi de suflet, care merită citite pentru a ne împlini spiritual şi de a rezista banalităţii vieţii, contribuind direct la evoluţia spirituală necesară. Este vorba de operele din literatura română şi universală, precum şi unele cărţi contemporane. Nu exclud nici cărţile cu tematică religioasă, care se adresează şi ele sufletului nostru avid de cunoaştere şi de reîmprospătare a cunoştinţelor ameninţate perpetuu de uitare.

De ce ar avea nevoie oamenii de cultură? Nu pot trăi oare fără ea? E ca şi când ne-am întreba de ce are nevoie omul de educaţie. Pentru că, în opinia mea educaţia este legată de formarea noastră intelectuală până la o anumită vârstă (de regulă până la terminarea studiilor) iar cultura reprezintă educaţia care se face de la vârsta cea mai fragedă până la cea mai înaintată, având în vedere că omul învaţă din toate şi toată viaţa.

Pentru a ne feri de orice confuzie supărătoare şi nocivă, trebuie făcută mai întâi diferenţa dintre informare (ca act de dobândire a unor cunoştinţe mai mult sau mai puţin folositoare) şi actul de cultură (care reprezintă un act de instruire personalizat de asimilare a acestor cunoştinţe, pe care noi le alegem, le filtrăm prin conştiinţa noastră şi decidem dacă sunt bune sau nu şi ce facem cu ele). Să fii azi informat nu e rău desigur, e un prim pas spre cultură. Folosirea informaţiei este piatra de încercare a personalităţii noastre. Nu e suficient s-o stăpâneşti. Ea trebuie transpusă în practică.

Diferenţa avută în vedere poate fi ilustrată simplu: una este să citim un ziar, din care aflăm lucruri mai mult sau mai puţin plicticoase sau interesante şi cu totul altceva este utilizăm în viaţa noastră aceste informaţii sau să citim o carte din care avem ce învăţa. În ultimul caz, intervine artileria grea a sentimentelor noastre şi un dialog fictiv cu autorul ce poate fi instructiv şi captivant. În lectura unei cărţi apare un proces de învăţare interactivă (cu un alt subiect, înlocuind practic dialogul cu autorul însuşi), proces din care omul iese realmente cu un câştig moral şi spiritual benefic pentru sănătatea sa intelectuală (spiritul său menţinându-se viu şi util). Dacă prin cultură, omul are şanse mărite de a reuşi în viaţă (împlinindu-se profesional şi spiritual), trecând cu succes prin toate încercările vieţii, atunci se poate spune că, cristalizarea actului de cultură (vorbesc de carte) este mult mai importantă, eclipsând celelalte mijloace de informare la modă astăzi (televiziunea, internetul, radioul, presa). În special, cărţile de filozofie şi de poezie dezvoltă aptitudinile intelectuale şi pun mai bine în mişcare „muşchii minţii”. Cartea poate fi înlocuitorul perfect şi similar exerciţiului fizic din sport (care asigură sănătatea fizică a omului). De altfel, cartea a fost şi rămâne hrana preferată a spiritului uman. Există jocuri de la cele mai simple şi până la cele mai sofisticate (precum şahul), care ajută dezvoltării minţii (adică intelectului uman sau inteligenţei în particular) dar acestea nu ajută în aceeaşi măsură ca lectura.

Dacă avem în vedere importanţa cărţilor, e firesc să ne întrebăm şi să identificăm cauzele care conduc la

înstrăinarea apărută în relaţia om-carte. Majoritatea vor spune probabil că nu au efectiv timp să citească. Nu contest faptul că ar exista o criză de timp şi că omul consideră timpul ca fiind un bun preţios şi necesar pentru a-şi acoperi nevoile materiale stringente. Însă, nu putem neglija nici faptul că în goana aceasta nebună după avere şi bunuri, omul ajunge să uite de sufletul sau spiritul său. Putem da vina pe tehnologie, considerând-o răspunzătoare pentru că ea cunoaşte un avânt considerabil? Sigur că nu. Omul însuşi se face răspunzător pentru declinul spiritual din vremurile noastre. El este cel care s-a înstrăinat de semenii săi, de natură şi chiar faţă de Dumnezeu. Este vorba numai de opţiunea lui, alegând ceea ce i se pare mai uşor. Sloganul potrivit căruia „timpul costă bani” nu face altceva decât să cultive goana după bani şi să o justifice. Acesta se dovedeşte însă foarte păgubos pentru personalitatea noastră, ducând în final la imoralitate şi ilegalitate. De aceea, se impune cu necesitate să acordăm puţin din timpul nostru limitat pentru autoeducaţie (care nu se termină în fond niciodată) şi cultura autentică. Trebuie să fim interesaţi şi de progresul nostru spiritual, nu numai de cel material (în fond mai puţin important dacă analizăm bine lucrurile).

O altă cauză ar fi comoditatea umană sau lenea. Avem tendinţa să optăm pentru tot ceea ce ne este mai uşor de făcut. Nu e mai simplu să privim la TV sau pe ecranul computerului ori să ascultăm radioul decât să lecturăm din ziare şi cărţi? Evident că da. Având în vedere că aceste mijloace de informare (excluzând lectura) sunt caracteristice timpului nostru şi vitezei din viaţa noastră (asaltată de pretutindeni de noi şi noi informaţii), pot afirma cu certitudine că ne mărim singuri stresul mental când ne lipsim de exerciţiul lecturii. Cărţile au pierdut teren pentru că sunt considerate cumva demodate iar omul e tot mai nerăbdător să primească rapid informaţia de care are nevoie şi caută mijloace noi, cât mai sofisticate. De pildă, ecranizarea unui roman de succes ne scuteşte de lectura îndelungată a acestuia dar efectul nu este acelaşi. Câştigăm într-adevăr timp dar pierdem ceea ce este esenţial pentru spiritul nostru. Nici anturajul şi nici faptul că informatica e

considerată un domeniu «de viitor» nu pot justifica înstrăinarea de carte. La urma urmei, s-ar putea să nu câştigăm timp şi să fie doar o iluzie, pentru că excluzând lectura practic ne omorâm timpul (pentru a evita plictiseala).

Pe de altă parte, se poate evidenţia şi un dezinteres al statului de a subvenţiona preţul cărţilor, aşa cum se practică în multe ţări occidentale (sau de a-l menţine la o cotă rezonabilă). Pot exista oare la noi interese oculte şi perfide pentru manipularea maselor (a majorităţii populaţiei) menţinând-o permanent într-o stare de ignoranţă cât mai mare? Totuşi se impune o constatare amară: nu mulţi români îşi mai permit să cumpere cărţi, de parcă lectura unei cărţi a devenit un lux şi un apanaj al celor bogaţi. Consider însă că sunt totuşi destui români care îşi doresc dar nu au suficiente mijloace financiare. Mi se pare degradant şi insultător acest lucru pentru o societate aşa-zis democratică. Cât s-a scris până acum în ziare despre curente politice şi partide, aşa cum apar în cărţile de politologie? Cred că aproape nimic sau chiar nimic. Ori, asemenea informaţii sunt vitale pentru opţiunile electorale date în deplină cunoştinţă de cauză. Dacă în mediul urban, nu apare informaţia autentică şi detaliată, ce să mai vorbim de zona rurală, unde ea este inexistentă. Ne mai mirăm de ce câştigă mereu un partid în lumea rurală? Doar bunul simţ şi flerul îl mai poate ajuta pe român să nu-i mai voteze pe cei care s-au dovedit incapabili de a îmbunătăţi viaţa sau nivelul de trai al cetăţenilor. Politicienii noştri n-ar trebui să promită prea multe dacă nu pot să îndeplinească angajamentele asumate şi ar trebui să facă tot ceea ce le stă în putinţă pentru a promova interesul general iar nu personal. Aşa cum corupţia nu este posibil de eradicat în întregime şi permanent, dar poate fi adusă la un nivel rezonabil care să nu pericliteze bunul mers al economiei româneşti şi climatul de afaceri, tot astfel politica trebuie făcută de oameni cât mai oneşti şi competenţi. Altfel, se va ajunge întotdeauna la stagnare sau chiar regres.

O oarecare vină pentru dezinteresul omului pentru lectura cărţilor este cred şi acest avânt fără precedent al

tehnologiei din ultimii o sută de ani (mai precis ultima jumătate de veac). Practic azi se poate construi aproape orice ne-am dori. Doar sufletul omului nu poate fi modificat sau creat. Devenim pe zi ce trece tot mai puternici în plan tehnologic, graţie cuceririlor ştiinţelor şi tot mai săraci din punct de vedere spiritual. Au apărut tot mai multe voci apocaliptice susţinând că omenirea se îndreaptă către un dezastru definitiv întrezărind „sfârşitul lumii”. Sunt de acord cu ecologiştii însă, care aduc argumente ştiinţifice legate de „efectul de seră”. În mod normal, tehnologia trebuie să ţină pasul cu evoluţia spirituală. Echilibrul dintre acestea e important pentru menţinerea vieţii pe pământ. Ce s-ar alege din omenire, dacă de pildă armele cele mai distructive ar încăpea la un moment dat pe mâna unor oameni certaţi cu legea şi iresponsabili în acelaşi timp? Nici nu vrem să ne gândim la consecinţe. E adevărat că Dumnezeu veghează asupra creaţiei Sale şi n-o va lăsa să fie distrusă. De aceea se impune să facem eforturi unite în acest sens. Savanţii trebuie să fie oameni educaţi şi cultivaţi, care să folosească fiecare cucerire a ştiinţei în scopuri pozitive şi să ferească lumea în felul acesta de autodistrugere.

Sensul vieţii omului nu rezidă în acumularea de bunuri materiale. Tot mai mulţi visează să devină bogaţi şi să trăiască raiul pe pământ, fiind parcă angrenaţi într-o competiţie oarbă şi globală. Sensul vieţii e mult mai profund. Avem obligaţia sacră de a lăsa urme adânci ale trecerii noastre prin această viaţă, care să amintească de noi oricând cu plăcere. Tot ce primim ca dar de la Dumnezeu trebuie să folosim şi să căutăm de asemenea creaţia iar nu distrugerea.

Cultura este oxigenul de care avem mereu nevoie pentru a fi vii din punct de vedere spiritual. Societatea are nevoie de „oameni de calitate”, înzestraţi cu această dorinţă permanentă de autoperfecţionare, pentru a progresa în orice domeniu. Este motivul pentru care educaţia reprezintă azi dar şi în viitor o prioritate naţională în multe ţări.

Oamenii vremurilor noastre suferă de pe urma celor care încearcă să-i manipuleze cu neruşinare în mod vizibil

sau ascuns. Suferă de lipsa clarviziunii sau de ceea ce aş putea numi confuzie totală. Sunt prea multe informaţii în jur dar şi secrete, prea multă ceaţă şi prea puţine răspunsuri. Confuzia în care cred (cu convingere) că se află astăzi mulţi dintre concetăţenii noştri se datorează în mare parte lipsei de informaţii utile sau ignoranţei liber consimţite. Adevărul nu e uşor de descoperit întotdeauna. Nu e uşor nici să fii foarte selectiv în privinţa lecturilor, lucrurilor utile din viaţă şi chiar în privinţa propriilor observaţii (dacă sunt de valoare certă). Această confuzie de care aminteam la început cred că este amplificată de confuzia care domină mass-media în general. Exploatarea senzaţionalului (pentru ca revistele şi ziarele să se vândă, deci pentru a avea tiraj mare şi profit) se face în detrimentul promovării actelor de cultură autentice şi valoroase. Televiziunea, care are acum atât de mulţi telespectatori nu face nici ea excepţie. Este mult prea mult aspect şi conţinut comercial în cadrul emisiunilor TV. Prea mult sex (vulgaritate), violenţă pe micul ecran şi în ziare, accentul fiind pus mereu pe evenimentele neplăcute, grave şi negative (jafuri, omoruri etc) inducând românului în cazul de faţă că trăim într-o societate bolnavă, alienată (şi uneori chiar incită la săvârşirea lor). În mare măsură, societatea e chiar aşa dar cine o va vindeca?

Mă întreb oarecum retoric cui serveşte în fapt manipularea mijloacelor de informare (mass-media) într-o proporţie atât de mare încât e firesc să ne îngrijorăm cu toţii. Să fie oare influenţa politică atât de mare? Desigur, cei care vor acest lucru au motivele lor. Dar nu sunt motivele şi aspiraţiile noastre ale tuturor. România a ajuns – se pare -, o maşină de vot pentru că mulţi români votează prea uşor luându-se după alţii sau fără a chibzui alegerea făcută.

Într-un articol interesant intitulat „Poporul şi televizorul”, Codrin Liviu Cuţitaru analizează un sondaj (anchetă sociologică) făcut de Gallup şi Metro Media Transilvania (sprijiniţi de un program Phare): „Ce vreau să spun, în primul rând, e că nu te poţi arăta surprins de cele 97 de procente dintre copii noştri care nu au treabă cu cărţile şi nici măcar cu cititul, considerând, legitim, o

eventuală revistă cu benzi desenate drept un minim exerciţiu de lectură. Nu ai cum să te revolţi nici de faptul că doar 3% dintre puştani mai au apetenţă pentru activităţi culturale (instrument muzical, teatru, concerte etc). [...] Sau că avertismentul «12», «16» nu înseamnă nimic pentru familiile din România, procente importante dintre copiii investigaţi privind fără probleme emisiuni / filme cu violenţă, sex şi consum de droguri. În sfârşit, nu te aruncă în nevroză nici informaţia că primul film pornografic e văzut în intervalul 9-13 ani de către adolescenţii români. De ce rămâi la toate rece, vorba poetului? Dintr-un motiv foarte simplu: aceste grozăvii şi anomalii derivate din grotescul cel mai pur sunt nişte «copilării» (într-adevăr!) pe lângă grotescul, grozăviile şi anomaliile experimentate de noi toţi de-a lungul interminabilei «tranziţii».”

Mai departe, acelaşi autor consemnează: „Am atras atenţia în mai multe rânduri, în rubrica de faţă, asupra riscurilor implicate, pe termen lung, de descalificarea şi discreditarea la care este supusă educaţia în România contemporană. Bineînţeles, când vii cu astfel de probleme, ţi se râde, de regulă, în nas, exact în virtutea principiului enunţat mai sus. Trăim nebunii mai mari decât perimarea şcolii. Cui îi pasă de imbecilizarea tineretului, fenomen lent şi,oricum, cu efecte tardive? Şi totuşi, îmi permit să revin cu o idee anterioară. «Criza mică» (educaţia) se află la temelia «crizei mari» (degringolada societăţii în ansamblu) şi, ca atare, îndreptarea celei dintâi, poate fi primul pas către remisia celei de-a doua şi către evitarea unei distrofii majore a identităţii colective. Faptul că nu am avut lideri politici (şi încă nu-i avem), după un deceniu şi jumătate de la căderea lui Ceauşescu, şi că totalitatea conducătorilor isteriei postrevoluţionare a subminat economia naţională prin corupţie rudimentară (similară anilor treizeci, din universul lui Al Capone) este, în mod fundamental, consecinţa unei carenţe educaţionale venite din comunism. Sistemul ceauşist nu a încurajat formarea liderilor veritabili şi a indivizilor integri, întrucât o dictatură nu se poate perpetua prin ei. Autocraţia exploatează (cu fulminant succes) cozile de topor, poltronii şi ipocriţii capabili să dea «cezarului» din vârful piramidei onorul suprem. Aceste

personaje au reprezentat «eşalonul doi» al puterii ceauşiste. Era inevitabil ca ei să nu apuce frâiele mecanismului imediat după sucombarea tătucului şi să nu-şi articuleze o nouă lume după chipul şi asemănarea lor. [...] România a mers şi merge încă pe un drum greşit, fiind copleşită de o oligarhie financiară de tip mafiot, ce a transformat corupţia în mod de viaţă. [...] Nimeni totuşi nu pare pregătit să ia vreo măsură de îndreptare, asumându-şi colapsul cu o resemnare fatalistă, demnă de variantele cele mai înnegurate ale Mioriţei. [...] Principala aberaţie românească apare tocmai aici, în amânarea «revenirii la onorabilitate» şi, mai ales, în dărâmarea morală şi intelectuală a tineretului autohton. 97% dintre copii sunt lăsaţi cu bună ştiinţă, să admire discursul primitiv al Andreei Marin, maneliştii nocivi ai lui Teo sau agitaţia vulgară a lui Dan Negru. Lor nu li se oferă alternativă de model, fiind împinşi – de indolenţa şi ipocrizia unei puteri bolnave (care a anulat ideea obţinerii virtuţii prin educaţie) – spre autodistrugere. Ce se va întâmpla cu ei ca adulţi? Vreţi să vă răspund sincer? OK! Probabil că vor intra în politică!”

Într-un alt articol semnat de Adrian Cioflâncă este analizată statistica oferită de CURS şi IMAS în 2004: „s-ar părea că românii depind de televizor precum scafandrii de tubul de oxigen. [...] Televizorul e un veritabil ghid în viaţă – cel mai important furnizor de chei de lectură pentru decriptarea actualităţii, sursă esenţială de informaţii, de plăceri, de norme, de valori, de ierarhii, de gusturi, de opinii etc. S-ar putea spune că oamenii au ajuns să nu-şi mai trăiască o bună parte din viaţa lor în mod direct, ci prin medierea operată de micul ecran. TV-ul e un soi de aparat vital de conectare la real. [...] 80% dintre români nu sunt interesaţi de politică. Această informaţie a fost propagată imediat, cu o energie demnă de o cauză mai bună, de cei din preajma puterii, pentru a se justifica astfel lipsa dezbaterilor politice consistente şi absenţa candidaţilor PSD de la confruntările electorale directe de pe posturile de televiziune. Aşa cum s-a văzut, partidul de guvernământ a mers, în campania electorală, pe modelul rusesc, încercând să diminueze miza cursei electorale şi importanţa

confruntării politice, să dedramatizeze şi să depolitizeze bătălia, astfel încât victoria sa să pară firească, de neocolit, o fatalitate. PSD a făcut o campanie instituţională, masivă, copleşitoare, de partid care domină instituţiile statului şi controlează distribuirea resurselor, care nu are a-şi plebiscita puterea, care trebuie doar să facă, nu şi să vorbească, să intre în competiţie directă, pentru a-şi păstra puterea.”

Acelaşi autor preciza în continuare: „Numeroase posturi TV aservite puterii au intrat în această strategie. Campania electorală de pe micul ecran a fost apatică, placidă, îngrozitor de plictisitoare. Mesajul implicit era: toate sunt bune şi frumoase, nu se întâmplă nimic şi nici nu trebuie să se întâmple ceva.[...] PRO TV, altădată campioană în talk-show-uri, a scos din grilă dezbaterile. Patronul postului, Adrian Sârbu, a fost unul din coordonatorii campaniei electorale a lui Mircea Geoană, iar sistarea dezbaterilor la PRO TV este încă un semn că noncombatul a fost strategia PSD. Prima TV, alt post afiliat PSD, nu a organizat deloc confruntări electorale, iar Realitatea TV a fost de-a dreptul portavocea puterii. Legea şi CNA-ul, care impun timpi stricţi de antenă candidaţilor şi un comportament de primadonă, au contribuit la atmosfera pacifică. Surpriza a fost că PSD a pierdut tocmai din cauza noncombatului (la alegerile locale din iunie 2004). Încercând să-i păcălească pe alţii că românii nu sunt interesaţi de politică, strategii PSD au ajuns să se păcălească pe ei înşişi. Dacă ar fi ţinut cont de toate datele din analizele citate, ei ar fi văzut nu doar că 80% dintre români se declară dezinteresaţi de politică, ci şi că în jur de 60% din populaţie este interesată sau foarte interesată de campania electorală din acest an. Tot atâţia s-au declarat interesaţi de alegerile locale. În 2000, 70-80% din populaţie a urmărit dezbaterile televizate (37% aproape zilnic, iar 49% de câteva ori pe săptămână). O jumătate din electorat afirmă că emisiunile TV sunt importante pentru decizia de vot şi mai mult de jumătate admite că s-a decis cu cine votează chiar în timpul campaniei electorale sau chiar după ultima dezbatere televizată. De ce? Pentru că, în general, lipsesc informaţiile despre candidaţi: aceeaşi jumătate de

electorat recunoştea înainte de campania electorală că nu are informaţii despre candidaţi pentru a putea lua o decizie dinainte. [...] Aşa se face că, refuzând să trimită candidaţii la confruntări directe în care să dea seamă de ce au făcut sau intenţionează să facă, a provocat frustrări, a lăsat impresia de laşitate, de aroganţă, de iresponsabilitate.”

În opinia aceluiaşi autor, „TV-ul este o armă cu două tăişuri. Întrucât, pentru foarte mulţi români, este ca o mască de oxigen, puterea se poate, în general, folosi de el pentru a pompa gaz ilariant, pentru a manipula, pentru a deturna atenţia. Însă, tot pentru că televiziunea înseamnă aşa mult pentru oameni, TV-ul a devenit un surogat de sferă publică, spaţiul prin excelenţă în care se produce realitate, scena care consacră oameni, prestigii, acţiuni. În campania electorală, când curiozitatea oamenilor creşte spectaculos (jumătate dintre români se aşteaptă ca alegerile să aducă o schimbare de vreun fel), lumea doreşte ca lucrurile să fie tranşate pe micul ecran. Ori, tocmai în acest moment, PSD-ul, până atunci omniprezent, a lipsit din scenă. [...] Idilismul şi triumfalismul de pe ecran nu-şi găseşte nicicum confirmări în viaţa de zi cu zi. [...] După cum inspirat spune talentatul şi curajosul redactor de la Realitatea TV Robert Turcescu, ”există mai multe Realităţi”. Fenomenul este cvasi-generalizat, atât în presa audio-vizuală, cât şi în cea scrisă. Nu mai există politici editoriale unitare, ci coruri pe mai multe voci, în care curajul, probitatea, obiectivitatea se amestecă cu oportunismul, laşitatea şi minciuna. Am văzut în ultimii ani şi luni, la un loc, atât demnitate admirabilă, cât şi poltronerie leşioasă; atât profesionalism stimabil, cât şi adaptabilitate condamnabilă; etică, dar şi multă ”pragmatică”. Toate acestea spun lucruri jenante despre exercitarea profesiei de jurnalism în România de azi, dar şi adevăruri incriminante despre un anumit mod de a face politică, bazat pe presiune, cenzură, şantaj şi corupere, pe care credeam că l-am depăşit în 1989.”

Având în vedere toate aceste lucruri amintite mai sus, se cuvine să accentuăm importanţa unui cod deontologic profesional în toate domeniile de activitate publică. Se impune cu necesitate rolul conştiinţei fiecăruia. Este vorba de acel judecător drept pe care l-a pus Dumnezeu înlăuntrul

nostru. Conştiinţa este glasul lui Dumnezeu în om şi ea pururea îl mustră, când greşeşte. Această lege a firii o au şi chinezii, o au şi creştinii, o au şi budiştii şi brahmanii şi mahomedanii. Este legea cea dintâi pe care a pus-o Dumnezeu în inima omului de la creaţie.

„Omul nu este decât o trestie, cea mai slabă din natură, dar este o trestie gânditoare.” Acest gând al lui Pascal, invocat nu rareori în discursul filosofic despre om şi lume, poate avea darul de a ne reaminti, şi în încercările vieţii cotidiene, mărunte sau de anvergură, că, în faţa propriei slăbiciuni, omul şi umanitatea nu trebuie să-şi piardă încrederea în forţa raţiunii.

Putem sublinia în final câteva trăsături ale epocii noastre, căutând cauzele profunde ale prăbuşirii civilizaţiei umane. Sensul vieţii nu este căutarea plăcerii – cum a afirmat Thomas Hobbes în urmă cu câteva secole – iar lumea nu este numai de factură materială. Mă număr printre cei care cred în Dumnezeu ca fiinţă supremă şi de aceea consider că sensul vieţii nu este legat nici de plăcere, nici de valorile materiale, ci este unul mai înalt: mântuirea sufletului. Drumul acesta nu este uşor (cere muncă, jertfă de sine), dar nu este un drum închis. Credinţa deschide o fereastră către o viaţă viitoare, veşnică. Marii oameni de cultură, inclusiv unii filosofi, dar nu numai ei, au ajuns la aceeaşi concluzie.

Am putea identifica unele din principalele caracteristici ale omului contemporan: stresul său în continuă creştere (izvor de nelinişte şi anxietate), apatia civică (exploatată din plin de politicienii demagogi şi iresponsabili), ataşamentul vădit pentru bunurile materiale net în detrimentul celor spirituale (bogăţia fiind căutată în general în planul material al vieţii), goana nesfârşită după lucruri efemere (avere, glorie ş.a.), dorinţa multor tineri a traiului uşor (fără muncă dacă se poate şi de a se îmbogăţi peste noapte) şi desigur pot exista şi altele la fel de importante. Din toate acestea se poate observa astfel o pervertire a mentalităţilor pozitive şi a sufletului, o decadenţă a vremurilor care parcă prevestesc autodistrugerea noastră. Într-o viziune desigur apocaliptică, atunci când moralitatea şi valorile democratice vor dispare

cu totul, locul lor va fi ocupat imediat de imoralitate şi anarhie. În fond, «iubirea de argint» condamnată de Biblie sau Sfânta Scriptură, este realmente «rădăcina» tuturor faptelor reprobabile, imorale şi distructive pentru fiecare individ în parte. Dimpotrivă, aş putea spune fără teama de a greşi, că iubirea «aproapelui» (sădită şi înnobilată de cultură) este antidotul tuturor maladiilor sufleteşti ale acestei epoci în care trăim.

La o privire mai atentă din partea noastră, «hrana spirituală» este adeseori toxică, remarcând informaţiile care ne sunt «servite». Există o legătură mai mult decât suspectă între curentul larg materialist din lume şi mass-media (care prin presă, TV, radio îl promovează efectiv şi eficient). Nu pot afirma cu certitudine că toate mijloacele de propagare a informaţiei sunt vinovate (de modul în care o fac sau de conţinutul temelor acestora; ci mai degrabă majoritatea lor zdrobitoare).

Devenit o adevărată «modă», materialismului zilelor noastre îi cad pradă din păcate continuu nenumăraţi oameni (totodată suflete), deopotrivă femei şi bărbaţi, tineri şi bătrâni. Stăpânii mass-mediei (patronii posturilor respective, în marea lor majoritate) sunt interesaţi doar de profitul lor, ceea ce îi recomandă a fi individualişti (materialişti). Femeile cad poate mult mai uşor în această «cursă» întinsă cu abilitate de materialismul «universal», din cauza unor nevoi mai stringente de confort şi siguranţă, parţial numai fireşti. De aceea, nu greşesc spunând că s-a vorbit mereu mai mult de femeile materialiste decât de bărbaţii materialişti (chiar şi în cântecele tinerilor de azi, care folosesc acest leitmotiv mai mult ca oricând). Prezentul ne demonstrează o majoritate autoritară a femeilor «materialiste» (opuse celor «idealiste»), femeilor «bine aranjate», cochete, apte de compromisuri de tot felul şi care pot profita din plin de orice avantaje şi în special materiale. Mai rar, tot mai rar întâlnim femei cu bun simţ şi cu un caracter frumos. De aceea, îmi tot revin în minte vorbele acelea de duh rostite de părintele Dumitru Stăniloaie: «Daţi-mi mame mai bune şi voi schimba lumea!».

Putem desigur să reactualizăm şi concepţia sociologului Petre Andrei în ce priveşte criza culturii contemporane şi rolul studenţimii alături de cel al profesorilor şi intelectualilor:

> Înarmaţi cu convingerea adevărului obiectiv şi cu cunoştinţele, pe care le dă cerceterea ştiinţifică, studenţii pot deveni factori de răspândire a culturii în marile mase populare. Deşi studenţia este o stare trecătoare, în care totuşi studentul are oarecare prestigiu- căci el e orice în devenire, nu e ceva deja devenit, ceva închis în marginile unei profesii determinate- totuşi studentul poate face propagandă culturală. În ţara noastră săracă în intelectuali, studentul devine un factor de propovăduire a culturii, dacă înţelege să dea şi altora din ceea ce a învăţat el.[1]

Făcând o deosebire importantă între cultură şi civilizaţie, acelaşi autor mărturisea în cartea sa cu destul optimism:

> Cultura, care şi-a realizat toate posibilităţile sale în spaţiu, înţepeneşte, devine *civilizaţie*. Astfel civilizaţia apare ca o totalitate de stări exterioare, ca o construcţie de forme moarte, devenite, statice, ca un sfârşit al procesului de devenire culturală. Cultura e dinamism, devenire, viaţă, civilizaţia este ceva devenit, încremenit, mort. Cultura presupune o energie interioară, civilizaţia una exterioară. Se înţelege deci că secătuirea izvoarelor psihice interioare de creaţie aduce moartea culturii.
>
> Astăzi lumea se preocupă de extinderea civilizaţiei, nu de sufletul creator de cultură. Tendinţa aceasta de înlocuire a culturii prin civilizaţie se manifestă în domeniul public prin *imperialism* (sau *neocolonialismul* mai aproape de zilele noastre), prin năzuinţa de expansiune a puterii politice şi economice, prin tendinţa de a înăbuşi viaţa şi forţa creatoare a popoarelor mai slabe şi mai puţin numeroase. Şi aceasta este într-adevăr un semn de decădere a culturii umane! [2]

Cultura trebuie „să arate modul cum poate utiliza omul forţele naturii, ea trebuie să dezvolte *conştiinţa valorii personalităţii umane*. Dar astăzi se constată tocmai contrariul: tehnica s-a dezvoltat în mod extraordinar şi deşi ea e tot un produs al spiritului omenesc, totuşi noi nu mai avem conştiinţa superiorităţii noastre, ci ne simţim mici faţă de propriile noastre creaţii, ne simţim stăpâniţi de lucruri. [...] Spiritul timpului nostru este *practic- analitic*, nu *ştiinţific- sintetic*; "[3]

> Aceeaşi criză o constatăm şi în domeniul *culturii etice*. Desigur că şi aici războiul a avut o parte covârşitoare de

influenţă, căci dacă ne gândim puţin la momentele, pe care le-am trăit în război, şi la răsturnarea ordinii morale pe care o vedem, înţelegem că războiul ne-a impus o adaptare a spiritului la împrejurări nou create de dânsul.[...] Lupta, sângele, dezvoltă în om mai mult bestialitatea, făcând să amuţească glasul umanităţii.

Ceea ce se ascunde adesea sub numele de autonomie e în realitate, în zilele noastre, tendinţa către descompunere şi anarhie. Şi cu toate acestea, nu se poate vorbi despre moartea culturii moderne, ci numai de o grea criză şi iată pentru ce: *orice cultură este rezultatul unor posibilităţi psihice de creaţie, al unei energii interioare* şi numai când acestea au dispărut ea moare. Epuizarea forţelor de creaţie ale unui popor pecetluieşte destinul lui. [4]

PARTEA I

ROMÂNIA DUPĂ ALEGERILE DIN 2004

1. Suspiciuni privind corectitudinea alegerilor

Poate că ar trebui să ne punem mai des întrebarea: „ În ce fel de ţară trăim?”. Recentele alegeri de pe scena vieţii politice româneşti, atât cele locale din iunie 2004, cât şi cele parlamentare de la sfârşitul lunii noiembrie, pot oferi lumii întregi o imagine reală a democraţiei din România şi totodată motive de îngrijorare. De ce afirm aceste lucruri? Pentru că nu sunt deloc convins şi încântat de faptul că noi trăim într-un stat de drept autentic, în care instituţiile statului îşi fac datoria pe deplin, cum este de altfel firesc.

Voi oferi, pe parcursul acestei cărţi, nenumărate dovezi în acest sens. Voi încerca să demonstrez, că la noi comunismul a supravieţuit prin mentalităţile şi practicile lui nocive din viaţa cotidiană. Nu voi trece sub tăcere nici alte probleme de natură economică, socială şi religioasă. Mă refer aici la procesul globalizării şi în mod subsidiar la materialism, acesta din urmă fiind văzut ca o tendinţă de îndepărtare a omului faţă de religie şi alipirea lui faţă de lucrurile efemere sau cu consistenţă materială (prestigiul personal, interesele economice şi politice meschine şi tot ce ţine de mărirea necontenită a confortului material, în detrimentul net al evoluţiei spirituale):

> În ce fel de ţară trăim? Toată lumea este convinsă că s-au produs nereguli şi fraude electorale- o spun atât observatorii interni, cât şi cei internaţionali, o recunosc până şi unii lideri PSD-, dar aproape nimeni nu este dispus să cerceteze în profunzime cât de mari au fost şi nici cât a fost eroare şi cât fraudă. Poliţia şi Parchetul tac chitic, iar o mare parte din mass–media înghite pe nemestecate bălmăjelile şefilor Biroului Electoral Central care au decretat că nu au existat nereguli majore.
>
> Brusc, principiile nu mai contează, iar ideea de fraudă devine acceptabilă chiar şi pentru judecătorii din BEC, atâta

timp cât, spun ei, nu a influenţaţ rezultatul votului. Cu alte cuvinte, BEC permite furtul dacă se face cu măsură.

Dar cum a ajuns judecătorul Emil Gherguţ, preşedintele BEC- unul dintre magistraţii care au votat în 1995 împotriva restituirii caselor naţionalizate-, la concluzia că într-adevăr s-a furat cu măsură şi că nu au avut loc fraude „majore"? De unde ştie fostul secretar cu propaganda PCR din Tribunalul Suprem de câte ori a votat fiecare dintre sutele de mii de alegători (o cifră enormă) prezenţi pe listele suplimentare?[1]

Nici judecătorul Gherguţ şi nici alte autorităţi „nu au considerat necesar să ceară verificarea numelor înscrise pe anexele cu «turişti electorali», în ciuda avalanşei de dovezi care atestă că metoda «Autobuzul» a fost practicată duminică pe scară largă";[2]

Acuzaţia Alianţei PNL-PD privind manipularea a sute de mii de presupuse voturi nule a demonstrat cât de puţini sunt cei dornici să afle dacă într-adevăr aceste alegeri au fost sau nu furate. BEC a dat explicaţii abracadabrante, din care am înţeles doar că a fost vorba de o eroare umană şi că ar fi urmat să fie corectată cândva. Deranjat din marşul triumfal, PSD a reacţionat furibund, acuzându-l pe Traian Băsescu că vrea să destabilizeze ţara şi că distruge imaginea României în lume.

Imagine care altfel ar fi impecabilă, ca şi cum acuzaţia de corupţie la nivel înalt nu ar exista deja în rapoartele organismelor internaţionale, ştampilată pe fruntea puterii. Televiziunile şi «analiştii» de casă ai PSD au preluat din zbor tema şi au început pe loc să calculeze în euro presupusul prejudiciu pe care Băsescu l-ar fi adus ţării . Evident, discuţiile despre cât de întemeiate sunt acuzaţiile aduse şi, ulterior, când BEC a admis că a fost vorba de o neregulă, despre cine sunt vinovaţii au trecut în planul doi.[3]

Mai pe scurt „ problema a devenit raportarea fraudei, şi nu frauda în sine. Trompetele PSD au acoperit cu hărmălaia lor subiectele principale ale zilei: au fost sau nu corecte alegerile? Şi dacă nu, în ce măsură? Şi cine ne garantează că în turul doi al prezidenţialelor nu vor avea loc aceleaşi nereguli, mici sau mari?";[4]

Ce dovadă mai bună că trăim într-o ţară pe dos decât faptul că decizia luată de Pro Democraţia- cea mai importantă organizaţie neguvernamentală care a monitorizat alegerile – de a nu mai trimite observatori la turul doi a fost aproape ignorată, atât de autorităţi, cât şi de televiziuni?! A fost curios să afle propagandistul din fruntea BEC de ce a hotărât Pro Democraţia să se retragă şi de ce a declarat că alegerile au intrat în «marja de fraudă»? A ţinut cont de raportul acestei organizaţii şi ce

măsuri a luat pentru a îmbunătăţi procesul electoral în turul doi? M-aş mira!

Jurnaliştii de serviciu ai puterii – unul dintre ei , nominalizat în stenogramele PSD pentru că a intervenit în sprijinul fostului său patron pentru a primi o funcţie în partid- au mai lansat o teză măreaţă: o fraudă majoră nu este posibilă deoarece ar presupune o conspiraţie a puterii, variantă pe care ei au exclus-o vehement. Chiar aşa ? Chiar nu sunt posibile conspiraţiile în România? Dar Bancorex, FNI şi RAFO (chiar şi PETROM) ce au fost? Nu tot nişte conspiraţii? E drept, ţinta nu au fost voturile, ci sutele de milioane de dolari. Au fost scoase la lumină în totalitate mecanismele acestor conspiraţii care au pus în pericol siguranţa naţională? Au fost pedepsiţi (toţi) cei vinovaţi? A fost dovedit capul escrocheriei FNI? Ştim câţi bani a luat şi pe cine a mânjit? Am primit vreo explicaţie despre cum a fost posibil ca o armată de lucrători SRI să fie implicată în acest sistem piramidal? Ştim cum a fost posibil ca o puzderie de poliţişti şi magistraţi să primească pomeni de la Bancorex? Când mii de funcţionari ai statului sunt complici şi beneficiari ai unei hoţii, şi alte câteva mii, care ar putea să cureţe cangrena, se fac şi ei că plouă, asta nu se numeşte conspiraţie?[5]

Şi când „toţi aceşti salvaţi de puşcărie sunt puşi să arbitreze o altă posibilă conspiraţie, ce şanse credeţi că avem să aflăm adevărul şi să vedem pe cineva după gratii? Şi când directori de televiziuni sau ziare cumpără de la stat pe mai nimic vile la Neptun sau restaurante în centrul Bucureştiului, ce şanse avem ca măcar mass-media să salveze această ţară?”[6]

M-a şocat şi m-a revoltat o caracterizare făcută unui sat românesc într-un ziar străin, în urmă cu câţiva ani. « Era acel tip de sat sicilian, spunea jurnalistul, în care dacă un om este omorât în miezul zilei, pe strada principală, nici un locuitor nu sare în ajutorul său şi nici nu cheamă poliţia. Toţi se baricadează în case şi trag obloanele». Nu cumva toată România s-a transformat într-un astfel de sat?

P.S. Aşa înţeleg eu acuzaţiile aduse de PSD opoziţiei în ceea ce priveşte pericolul repetării scenariului ucrainean: « Noi să furăm ca în Ucraina, dar voi să nu ieşiţi pe străzi!».[7]

Şi totuşi judecătorul politic Emil Gherguţ a rămas în fruntea BEC în ciuda tuturor acuzaţiilor iar cererea de excludere a lui din magistratură a fost pasată de la Consiliul Superior al Magistraturii, Colegiului de Conducere al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţiei în cadrul căruia domnia sa este membru alături de alţi magistraţi plasaţi aici de PSD. Până una-alta, câştigând timp va avea timp să

gestioneze cu acelaşi «profesionalism» şi turul doi al alegerilor. Acest fapt, demonstrează o dată în plus ce fel de campanie a avut PSD, apreciată de mulţi comentatori ca fiind cea mai murdară din 1990 încoace:

> România profundă e pesedistă. Concluzia s-ar desprinde din chiar rezultatul alegerilor [...] Mediul rural e manipulabil, dependent de baronii locali, dezinteresat de politică. Preocupat doar de orătăniile din bătătură şi de milionul de lei la hectar. Sau de punguţa cu euro trimisă de neamurile plecate să-şi caute norocul prin Spania. La hotarele României profunde ar sta de veghe tătucul Iliescu, împărţitorul de pământuri. Ea n-a făcut saltul mental de la «sărac şi cinstit» la «bogat şi corupt». Deşi vede în zare vilele, înghite praful lăsat de Mercedesuri, nu face legătura cu PSD. Cu alte cuvinte, România profundă are creierul spălat. Dar cum de a ajuns România noastră profundă – pentru că, până una-alta, e a noastră şi va fi şi a urmaşilor noştri – în halul ăsta? E simplu. Prin dezinformare. Pentru că în aceşti patru ani s-a pus în practică cel mai amplu program de dezinformare. Gândit în şedinţele PSD şi la guvern. Până în ultimul detaliu. Un întreg aparat administrativ şi de partid s-a pus în mişcare. Vârful de lance a fost Televiziunea Română. [8]
>
> Dar de ce blamăm doar biata Românie profundă? Ea reprezintă, de fapt, aproximativ 25% din voturile primite de PSD. Ce a făcut cealaltă Românie, cea aşa-zis informată, activă, urbană? Să fim sinceri, s-a limitat să se ducă la vot. Aşa, în dorul lelii. Ca la plimbarea de duminică. Unii n-au făcut nici măcar asta. Pentru că erau scârbiţi. Nehotărâţi. Aveau de ales între două rele şi erau sătui de opţiunea pentru răul cel mai mic. Şi, la urma urmei, cu unii sau alţii, mai devreme sau mai târziu, tot în UE ajungem cu toţii. Aşa că au stat să chibiţeze din fotoliu. Pentru ca apoi să dea vina pe România profundă. Pe cei mulţi şi proşti. Când, de fapt, indolenţa lor a decis votul. Mă refer aici la electoratul Alianţei, despre care sociologii susţin că nu s-a «mobilizat». Şi nu s-a mobilizat pentru că avea idiosincrasii faţă de Băsescu. Unii voiau un liberal get-beget. Alţii se mulţumeau şi cu un social-democrat, dar cu faţa europeană. [...] Aşa că au lăsat PSD-ul să câştige. Să fraudeze. Să-şi pună în aplicare «continuitatea».[9]
>
> Nu am îndoieli că PSD, specialist în comerţul cu lipsa de caracter, va racola atâţia parlamentari câţi are nevoie pentru o majoritate.Continuitatea în controlul total se va desăvârşi. Ca şi acum, nimic, nici o instituţie publică, nu va funcţiona fără semnătura PSD. Iar corupţia va fi ce a fost şi mai mult decât atât. [10]

Ca şi când fraudarea posibilă a alegerilor n-ar fi de ajuns, toate alegerile din România postdecembristă au evidenţiat fără putinţă de tăgadă, lipsa unei culturi politice

minime din partea majorităţii cetăţenilor chemaţi la vot. Informaţia corectă a ajuns foarte greu în mediul rural, unde TVR şi Radiodifuziunea deţin monopolul şi a fost receptată greşit sau a fost respinsă de categoriile defavorizate (săracii ajunşi la limita suportabilităţii, pensionarii în general tributari educaţiei din perioada comunistă). Măcar dacă n-ar fi existat cenzura din TVR şi din Radio, care abia acum iese mai pregnant la lumină. Presa independentă şi organizaţiile neguvernamentale deja se ocupă de această temă. Scriitori şi analişti precum Stelian Tănase şi chiar Mircea Dinescu vorbiseră dinainte de tăcerea condamnabilă a jurnaliştilor din TVR.

Mai trebuie adăugat şi faptul că manipularea opiniei publice rămâne încă o practică nesănătoasă şi profund antidemocratică. Politica întreagă a devenit în opinia cetăţenilor oneşti un domeniu tot mai corupt şi greu de desluşit. De aceea, societatea civilă prin ONG-uri trebuie să vină în sprijinul alegătorilor şi chiar să apeleze la conştiinţa civică a tuturor insistând asupra importanţei acordării voturilor ca exerciţiu democratic:

> Ca să votezi trebuie să înţelegi. Ca să înţelegi ai nevoie de informaţie. Or, tocmai ea, informaţia, a devenit o marfă rară în această campanie electorală. Televiziunile aproape că au renunţat la dezbateri şi confruntări directe între candidaţi. N-au vrut să rişte mai nimic. Pe micul ecran campania a lâncezit şi a plictisit. Candidaţii au scăpat, cu excepţia emisiunilor de la Realitatea TV, de malaxorul întrebărilor incomode. În schimb, alegătorul a arătat prilejul unor dezbateri şi confruntări de substanţă, cărora le-a luat locul un şir de monologuri publicitare. Din ele, cu greu ar putea să-şi formeze cineva o opinie documentată ori să facă o evaluare corectă. Pentru asta e nevoie de mai mult. De recurs la memorie. [11]
>
> Într-o campanie în criză de imaginaţie şi informaţie, iniţiativa unui grup de jurnalişti şi organizaţii neguvernamentale a fost printre puţinele demersuri curajoase şi utile. Încercarea de a face cât de cât lumină în trecutul tenebros al unor candidaţi înscrişi pe listele parlamentare a fost întâmpinată însă cu ostilitate de către partidul de guvernământ. Coaliţia pentru un Parlament Curat a întocmit fişe neromanţate pentru fiecare candidat, atât de pe listele Uniunii PSD+PUR, cât şi de pe listele Alianţei D.A. Apoi a recomandat partidelor să renunţe la candidaţii incompatibili din punct de vedere moral cu statutul de reprezentant al intereselor cetăţeanului. Coaliţia s-a ales cu procese din partea membrilor PSD şi PUR, deşi societatea civilă

şi-a făcut doar datoria după o perioadă de absenţă din viaţa publică.[…] E necesar să răsfoiesti trecutul altora ca să înţelegi prezentul şi să votezi cu ochii deschişi pentru viitorul tău. [12]

E adevărat că multe din aceste organizaţii civile au fost acuzate de politicieni şi presa subordonată lor de partizanat politic şi acest lucru s-a datorat criticilor aduse în mod special partidelor de stânga şi centru-stânga (cazul partidelor precum PSD, PUR, PRM). Din punctul meu de vedere,era firesc să se întâmple aşa,deoarece societatea românească se zbate de multă vreme să iasă din zona comunismului,oricât ar fi acesta de cosmetizat sau reformat. Cine poate afirma cu tărie că noi am învins cu totul comunismul? Cine poate să susţină că foştii activişti de partid şi securişti au fost înlăturaţi definitiv sau au fost împinşi la periferia vieţii politice şi economice? Poate doar liderii acestor formaţiuni politice şi sateliţii lor. Dimpotrivă, România este în momentul de faţă condusă mai mult ca oricând de o elită financiară puternică (acţionând făţiş sau din umbră), de oameni care îşi promovează interesele economice personale sau de grup prin intermediul politicienilor docili şi corupţi,capabili oricând de compromisuri grave.

În acelaşi timp, standardul de viaţă al cetăţenilor români se reduce simţitor pentru majoritatea populaţiei, lucru sesizat corect nu numai de presă, nu numai de sondaje sau de instituţii internaţionale ci chiar de fiecare dintre noi, indiferent dacă recunoaştem acest lucru sau nu. În acest sens, ne avertizează şi analistul politic Sorin Ioniţă:

Pentru că o eventuală victorie a PSD (PUR este entitate neglijabilă) nu înseamnă atât continuitate cu guvernarea Năstase, ci ceva mult mai prost: anume, o întoarcere oficială a lui Ion Iliescu în politica internă. Adică o revenire la perioada 1992-1996, cea a durerilor fără reformă, dominată de bâlbâială executivă şi populism. Vom avea un guvern cu premier slab, manevrat din umbră de Iliescu, un supravieţuitor politic formidabil, dar totalmente indecis în materie de măsuri concrete, care n-a riscat niciodată capital electoral pentru binele general şi n-a mişcat un deget împotriva corupţiei.[…] Iar România va intra într-adevăr în UE, dar nu ca să urmeze exemplul de succes al Irlandei, ci pe cel putred al Siciliei. [13]

De asemenea, preşedintele asociaţiei PRO DEMOCRAŢIA -Cristian Pârvulescu-, care a acceptat să-şi trimită observatorii şi la turul doi al alegerilor în schimbul

promisiunii BEC de a reduce „turismul electoral” şi care a avut încredere în sondajele efectuate anterior, avertiza că:

> Diferenţa dintre Alianţă şi Uniune este de aproximativ 3%, altfel spus, în marjă de eroare. Niciodată după 1990 sondajele nu au dat un rezultat atât de strâns. În consecinţă, în condiţiile în care neregularităţile electorale pot afecta cu 3-5% rezultatele voturilor, suspiciunea de fraudă s-a instalat. [...]Alegerile din 2004 sunt atipice prin raportare la scrutinele parlamentare sau prezidenţiale dintre 1990 şi 2000. O dată cu reducerea numărului de partide parlamentare, tendinţa de bipolarizare a vieţii politice, dar mai ales a competiţiei electorale, a debordat.[...] Un efect al bipolarizării şi al echilibrării relative a scenei politice după alegerile locale a fost apropierea dintre primii competitori.[...]Capacitatea partidelor de a manipula opţiunile alegătorilor s-a redus simţitor. Dincolo de controlul conjuntural şi întotdeauna contraproductiv al media sau de dezechilibrul politic artificial, alegătorii şi-au înţeles rolul. [14]

În opinia mea este posibilă o fraudare a alegerilor de cel puţin 5-7% în favoarea Uniunii PSD+PUR, ceea ce înseamnă de fapt câştigarea alegerilor de către opoziţie, respectiv Alianţa PNL-PD. Dacă, în momentul descoperirii fraudei electronice care a repartizat un număr mare de voturi anulate către Uniune, s-ar fi sigilat calculatoarele şi s-ar fi cerut renumărarea voturilor şi cercetarea listelor speciale, atunci ar fi rezultat clar fraudarea majoră a alegerilor. Sistemul electoral a permis exploatarea unor slăbiciuni, deşi legea electorală a fost criticată încă înaite de alegeri.

Consider că aceste alegeri recente şi cele prezidenţiale sunt de mare importanţă pentru destinul României în anii următori şi chiar pentru integrarea în Uniunea Europeană, ca membru cu drepturi depline. De aceea, deşi criticate de putere sunt absolut lăudabile iniţiativele unor asociaţii, precum Coaliţia pentru un Parlament Curat dar şi a unei părţi din presa română, care au apreciat negativ prestaţia politicienilor de la putere. Într-o campanie electorală marcată de lipsa unor dezbateri aprinse şi necesare pe tema programului şi doctrinei politice, în „Evenimentul Zilei” din 18 Noiembrie 2004 a apărut un Catalog politic, cuprinzând informaţii nepărtinitoare despre programele principalelor partide şi despre candidaţii acestora, din care mi-am permis să citez

mai sus, într-un mod care cred că exclude mediatizata teorie a partizanatului politic (care a stat la baza renunţării la proteste şi marşuri ca în 1992 a asociaţiilor civice). Chiar Horia-Roman Patapievici a declarat şi el că „vremea apelurilor şi a demonstraţiilor a trecut”, având în vedere o situaţie diferită de cea din 1992 când societatea civilă s-a mobilizat împotriva ascensiunii extremismului întruchipat în persoana lui Corneliu Vadim Tudor.

Cine promovează democraţia autentică, nu cred că ar trebui catalogat drept partizan al unui partid sau altul. Poate că iniţiativele amintite trebuiau luate mult mai rapid în anul electoral 2004, pentru ca opinia publică să exercite o presiune permanentă şi să aibă un efect mai puternic asupra electoratului. Alternanţa la putere, care a « debutat » în 1996 mi se pare absolut un fapt normal într-o democraţie reală şi ea a existat după 1990 în toate ţările vecine din Europa Centrală şi de Est cu excepţia poate a Ucrainei şi a Republicii Moldova. Dar, chiar şi în Ucraina, după cum s-a văzut alegerile au fost contestate întrucât s-au constatat fraude şi manipulări grave, precum şi numeroase tentative de intimidare (mai ales asupra liderilor opoziţiei). Curtea Constituţională din Ucraina a decis până la urmă în urma amplelor demonstraţii repetarea scrutinului, în ciuda unui colaps economic apreciat ca iminent. Aceasta demonstrează că la Kiev există o societate civilă puternică şi o dorinţă a acesteia de a avea o democraţie autentică, şi nu «controlată» aşa cum există în Rusia, potrivit opiniei lui Tom Gallagher, un reputat politolog britanic. De altfel, Rusia s-a dovedit interesată de menţinerea la putere a foştilor guvernanţi.

În România, dimpotrivă parcă s-a ajuns la un compromis iar contestarea alegerilor de către Alianţa PNL-PD, PRM şi Partidul Noua Generaţie dar şi de alte partide, n-a avut până acum un ecou puternic în plan intern şi internaţional deşi dovezile de până acum semnalate de partide şi presă sunt de nezdruncinat şi evident puteau schimba raportul de forţe. ONG-urile nu au protestat suficient iar practica voturilor multiple reactualizată prin «acţiunea Autobuzul» (multe din secţiile de votare fiind obligate să fie dotate cu mijloace de transport destinate

alegătorilor), cea a voturilor iniţial anulate şi ulterior redistribuite electronic nu a fost luată în serios încă de la început de Biroul Electoral Central care nici măcar nu a avut bunăvoinţa să precizeze clar corecţiile făcute şi marja de eroare admisă pentru validarea alegerilor. Din capul locului, atât BEC cât şi Uniunea PSD+PUR s-au grăbit în mod suspect să declare că alegerile au fost corecte fără a cere verificările minuţioase imediat cu ajutorul instituţiilor de stat responsabile. Ulterior, acestea au insistat să precizeze că alegerile s-au încadrat în marja de eroare şi că n-au existat fraude majore care să afecteze rezultatul lor. Totuşi,credibilitatea scăzută a preşedintelui BEC şi explicaţiilor oferite presei pot conduce la acuzaţia fraudei şi la lipsa legitimităţii «învingătorilor».

Având în vedere fenomenul de masă al emigrării multor cetăţeni români şi plecarea la muncă a circa 2 milioane de români, datorită condiţiilor de trai precare din România, unde lupta împotriva sărăciei şi corupţiei este doar una de faţadă şi mijloc de manipulare electorală, unii analişti au considerat şi au sperat că voturile acestora putea înclina balanţa în alegerile din noiembrie 2004. Nu s-a întâmplat astfel, întrucât din vina autorităţilor române aflate la sfârşit de mandat s-au organizat alegerile în străinătate în condiţii nesatisfăcătoare. Drept dovadă, au votat doar 39.000 de români, s-au înregistrat cozi imense la unele secţii de votare, s-au deschis prea puţine centre de votare (încât unii au fost siliţi să vină de la distanţe foarte mari), nu au votat toţi cei care s-au prezentat şi exemplele pot continua. Fapt indiscutabil, în favoarea Uniunii PSD+PUR au votat foarte puţini români.

Ulterior, presa a fost redusă aprope în totalitate la tăcere la fel ca şi televiziunea. Chiar şi redutabilul ziarist şi redactor-şef al cotidianului „Adevărul” a depus şi el armele (probabil din cauza situaţiei grele prin care trece ziarul, menţinut artificial pe linia de plutire şi supus intimidării de către instituţiile financiare autohtone). Criticându-l cu vehemenţă pe liderul Alianţei, Traian Băsescu, «crucişătorul presei româneşti» s-a transformat într-un «far călăuzitor al PSD-ului»(cum apare prezentat în „Evenimentul Zilei” din 6 Decembrie 2004).

Analistul economic Ilie Şerbănescu a insistat pe cauzele mai profunde care au influenţat scorul alegerilor, cum ar fi starea de sărăcie. Astfel, în opinia domniei sale, s-a prefigurat «o victorie a săracilor asupra înavuţiţilor tranziţiei», «o victorie a satului asupra oraşului », «o victorie a periferiilor asupra centrului»:

> Căci, într-o totală neînţelegere – dar de înţeles – a situaţiei lor, ar însemna că săracii României au votat masiv tocmai cu cei responsabili în cea mai mare măsură de polarizarea socială postdecembristă pentru că aceştia au fost la cârmă 11 din cei 15 ani ai tranziţiei. Şi săracii au votat totuşi aşa, pentru că cei aflaţi în ultimii patru ani la cârma ţării au ştiut să le exploateze în mod dibaci şi profesionist condiţia de săraci. Diversele pomeni – atât de incriminate de către oameni cu buzunarele pline – de la cornul şi laptele la ajutoarele pentru căldură, au jucat un rol probabil hotărâtor, deoarece pentru săraci şi foarte puţin în plus contează enorm. Fără îndoială, a cântărit greu în balanţă propaganda de delegitimare a cotei unice de impozitare a veniturilor proiectată de opoziţie. A contribuit de asemenea asocierea deschisă a d-lui Iliescu, care, deşi a parohiat nefasta polarizare a societăţii româneşti, a reuşit să păstreze aparenţele unui apărător al celor mulţi. Un rol poate chiar extraordinar l-a jucat «ţinerea la secret» a costurilor aderării la Uniunea Europeană,îndeosebi pentru satul românesc, nimeni nesuflând vreo vorbă oficial despre soarta celor aproape trei milioane de lucrători care trebuie să părăsească agricultura.
>
> PSD a dat la săraci pe întreaga perioadă a guvernării sale, doar intensificând puţin ritmul în preajma alegerilor. Şi acum pare să fi cules roadele politice. Şi, întrucât n-a luat de la proprii baroni pentru a da la săraci, a luat de la clasa mijlocie abia în formare. De aceea, aceasta n-a votat cu PSD.
>
> Numai că PSD – deşi ca partid social-democrat ar fi urmat să fie interesat de soarta clasei mijlocii – a făcut o alegere pragmatică precisă. Clasa mijlocie reprezintă încă o minoritate, în timp ce săracii sunt mulţi şi includerea lor în bazinul electoral costă puţin. Reprezentând dimpotrivă un bazin electoral imens, sărăcia pare să fi înclinat determinant balanţa în alegeri.[15]

În concluzie, dacă se va dovedi flagrant că au fost furate recentele alegeri, tânăra democraţie va avea în mod cert de suferit prin această întoarcere la alegerile din 1946 falsificate de comunişti, când procentele PNŢ-ului au fost preluate abuziv de către aceştia. Însăşi imaginea României ar avea de pierdut. Voinţa poporului român nu trebuie în nici un caz alterată şi confiscată. Este ultimul lucru josnic la care s-ar preta puterea.

Victoria în alegerile prezidenţiale din 12 decembrie a domnului Traian Băsescu, reprezintă în opinia mea un moment istoric de o mare însemnătate pentru viitorul României şi al cetăţenilor ei. Dacă priorităţile stabilite deja de noul preşedinte şi măsurile în acest sens vor fi luate cu maximă responsabilitate, atunci într-adevăr cei 20 de ani prognozaţi de domnul Silviu Brucan pentru instaurarea unei democraţii adevărate vor fi scurtaţi la 15 ani, fapt enunţat într-un discurs chiar de domnul Traian Băsescu.

Această victorie a avut un ecou larg în sufletul milioanelor de români care l-au votat. În străinătate, domnia sa a fost „lăudat şi intervievat de toate ziarele mari ale lumii. Iar Iliescu, Năstase şi banda lor apar în aceleaşi ziare la rubrica «foşti comunişti». De unde şi până unde guvern de uniune naţională (cerut de domnul Iliescu)?[...]. În 1990, Iliescu şi ai lui au apăsat cu tema «Vrem linişte!». În 1992 au pus la treabă tema «Vrem un guvern de tehnicieni!». În 1996 au distribuit în popor melodia «Vor să vândă ţara!». În 2000 s-au răzgândit şi au vândut-o între ei. În 2004 au revenit la patriotism. Mai întâi cu vaietul: Băsescu preşedinte ne va face de baftă prin saloanele mari (ştiindu-se că nu are pregătire de diplomat !” (Traian Ungureanu, în articolul „Viclenia sfidează România”, în „*Evenimentul zilei*”, Nr. 3947, 16 decembrie 2004, p. 1).

De asemenea „victoria surprinzătoare a lui Traian Băsescu, primarul Bucureştiului, în faţa premierului Adrian Năstase în turul final al alegerilor prezidenţiale din România a survenit, în mod fericit, exact în momentul în care ţara avea nevoie de o schimbare a gărzii politice pentru a-şi accelera intrarea în Uniunea Europeană, se arată într-un editorial al «*Financial Times*». Deoarece corupţia a fost cea mai mare problemă în negocierile de aderare ale României, iar *nimic nu zdruncină structurile corupţiei aşa cum o face schimbarea puterii la vârf.* În calitate de preşedinte este probabil ca Băsescu să numească noul guvern. Acest fost căpitan de marină transformat în politician pare bine plasat pentru a conduce România spre destinaţia sa europeană la data programată a sosirii, 2007, simultan cu Bulgaria.” (R.P., în articolul

„«Sega»: «La revede, domnule Năstase !»”, în „*Evenimentul zilei*” , Nr. 3947, 16 decembrie 2004, p.8).

În contrast cu «creşterea imaginii» a domnului Băsescu, este cea a domnului Ion Iliescu, care în urma decorării lui Corneliu Vadim Tudor cu Ordinul Naţional Steaua României în grad de general (pentru «merite legislative»), căruia i s-a returnat aceeaşi distinţie din partea laureatului Premiului Nobel pentru Pace în anul 1986, americanul de origine română Elie Wiesel, care a primit-o în iulie 2002. Reuşita neaşteptată, în ultimul moment aş zice, a lui Traian Băsescu va face posibilă investigarea corectă a actelor de corupţie mari şi mici, poate şi a fraudelor constatate la primul scrutin. Deja, s-a cerut constituirea unor comisii de anchetă parlamentare pentru a fi investigate cazurile de cenzură din televiziunea de stat (TVR) şi Radio. Acestă cenzură explică fără îndoială apetitul electoratului din mediul rural pentru domnul Iliescu (în alegerile după 1990) dar şi pentru PSD.

Domnul Băsescu a reuşit performanţa să dea peste cap planurile PSD de a forma guvernul, întrucât domnia sa a precizat că va desemna chiar şi în cel mai rău caz, un guvern minoritar condus de Călin Popescu Tăriceanu, conform legii; iar în caz de invalidare a acestuia de către Parlament de două ori la rând, va putea cere alegerile anticipate, care desigur nu vor avantaja PSD ci dimpotrivă, va conduce la obţinerea unor procente net inferioare decât celor de până acum (obţinute parţial prin fraude electorale, dar mai ales prin manipularea opiniei publice prin mass-media aservită, unde acţionar majoritar este statul).

Personal îi urez sincer mult succes domnului Băsescu şi noii formule guvernamentale şi să dea Dumnezeu ca simplele declaraţii făcute până acum să fie transpuse în practică, adică în viaţa cea de toate zilele.

În ceea ce-l priveste pe domnul Iliescu, îi doresc numai să-şi facă un adevărat proces de conştiinţă, fiind în asentimentul Alianţei Civice care a declarat cu privire la eliberarea lui Miron Cozma, că: „nu se dezminte şi demonstrează încă o dată că este una din cele mai mizerabile figuri ale istoriei României”.

2. Revoluţia pe cale morală sau revoluţia spiritului

În concepţia sociologului român Petre Andrei „a cerceta revoluţia din punct de vedere etic înseamnă a analiza care e scopul ei, ce valoare are acest scop şi de ce mijloace se serveşte pentru realizarea scopului ei". Domnia sa a apreciat şi a dezbătut problematica revoluţiei sub toate aspectele:

> În genere revoluţia a fost concepută în mod ideologic moral. Cei mai mulţi făuritori de teorii revolutive au avut în vedere libertatea de dezvoltare a personalităţii umane şi progresul social. [...] Societatea trebuie întemeiată pe bază de contracte, de înţelegere între indivizi, nu pe autoritate. Prin urmare, nu ar fi vorba de uniformizare în trebuinţe şi în

repartiţia bunurilor, ci de o egalitate de valoare în faţa legii. Scopul revoluţiei ar fi astfel o democratizare progresivă.

În societatea de până acum dreptatea nu a însemnat aproape nimic, deşi ea ar fi trebuit să predomine. Dreptatea capătă, în viaţa socială, forma de egalitate, nu însă în sensul de egalizare, ci de *reciprocitate de servicii* , de drepturi şi datorii.[16]

Cercetând fenomenul revoluţiei „din punct de vedere al scopului, prima problemă care se impune este: *revoluţia poate fi considerată ea însăşi ca un scop sau ca un mijloc*? Sunt unii sociologi, care fac din ea un scop:" [17]

Astfel KAUTSKY spune textual că revoluţia e «scopul fatal către care tinde orice organizaţie politică autonomă a proletariatului ». Tot aşa revoluţionarii ruşi au făcut un scop absolut din revoluţie şi au căutat să-l realizeze pe orice cale. Revoluţia însă nu poate fi considerată ca un scop absolut în sine. [18]

Revoluţiile nepolitice sunt cele al căror obiect nu e statul în mod direct. Acestea pot fi: morale, religioase, ştiinţifice, literare şi artistice. În sfârşit, revoluţiile sociale propriu-zise sunt, după MASARYK , cele economice.

Noi vom deosebi două feluri de revoluţii, şi anume: 1) *pur ideologice,* cum sunt: revoluţiile ştiinţifice, estetice, religioase, filosofice; 2) *sociale* în care intră cele politice, economice, juridice şi istorice. Primul fel de revoluţie sunt mai mult intelectuale, teoretice şi lipsite, în genere, de elementul sângeros, de violenţă, pe când celelalte sunt mai mult practice. Între ambele grupe de revoluţii este însă o strânsă legătură căci revoluţiile morale, religioase pot produce puternice mişcări sociale, şi invers. Reforma conştiinţei poate aduce cea mai radicală transformare socială. [19]

Putem considera că „revoluţiile sociale pot fi: *revolte* sau *răscoale*, *războaie* şi *contrarevoluţii*. Revolta sau răscoala este numai un episod de revoluţie, nu revoluţia însăşi, cum just observă KAUTSKY. Ea e un mijloc prin care încearcă a se face schimbarea stării sociale. De cele mai multe ori revolta izvorăşte din motive trecătoare şi ţinteşte numai la înlăturarea unor persoane conducătoare sau la schimbarea unor anumite situaţii momentane, neavând un scop general şi permanent." [20]

Dacă cercetăm opoziţia dintre spiritul creator şi produsele sale concretizate în opere şi instituţii sociale, atunci remarcăm caracterele specifice revoluţiei în raport cu ordinea istorică existentă:

Esenţa oricărei revoluţii e dorinţa de autonomie a spiritului şi tendinţa lui către o valoare absolută. De aceea dacă

societatea este conservatoare, revoluţia este radicalistă, liberală. Revoluţia nu vrea să ştie de legile existente, de ordine etc. ,ea vrea numai să realizeze o valoare nouă, o creaţie a spiritului.

Un al doilea caracter al revoluţiei este criticismul absolut faţă de realitatea actuală.[...] În al treilea rând, istoria explica fenomenele sociale şi transformarea lor treptată prin necesitate. [...] Cu totul opusă e concepţia revoluţiei . Revoluţia vrea să schimbe cursul fenomenelor istorice, trecând peste graniţele timpului. Ea înlocuieşte necesitatea prin posibilitate raţională. Fenomenele nu se succed absolut invariabil într-o anumită ordine, afirmă revoluţia, ci cursul lor poate fi schimbat, prin forţa idealurilor, prin intervenţia unor puteri noi. Astfel revoluţia consideră ca o forţă reală,activă, *libertatea* în opoziţie cu *necesitatea*. [...] Din acestea rezultă un al patrulea caracter al revoluţiei, anume raţionalismul. Orice revoluţie e călăuzită de idealuri,către a căror realizare tinde cu orice preţ, subordonând materia faţă de idee, realitatea faţă de ideal. Revoluţia porneşte întotdeauna de la o teorie şi e bazată pe ideologie.

Din punct de vedere social în genere, revoluţia este expresia acută a unui dezechilibru, momentan, între clasele sociale. [21]

În ceea ce priveşte cauzele revoluţiei „ putem deosebi două categorii generale de cauze: 1) materiale; 2) ideale. Prin cauze materiale întelegem în special pe cele economice, iar prin ideale cauzele juridice, politice, istorice, religioase şi psihologice. Acestea toate sau sunt unite, provocând împreună revoluţia sau una dintre ele poate predomina, dând revoluţiei un caracter special.”[22]

Cea mai cuprinzătoare şi mai importantă pare a fi revoluţia socială. Dar „ ce se înţelege prin revoluţie socială? Putem deosebi două concepţii referitoare la esenţa revoluţiei sociale şi anume: 1) concepţia socialistă; 2) concepţia filosofico-juridică:“ [23]

După prima concepţie, revoluţia e bazată pe lupta dintre clase, e un rezultat al acestei lupte. Socialiştii văd în revoluţie «o răsturnare completă a formelor vechi de cooperaţie ale oamenilor», căci în locul economiei şi producţiei burgheze se introduce economia proletară. Revoluţia socială constă în *cucerirea puterii politice de către o clasă oprimată, care nu a avut până acum această putere.* [...] Mult mai largă şi mai raţională este însă concepţia pe care am numit-o filosofică-juridică. Întradevăr idealismul social consideră acum, pentru timpul prezent, ca o revoluţie *repartizarea dreaptă a tuturor puterilor între clasele sociale sau, indiferent de clase, între indivizi.*prin urmare, nu cucerirea puterii politice de către o clasă, pentru a oprima pe alta, ci exercitarea puterii politice în

mod egal, de către toţi, pe baza drepturilor naturale ale omului. [24]

La baza revoluţiei sociale pe cale economică teoretizată de Marx a stat filosofia lui Hegel „care a avut o atitudine oscilantă între liberalism şi conservatorism” [25]. Comunismul ,la rândul său s-a bazat pe scrierile lui Marx şi Engels „având credinţa în puterea revoluţiei politice, pentru schimbarea ordinii sociale, aşa cum o afirmă în special blanquismul, anarhismul, nihilismul şi bolşevismul contemporan”: [26]

> Bolşevismul, ca doctrină social-economică nu este altceva decât afirmarea şi justificarea comunismului. Conducătorii bolşevici susţin că ei sunt cei mai buni, cei mai ortodocşi interpreţi ai lui MARX, deoarece ei nu fac nici o concesie capitalismului. Tot aşa RIST crede că «bolşevismul lui LENIN e aplicarea aproape literală a materialismului istoric». De fapt însă bolşevismul porneşte de la marxism pentru a se depărta şi ajunge la rezultate chiar contrare gândirii lui Marx.
>
> Bolşevismul e *comunism*, căci tinde să transforme întreaga societate într-o tovărăşie de muncă, în care mijloacele de producţie nu vor forma proprietatea individului şi nici bunurile produse nu se vor acumula în mâinile câtorva spre a se îmbogăţi. [27]
>
> Ca doctrină politică-teoretică, bolşevismul este un revoluţionarism radical al cărui ideal este statul socialist, care, propriu-zis, nu e un stat politic, ci un stat economic-administrativ.[…] Bolşevismul crede în puterea nemărginită a revoluţiei politice. Transformarea socială, distrugerea societăţii de azi e posibilă numai prin ajutorul unei revoluţii violente […] Ca mişcare politică bolşevismul a fost ajutat în Rusia în special de războiul mondial. [28]

În ceea ce priveşte marxismul, acesta „nu este revoluţionar, aşa cum e anarhismul, nihilismul şi bolşevismul. În doctrina marxistă e o adevărată contradicţie, căci uneori se afirmă necesitatea absolută a revoluţiei chiar violente, iar alteori se tăgăduieşte rostul oricărei revoluţii. Contradicţia aceasta provine din faptul că marxismul se prezintă în două ipostaze : 1*) ca o teorie socială stiinţifică* şi 2) *ca un curent politic.* În prima sa calitate marxismul e o reacţie faţă de utopismul anterior, în a doua ipostază el devine agitator:” [29]

> Ca filosofie socială, marxismul încearcă să explice lumea, iar ca un curent politic el vrea să o schimbe şi de aceea, în această formă, el e revoluţionar. Marxismul teoretic este însă evoluţionist căci încearcă să explice prin legi evolutive,

ştiinţifice, toate transformările sociale.[…] Din cauza precăderii pe care o dă economiei, marxismul a fost numit materialism istoric.[…] «Nu conştiinţa oamenilor determină existenţa lor, ci invers existenţa lor socială determină conştiinţa lor» (Marx). Prin urmare, baza vieţii sociale, a întregii ideologii o formează fenomenele economice. [30]

Potrivit lui Marx, societatea fiind împărţită în două clase antagoniste, respectiv capitalişti şi proletari, iar între patronul capitalist şi lucrător fiind presupus un conflict neîncetat, soluţia conflictului social este chiar comunismul, sens în care a şi scris Manifestul Comunist. De aceea „ marxismul revoluţionar este, cum zice MARX însuşi, «declararea permanentă a revoluţiei, dictatura clasei proletariatului ca mijloc de trecere către ştergerea deosebirilor de clasă în genere, către distrugerea tuturor raporturilor sociale, care corespund acestor raporturi de producţie, pentru revoluţionarea tuturor ideilor, care rezultă din aceste raporturi sociale»;”[31]

Ca sistem sociologic marxismul nu e revoluţionarism, ci un evoluţionism economic, mecanic, căci statul socialist viitor nu poate fi realizat prin revoluţie, ci numai prin evoluţia economică. Revoluţia politică bruscă nu poate duce la noua ordine socială, pentru că «posesiunea puterii politice nu poate ea singură să paralizeze influenţa legilor economice din moment ce condiţiile sociale nu se pretează la aceasta».

Ca un curent politic însă marxismul devine agitator, revoluţionar, şi prin aceasta el cade în contrazicere cu sine însuşi. Într-adevăr nu se poate împăca apelul lui MARX către proletari, pe care îi îndeamnă să lupte uniţi, făcând pe capitalişti să tremure, cu dialectica materialistă, cu concepţia evoluţiei mecanice.[…] În toată doctrina marxistă să vede această oscilaţie între sistemul teoretic-materialist, economic şi curentul revoluţionar. [32]

Bolşevismul, ca doctrină economică, nu se deosebeşte teoreticeşte aproape deloc de marxism, el nu aduce nimic nou; dar procesul de aplicare al programului său de execuţie e, după cum am văzut, realizarea contrariului teoriei. Ca doctrină politică bolşevismul se depărtează însă foarte mult de MARX. . Punctele deosebitoare între aceste două concepţii sunt: dreptul de vot, dictatura proletară şi concepţia revoluţiei sociale în întregimea sa. [33]

După ce am trecut în revistă tipuri de revoluţii şi aspecte referitoare la acestea putem aprecia că „revoluţia socială nu este deci posibilă în mod absolut prin cea politică, ci ea se înfăptuieşte numai printr-o prealabilă

transformare evolutivă. Ne rămâne de cercetat a treia posibilitate: *revoluţia prin reforma conştiinţei morale*:”[34]

> Oricât de mult s-ar schimba formele de stat, organizaţiile şi legile, societatea nu va ajunge la o formă mai bună, dacă oamenii rămân aceiaşi.
>
> Revoluţia nu poate schimba mentalitatea unui popor, cu toată violenţa ei. Revoluţia este încetarea, schimbarea unei ordini de drept vechi, necomform cu spiritul şi trebuinţele vremii, dar dreptul este expresia unei mentalităţi, care şi ea trebuie schimbată pentru ca noile forme de drept să aibă succes. Aceasta însă nu e numai în puterea legii şi a forţei, ci depinde mai ales de educaţia şi morala socială.
>
> Şi cu toate acestea societatea nu poate fi schimbată nici numai prin legi, căci orice lege poate fi rău aplicată şi greşit interpretată. Binele social depinde mai ales de acei care sunt chemaţi să aplice legea, de aceea problema transformării sociale este identică cu aceea a transformării morale a omului.
>
> Nu poate fi vorba de o adevărată şi fundamentală transformare socială fără reforma morală. Pentru acest motiv a cerut KANT atât de imperios *revoluţia educaţiei*. Omul trebuie format nu pentru prezent, ci pentru viitor, în vederea idealurilor omenirii. De aceea educaţia trebuie schimbată, dar această modificaresă nu aibă caracterul unei reforme treptate, ci al unei *adevărate revoluţii.*
>
> Pentru realizarea unei alte societăţi trebuie schimbat omul,dar aceasta nu înseamnă altceva decât *dezvoltarea unei conştiinţe morale noi.* Revoluţionarii cred că acest om nou nu poate deveni o realitate decât prin distrugerea celui vechi, prin ruperea cu trecutul.[...] *Omul nou trebuie să fie o personalitate puternică şi liberă,* care însă nu trebuie să aibă pretenţia că el e totul, ci să vadă adevărata sa valoare, să înţeleagă ca el e numai membrul unei naţiuni, iar naţiunea o verigă din lanţul umanităţii, căreia totul trebuie să i se subordoneze. Individul cultivat, liber, conştient de sine însuşi, precum şi naţiunea nu sunt decât trepte culturale ale umanităţii.[35]

Prin urmare „baza etică a întregii vieţi este umanitatea. Revoluţia brutală poate trezi în suflete idealul individualismului şi al anarhiei etice, ducând la rezultate funeste, distrugătoare. Mulţi dintre revoluţionari, proclamînd sfinţenia personalităţii umane, au ajuns la un adevărat *negativism social,*căci au înfăţişat ca un ideal distrugerea statului şi a oricărei ordini sociale” .[36] Iar „progresul se face prin acumulare, nu prin distrugere de valori, şi revoluţia, oricât de blândă ar fi ea, poate distruge numeroase valori ”;[37]

> Adevărata revoluţie, de care are nevoie societatea actuală, e *revoluţia spiritului*, care trebuie să arate individului un ideal superior egoismului biologic, care să-l facă pe om să simtă solidaritatea lui cu umanitatea întreagă, înfăţişându-i *nobleţea şi demnitatea muncii ca scopuri imediate ale vieţii sale.* Dacă sufletul omenesc e capabil de schimbare, de evoluţie, şi dacă progresul social e datorat, în primul rând, acestui fapt, atunci se impune cu necesitate atenţiei tuturor *educaţia socială, reformă morală paralelă şi pe acelaşi plan cu cea economică.* [38]

În lumina celor afirmate mai sus, se impune condamnarea machiavelismului din politică, acesta promovând efectiv egocentrismul uror indivizi şi interesele lor vădit materiale:

> MACHIAVELLI formulează precis şi clar ideea că *politica poate întrebuinţa pentru realizarea scopurilor sale şi mijloace nemorale.* Omul mare, conducătorul de stat, trebuie să unească deci forţa cu lipsa de scrupule, să ştie a fi rău la nevoie şi să poată constrânge pe indivizi, căci «numai din necesitate lucrează oamenii morali»[...] Ideea raţiunii de stat, care predomină la MACHIAVELLI,s-a impus de altminteri în toate statele moderne.deşi nimeni n-a avut îndrăzneala s-o recunoască aşa de categoric ca MACHIAVELLI [39]
>
> Machiavelismul păcătuieşte prin aceea că neglijează complet morala, afirmând primatul activităţii şi al forţei. E drept că statul, interesul colectiv, e scopul suprem, dar nu trebuie să se piardă din vedere că acest stat nu este o abstracţie, că el presupune indivizi reali, care trăiesc laolaltă şi au interese proprii, statul nu trebuie, în numele raţiunii de stat, să înăbuşe personalitatea, să sacrifice complet acest element fundamental al său, populaţia.
>
> Puterea, pentru a nu se distruge singură, va avea să se supună singură unor legi, căci dacă în sine puterea nu e nici bună, nici rea, prin întrebuinţarea sa, ea poate deveni-morală sau rea şi imorală.
>
> «O politică fără legatură cu etica este o simplă tehnică şi ca atare pierde posibilitatea de a fixa scopuri raţionale, neavând nici forţa de convingere, care este supoziţia necesară a succesului».[40]

Este adevărat că „nici un partid politic nu are o doctrină, pe care s-o proclame ca ceva universal valabil şi fixată o dată pentru totdeauna, căci viaţa nu stă pe loc şi împrejurările sunt schimbătoare, dar de aici nu urmează că partidele şi oamenii politici nu trebuie să aibă un ideal, care să dea culoare morală tuturor acţiunilor lor, idealul lor nu e încremenit, neschimbător, dar atât timp cât el justifică fiinţa lor, el nu trebuie înjosit. Şi dacă astăzi luptele politice

nu respectă normele morale, aceasta e o situaţie anormală şi desigur trecătoare, spre fericirea statului şi a demnităţii umane;“[41]

> O părere foarte răspândită , devenită aproape banală, susţine că omului politic i se cere *simţ politic*, adică să ştie să se adapteze la împrejurări, să fie *oportunist*. În acest sens politica ar fi condusă de utilitate şi nu ar mai fi loc pentru aprecierea morală în domeniul acţiunilor politice. Se adaugă la aceasta şi afirmaţia că politica realistă modernă are ca element constitutiv *ideea de compromis*, care ar lovi astfel în norma morală fixă, rigidă. Politica deci s-ar orienta în primul rând după rezultate, după succes, şi ca atare valoarea ei ar depinde numai de acest succes.
>
> Netăgăduit că unui om politic i se cere să fie realist, nu romantic, să aibă *o vedere clară a realităţii* şi să înţeleagă că el nu poate impune, după voia sa, anumite idei, ci trebuie să vadă ce se poate realiza din planurile sale şi ce nu. Ţinând seama de împrejurările sociale, el trebuie să recurgă foarte adeseori la compromis, *nu în sensul moral, ci pur politic*, adică să admită o realizare treptată a unui scop după etapele indicate de evoluţia politică şi de relaţiile dintre factorii politici. [...] Prin urmare *compromis* nu înseamnă, în politica bine înţeleasă, *compromitere* a scopurilor şi renunţare la morală [42].

Putem concluziona potrivit concepţiei lui Petre Andrei, valabilă şi astăzi, că „inferioritatea moralei politice din zilele noastre nu se poate explica deci prin antinomia teoretică dintre moral şi politic, nici prin nivelul scăzut al masei, ci printr-o lipsă de înţelegere, din partea omului politic, a adevăratei sale misiuni, prin *criza de morală a conducătorilor*.” [43]

3. Principalii «arhitecţi» ai României postdecembriste

La o privire mai atentă şi imparţială, putem aprecia că după 1989 două figuri politice, destul de controversate, arhitecţi ai României postcomuniste, şi-au disputat hegemonia pe scena politicii, aducând grave prejudicii imaginii ţării, poporului român şi interesului general. Este vorba de domnii Ion Iliescu şi Corneliu Vadim Tudor. Aceste aprecieri nu sunt însă deloc măgulitoare deoarece guvernările lor timp de 11 ani au dovedit flagrant o continuitate a vechiului regim, deşi mai moderată, a practicilor şi mentalităţilor comuniste din vremea lui Ceauşescu.

Cartea aceasta sper că va demonstra – printre multe altele - că afirmaţiile făcute sunt valabile şi juste. Cel puţin până acum, dl. C.V. Tudor a făcut aproape tot posibilul pentru ca dl. Iliescu, cel care l-a scos din anonimat, să conducă în continuare destinul României. Cred că nu greşesc deloc citându-l în acest sens pe renumitul politolog britanic Tom Gallagher, care în cartea sa recent apărută: „ Furtul unei naţiuni. România de la comunism încoace “, a dovedit că este la curent cu ceea ce se întâmplă de fapt la noi, spre deosebire de foarte mulţi dintre compatrioţii noştri, care n-au înţeles prea clar realităţile autohtone ori se complac fie în nepăsare, fie în sprijinirea directă sau indireactă a hoţiei, a jefuirii unei naţiuni:

> ION ILIESCU. Preşedinte al României (1990-1996, 2000-2004). Fiu al unui membru al partidului comunist clandestin, şi-a terminat studiile superioare la Universitatea din Moscova la începutul anilor `50, după care a avansat rapid în ierarhia comunistă. Dar din 1971 până în 1979 a fost plasat în posturi neimportante din cauza dezacordului său faţă de linia dură urmată de Ceauşescu. În decembrie 1989 a jucat un rol

proeminent în puciul dinăuntrul partidului care a avut drept rezultat răsturnarea lui Ceauşescu.[…] A respins reformele îndrăzneţe pentru a păstra loialitatea grupurilor de interese din perioada comunistă, încă influente. Nu a ezitat să manipuleze naţionalismul şi să mobilizeze minerii din industria cărbunelui pentru a-şi înfrânge rivalii din interiorul propriului partid (cazul lui Petre Roman), ca şi pe cei din opoziţie. După anul 2000 a fost reambalat ca o figură pro-occidentală dispusă să susţină o reformă rapidă, care să permită României să intre în NATO şi în Uniunea Europeană. Dar a continuat să utilizeze o retorică populistă şi să protejeze noua oligarhie care şi-a dobândit averile prin achiziţionarea bunurilor statului, adeseori prin mijloace incorecte. Este neîndoielnic principalul arhitect al României postcomuniste.

CORNELIU VADIM TUDOR. Apărător pe faţă al lui Ceauşescu şi al multor aspecte ale regimului său înainte şi după 1989. Cu sprijinul unor foşti comunişti influenţi, a format ultranaţionalistul Partid România Mare(PRM) în 1991. Iscusinţa sa oratorică şi legăturile cu lumea serviciilor secrete au făcut din el un oponent redutabil. În anul 2000 exploatarea dificultăţilor sociale i-a permis să câştige o treime din voturi în alegerile prezidenţiale, iar de atunci PRM a fost principala forţă din opoziţie.[1]

În primul rând, în ceea ce-l priveşte pe domnul Iliescu, despre regimul şi modul său de guvernare s-a scris enorm de mult în presă, chiar şi în diverse cărţi. Unii l-au considerat drept iresponsabil, inconştient de imensa responsabilitate care îi revenea în această funcţie publică:

Există nenumărate dovezi că la început Ion Iliescu, oficialul comunist de rangul doi care a devenit conducătorul României după executarea lui Nicolae Ceauşescu în decembrie 1989, a căutat o cale de a continua un curs semiautoritar. O democraţie liberală solidă părea prea riscantă şi problematică. O democraţie de faţadă, în care naţionalismul ar fi luat locul comunismului naţional drept sursă activă de legitimare, se potrivea cu tradiţiile anterioare de guvernare a ţării.[2]

Arhitectul ieşirii României din comunism, Ion Iliescu, a jucat un rol-cheie în legitimarea creării unei noi oligarhii, sau cel puţin în reducerea substanţială a opoziţiei faţă de metodele ei de a se îmbogăţi. În ochii unei mari părţi a electoratului, în special ai celor care locuiesc la ţară sau în oraşele mici, şi care reprezintă coloana vertebrală a sprijinului pentru PDSR, el este văzut ca un lider corect din punct de vedere moral, căruia nu i se poate aduce nici o acuzaţie de corupţie plauzibile.[…] Imaginea lui Iliescu de «adevărat om din popor» în care se poate avea încredere că se îngrijeşte de interesele românilor de rând se datorează în parte personalizării politicii.[…] Dorinţa de a avea o

opţiune politică bazată pe personalitatea competitorilor şi nu pentru ceea ce susţine el pare adânc înrădăcinată.

Tocmai de aceea „una dintre greşelile succesorului său, Emil Constantinescu, a fost inabilitatea evidentă de a-şi impune în mod decisiv personalitatea când problemele trebuiau rezolvate. Importanţa factorului personalităţii în politică izvorăşte din slăbiciunea partidelor şi din imposibilitatea de a se face vreo distincţie între programele aflate în competiţie. Aceasta înseamnă că un sistem bazat pe respectul faţă de proceduri şi faţă de instituţiile democratice poate fi lesne subminat şi aruncat deoparte printr-un stil de politică populist, în care un individ oferă «salvarea» pe baza propriilor însuşiri personale; poate că nu este o coincidenţă că numele pe care cei care l-au înlăturat şi l-au executat pe Ceauşescu l-au ales pentru succesoarea Partidului Comunist Român a fost Frontul Salvării Naţionale (şi asemănător Frontului Muncitoresc Român creat de comunişti după război)."[3]

Faptul că există la ora actuală atâţia oameni cu averi incomensurabile (cei mai mulţi dintre aceştia fiind membri ai PSD sau finanţatori şi simpatizanţi ai acestuia), dovedeşte că s-a urmărit şi s-a ajuns la o stratificare socială, în cadrul căreia foştii comunişti să deţină în continuare pârghiile puterii economice şi politice, conservându-şi astfel interesele şi privilegiile. Poate că, cel mai concludent exemplu de baron local este Dumitru Sechelariu din Bacău:

> Un bun exemplu a fost cel din 14 iulie 2002, când primarul PSD al Bacăului a organizat o petrecere de ziua lui de naştere, asigurând destulă mâncare şi băutură pentru zeci de mii de oaspeţi. A fost o scenă scoasă parcă dintr-un roman de Gabriel Garcia Márquez, în care oligarhul latino-american le îngăduie pentru un scurt răstimp peonilor de pe moşie să fie părtaşi la viaţa de huzur. Preşedintele l-a condamnat pe primar pentru faptul că se comportase «ca un senior medieval ... care i-a chemat pe săraci de ziua lui ca să le arunce nişte firimituri», dar dacă nu era orb, Iliescu ar fi trebuit să ştie că asemenea averi erau adunate şi de alţi demnitari PSD-işti în toată ţara.
>
> În loc să comparăm România cu Polonia şi Cehia, ar fi mai utilă comparaţia cu alte ţări foste comuniste [...] ne gândim imediat la Angola, ca şi la unele state foste comuniste din Asia. Relatările din Luanda, cu elita călătorind pe drumuri ca vai de ele în ultimele modele de automobile BMW şi Mercedes, evocă

unele paralele stânjenitoare cu Bucureştiul. Însă chiar dacă elementele competitive ale democraţiei româneşti se afirmă cu tărie, abilitatea acesteia de a se consolida va fi subminată atâta timp cât situaţia economică va rămâne la fel de deprimată. Anii `30 au demonstrat dificultatea Europei de a susţine un sistem politic pluralist pe fundalul unui nivel de trai în scădere rapidă.

În anul 2000, 92% dintre cele 6 milioane de pensionari din România trăiau sub limita de subzistenţă. Indicii ei de sănătate se situează printre cei mai scăzuţi din Europa. [4]

În opoziţie cu aceşti proaspeţi îmbogăţiţi, se găsesc milioane şi milioane de români, îngrijoraţi de perspectiva zilei de mâine, cu un nivel de trai foarte scăzut, comparabil cu cel al albanezilor şi al moldovenilor, şi desigur cu un acces foarte limitat la informaţie:

România este pe cale de a deveni unul dintre cele mai inegale state din Europa. S-a dezvoltat o nouă oligarhie, care – în mod ironic – îşi are rădăcinile în perioada comunistă, are foarte puţine obligaţii sociale sau e prea puţin angajată în realizarea binelui conum într-un sens mai larg.

Grupuri mici, bine plasate în aparatul de securitate şi în sectorul comerţului exterior, au fost capabile să dobândească averi considerabile chiar şi în toiul dictaturii comuniste egalizatoare a lui Ceauşescu şi şi-au întărit puterea în cârdăşie cu politicienii şi cu alţi întreprinzători, prin deturnarea avuţiei publice spre folos privat. [5]

Pe 22 decembrie 1989 „primul discurs televizat al lui Ion Iliescu, figura cea mai importantă dintre conspiratori, a oferit indicii clare că el rămânea credincios rădăcinilor sale comuniste:”

Iliescu a spus că foştii conducători «s-au declarat a fi comunişti. Ei n-au avut nimic de-a face nici cu socialismul, nici cu ideologia comunismului ştiinţific... Ei doar au pângărit numele PCR. Ei au pângărid de asemenea memoria celor care şi-au sacrificat viaţa pentru cauza socialismului în această ţară». Înverşunarea lui Iliescu de a menţine un monopol al stângii asupra puterii a fost demonstrată, probabil, prin hotărârea lui de a-l împiedica pe Corneliu Coposu, singurul supravieţuitor al elitei politice dinainte de 1947, să intre în clădirea Comitetului Central unde se adunaseră opozanţii lui Ceauşescu.

Pe 23 decembrie, Iliescu a vorbit la televizor despre «teroriştii» care nu se dădeau în lături de la nimic pentru a-l menţine pe Ceauşescu la putere şi a chemat populaţia să vină să apere sediile Televiziunii şi Radioului, precum şi Ministerul Apărării. În zilele ce au urmat, mai multe sute de persoane au fost ucise în Bucureşti, când centrul oraşului devenise scena unor încleştări înverşunate, dar clădirea Comitetului Central şi

sediul Televiziunii au rămas aproape neatinse, în timp ce multe clădiri din jur erau deteriorate sau distruse.

Dacă «teroriştii»provenind din unităţi de Securitate loiale vechiului regim ar fi intenţionat să pună stăpânire pe situaţie, ar fi putut să taie liniile telefonice sau să distrugă staţia de emisie a Televiziunii. Ei ar fi putut de asemenea să atace şi alte ţinte strategice, dar nu s-a întâmplat nimic din toate acestea. Nici un «terorist» nu a fost judecat vreodată, iar criticii, neputând să creadă că un comunist inveterat ca Iliescu avea să fie vestitorul schimbării, au tras rapid concluzia că se purtase un minirăzboi fictiv pentru legitimarea noii puteri, conferindu-i-se prestigiul de salvatoare a revoluţiei. [6]

Procesul execuţiei cuplului Ceauşescu s-a făcut într-o grabă de-a dreptul suspectă, fără a avea caracteristicele proceselor penale, aceştia fiind judecaţi în faţa unui tribunal militar extraordinar pentru genocid. De aceea „un act lăudat iniţial ca unul de purificare a dat naştere suspiciunilor potrivit cărora Iliescu şi complotiştii săi scăpaseră de Ceauşescu pentru a-l împiedica să depună mărturie împotriva lor într-un proces deschis despre propriul lor trecut profund comunist ;“ [7]

Scopul celor care l-au înlăturat şi l-au executat pe Ceauşescu a fost acela de a aboli conducerea personală a şefului executiv discreditat, nu de a reforma în mod fundamental sistemul de guvernare prin impunerea unor schimbări revoluţionare.

FSN s-a prezentat drept «emanaţia revoluţiei», dar acţiunile sale sugerau o mişcare menită să-i domolească radicalismul [...] Vechile structuri ale PCR au fost preluate când în toată ţara s-au format comitete ale FSN în întreprinderi şi la nivel de judeţ, municipalitate, oraş şi comună. O dispoziţie emisă pe 12 ianuarie 1991 de consiliul FSN şi semnată de Ion Iliescu stipula că aceste structuri la nivel central şi teritorial «funcţionează ca structuri ale puterii de stat ».

Declaraţiile lui Iliescu, în care se sublinia nevoia de unitate naţională, sugerau că el se simţea stânjenit de ideea unor interese divergente, a unor dezbateri libere, precum şi a dreptului legitim al grupărilor din opoziţie de a pune în discuţie temeiul deciziilor lui. Dată fiindu-i provenienţa, acest lucru nu este deloc surprinzator. [8]

În 1990 „imaginea lui ca adevărat om din popor- modest ca om de viaţă şi hotărât să reinstaureze contractul social între oamenii de rând şi demnitarii statului- era atrăgătoare. Noua elită credea evident că mulţi români erau suficient de naivi pentru a accepta un scenariu în care se

promiteau vremuri mai bune, în timp ce oamenii care profitaseră sub Ceauşescu (alţii decât cei din anturajul său apropiat) continuau să prospere. Silviu Brucan, un participant influent la evenimentele din 1989-1990, a declarat chiar în mod public că românii ar fi «un popor stupid », care putea fi condus cu uşurinţă de cei de la putere.“ [9]

Tot Brucan, ne avertiza că avem nevoie de cel puţin 20 de ani pentru a învăţa democraţia şi a scăpa de comunism;

> Pentru românii neinteresaţi de declaraţiile de partid, Ceauşescu, «tătucul cel rău», fusese înlocuit de Iliescu, «tătucul cel bun». Sub el, o parte dintre poverile vieţii zilnice dispăruseră[...] Serviciul Român de Informaţii (SRI) urma să folosească 6000 de oameni din personalul de 15000 care aparţinuse Securităţii până în decembrie 1989. Dar pentru a preîntâmpina criticile s-a afirmat că Securitatea vechiului regim fusese desfiinţată, un lucru la fel de fals ca pretenţia că FSN nu avea nici o legătură cu partidul care fusese forţa conducătoare în societatea românească pâna în decembrie trecut. Totuşi, cei mai mulţi dintre români, din cauza izolării la care fuseseră supuşi timp de 45 de ani, aveau orizonturi mult mai înguste. Ei comparau performanţa lui Iliescu nu cu cea a disidentului ajuns preşedinte cehoslovac Vaclav Havel sau cu a lui Gorbaciov, ci cu a lui Ceauşescu, a cărui conducere devenise din ce în ce mai brutală pentru ei în anii ’70 şi ’80.
>
> Pe 14 şi 15 iunie(1990) mii de mineri din Valea Jiului au sosit în Capitală şi în cursul următoarelor două zile s-au dedat la jafuri, atacând sedii ale partidelor din opoziţie şi birouri ale unor organizaţii civice, precum şi un cartier al rromilor. Ulterior Iliescu le-a luat de fiecare dată apărarea pentru acţiunile lor. În 1998 el a spus: «Riposta din 14-15 iunie a fost expresia unei autoapărări a populaţiei care a văzut cum instituţiile pentru care votase erau ameninţate». În iunie 1990, fără să ofere dovezi, el avertizase că ţara se afla în faţa unei «rebeliuni legionare»- referire la mişcarea de extremă dreaptă din anii ’30.
>
> Simpatia şi solidaritatea manifestate faţă de România în Occident în decembrie 1989 au făcut loc stupefacţiei şi unei profunde îngrijorări. Ca să folosim cuvintele unui comentator român, mineriada din iunie 1990 a fost momentul când «România a devenit o ţară ciudată» în ochii occidentalilor. Ajutoarele economice din partea Comunităţii Europene au îngheţat imediat după violenţele minerilor. [10]

De asemenea „în pofida faptului că a fost un produs al erei comuniste, Iliescu era un animal politic diferit. El a rămas o figură ştearsă, cel puţin în public, iar stilul lui de

viaţă a fost modest - apetitul lui pentru bogăţie şi viaţa pe picior mare a fost bine ţinut sub control. Soţia lui a evitat în mod firesc luminile rampei, astfel încât comparaţia cu Elena Ceauşescu a fost total nepotrivită, iar faptul că nu aveau copii a eliminat orice primejdie de apariţie a unei dinastii Iliescu“.[11]

Putem da crezare fostului şef de campanie electorală şi consilier al lui Iliescu, Iosif Boda; potrivit spuselor acestuia Adrian Costea (consilier neoficial, un om ce finanţe locuind în Franţa) „«a încercat din răsputeri să-l ajute pe Iliescu să capete o nouă viziune şi o nouă strategie pentru dezvoltarea României».Boda pare să fi fost cel mai deschis consilier al preşedintelui. Într-o serie de scrisori care au fost tipărite într-o carte publicată în 1997 despre anii petrecuţi la Cotroceni, el l-a avertizat pe Iliescu că *aroganţa, compromisul* şi *incompetenţa* ameninţau menţinerea PDSR la putere. Nu a existat nici o îndoială, spre cinstea lui Iliescu, că el dorea să primească astfel de sfaturi sincere, dar nu s-a observat nici un semn că simţise nevoia de a acţiona potrivit acestora;”[12]

> Spre deosebire de Ceauşescu, care simţea un impuls de nestăvilit de a interveni la toate nivelurile guvernului, Iliescu dorea să descentralizeze o mare parte din putere către potentaţii locali, oameni de afaceri, lideri de sindicate (nu în ultimul rând Miron Cozma) şi directori de întreprinderi de stat pe care Andrei Cornea i-a botezat «directocraţi». Acesta din urmă a descris «un tip de stat merovingian» unde, în schimbul loialităţii, baronii de dată recentă «primeau beneficii excepţionale şi derogări de la legile ţării». Spre sfârşitul lui 1996, când Iliescu a avut mari necazuri politice, Cornea chiar l-a descris pe preşedinte ca fiind «omul cel mai slab din România», cineva care devenise «marioneta unui partid corupt şi a clientelei sale».[13]
>
> În cursul celui de-al doilea mandat al lui Iliescu, atunci când s-au răspândit acuzaţiile cum că înalţi demnitari dobândeau averi prin trafic de influenţă, Virgil Măgureanu (şeful SRI) a deturnat criticile care îl vizau. Dar în 1997 a ieşit la iveală faptul că îşi construise o vilă cu patruzeci şi trei de camere în comuna sa natală.[…] Calendarul reformelor economice în timpul cât Văcăroiu a fost premier a fost amânat constant, iar în 1996 ritmul privatizării în România era aproape cel mai lent din ţările est-europene. Atunci când a părăsit funcţia, în 1996, guvernul privatizase doar 12% din bunurile aflate în patrimoniul statului.[14]

Tot potrivit spuselor lui Iosif Boda „«guvernului (Văcăroiu) i se poate ierta că nu a înfăptuit privatizări

spectaculoase dar el nu poate fi scuzat pentru faptul că nu a reuşit să îmbunătăţească managementul sectoarelor economice finanţate de stat (aceasta fiind principala sa misiune)». Adevărul este că PDSR i-a recompensat pe cei mai folositori şi mai bine plasaţi susţinători ai lui dându-le posturi de conducere în Renel şi în alte sectoare bine retribuite ale economiei de stat. În schimbul acestor favoruri, el a pretins să fie ajutat ori de câte ori era nevoie. Exista îndeobşte convingerea că Renel adopta o atitudine tolerantă faţă de întârzierile plăţilor din partea întreprinderilor ce se bucurau de bunăvoinţa guvernului, dar le urmărea fară milă pe cele care nu dispuneau de un asemenea avantaj.“[15]

Se poate face o similitudine între regimul lui Iliescu şi cel al lui Slobodan Miloşevici. Astfel „indiferent cărei regiuni îi aparţinea România, sub Iliescu ea fost unul dintre cei mai apropiaţi aliaţi ai lui S.Miloşevici până la mijlocul anilor ’90. Prima vizită oficială pe care a efectuat-o Iliescu în străinătate în 1990 a fost în Serbia.” [16] Consiliul Europei „şi-a exprimat de asemenea cu regularitate preocuparea faţă de modul arogant în care regimul Iliescu îi trata pe demnitarii aleşi din administraţia locală. În cursul celui de-al doilea mandat al preşedintelui, 133 de primari, dintre care 116 erau independenţi din punct de vedere politic sau făceau parte din partide din opoziţie, au fost eliberaţi din funcţie;”[17]

> În martie 1995, săptămânalul *22* a dezvăluit că eseistul H.-R.Patapievici, un critic elocvent al regimului Iliescu, fusese pus sub supraveghere, şi a ieşit la iveală faptul că de fapt chestionarea operativă a vecinilor lui Patapievici în legătură cu vederile lui politice aparţineau Serviciului de Pază şi Protecţie al Preşedinţiei. Un alt critic făţiş al regimului Iliescu, Ioan Petru Culianu, avusese o moarte violentă în împrejurări misterioase la Chicago, în 1991, iar scurta afacere Patapievici a stârnit ecouri stânjenitoare.[18]

Dar, pe lângă toate exemplele oferite până acum poate că, cele mai revelatoare aspecte care definesc regimul Iliescu sunt scandalurile de corupţie, «comisioanele de tranziţie» şi cenzura asupra unei părţi importante din mass-media şi presiunile exercitate asupra oricăror lideri de opinie publică şi bineînţeles asupra opoziţiei.

Despre marele istoric şi orator C.V.Tudor, liderul necontestat al PRM, se pot spune iarăşi multe lucruri. Într-adevăr, cine nu-l cunoaşte în România? Dar cine îl cunoaşte însă pe «adevăratul» Vadim, este o întrebare care îşi aşteaptă răspunsul. Dacă cultul lui Ceauşescu a avut nevoie de susţinerea unei armate de intelectuali „cel mai neruşinat sicofant a fost Corneliu Vadim Tudor,care, într-un articol publicat în 1980, la a şaizeci şi doua aniversare a lui Ceauşescu, îl ridica în slăvi ca pe «zeul nostru laic, inima partidului şi a naţiunii, omul pentru istorie şi pentru eternitate pe care îl vom urma cu credinţă în tot ce va întreprinde»”;[19]

> Timp de peste un an, în 1993-1994, televiziunea de stat a fost condusă de Paul Everac, un scriitor cunoscut pentru vederile lui antioccidentale şi pentru nostalgia sa după perioada dinainte de 1989 (un bun prieten al lui Vadim). Iliescu personal (care exercita un control strict asupra televiziunii de stat) a fost cel care a făcut această numire, iar în martie 1993, cu prilejul primului congres al PRM, a trimis un mesaj cordial liderului acestuia, Vadim Tudor, cel mai extremist dintre naţionaliştii de după 1989. Silviu Brucan pretinde că Vadim a fost o creaţie a lui Iliescu, care «l-a scos la lumină, l-a încurajat să lanseze *România Mare,* l-a primit la Cotroceni şi i-a permis să apară în mod frecvent la televiziune». În 1992 Vadim le-a impus adepţilor lui să-l sprijine pe Iliescu în cursa prezidenţială, chiar dacă el credea că dosarul preşedintelui cuprindea unele mari greşeli.[20]

În alegerile din 2000, C.V.Tudor a crescut de la precedentele alegeri, de la 5% din voturile electoratului, la aproape o treime, exploatând cu succes nemulţumirea populară. Oamenii începuseră să privească epoca lui Ceauşescu mai degrabă cu nostalgie decât cu repulsie:

> Fiind în opoziţie în mai toţi anii ’90, PRM se putea exonera de răspundere pentru proasta guvernare ce a caracterizat acest deceniu. Criticii ar putea spune că PRM exercitase de fapt o mare influenţă din culise, că se bucurase de greutate în ministerele- cheie şi că o folosise pentru a sabota orice tentativă autentică de reformă. Mulţi alegători nu aveau însă chef să dea ascultare avertismentelor în legătură cu trecutul lui Vadim şi cu ce s-ar alege de ţară dacă acesta ar fi votat. Unii tineri, care îl considerau neechilibrat, erau totuşi gata să-l voteze, fie pentru ce doreau să se răzbune pe vechea generaţie, fie de dragul aventurii sau din dorinţa de a face rău. Manifestul PRM a fost elaborat cu grijă pentru a reflecta frustrările şi speranţele oamenilor de rând, care se simţeau exploataţi sau neglijaţi de clasa politică.

> În ochii românilor, care credeau că de fapt conducătorii lor şi tovarăşii lor de afaceri spoliau ţara, în timp ce pe străzi domneau teama şi sărăcia, toate măsurile (promise de Vadim) ar fi trebuit luate demult. Faptul că Vadim promitea o perioadă de dictatură de şase luni în care să înlăture rămăşiţele vechiului regim nu a redus din atracţia mesajului său (din 2000), în pofida reacţiei ostile a presei. [21]

Presa a strâns atunci rândurile împotriva lui Vadim „dat fiind că devenise evident că acesta era în stare să provoace răsturnări importante de situaţie în alegeri. Declaraţiile sale extremiste (deseori într-un limbaj trivial), au fost retipărite şi legăturile sale apropiate cu regimul Ceauşescu au fost scoase la iveală, precum şi faptul că anturajul său era ticsit cu foşti activişti PCR, securişti şi miliţieni. [...] Dar, potrivit sociologului şi specialistului în sondaje Alin Teodorescu, apariţiile sale pe micul ecran i-au îmbunătăţit serios imaginea; elanul său oratoric nesfârşit, tactica de şoc şi jocurile colorate de cuvinte îl plasau într-o categorie aparte:” [22]

> Demonizarea oponenţilor, insistenţa asupra faptului că era singurul care putea apăra adevăratele valori româneşti şi identificarea unor multiple primejdii ce ameninţau existenţa însăşi a României nu numai că nu i-a dezgustat pe mulţi români, dar în număr mult mai mare s-au lăsat vrăjiţi de spectacolul lui, mai ales în perioada electorală.
>
> Însă politica românească ajunsese să aibă o reputaţie atât de proastă, iar principalii ei actori se bucurau de o cotă atât de scăzută, încât Vadim nu putea inspira dezgust unor alegători cărora nu le mai păsa de *statu quo*, atâta vreme cât dădea glas frustrărilor lor.
>
> El a respins orice acuzaţie de extremism (şi demagogie), afirmând că dacă putea cineva să dovedească acest lucru, era gata să părăsească politica. Vadim şi-a dovedit abilitatea înnăscută de manipulator când a întrebat: «Ce înseamnă cu adevărat extremismul? Sunt doar vorbe împotriva mea. Arătaţi-mi o persoană de orice naţionalitate pe care am lezat-o. Nu există nici una».
>
> PRM a mai primit un cadou neaşteptat în preajma alegerilor, atunci când CNSAS a dat publicităţii lista candidaţilor care colaboraseră cu Securitatea. Pe listă figura liderul PNL Mircea Ionescu-Quintus, dar nici un nume din PDSR sau PRM. [...] Dar faptul că CNSAS a putut publica o listă de candidaţi, aşa incompletă cum era, legaţi în mod compromiţător de fostul regim (Constantinescu) poate fi considerat o imixtiune grosolană în procesul electoral.[23]

Presa „a scotocit din ce în ce mai adânc în trecutul extremist al lui Vadim de dinainte şi de după 1989. Pe 7 decembrie (2000) câteva ziare au informat că de ani de zile Vadim evitase plata impozitelor către statul român. Slaba autoritate a statului era una dintre temele principale exploatate de el mai tot timpul în campania electorală, iar acum se părea că Vadim însuşi contribuise la starea proastă de lucruri din ţară. Dar şi mai dăunătoare pentru el s-a dovedit dezvăluirea că, în ciuda apărării cu străşnicie a valorilor creştine, Vadim nici măcar nu era membru al Bisericii majoritare din România:”[24]

> S-a descoperit că el crescuse într-o familie de baptişti; în declaraţii dezgropate din arhivele revistei *Săptămâna*, publicaţie la care scrisese înainte de 1989, Vadim a apărat strategia de urbanizare a Bucureştiului, care implica demolarea bisericilor istorice ortodoxe. *România liberă* a dat în vileag legăturile sale strânse cu protestanţii evanghelici din America, într-un articol intitulat «*Credinciosul* Corneliu Vadim Tudor nu este decât un om fără Dumnezeu». Astfel de dezvăluiri erau sortite să fie o surpriză totală pentru cei care-l considerau pe Vadim tribunul naţional al poporului.[25]
>
> Mulţi dintre susţinătorii lui Vadim se pare că nu erau conştienţi de vederile şi intenţiile sale extremiste, dar erau pur şi simplu încântaţi de forţa sa ca orator în atacurile asupra politicienilor tradiţionali. Însă oricine era familiarizat cu mişcările extremiste şi influente din Europa dintre cele două războaie mondiale ar fi putut să observe evidentele afinităţi cu PRM. Acesta instigă la antisemitism şi la folosirea violenţei ca soluţii politice. Susţine deschis regimul de dictatură şi un cult al personalităţii conducătorului care este excesiv poate chiar şi pentru standardele interbelice. [...] În Italia de după 1918 şi în România de după 1989 au fost încălcate brutal regulile care stau la baza comportamentului politic şi, la niveluri diferite, condiţiile s-au dovedit favorabile pentru gangsterismul politic. Violenţa este doar o metaforă aplicată atât fascismului italian, cât şi PRM. Mussolini chiar a pus în practică ceea ce Vadim doar ameninţă constant că le va face oponenţilor săi.[26]

C.V. Tudor nu a avut nevoie „să deschidă calea unui discurs nou şi radical naţionalist, deoarece regimul de dinainte de 1989, pe care l-a servit, făcuse exact acest lucru. Comunismul românesc s-a prezentat pe sine ca o mişcare de eliberare naţională, ale cărei eforturi îndrăzneţe de creare a unui stat industrializat autodeterminat ar fi încununat luptele seculare pentru libertate.”[27] Vadim,

pornind de la naţionalism a văzut mereu o lume plină de conspiraţii antiromâneşti, puse la cale de organizaţii oculte precum cele masonice:

> Nu este întâmplator faptul că declinul acut al standardelor de viaţă a coincis cu o creştere la fel de acută a sprijinului pentru PRM. Lipsurile economice aspre au dat naştere unei populaţii dezorientate, mulţi din această categorie dorind să afle cine le provocase starea de mizerie, iar Vadim şi aliţii lui şi-au dat din plin silinţa să demonstreze că nu statul comunist fusese de vină.[…] Vadim a susţinut cu o şi mai mare îndrăzneală că, de fapt, străinii sunt cei care controlează cu adevărat România.[…] N-ar trebui să fie chiar atât de surprinzător faptul că mulţi români au un apetit zdravăn şi nesănătos pentru teoriile conspiraţiei – care proliferează în mod normal în acele părţi ale lumii predispuse la revolte violente.[…] Soarta lui Ceauşescu şi alte aspecte nesoluţionate ale revoluţiei din 1989 au dus la apariţia multor teorii fanteziste.[28]

În iunie 2001 „*Ziua* a publicat o serie de articole care investigau afacerile financiare ale lui Vadim. *Ziua* a susţinut că în 1997 Vadim mituise un înalt oficial de la Primăria Capitalei pentru achiziţionarea unei vile, evaluată astăzi la circa 100 000 de dolari, la un procent infim din preţul său real de pe piaţă. Acelaşi ziar a descoperit că în 1991 Vadim cumpărase o suprafaţă importantă de pământ la Butimanu la un preţ de dumping ;”[29]

> Anterior, câteva ziare publicaseră dovezi potrivit cărora Vadim nu ar fi plătit impozit pe veniturile câştigate din imperiul său mediatic. Un senator PD din timpul legislaturii 1996-2000 a susţinut chiar că, în anii ’80 ai secolului trecut, Vadim ar fi fost traficant de videocasete porno achiziţionate, potrivit *Ziua,* cu prilejul incursiunilor la cumpărături pe care le făcea în timp ce însoţea naţionala de fotbal a României la meciurile disputate în străinătate. La întoarcerea în Bucureşti Vadim le vindea, obţinând un profit substanţial, iar el a reuşit să scape basma curată doar datorită contactelor sale strânse cu regimul. Aplecarea lui Vadim pentru bani şi proprietăţi uşor câştigate nu pare să-i fi afectat credibilitatea în ochii românilor influenţaţi de discursul său populist. Nu ar fi pentru prima oară când un demagog s-ar dezlănţui împotriva îmbogăţirii ilicite la care el însuşi recursese, pentru ca apoi s-o denunţe atât de virulent când o vedea practicată de alţii.[30]

Poate că „cetăţenii sunt dispuşi să ierte lipsurile unui posibil mântuitor precum Vadim, dacă el le poate oferi izbăvirea economică pe un preţ de nimic. În timpul campaniei sale electorale televizate din ajunul alegerilor

prezidenţiale din 10 decembrie (2000), Vadim le-a promis zecilor de mii de investitori la falimentarul Fond Naţional de Investiţii că le va returna toţi banii pierduţi, dar nu a explicat cum anume va face acest lucru .”[31] Deşi promitea o viaţă nouă mai bună,Vadim s-a opus mereu oricăror reforme reale în acest sens:

> În timp ce reformişti disperaţi şi susţinători de-ai lor din mass-media au fost la un pas de a spune că românii trebuiau să se reinventeze, Vadim a cerut ca, dimpotrivă, cei care l-au slujit pe Ceauşescu în timpul «Epocii Luminii» să fie repuşi în poziţii de putere. Acoliţii lui Ceauşescu nu au dispărut niciodată din anumite ministere; Ministerul de Externe a rămas un fief al indivizilor care se opuneau integrării euro-atlantice, iar persoane de aceeaşi factură din Ministerul de Interne au putut bloca eforturile timide de reformă propuse după 1996. În fapt, elementele pro-Ceauşescu au inundat din nou Ministerul Culturii în perioada 1994-1995, perioadă în care PRM a fost partener în coaliţia de guvernare.
>
> Dar ceea ce pare să-i fi permis lui Vadim să supravieţuiască dificultăţilor care în numeroase ocazii l-au adus în pragul scrierii necrologului său politic a fost accesul la informaţii extrem de compromiţătoare la adresa oponenţilor din PDSR sau ai succesorilor săi din coaliţie.
>
> În 1998, Cornel Nistorescu se întreba retoric: «Cum a reuşit un partid minuscul, ai cărui membrii sunt în general bătrâni şi doar cu o educaţie primară, să devină un adevărat pericol?...Prin lipsă de onestitate, neruşinare şi prin utilizarea josnică a contactelor personale. Prin şantaj ...veteranii PRM au reuşit să-şi amplaseze informatori în interiorul poliţiei, în Direcţia de Informaţii a Armatei, în SRI, în UM 0215 şi în alte servicii secrete ...Pericolul serviciilor secrete ale PRM este că sunt capabile, într-un moment de instabilitate politică, să pună mâna pe putere...»[32]

C.V.Tudor a avut o mare influenţă asupra politicii PRM ca lider al acestuia, dar ea s-extins în opinia mea asupra întregii vieţi politice româneşti, degradând-o şi atrăgând repulsia şi chiar dispreţul unei mari părţi din populaţie faţă de politică în general. Politica fiind un domeniu foarte important pentru economia şi viaţa socială a României, putem aprecia că prin alterarea şi pervertirea ei, toţi românii (cu excepţia profitorilor de politică) au avut numai de pierdut. Până şi „industria privată de securitate este un alt domeniu în care PRM se bucură de contacte valoroase.” Nu de puţine ori, chiar cei care asigurau paza unor bunuri şi instituţii, şi-au însuşit foloase necuvenite.

Prin urmare, sunt de acord cu dl. Valeriu Stoica, fost ministru al Justiţiei între 1996-2000 care spunea: bun în ceva care să arăt„«Unul dintre cei mai periculoşi agenţi răspunzători pentru distrugerea codului moral românesc este Corneliu Vadim Tudor. El încearcă în permanenţă să transforme ceea ce este rău în ceva ce pare să fie bun, iar ceea ce este e rău. Dacă partea sănătoasă a poporului român nu reacţionează rapid împotriva acestui pericol, naţiunea s-ar putea prăbuşi». Dar eforturile lui Stoica de a convinge Parlamentul să-i retragă lui Vadim imunitatea în faţa justiţiei s-au năruit, nu în ultimul rând din cauza controlului exercitat de liderul PRM asupra unor membri importanţi ai PNL;”[33]

> În mii de articole, Vadim şi-a bătut joc de oamenii politici, dezvăluind detalii intime ale vieţii lor private şi, din cauza lentorii cu care funcţionează sistemul juridic românesc, puţine au fost cazurile câştigate împotriva lui pe motiv de defăimare.
>
> S-a estimat că, până în 1989, unul din 30 de români lucrase ca informator pentru Securitate. În acest fel, Vadim poate să apeleze la o rezervă imensă de ajutoare – oameni deloc dispuşi să renunţe la vechea lor ocupaţie pentru a fi martorii apariţiei unei democraţii puternice, în care ar risca *divulgarea publică a faptelor lor.* Vadim chiar i-a invitat pe toţi foştii colaboratori ai Securităţii «care doresc să-şi servească ţara» să se înscrie în PRM.
>
> Cu o bancă de date despre oponenţii săi actualizată permanent, Vadim nu duce niciodată lipsă la capitolul ironie grosieră. În 1999 un cotidian bucureştean a republicat o parte dintre cele mai vehementa atacuri ale lui Vadim împotriva rivalilor săi politici: «... O corcitură între un castor şi un curcan ... un nătâng fără ruşine»; «merită internat într-un azil de nebuni »; «... bea ca porcu şi îşi bate nevasta şi copiii până le ţâşneşte sângele»; «... Cel mai mare bandit din România secolului douăzeci este evreul ungur... care fură şi minte într-un fel care i se potriveşte mănuşă»; «... cu creierul ulcerat al unui sifilitic ereditar». Evreii sunt ţintele predilecte care par să atragă cel mai mult venin din partea lui Vadim. Fostul rabin-şef Moses Rosen a fost o ţintă neabătută până la moartea sa în 1995. Fundaţia Soros (astăzi Fundaţia pentru o Societate Deschisă) a fost frecvent denunţată nu în ultimul rând pentru că fondatorul acestei organizaţii filantropice care sprijinea proiecte ale societăţii civile în întregul bloc fost comunist era evreu.[34]

În opinia *României Mari,*revista lui Vadim„minorităţile etnice din ţară sunt răspunzătoare pentru cele mai grave excese ale comunismului; cele mai grele timpuri pentru

poporul român au fost cele în care evreii, ungurii şi alţii care au executat slugarnic ordinele Moscovei au avut o influenţă disproporţionată în eşaloanele superioare ale Partidului Comunist (având o superioritate numerică)”.[35] Iar, în opinia lui Vadim „personalităţi precum Antonescu sau Ceauşescu, care în general sunt priviţi în afara României ca numărându-se printer cei mai despotici conducători din Europa secolului douăzeci, sunt consideraţi *eroi* deoarece misiunea lor a fost să apere ţara în timpuri când trebuiau luate decizii dificile.” [36]

S-a constatat în presă că „cel mai frecvent cititorii se plâng de sărăcie sau de injustiţie şi nu formulează puncte de vedere şovine sau extremiste din punct de vedere politic. Faptul că aceste plângeri ajung la el şi nu la principalele partide este un semn al capacităţii lui Vadim de a acţiona ca un magnet pentru masa nemulţumiţilor.” [37] Deşi Vadim a fost văzut deci ca un «cavaler al dreptăţii» nu putem explica spiritul său răzbunător şi fanatismul unor adepţi ai săi:

> În timpul campaniei electorale din 2000, Dinescu (Mircea) a fost admonestat în Piatra Neamţ, după ce a vorbit în favoarea unui candidat local al PD, şi aproape linşat de un grup de activişti PRM conduşi de Dumitru Badea. Badea era senator PRM de Neamţ şi membru al comisiei juridice a Senatului. Potrivit unui purtător de cuvânt pe probleme de presă, acesta a fost un avertisment că «nici măcar o persoană bine cunoscută precum Dinescu nu poate scăpa neatinsă de răzbunarea partidului».[38]

De asemenea „formidabila capacitate de exprimare a lui Vadim a fost bine transpusă pe ecranul televizorului. Accesul său la posturi de televiziune care-i arătau simpatie i-a dat posibilitatea să-l discrediteze pe Emil Constantinescu, poate ireparabil, susţinând că preşedintele avusese o relaţie cu o actriţă (Rona Hartner, care a negat ulterior în mod vehement şi convingător această calomnie). Momentul în care s-a produs defăimarea a fost semnificativ (în acelaşi timp cu scandalul Monica Lewinsky);”[39]

> Într-un studiou de televiziune, Vadim surclasează orice altă personalitate politică din ţară, cuvintele curgându-i în avalanşă. Pentru mulţi români cu educaţie, spectacolul este grotesc (un «exemplu perfect al delirului politic», în opinia lui Cornel Nistorescu).
>
> Nu este clar dacă majoritatea telespectatorilor reacţionează în acelaşi mod la reprezentaţiile oferite de Vadim.

Uneori acesta este capabil să trezească interesul unui public de obicei apatic, folosind un limbaj emoţionant despre nedreptăţi trecute sau despre misiunea istorică a românilor iar aceasta are un efect hypnotic asupra ascultătorilor, lăsându-i aproape în întregime în puterea sa. Un asemenea spectacol a fost reprezentaţia de o oră oferită de Vadim la televiziunea de stat pe 6 decembrie 2000, când denunţarea de către el a lui Iliescu ca trădător al poporului român a avut un efect puternic.

La începutul anilor 1990, calităţile de calumniator ale lui Vadim s-au dovedit folositoare în momentul când Iliescu a avut nevoie să slăbească opoziţia democratică, dar şi formaţiunea lui Petre Roman, care se scindase de FSN, ambele reprezentând contracandidaţi serioşi la putere.

Vadim tânjeşte după recunoaştere şi notorietate, dar nu este chiar atât de clar că ar fi ahtiat după puterea absolută, deoarece exercitarea acesteia implică o concentrare asupra unei game largi de sarcini nespectaculoase (poate şi datorită unei înţelegeri iniţiale parafate cu Iliescu de a nu râvni la postul supreme în stat).

Pe măsură ce şi-a construit propriul centru de putere, el a fost tot mai puţin dispus să rămână omul bun la toate al lui Iliescu (braţul lung al acestuia) şi al FSN, gata să lanseze atacuri asupra duşmanilor interni ai preşedintelui sau asupra intereselor maghiare, dacă acest lucru convenea calculelor electorale ale lui Iliescu.[40]

În mod inevitabil „stilul de conducere al lui Vadim a dus la o multitudine de scandaluri şi dezertări jenante din cadrul partidului:”

Aserţiunile lui Mirescu (fost vicepreşedinte al PRM), care ar putea fi rezumate cu ajutorul titlului din *Evenimentul zilei* din 6 iulie 1996, «Dan Ioan Mirescu demonstrează că ascensiunea lui C.V.Tudor se bazează pe folosirea şantajului şi a complicităţii factorilor puterii», s-au bucurat de o atenţie amplă din partea presei.

Maior (Dorin Lazăr) a descris PRM drept o citadelă a comunismului extremist bolşevic, Vadim având în mod evident caracterul unui dictator. «Vrem să ne asigurăm că electoratul va afla adevărul despre PRM», a insistat el, dar colegul său Mircea Bucur (tot dezertor din PRM) a dat vina nu atât pe Vadim, cât «pe un grup de oameni ai Securităţii cu o mentalitate îngheţată în epoca anilor 1950, care formează scutul din jurul lui Vadim … [care]este alimentat cu tot felul de dezinformări … Convingerea mea este că PRM nu este condus cu adevărat de Vadim – el este, în schimb, creaţia malignă a unui grup retrograd, cu nostalgia bolşevismului».

Pe 23 februarie 2001 revista (*România Mare*) l-a descis pe unul din dezertori, Luca Ştefănoiu, drept un hoţ cu dosar penal şi aflat pe statul de plată al PDSR. Înainte de a anunţa că-l

va da în judecată pe Vadim pentru asemenea declaraţii false, Ştefănoiu a replicat furios, într-o scrisoare deschisă, adresată lui Vadim şi publicată în presa naţională: «[…] în cei zece ani de când vă cunosc, aţi fost fascinat de metodele lui Goebbels (propagandistul lui Hitler): *Mai întâi deformează-ţi oponentul, după care prezintă-l lumii ca pe un monstru*. Metodele sunt simple: unele fapte concrete (un nume, un loc, o dată), după care o mulţime de neadevăruri. Aşa aţi procedat mereu, incorect şi necinstit. Aşa aţi adus nenorocirea asupra unor oameni şi asupra unor familii întregi …Mulţi dintre ei s-au dus în mormânt dezonoraţi şi nedreptăţiţi. Oare imagine lor nu vă tulbură somnul? Din păcate, domnule C.V.Tudor, trebuie remarcat că sunteţi un om bolnav. Din păcate, boala care vă afectează nu poate fi tratată cu tranchilizante. Aroganţa, dispreţul faţă de ceilalţi, suspiciunea generalizată i-au făcut să plece pe mulţi dintre cei care vă sprijineau pentru că au crezut în dumneavoastră».[41]

Presa „a acordat o atenţie sporită averii acumulate de Vadim şi de alţi membri ai familiei sale,care au înfiinţat mai multe fundaţii pentru a gestiona sumele mari de bani care ajungeau la partid. Formaţiunea lui Vadim are ceva din caracteristicile unei afaceri de familie. Dacă Vadim reuşeşte să ajungă la putere, nu este deloc ilogic să presupunem că regimul său va căpăta în scurt timp caracterul nepotist care l-a făcut notoriu pe cel condus de Ceauşescu. Unul dintre factorii surprinzători îl reprezintă strânsele legături ale lui Vadim cu protestanţii evanghelişti americani care, se zice, ar fi ajutat PRM să transfere fonduri în interiorul şi în afara României. […] Este de presupus că trăsăturile negative ale personalităţii liderului său împiedică principala formaţiune naţionalistă a României să-şi atingă adevăratul potenţial. Firea certăreaţă şi răzbunătoare a lui Vadim, suspiciunea faţă de colaboratorii care dau dovadă de prea multă iniţiativă, ba chiar şi presupusa lui zgârcenie când vine vorba de bani, au îndepărtat oameni talentaţi din rândurile PRM”.[42]

Interesantă este schimbarea lui Vadim în promovarea imaginii sale şi a politicii PRM, din ultima vreme. Printr-o „spectaculoasă întoarcere cu 180 de grade, pe 21 noiembrie 2003 (înainte de începutul anului electoral 2004) Vadim le-a spus ziariştilor că vederile sale în chestiunile legate de evrei fuseseră «greşit înţelese».[…] Aceasta părea să fi derivat din înţelegerea faptului că poziţia sa radicală ar fi

putut să reprezinte un pretext pentru PSD (fostul PDSR) care să îl înlăture cu aprobare americană în noul context ivit după atacurile din 2001 ale Al-Qaida.”[43] Judecaţi şi dumneavoastră această răsturnare de poziţie a lui Vadim şi călătoriile în străinătate cu scopul reconcilierii cu reprezentanţi ai evreilor, după ce atâta amar de vreme i-a criticat vehement. Este această nouă poziţie credibilă?

De cele mai multe ori „alegătorii îi judecă pe politicieni după capacitatea acestora de a vorbi pe limba lor şi de a le reflecta speranţele şi dezamăgirile. Construindu-şi o imagine de duşman aprig al corupţiei, Vadim poate fi văzut ca un adevărat om al poporului (asemenea lui Iliescu), în ciuda averii sale şi a legăturilor cu persoane suspecte din politică şi din lumea afacerilor, atât înainte, cât şi după 1989.”[44]

Spre deosebire de Ion Iliescu, care a insistat în a-şi face un renume din onestitatea sa economică (plănuind chiar o Fundaţie Iliescu care să promoveze «bunăstarea cetăţenilor»), şi Corneliu Vadim Tudor care a pus accentual pe onestitatea lui morală, există şi personalităţi care promovează mai mult sau mai puţin democraţia autentică şi puternică, cum este considerat cazul lui Emil Constantinescu care a condus România un mandat între anii 1996-2000:

> Emil Constantinescu a plănuit de asemenea o revenire (pe scena politică) prin înfiinţarea Acţiunii Populare în ianuarie 2003. Aceasta pune accent pe societatea civilă, dar este greu de imaginat că forţele societăţii civile liberale din România ar putea juca un rol important în alungarea de la putere a unuiguvern corupt şi incompetent, aşa cum s-a întâmplat în 1996 în Bulgaria. La fel de greu de conceput este şi faptul că el ar putea să opună rezistenţă în primele faze ale unei acaparări de putere ilegale în România, din cauza nivelului scăzut pe care îl au în conştiinţa publică asociaţiile nepartinice care promovează democraţia (ALIANŢA CIVICĂ, PRO DEMOCRAŢIA, APADOR-CH, Societatea Academică Română, Fundaţia pentru o Societate Deschisă, Coaliţia pentru un Parlament Curat şi altele mai puţin cunoscute).
>
> În schimb, populiştii sunt cei care, oferind rezolvări personale unor probleme naţionale, par cei mai potriviţi să se opună unui partid cu trăsături monopoliste aflat la putere, aşa cum este PSD (cazul populismului lui Vadim şi altora). România pare a fi pregătită pentru populism.[45]

Din punctul meu de vedere, România nu a avut norocul de a fi condusă de oameni responsabili şi capabili, cum este cazul lui Radu Sârbu preşedinte al FPS în timpul regimului Constantinescu sau cel al lui Valerian Stan, şeful său de campanie electorală, numit ulterior şeful AVAB (Autoritatea pentru Valorificarea Activelor Bancare), care deşi au fost aspru criticaţi au luat măsurile necesare şi benefice în domeniile lor de activitate:

> Faptul că Radu Sârbu a fost persoana cea mai antipatizată din coaliţie sugerează că el a reuşit să zdruncine un sistem politico-economic în care reforma era de obicei doar un ritual fără conţinut[46].

Alegerile din 2004 l-au descalificat din nou pe Emil Constantinescu (deşi nu era liderul numit al Acţiunii Populare), care anterior nu a fructificat şansa de a tăia din rădăcini corupţia politică şi economică, obţinând un procentaj foarte mic sub pragul electoral.

4. Corupţia şi necesitatea întăririi societăţii civile,
în perspectiva aderării europene

Având în vedere tocmai faptul că în timpul comunismului societatea civilă a fost efectiv smulsă din rădăcini, decimată şi obligată după 1989 să se adapteze noilor împrejurări sub presiunea imensă din partea puterii, cu atât mai mult se impune în zilele noastre ca aceasta să fie întărită şi susţinută cu tărie pentru a-şi îndeplini misiunea firească de garant al democraţiei şi rolul de cel mai mare critic al greşelilor întregii clase politice. În România putem spune că ea a avut până acum, cu excepţia campaniei electorale din 1996 şi în urma graţierii lui Miron Cozma de către dl. Iliescu în decembrie 2004, o prestaţie palidă:

> Sentimentul civic a fost întotdeauna slab şi, în contextul unei calităţi civice de mică intensitate, democraţia a fost întotdeauna firavă. Esenţa democraţiei – participare şi sentiment al includerii cetăţenilor – este încă în mare masură absentă în România. Generaţia mai tânără, care a jucat un rol de frunte în scurta bătălie împotriva tiraniei de la sfârşitul lui 1989, este în foarte mare măsură absentă din politică.[1]

S-a exprimat îndeobşte ideea că până la urmă „unul dintre cele mei serioase obstacole în calea unei mai bune guvernări în România este tocmai lipsa presiunii publice pentru reformă. Oamenii nu sunt uniţi pe baza încrederii reciproce, ci numai forţaţi de necesitate;”[2]

> Forţele liberale aflate între individ şi stat, grupate sub drapelul societăţii civile, nu au fost în stare să ofere o alternativă la partidele nepopulare. Adrian Severin susţinea în februarie 2000 că societatea civilă se reducea la câteva ONG-uri care nu erau decât nişte surogate de cluburi pentru nişte frustraţi care se temeau să candideze în alegeri sau să-şi asume responsabilitatea guvernării. Cea mai cunoscută organizaţie nonguvernamentală, Alianţa Civică (AC), intervenise frecvent în

politică, dar era discreditată din cauza asocierii ei strânse cu CDR şi cu Palatul Cotroceni.[3]

Cu referire la corupţia din politică „Cristian Pârvulescu, preşedintele Asociaţiei Pro-Democraţia, a susţinut în 2001 că locul întâi pe lista de candidaţi a unui partid era scos la vânzare, candidatul fiind nevoit să plătească o sumă mare de bani în valută forte pentru a obţine un loc eligibil. [...] Reputaţia politicienilor a fost pătată şi mai mult de tendinţa multora da a migra dintr-un partid în altul, ceea ce sugera că ambiţiile personale prevalau înaintea programelor, ideologiei sau principiului şi încurajau părerea că partidele erau combinaţii amorfe de indivizi ambiţioşi, care urmareau să pună mâna pe stat spre propriul lor folos”.[4]

De asemenea „incapacitatea forţelor societăţii civile liberale din România de a face faţă criticilor a fost ilustrată în martie 2000, atunci când Dan Pavel, unul dintre comentatorii politici cu o rubrică permanentă ai revistei *22*, a fost dat afară de la această publicaţie fără preaviz. El comisese «crimă de a acuza marile minţi luminate ale GDS – Andrei Pleşu, Mircea Dinescu şi Gabriel Liiceanu – de a fi buni liberali, dar proşti democraţi, care se credeau mai egali dacât alţii în faţa legii. Intelectualii, veşnic nemulţumiţi şi puşi pe harţă, în turnurile lor de fildeş, nu aveau o influenţă prea mare asupra stării de spirit a naţiunii».”[5]

Destul de greu putem să ne aliniem opiniilor care consideră că în România „libertatea de exprimare funcţionează acceptabil, la fel ca autonomia de asociere şi controlul civil asupra forţelor armate. Acestea sunt câteva dintre condiţiile procedurale minime pentru o democraţie, aşa cum au fost ele formulate de politologul american Robert Dahl. Adaptându-le Europei de Est postcomuniste, Mary Kaldor şi Ivan Vejvoda au reliefat de asemenea statul de drept, separarea puterilor şi afirmarea deplină a drepturilor cetăţeneşti, fiecare dintre acestea fiind însă incompletă sau insuficient dezvoltată în România. Trecând de la proceduri la comportamentul politic, situaţia nu este deloc mai liniştitoare. PSD, succesorul de drept al FSN şi PDSR, pare împăcat cu democraţia la nivel procedural, dar

manifestă tendinţe monopoliste şi este dispus să consolideze măsurile pluraliste numai sub presiune externă. *Nivelul scăzut al presiunii opiniei publice în favoarea reformei şi a reînnoirii reprezintă un motiv de autentică îngrijorare*;”[6]

> România duce încă lipsă de o cultură politică în cadrul căruia sprijinul pentru practicile şi instituţiile democratice să aibă un ecou amplu. Până în 1989 ea a avut parte de o cultură a dependenţei, în care majoritatea cetăţenilor era dispusă să rabde abuzuri imense din partea statului, şi rămâne de văzut în ce măsură ea a fost erodată de procesul de liberalizare început în anii 1990.[7]

Spre sfârşitul mandatului său „Emil Constantinescu s-a plâns că cetăţenii permiteau ca minţile să le fie controlate de oamenii fostei Securităţi şi de demagogii vulgari din mass-media. Potrivit lui Cornel Nistorescu, primul premier al lui Constantinescu, Victor Ciorbea, a devenit ţinta batjocurii generale pentru că, la sfârşitul mandatului său, a părăsit sediul guvernului în aceeaşi Dacie veche în care sosise în urmă cu 15 luni. Atitudinile românilor faţă de corupţie nu sunt ferm conturate. Au apărut puternice mişcări anticorupţie, dar există dovezi clare, datând din perioadele regală şi comunistă, care sugerează că destui români sunt mai dispuşi să suporte abuzuri mai mari decât ar fi dispuşi s-o facă mulţi dintre vecinii lor. Într-adevăr, cel mai folosit cuvânt în legătură cu corupţia, *şmecherie*, este «un termen pe jumătate admirativ, care desemnează o activitate frauduloasă desfăşurată cu un anumit grad de ţinută sau dexteritate».”[8]

Şi „deşi este adevărat că regimul totalitar impus de Ceauşescu a indus o viziune profund egalitarisă, insistenţa sa nemiloasă pe obiedienţă a făcut ca puţini oameni să fie dispuşi să ia atitudine împotriva abuzurilor de autoritate. Doar câţiva oameni din perioada democratică au fost pregătiţi să susţină sus şi tare că românii ieşiseră din perioada comunistă cu o mentalitate întrucâtva pervertită. Un astfel de critic este Valeriu Stoica, lider al liberalilor în perioada 2000-2002; în 1999 acesta s-a plâns că «românii nemulţumiţi continuă să considere statul ca un fel de părinte, cerându-i *să le dea*. Dar de unde? Statul nu are nimic de dat dacă nu produce».”[9]

Parchetul Naţional Anticorupţie (PNA) „înfiinţat mai ales ca reacţie la presiunile exercitate de UE în toamna anului 2002, a reprezentat răspunsul guvernului la criticile legate de faptul că nu avea nici un interes să smulgă din rădăcini corupţia:”[10]

> O victimă proeminentă a PNA a fost o judecătoare din Târgu-Mureş, Andreea Ciucă, arestată rapid sub acuzaţia că primise mită. Cunoscută anterior drept unul dintre puţinii judecători preocupaţi să menţină standarde ridicate în instanţă, ea a fost supusă unor interogatorii îndelungate şi instalată într-o celulă împreună cu delicvenţi de drept comun, însă a fost eliberată la intervenţia preşedintelui Curţii Supreme, Paul Florea, care a decis că nu putea fi incriminată pe baza dovezilor superficiale din dosar. Oricum, felul în care a fost tratată Ciucă a reprezentat un avertisment concretizabil în represalii politice la adresa judecătorilor şi magistraţilor care ar fi avut de gând să acţioneze fără voie de la PSD şi să se amestece în afacerile clienţilor partidului.[11]
>
> Chiar Florea a devenit subiectul mâniei lui Iliescu (fiind destituit mai târziu din funcţie), care a criticat pe faţă acţiunea cuiva numit de predecesorul său, şi s-a dovedit a fi o sulă în coasta puterii, în aprilie 2003, când a protestat în legătură cu creşterea presiunii politice asupra justiţiei. Umilirea unei judecătoare renumite pentru conduita sa corectă a reprezentat, totodată un avertisment pentru românii mai umili că îndrăzneala de a cere socoteală statului pentru că le călca în picioare drepturile putea să se soldeze cu consecinţe neplăcute şi că, prin urmare, nu era o cale bună de urmat.[12]

Incidentele de acest fel „sunt cele care ar trebui să trezească o îngrjorare acută la Bruxelles despre capacitatea României de a ucide balaurul corupţiei. Mentalitatea potrivit căreia indivizi sus-puşi au dreptul să deturneze banii şi bunurile publice în folosul propriu este adânc înrădăcinată. În «Indicele de percepere a gradului de corupţie» realizat în 2001 de prestigiosul organism internaţional Transparency International, România a fost plasată a şaizeci şi noua din nouăzeci şi una de ţari. Singura ţară europeană care ocupa o poziţie inferioară era Rusia, plasată a şaptezeci şi noua. Bulgaria, cu care România este adeseori comparată, era mult mai în faţă, pe locul al patruzeci şi şaptelea.”[13]

De asemenea trebuie remarcat că „marea majoritate a elitei intelectuale a preaslăvit naţionalismul şi modelele specificităţii româneşti pentru a distrage atenţia poporului de la

eşecurile politicii de stat. Cel mai bun exemplu actual despre acest soi de intelectual este George Pruteanu, care în luna noiembrie a anului 2002 i-a unit pe deputaţii din PSD şi PRM, determinându-i să voteze o lege care stabilea amenzi usturătoare tuturor celor care nu foloseau cuvinte româneşti pe panourile publice. ”[14] Iar „democraţii contemporani sunt ţinuţi în umbră ca urmare a lipsei unor mişcări reformatoare, care să fi reuşit să se impună în detrimentul unui stat nedrept şi corupt. […] Cincizeci de ani de comunism au consolidat elementele autoritariste din cultura politică.”[15]

Putem avea o imagine asupra profesionalismului din politică (aceasta neavând nici până acum o deontologie), observând influenţa economicului asupra politicului: „Valerian Stan, şeful departamentului anticorupţie al guvernului în anii 1996-1997, susţinea în 2001 că aproape 70% dintre reprezentanţii aleşi aveau propriile afaceri cărora le dedicau mai multă atenţie decât obligaţiilor parlamentare. […] Mărturii tot mai numeroase că prin bani se cumpără funcţiile umplu ziarele aproape zilnic. O serie de concesionări sunt acordate de politicieni lor înşile sau aliaţilor lor din lumea afacerilor şi a finanţelor:”[16]

> Mult prea des liderii de partide, adjuncţii lor, oficialii locali şi membrii tineri sunt mânaţi de nevoia de a obţine bunăstare materială prin activitatea politică. Ideologia şi programele contează prea puţin. Iureşul celor mai mulţi defectori oportunişti spre PSD după 2000 demonstrează că nevoia de a redirecţiona banii publici şi ai Europei spre buzunarele private reprezintă o preocupare covârşitoare. Ba mai mult, nu este deloc exagerat să afirmăm că acapararea statului şi redirecţionarea unei părţi din resursele acestuia către un individ şi anturajul său sau către un grup reprezintă baza politicii româneşti. Ca rezultat, partidele actuale au o identitate ştearsă şi o reputaţie proastă în ochii alegătorilor.[17]

Mulţi comentatori ai fenomenului politic sunt de acord că „aproape toate impulsurile pentru o schimbare fundamentală provin de la instituţiile internaţionale, care caută să ajute România cu privire la sarcina uriaşă de a se pregăti pentru integrarea euro-atlantică.”[18]

S-a observat relativ uşor că „prin tendinţa lor de a se abţine sau de a vota în masă pentru PRM, tineretul român (în general) şi-a manifestat pregnant în decembrie 2000 refuzul de a se implica într-un sistem politic de care se

simţeau înstrăinaţi. O astfel de alienare nu se rezumă doar la ei, însă efectele sale dezastroase au fost reduse prin puterea televiziunii de a linişti populaţia. Posturile private principale sunt deţinute de oameni de afaceri dependenţi de bunăvoinţa PSD, în foarte mare măsură din cauza datoriilor pe care în anumite situaţii, le au faţă de stat. În programele de televiziune predomină concursurile, serialele de acţiune violente, importate din străinătate, şi emisiunile cu o tentă naţionalistă, prezentate adeseori de personalităţi de frunte;"[19]

> Acest gen de programe îi împiedică pe telespectatori să judece în mod obiectiv comportamentul celor aflaţi la putere şi felul în care acest comportament le afectează vieţile. În diversele ţări unde există un grad mare de inegalitate şi nedreptate, dominaţia unor astfel de forme de televiziune conduce la pasivitate politică şi serveşte ca instrument util pentru o elită conducătoare egoistă.[20]

Chiar şi negociatorii europeni şi-au putut da seama de realităţile autohtone şi au apreciat că „România întâmpină dificultăţi în absorbirea de fonduri de la UE din cauza slabei sale capacităţi administrative."[21]

În opinia lui Tom Gallagher însăşi „UE contribuie la creşterea inegalităţii (sociale din România) într-un ritm foarte îngrijorător prin modalitatea, de cele mai multe ori neglijentă, prin care permite să-i fie utilizate fondurile de preaderare. Foaia sa de parcurs pentru România include puţine clauze referitoare la protecţia bătrânilor şi va înrăutăţi situaţia unor grupuri cum ar fi ţăranii şi muncitorii necalificaţi de la oraş. Acestea măresc riscul unei agitaţii naţionaliste *după* ce România va intra în UE, o perioadă în care se presupune că ea va deveni o ţară normală din punct de vedere politic;"[22]

> Este ironic faptul că o putere externă ca UE cominte aceleaşi greşeli ca ale unei alte mari puteri, evident mai puţin bine acceptată, Uniunea Sovietică, insistând pe aplicarea unui proiect de schimbare ale cărui componente esenţiale s-ar putea să nu corespundă nevoilor României.
>
> Marxism-leninismul aşa cum a fost practicat de Ceauşescu şi dorinţa de îmbogăţire a succesorilor postcomunişti au lăsat în urmă un *vid moral* în România. Ţara a devenit *o junglă politică şi economică*, în care doar cel mai puternic supravieţuieşte (confirmându-se ideea capitalismului sălbatic susţinută adeseori în presă). O mulţime de tehnici au fost create

pentru a submina democraţia în mod subtil şi pentru a lăsa averea statului în câteva mâini. *Simţul datoriei sociale* faţă de cel mai slab din societate se diminuează rapid (în pofida aşa-zis politicii sociale promovate de Partidul Social Democrat).

Incapacitatea încheierii procesului anevoios de ieşire a României din comunism pune probleme reale în ceea ce priveşte stabilitatea Europei, iar ea nu mai reprezintă doar o preocupare internă şi nici măcar una balcanică. Va fi *o ironie a sorţii* dacă rezultatul esenţial al angajamentului UE faţă de România se va dovedi până la urmă acela de a consolida puterea elitei conducătoare, care s-a regrupat după căderea comunismului în 1989. dacă se va întâmpla acest lucru, UE va consolida tradiţiile istorice şi metodele care au făcut România sinonimă cu proasta guvernare de-a lungul celei mai mari părţi din istoria sa.[23]

O dovadă destul de convingătoare despre corupţia şi moralitatea din PSD şi cea a liderilor acestuia este însăşi uniunea cu PUR, ca replică la Alianţa PNL - PD (Dreptate şi Adevăr), deşi „în unele cercuri plutea îngrijorarea din cauza alianţei electorale încheiate între PDSR şi Partidul Umanist Român (PUR), vehicul politic al unui controversat întreprinzător, Dan Voiculescu, care îşi dobândise o mare parte din baza de putere lucrând în întreprinderile de comerţ exterior controlate de Securitate înainte de 1989."[24]

O vreme „atenţia presei s-a concentrat mult asupra operaţiunilor financiare speciale îndeplinite pentru regim (fiind vorba de anii dictaturii lui Ceauşescu) de către Dan Voiculescu fondator al Asociaţiei Întreprinzătorilor Români şi om cu importante investiţii în mass-media."[25]

Tocmai această uniune a putut avantaja PSD-ul, aflat într-un declin constant în 2004 în opţiunile electoratului, pentru a-şi mări influenţa asupra mijloacelor de informare şi clubului afaceriştilor români.

PARTEA a II-a

Adevărata natură a comunismului

Motto:

Prezentul în care trăim nu poate fi înţeles corect fără ca să aruncăm mai întâi o privire asupra trecutului plin de evenimente, care i-a precedat şi care i-a dat naştere.

Autorul

A ierta nu înseamnă a uita, însă a uita este de neiertat...

Vladimir Tismăneanu, *Noaptea totalitară. Crepusculul ideologiilor radicale din Europa de Est*

1. Seducţia utopiei comuniste

„România nu poate să facă pasul spre viitor decât cu oameni ai viitorului, nu cu oameni ai trecutului. [...] Singura şansă este tânăra generaţie care navighează pe Internet, deci nu cunoaşte frontierele. [...] românii nu apreciază ceea ce au, nu se gândesc prea mult la ceea ce pot ei oferi Europei şi lumii (şi pot oferi foarte multe!), nu sunt prea optimişti în legătură cu viitorul lor. Se impune să-şi cunoască mai bine istoria, căci acolo se află o mare sursă de energie naţională, o mare doză de optimism" – susţine d-l Keith Hitchins, doctor în Istoria României la Universitatea Harvard din SUA.

Omenirea a cunoscut în secolul XX două mari conflagraţii mondiale şi a înregistrat totodată două mari tentative de a lichida definitiv democraţia de tip occidental (cu tradiţii îndelungate). S-a urmărit obţinerea puterii şi supremaţiei mondiale de către fascism, nazism şi respectiv comunism. Acestea au fost propagate şi impuse multor state din întreaga lume, deşi se întemeiau pe doctrine extremiste (de dreapta sau de stânga).

România a fost şi ea implicată direct în cele două războaie mondiale şi am avut contact cu două sisteme din cele trei (când puterea a fost cucerită de fascişti, în timpul

guvernării legionare 14 septembrie 1940 – 21 ianuarie 1941, cât şi de comunişti în perioada 6 martie 1945 – 22 decembrie 1989). Ororile comise în aceste războaie şi sub guvernările amintite sunt în mare parte cunoscute publicului larg dar cu siguranţă sunt greu de descris şi de imaginat, exact aşa cum s-au petrecut în realitate.Le cunosc cel mai bine supravieţuitorii acestora.

Având în vedere implicaţiile uriaşe ale comunismului asupra tuturor sferelor şi domeniilor de activitate precum şi dezastrele pe care le-a produs (imposibil de cuantificat în totalitate), am considerat ca fiind extrem de utilă abordarea acestui «fenomen social-politic» din mai multe perspective (istorică, sociologică, filosofică şi politologică). Sunt convins că nu numai tinerii ar putea avea nevoie să cunoască aceste vechi şi triste realităţi (dar din care încă îşi mai trag seva cele actuale), pentru ca generaţiile noi să nu repete greşelile trecutului, ci chiar şi cei cu o experienţă de viaţă mai vastă dar care – din păcate – nutresc încă anumite nostalgii după vremurile de altădată («epoca Ceauşescu»), deşi ştiu că regimul trecut a fost unul dictatorial (despotic, mai precis totalitar).

Pentru că s-a împământenit acest termen de «comunism» (sau «comunişti») pentru a caracteriza unele regimuri iar foştii lideri promovau «comunismul» ca o alternativă la capitalism (denumind partidele lor «comuniste» sau altfel), se cuvine a face câteva precizări de rigoare. Din punct de vedere istoric şi în spiritul adevărului istoric sunt de acord cu opinia unor reputaţi istorici, care consideră aceşti termeni incorecţi şi superficiali (şi care evită să se pronunţe încă definitiv şi cu argumente bazate pe probe şi documente) asupra evenimentelor ce au urmat anului 1948:

> În epocă s-a folosit denumirea de «regim democrat-popular», o formulare pleonastică, deoarece «demos» (democrat) înseamnă popor. [...] Denumirea a fost preluată din limba rusă şi impusă tuturor ţărilor ocupate de sovietici în 1944-1945. [...] Din 1948, statutele şi programele partidelor aflate la putere în aceste ţări menţionau că democraţia populară se realiza prin dictatura proletariatului. [...] Dar, la o analiză mai atentă, se poate constata că această omogenizare s-a produs prin lichidarea «elitelor», a vârfurilor societăţii – adică exact a acelor segmente care asigură trăinicia dezvoltării unei societăţi; atenţia

prioritară era acordată «clasei muncitoare», mai uşor de manevrat, în timp ce intelectualitatea era considerată ca o pătură şi privită adesea cu suspiciune. Pe de altă parte, s-a detaşat puternic de masa populaţiei «nomenclatura», alcătuită din cadrele de partid; aceasta şi-a creat privilegii pe care vechea clasă politică (din perioada interbelică) nici nu şi le putea imagina: vile, maşini, policlinici, spitale, magazine «cu circuit închis», deplasări în străinătate («pentru odihnă şi tratament») etc. – toate pe cheltuiala statului (adică a «poporului muncitor»); cu cât privilegiile nomenclaturii erau mai mari, cu atât propaganda despre «deplina egalitate în drepturi», despre «sacrificiile pe care trebuia să le facem cu toţii pentru viitorul luminos al copiilor noştri» era mai intensă (şi mai agresivă). Aceste realităţi contravin tezelor comuniste.[1]

Marx şi Engels au rămas în istorie ca filozofi, promotori ai socialismului ştiinţific, având ca idei noi, fundamentale lupta de clasă şi o societate fără clasă.Preluând ideile acestora, comuniştii au mers mai departe, afirmând rolul conducător al proletariatului şi dând naştere astfel doctrinei materialismului dialectic şi istoric, care a fost considerată opera celor doi teoreticieni capitalişti.Această impostură nu conta însă pentru cei care voiau să-şi perpetueze şi să-şi legitimeze puterea, pentru a nu fi contestaţi. Eliminând toate partidele politice (deci concurenţa primejdioasă), ei au afirmat totodată necesitatea «luptei de clasă» permanente şi înlocuirea burgheziei încă de la început cu proletariatul «revoluţionar». Cei care se autoproclamau comunişti nu stăpâneau teoria decât într-un mod foarte superficial dar suficient pentru a stăpâni masele. Acţiunea era însă cuvântul lor de ordine:

În fond, esenţa comunismului consta, după aprecierea lui Marx, într-o puternică dezvoltare a societăţii, în primul rând al forţelor de producţie, a nivelului de cultură şi civilizaţie al poporului, astfel încât să se ajungă la o abundenţă de bunuri materiale şi spirituale. Cel mai de seamă teoretician al acestei doctrine aprecia că omenirea va trăi în comunism atunci când se va aplica lozinca: «De la fiecare după munca sa, fiecăruia după necesităţi». Fără îndoială, comunismul a fost şi este o teorie care preconizează o anumită organizare a societăţii, diferită de cea anterioară; partidele comuniste din ţările în care ele au ajuns la putere au declarat că urmăresc construirea (edificarea) unei asemenea societăţi. Comunismul era proclamat «visul de aur al omenirii», iar drumul spre realizarea acestui «vis» era considerat foarte lung. [...] România a adoptat în 1974

«Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism». [...] Având în vedere aceste realităţi, caracterizarea potrivit căreia în 1945 s-a instaurat «regimul comunist» în România (ca în celelalte state menţionate) şi chiar aprecierea că în 1989 au fost înlăturate «regimurile comuniste» în Europa sunt simpliste, superficiale şi neconforme cu realitatea. Între teoria privind comunismul şi viaţa concretă exista o discrepanţă uriaşă.[2]

Nu întâmplător am ales titlul părţii a doua a acestei cărţi („*În zodia comunismului şi după 1989?*”), deoarece în fapt regimuri comuniste n-au existat încă cu adevărat. Însă în numele comunismului utopic – acest vis îndrăzneţ şi iubit de unii -, s-au săvârşit cele mai mari fărădelegi (crime, arestări, deportări, muncă silnică etc.), egalate probabil doar de nazişti. Ca şi nazismul, această doctrină sau utopie a comunismului a exercitat la vremea respectivă o mare seducţie pentru unii intelectuali şi pentru mulţi fanatici din toată lumea. Dogmele constituiau adevărate religii, care umpleau vidul sufletesc al unora şi conduceau la o intoleranţă profundă şi făţişă faţă de alte convingeri (inclusiv cele democratice). Patima pe care au pus-o în slujba răspândirii şi impunerii doctrinei lor, a încercat să justifice «legalitatea» acţiunilor lor şi reprimarea tuturor convingerilor diferite sau evident în opoziţie cu a lor. Astfel, ajungem la originile comunismului şi esenţa acestuia. Un mare gânditor contemporan, Nicolae Manolescu, a căutat să descifreze natura adâncă a comunismului şi asemănările sale (dar şi deosebirile) cu capitalismul:

Aşa se explică de ce, pe toată durata evoluţiei capitaliste, ideea comunistă a apărut ca o utopie splendidă: de la Morus şi Campanella la socialiştii secolului XIX. Era ca şi cum ideea cea mai scumpă a burgheziei – aceea de progres uman nestăvilit – ar fi găsit în utopia comunistă modul şi locul realizării absolute, dincolo de contingenţa capitalistă, imperfectă şi stingheritoare. Comunismul a fost visul cel mai frumos al capitalismului. [...] Tot ce funcţiona defectuos în capitalismul real părea corijabil în socialismul utopic. Multe dintre minţile cele mai de seamă ale Europei s-au aprins de aceste iluzii. [...] Abandonarea acestei iluzii primejdioase nu s-a realizat decât extrem de târziu, cu mult după ce Lenin operase o modificare ideologică esenţială care permitea aşa-zisei revoluţii comuniste să se declanşeze în ţări economic şi social înapoiate (deci fără a putea profita de nivelul material înalt al capitalismului) şi care însemna, în definitiv, lichidarea esenţei înseşi a utopiei.[3]

Poate nici un alt autor nu a pus problema într-un mod atât de tranşant ca dl. Manolescu. Mă alătur acestor consideraţii cu unele personale dar mai modeste desigur. Privind retrospectiv, patosul revoluţionar de care dădeau dovadă comuniştii (propaganda imensă, paradele muncitorilor şi cele militare, cultul personalităţii, poeziile şi cântecele patriotice,cuvântările înflăcărate etc.) este acum ceva de neînţeles. S-a urmărit adeziunea poporului la orice măsuri luate de partid dar oamenii nu simţeau acest «spirit revoluţionar». Răul era ascuns în ideea comunismului, care urmărea «omogenizarea» cu orice preţ(adică să fim toţi la fel,chiar să gândim la fel). Diversitatea nu era tolerată. Ideile propagate cu atât zel erau departe de a fi progresiste în realitate. Ele veneau «de sus» (conform ierarhiei comuniste) şi trebuiau impuse până la ultimul om de rând. Însă, comuniştii erau singurii aflaţi deasupra ideologiei, şi nu de puţine ori deasupra legii (pe care tot ei le adoptau). Deşi afirmau consecvent lupta împotriva «claselor exploatatoare», ei înşişi au devenit exploatatori. Deşi proslăveau munca şi cinstea, ordinea şi legea, în realitate tocmai de acestea se fereau şi dădeau dovadă de iresponsabilitate pentru destinul poporului român. Morala socialistă nu se aplica şi lor. Transpare astfel lipsa de caracter şi gravele carenţe de educaţie a comuniştilor (autoproclamaţi comunişti), teama faţă de intelectuali (care i-ar fi putut demasca). Clasa intelectualilor a fost privită mereu cu suspiciune şi chiar ură. Au ales să modifice cât mai mult capitalismul, pentru a se forma în opoziţie cu acesta:

> Abia după ce Stalin, Mao, Pot Pol, Ceauşescu, Kim Ir Sen, Haile, Mariam şi ceilalţi dictatori monstruoşi ai secolului nostru au instaurat domniile lor înfiorătoare, în numele utopiei comuniste, abia atunci ne-am dat cu toţii seama că în fond şi în fapt, comunismul nu reprezintă o formă superioară, perfectă, a capitalismului (şi o încoronare a întregii evoluţii a societăţii umane), ci o groaznică deformare a lui, o inversare malignă a însuşirilor lui, o îmbolnăvire (ce părea la un moment dat fără leac) a omului, a societăţii şi a istoriei înseşi. Industria capitalistă devine în comunism industrie militară. Organizarea sistemului, managementul capitalist adică, devine planificare centrală şi globală. Viaţa socială se transformă într-o colonie penitenciară. Naţionalismul devine şovinism, iar

internaţionalismul, o ierarhie de tip kominternist. Aparatul de poliţie, menit a proteja individul şi statul, se preface, într-unul de represiune. Nici una din aceste malignităţi nu este propriu-vorbind creaţia comunismului. Toate există în capitalism. Comunismul operează doar schimbarea de semn şi, cu asta, tabloul se inversează.[4]

Cu aceasta atingem esenţa sistemului comunist şi înţelegem natura lui, care este pur politică. Nicăieri regimurile comuniste n-au avut o legitimitate naţională, economică, morală ori de alt fel. În esenţa lui, comunismul este politic şi urmăreşte să câştige şi să păstreze puterea. Nici o altă ambiţie nu-l caracterizează. Nici un alt ideal nu-l mişcă. Nici un alt sentiment nu-l însufleţeşte. Aşa se explică de ce comunismul n-a căutat să ridice nivelul de trai al oamenilor. El este interesat să-i conducă pe oameni şi să-i supună. Cu cât trăiesc în mai mare mizerie, cu atât sunt oamenii mai obedienţi. [...] Partidele şi regimurile comuniste (totalitare) sunt perfect ierarhizate. Edificiul lor este birocratic şi în aşa fel conceput, încă din vârf şi până la bază, eşaloanele succesive se subordonează nesmintit unele altora. [...] Disciplina de partid este una de cazarmă. Ordinele nu se discută, ci se execută. [...] Regimurile comuniste nu se compun din cetăţeni, ci din soldaţi. Iar viaţa soldaţilor presupune nesfârşite campanii, lupte, fronturi şi duşmani. Limbajul comunist este un limbaj militar. Dintre toate instinctele umane, comunismul îl satisface doar pe acela de dominaţie, de putere.[5]

Societatea comunistă a fost fără îndoială o societate închisă, rigidă şi conservatoare. Avea propriile reguli stabilite de liderul partidului. Orice abatere era pedepsită aspru. Prin urmare putem afirma că valorile după care se conducea această societate (exprimând în fond valorile liderului comunist), nu erau nici comuniste (în esenţa lor) dar nici capitaliste. Înţepenirea sistemului a condus la stagnare şi regres. Aşa cum spunea şi dl. Manolescu, «un astfel de sistem nu permitea schimbări reale şi nici un fel de transparenţă».[6] Libertatea şi conştiinţa individuală erau sacrificate pe altarul unor raţiuni de stat (ori de partid) sau colective (în numele clasei muncitoare). Statul era net deasupra individului şi intereselor individuale identificându-se cu partidul iar partidul cu liderul său. Prin urmare se ajungea din nou la acea celebră expresie: «Statul sunt eu!» (formula regelui despotic Ludovic al XIV-lea). Caracteristic pentru lipsa de transparenţă din aceste regimuri totalitariste comuniste este însăşi limbajul său de lemn, exprimat atât în cadrul «cuvântărilor», cât şi în presă:

> Limba de lemn este un mod de exprimare codificat, sibilinic şi la rigoare osificat, a cărui particularitate este minima transparenţă. În limba de lemn nu se vorbeşte deschis, liber, ci pe ocolite şi învăluitor. Limba de lemn nu permite radicalitatea. Şi este instrumentul ideal prin care unei ideologii şi se răpeşte eficacitatea, silind-o să se transforme într-un corp de dogme, incapabile şi să explice fenomenele reale, şi să le prevadă: la urma urmelor, să le prevină.[7]

Regimurile aşa-zis comuniste s-au prăbuşit unul după altul (rămânând în lume doar China, Cuba şi altele câteva) şi au făcut loc fie unor regimuri neo-comuniste (care au «reformat» comunismul), fie unor regimuri realmente democratice. Comunismul nu poate fi însă reformat ci doar cosmetizat, pentru că nu suportă (aşa cum s-a mai spus) schimbări reale. Exemplul cel mai grăitor mi se pare «perestroika» lui Mihail Gorbaciov, care a eşuat, dar în mod paradoxal a condus la prăbuşirea comunismului în cea mai mare ţară comunistă şi în care s-a născut bolşevismul. Meritul acestui lider este incontestabil. Rusia s-a născut pe ruinele URSS-ului şi regimurile comuniste din ţările aflate sub influenţa sovietică s-au prăbuşit şi ele, deschizând drumul democraţiei. Acţiunea lui Gorbaciov a constituit o mare «reparaţie istorică». Totodată, comunismul s-a dezvăluit (fără a se mai ascunde sub diverse măşti) ca fiind o mare utopie distructivă:

> Dacă utopia şi iluziile pot fi înţelese, câtă vreme comunismul nu şi-a relevat natura malignă, nostalgiile comuniste nu mai pot fi socotite altceva azi, când această natură este evidentă, decât o pură inerţie intelectuală şi morală. Oare de ce este nevoie să reamintim toate realităţile hidoase cărora comunismul le-a dat naştere, în virtutea utopiei lui, ca să ne convingem că am trăit o aberaţie a istoriei, că lumea noastră a suferit de o maladie cumplită şi că nu e nimic – dar absolut nimic – de recuperat din tot acest infern din care suntem pe cale să ieşim? La ce ne-ar folosi să pariem în continuare pe elementele aşa zicând pozitive din comunism („s-au făcut şi lucruri bune”), când este limpede că ele aparţin în fapt capitalismului (totul, de la dezvoltarea tehnicii la superioara ordine socială, este realizarea lui) şi că în comunism, ele au devenit automat negative? În definitiv, singura creaţie originală incontestabilă a comunismului este de natură malignă, aşadar negativă, şi constă nu în corijarea capitalismului (cum a pretins utopia), ci în deformarea lui până la grotesc şi terifiant, este o excrescenţă maladivă în organismul social, un cancer sau o SIDA a istoriei umane. Confruntaţi cu această realitate (vai, indenegabilă de

către sutele de milioane de victime din toată lumea!), orice nostalgie ar trebui să ne fie interzisă ca o eroare şi ca o crimă. Nu mai este posibilă nici o scuză pentru orbirea (dacă orbire este) celor care continuă a crede – şi a spune – că a existat o mare idee comunistă mutilată de o aplicare nefericită. Din contră: ideea comunistă ca atare este malignă, aplicările putând fi, ici-colo, parţial acceptabile. [...] Dar dacă răul este în idee şi nu în aplicarea ei, cum încerc să dovedesc, atunci nostalgicii de astăzi sunt preveniţi – şi va trebui ca ei să tragă consecinţele – că fidelitatea lor faţă de comunism nu este cu nimic mai puţin primejdioasă decât a fost devotamentul faţă de comunism al utopicilor de ieri. Cu precizarea că, dacă utopicilor li se aplică prima jumătate a dictonului latin – *errare humanum est* – nostalgicilor li se aplică jumătatea lui din urmă – *perseverare diabolicum*.[8]

Fără îndoială au fost remarcate de mulţi autori asemănări între cele două sisteme noi care şi-au instaurat propria lor «democraţie» originală, numind astfel nazismul şi comunismul. Ambele au adus atingeri grave sistemului democratic autentic de tip occidental şi drepturilor omului.Ambele au promis şi au realizat schimbări radicale în societate pentru ca «rasa pură» germană sau toţi cetăţenii(în comunism) să trăiască «mai bine»:

Nazismul şi bolşevismul au absolutizat distincţiile de clasă ori de rasă pentru a propune forme de control, manipulare şi dominaţie fără precedent în privinţa fanatismului, caracterului lor sistematic şi a respingerii categoriilor tradiţionale de bine şi de rău. [...] În fond, arată Chirot (Daniel) în excelentul subcapitol despre micii stalini (Ceauşescu, Kim Ir-sen, Khmerii roşii), ne putem aştepta ca în societăţi marcate de o întârziere a modernităţii să se producă asemenea combinaţii baroce de nativism, autarhie, pseudo-patriotism, populism şi cultul unui lider presupus providenţial. [...] Chiar şi Ceauşescu, în jurul căruia se dezvoltase o întreagă mlaştină a corupţiei şi nepotismului, nu era interesat doar în păstrarea puterii cu orice preţ. Nu era vorba de un sistem pur şi simplu sultanic, ori faraonic, în care singurul obiectiv era îmbogăţirea nomenklaturii. Acest tip de tiranie era inspirat de proiecte transformatoare: forţa lor provenea din credinţa în rândurile acestor elite auto-desemnate că lumea trebuia fundamental modificată. În acest sens, bolşevicii de diverse nuanţe erau iacobini de extremă stânga. Naziştii, la rândul lor, reprezentau darvinismul social într-o formă paranoică, dar şi unii şi alţii împărtăşeau aceeaşi dorinţă de a crea «omul nou», în fapt voinţa de a distruge autonomia individuală şi de a plasticiza personalitatea până la completa contopire cu o comunitate desăvârşită, închipuită ca spaţiu al fericirii şi plenitudinii.[9]

Potrivit opiniilor lui P.P. Negulescu se poate vorbi de „ura nestinsă a comuniştilor faţă de cel mai bogat şi destoinic decât tine”. Poate tocmai de aceea, cultura a fost desconsiderată şi cenzurată atât de nazism cât şi de bolşevism:

> Cultura a fost duşmanul principal, iar marxismul cel mai trivial a devenit avangarda acestei ofensive neobarbare. Părea că cele mai cumplite aberaţii ale Rassenwissenschft-ului («ştiinţa raselor») nazist erau reiterate în excesul stalinist de Klassenlehre («ştiinţa clasei»). Pentru a ilustra amplitudinea catastrofei intelectuale, se pot selecta la întâmplare mostre din publicaţiile epocii. Acestea ar putea să completeze o adevărată antologie a degradării umane şi a infamiei morale.[10]
>
> Deutscher (Isaac) le-a imputat comuniştilor deziluzionaţi că au eşuat în a face în a face distincţii de importanţă vitală. Socialist radical şi fost troţkist (rival al lui Stalin), el nu a putut să accepte virulenţa atitudinilor anticomuniste [...]. Referindu-se la un anticomunist ca Arthur Koestler sau Boris Souvarine), Deutscher scria: «Comunist fiind, nu vedea nici o deosebire între fascişti şi social-democraţi. Ca anticomunist nu vede nici o diferenţă între nazism şi comunism. Cândva accepta invocarea infailibilităţii partidului, acum se crede el însuşi infailibil. Fiind odinioară prins de «cea mai mare iluzie», acum este obsedat de cea mai mare deziluzie a timpului nostru.[11]
>
> Nu este nici un secret că cei mai mulţi dintre intelectualii care s-au alăturat taberei staliniste în anii ’30 au făcut-o pentru că nu puteau vedea o alternativă mai bună şi eficientă la nazism. Iată de ce nu este surprinzător că mulţi antifascişti convinşi s-au simţit trădaţi datorită colaborării cu Stalin cu Hitler şi şi-au revizuit vechile convingeri.[12]
>
> Nu ar fi îngust să afirmăm că ascensiunea lui Hitler la putere a servit perfect intereselor lui Stalin. În acea stare de urgenţă, era evident că orice opoziţie faţă de Stalin echivala cu un sprijin obiectiv pentru Germania nazistă. Oamenii erau constrânşi să păstreze tăcerea absolută, până la venirea unor vremuri mai bune.[13]

Mergând mai departe pe această temă, „nu a fost lăsată să prindă viaţă nici o deviaţie de la normele osificate ale realismului socialist. Arta sovietică (şi imitaţiile ei vagi din «democraţiile populare») putea fi cu greu distinsă de monumentalismul neoclasic nazist, inspirat de dogma unui *heroischvölkischer Realismus* (realism popular eroic). Estetica triumfalistă, stalinistă şi nazistă au fost, fără putinţă de tăgadă, două feţe ale aceleiaşi monede. Ambele îşi aveau originea în aversiunea faţă de cultura superioară a

elitelor burgheze şi ambele erau instinctiv potrivnice spiritului modernităţii. Nu e de mirare că tovarăşul Jdanov, cât şi dr. Goebbels dispreţuiau avangarda culturală în care ei nu puteau să distingă decât anarhie politică, decadenţă culturală şi perversiune morală;”[14]

> Romanul lui Orwell, vorbeşte despre coşmarul utopiei realizate, despre moartea iluziilor şi despre triumful logicii birocratice. În lumea descrisă de Orwell, în universul blocat al societăţii închise, toate speranţele au fost anulate, individul este lent condamnat la o lentă moarte spirituală. Negativitatea a dispărut, tehnologia puterii a ajuns la forme de o macabră perfecţiune. Despotul absolut, anonim şi periculos, o divinitate tribală însetată de glorie, este simbolul înspăimântător al uniformizării totalitare. În spaţiul irespirabil al stalinismului şi-a găsit George Orwell sursa capitală de inspiraţie. [...] Orwell a detestat organic totalitarismul în oricare dintre ipostazele sale. Ca nimeni altul, el a ştiut să surprindă ipocrizia nesfârşită a discursului totalitar, cinismul ca resursă esenţială a acelor comportamente care susţin perpetuarea regimului despotic [...]. O’ Brien, ideologul-călău: «Naziştii germani şi comuniştii ruşi se apropie mult de noi prin metodă, dar ei nu au avut niciodată curajul de a-şi recunoaşte propriile motive. Ei pretindeau, poate că o şi credeau, că au trebuit să ia puterea, că nu au făcut acest lucru decât pentru o perioadă limitată de timp, că, odată trecut punctul critic (libertatea suprimată şi opoziţia anihilată), va urma îndată un paradis în care oamenii vor fi liberi şi egali. Noi nu suntem astfel. Noi ştim că nimeni nu pune mâna pe putere cu intenţia de a renunţa la ea. Puterea nu este un mijloc, ea este un scop. Nu întemeiezi o dictatură pentru a salva o revoluţie. O revoluţie se face tocmai pentru a întemeia o dictatură. Persecuţia are ca obiect persecuţia. Tortura are ca obiect tortura. Puterea are ca obiect puterea.»[15]

Pentru ambele forme de totalitarism, ideologia reprezintă putere iar legătura dintre acestea din urmă este una foarte puternică: „Ideologia este putere, şi odată ce puterea îşi schimbă strategia, ideologia o urmează fidel. Aceasta nu contestă însă impactul uriaş al decepţiei şi autodecepţiei ideologice. Ideologia este hrană spirituală pentru subiecţii totalitarismului: «*Cursul* (lui Stalin) nu a fost doar un tratat de istorie falsificată (şi simplificat), ci o instituţie socială puternică – unul dintre cele mai importante instrumente de control al minţii, un mijloc de distrugere, atât a raţiunii critice, cât şi a amintirilor societăţii despre propriul trecut». [...] «Sfânta scriptură» (a lui Stalin) a fost complet abandonată după decesul

tiranului, iar declaraţiile lui, cândva venerate, au fost ridiculizate, fiind socotite culmea mediocrităţii. Cu totul ironic, mai ales adulatorii de odinioară erau activi în demolarea gloriei lui Stalin;”[16]

> În universul totalitar, puterea şi ideologia sunt inextricabil legate. Fără forţa imensă a ideologiei, fără efectele ei subjugătoare, dominaţia exercitată de către aparatul de conducere n-ar fi atins perfecţiunea din epoca lui Stalin. În opinia lui Zbigniew Brzezinski, factorul ideologic este cel care recuperează diferenţa esenţială dintre totalitarism şi alte forme de regimuri autoritare. Ideologia are multiple funcţii. În asemenea sisteme, însă abolirea normelor morale tradiţionale este cea primordială. Este extrem de important să înţelegem că în regimurile cu partid unic, caracterul absolutist al ideologiei oficiale «eliberează mişcările (politice) de orice restricţii, de ordin moral sau tradiţional-legal, referitoare la puterea lor, iar ele se consideră îndreptăţite să ia măsurile cele mai barbare pentru a-şi consolida puterea şi a-şi pune în practică ideologia.[17]

Cu siguranţă, „sistemul totalitar urăşte memoria, se fereşte de martori şi mărturii, face tot posibilul pentru ştergerea frontierelor dintre adevăr şi minciună, între obiectiv şi subiectiv, între realitate şi iluzie. Personalitatea trebuie degradată la statutul de masă, poporul devine populaţie, iar populaţiei i se pot servi orice inepţii, fără teama că cineva va fi făcut răspunzător .[…] Partidul unic nu poate accepta adevărul […] este infailibil, […] posesorul adevărului, şi întrucât se întâmplă ca partidul să greşească, nu rămâne altă soluţie decât să modificăm adevărul (De ex: după moartea lui Stalin, el a fost criticat vehement). […] Aici este miezul întregii chestiuni a totalitarismului: odată cu această orânduire a răsărit în istorie un sistem care aspiră la veşnicie şi care urmăreşte să distrugă tot ceea ce este liber şi spontan.[…] cu glorificarea fiinţei colective a partidului, pasiunea de a smulge din rădăcini orice pornire de emancipare, plăsmuirea unei noi structuri lingvistice adecvată scopurilor propagandei totalitare”.[18]

Ca ideologie, comunismul se foloseşte de marxism-leninism pentru a manipula masele şi a le stăpâni cât mai bine: „Comunismul nu este duplicitar prin faptul că făgăduieşte o lume mai puţin imperfectă, ci prin modalităţile iezuitice de care face uz în acţiunea sa. Scopul comunismului este iremediabil marcat de tehnologia sa

manipulativă. [...] Nu de socialism este nevoie în statele comuniste, ci de democraţie, de un sistem în care fiinţa umană să nu mai fie scindată, în care dreptul la diferenţă să fie recunoscut ca inalienabil, tot aşa ca dreptul la îndreptarea rosturilor umane. [...] Nu de utopie au nevoie naţiunile subjugate astăzi de o ideologie constrângătoare, ci de acea luciditate eliberatoare, de abandonarea miturilor «ingineriei sociale», pentru care milioane de oameni au plătit cu râuri de sânge şi infinită sudoare:”[19]

> «Pe cei care nu acceptăm să fim domesticiţi, ne expulzează», mărturisea cândva Alexandr Zinoviev [...] Tocmai în acest procedeu, al demitizării marxismului prin practicarea logicii marxiste, rezidă elementul original şi subversiv al demonstraţiei lui. [...] «Stalinismul a fost o autentică putere a poporului, în sensul cel mai profund [nu aş spune cel mai bun) al acestui termen; Stalin însuşi era un şef autentic popular (ca şi Hitler în Germania). [...] Puterea poporului nu este necesarmente un bine. Atrocităţile stalinismului au fost o expresie tipică a puterii poporului în această perioadă dată.» [...] Esenţa răului constă în statutul însuşi al liderului popular, în psihologia cinică a acestuia, în plăcerea maladivă cu care se distrează manipulând masele. [...] Ei cunosc ce sunt masele în realitate, nu în tratate şi manifeste. [...]«Stalin şi banda sa ... au fost nişte scelerati, însă dintr-o specie cu totul particulară; demenţa lor era de ordin social, iar nu individual. Era fructul legitim al idealurilor luminoase.»[20]

Pentru a demonta mitul marxist trebuie mai întâi spus că: „«Pentru comunism începutul este Marx, - consideră Milan Djilas -. Pentru Marx, ca şi pentru toţi comuniştii, comunismul se caracterizează prin două laturi esenţiale. Una este într-adevăr ştiinţifică la nivelul analizei. Abordarea faptelor este ştiinţifică – a colecţiona faptele şi a le analiza în chip raţional. Dar scopul este iraţional. Scopul nu este analitic. În scop trebuie să crezi: o societate perfectă, o societate fără clase. [...] Stalin nu era doar o persoană, ci un simbol, încarnarea ideii însăşi. [...] Stalin a fost cel mai mare criminal al tuturor timpurilor. În el erau reunite demenţa criminală a lui Caligula, cu rafinamentul lui Borgia şi cu brutalitatea lui Ivan cel Groaznic.» [...] Kolakowski: «Suntem departe de timpurile lui Stalin când totul era aşa de bine aranjat, codificat, enumerat, astfel încât puteai învăţa întreaga ideologie în ordinea corectă. Astăzi nimeni nu mai ştie exact în ce constă această ideologie. Acesta este

un simptom al declinului ei.» [...] «Cum a fost posibil ca doctrina marxistă, cu ideile ei aparent umaniste şi internaţionaliste, să devină un instrument ideologic atât de adecvat pentru justificarea şi glorificarea celui mai represiv sistem imperialist al secolului XX? O societate schizoidă se recunoaşte în ideologia dedublării absolute»;”[21]

> Raymond Aron a promis mereu scrierea unei cărţi consacrate în exclusivitate marxismului, acea doctrină «echivocă şi inepuizabilă», pe care nu a contenit să o studieze şi să o demitizeze. Nu a scris însă acest imposibil tratat, întrucât marxismul este evanescent şi multiform, coerent şi incoerent în acelaşi timp, o teorie narcisistă incapabilă să se explice pe sine. [...] Aron a fost probabil unul dintre cei mai rafinaţi exegeţi ai marxismului originar, în care a văzut deopotrivă semnele tentaţiei despotice, precum şi premisele unei sociologii raţionale. El a surprins modul în care Marx, devenit predicator, şi-a trădat vocaţia de cărturar şi s-a consacrat luptei politice nemijlocite . [...] Dacă Aron a urât ceva din suflet, atunci acest lucru a constat în spiritul de turmă, în acel nefast dogmatism al adeziunilor fanatice. A crezut în adevăr şi raţiune şi a ştiut că, dincolo de posibile erori parţiale, punctul său de vedere va fi cel învingător. [...] Memoriile lui Aron i-au iritat pe sicofanţii profesionişti ai «sfintelor familii» marxiste: strânşi în cămaşa de forţă a convingerilor lor obtuze, iremediabili la critică şi inovaţie, marxiştii de catedră [...] l-au declarat arhiduşmanul «socialismului realmente existent». Putea exista oare o mai mare onoare şi satisfacţie pentru un om însetat de adevăr şi libertate? [22]

De asemenea, în anul 1986, „este frapant să constaţi cât de atenţi sunt sociologii români în raport cu dilemele sociale şi politice ale Occidentului. Frustraţi de propriul obiect de cercetare, nu le rămâne spadasinilor ideologi decât să combată fără preget şi fără milă toate «perfidele infiltrări inamice» în câmpul «celei mai avansate ideologii». [...] Ei preferă să acuze capitalismul de toate păcatele lumii, închizând deliberat ochii în faţa propriilor probleme, mai acute decât oricând. [...] În vreme ce societăţile occidentale permit existenţa opoziţiei organizate, regimurile de tip sovietic îşi fac un titlu de glorie din suprimarea oricărei forme de rezistenţă la dictatul potentaţilor momentului. Grevele sunt ilegale în aceste societăţi pretins întemeiate pe hegemonia clasei muncitoare. Sindicatele sunt subordonate aparatului de partid, iar autonomia muncitorească nu este mai mult decât o simplă lozincă.

Cercetările serioase asupra condiţiilor de viaţă ale clasei muncitoare sunt imposibil de realizat;"[23]

> Milovan Djilas este astăzi unul dintre cei mai avizaţi comentatori ai fenomenului comunist. [...] Iluziile de tinereţe, despre paradisul terestru realizat de Uniunea Sovietică se dovediseră esenţialmente false. Era necesară debarasarea de mituri paralizante, transcenderea narcozei ideologice. Loialitatea faţă de doctrina marxistă trebuia înlocuită prin devotamentul pentru valorile fundamentale ale raţiunii. Trezirea din somnul dogmatic a coincis în cazul lui M.D., cu o agonizantă interogaţie asupra sensului comunismului, ca întreprindere utopică. În momentul în care el a îndrăznit să pună sub semnul întrebării ideea monopolului puterii de către partidul comunist, reacţia ultragiată a aparatului poliţienesc titoist nu s-a lăsat aşteptată (deşi era foarte apropiat de conducătorul Tito). [...] Nimic nu este mai odios pentru comisarii ideologici decât protestul în numele cauzei pe care ei pretind că o servesc. [...] Cel care ne vorbeşte este un martir al ideilor, un om care a pătimit şi a păcătuit, un intelectual care a înţeles că nimic nu este mai primejdios pentru condiţia umană decât fanatismul, destrămarea sensului critic şi adeziunea oarbă la postulate profetice. Mesianismele istorice sunt calea sigură spre sclavie, algoritmul umilirii individului, în numele unei fictive libertăţi colective. Cinismul profesioniştilor puterii îi repugnă acestui îndrăgostit de absolut. [...] Constrâns să vegheze între cei patru pereţi ai unei celule îngheţate (nu i s-a dat căldură), izolat vreme de zece ani de semenii săi, Djilas descoperă tâlcul ideii de *identitate a sinelui*. Îndărătul neputinţei aparente se află colosala forţă a gândului, destinul autonom al ideilor pe care nimeni nu le poate îngrădi în cămaşa de forţă. [...] Pentru el sistemele marxiste sunt întemeiate pe banalul exerciţiu al puterii de către oligarhi monopolişti sprijiniţi de instituţii birocratice de factură socială şi economică. Problema acestui tip de comunism, afirmă Djilas, nu este preaplinul utopic, ci dimpotrivă faptul că avem de-a face cu un deficit de speranţă, cu declinul idealului utopic al începuturilor.[24]

În continuare se apreciază că „este de-acum orbitor de clar că revoluţia tehnologică afectează datele esenţiale ale ecuaţiilor sociale, iar economiile planificate se zvârcolesc într-o perpetuă neputinţă de a ţine pasul cu noile cuceriri ale informaticii. Nu greşea, cred, profesorul Seweryn Bialer, de la Universitatea Columbia din New York, atunci când remarca anacronismul simbolului însuşi al comunismului. Secera şi ciocanul sunt unelte ale unei alte epoci, mărturii ale trecutului iar nu ale viitorului tehnologic. Proletariatul clasic, cel descris de Marx şi

Engels, nu mai supravieţuieşte decât în paginile îngălbenite de vreme ale manualelor de materialism istoric. Noi grupuri sociale l-au înlocuit, au apărut noi categorii de probleme şi interese. Social-democraţia occidentală a renunţat de mult la visul absurd al unei răsturnări globale a relaţiilor productive. Dimpotrivă, ceea ce s-a dovedit posibil în Vest a fost proiectul unei societăţi în care să existe un mereu accentuat interes al statului pentru straturile subprivilegiate;"[25]

> «Marxismul a fost cea mai mare fantasmă a secolului nostru». Astfel a caracterizat Leszek Kolakovski ambivalenţa mitică a materialismului istoric, dimensiunea lui intrinsec utopică şi aspiraţia sa la o nouă fundamentare a realităţii. Spre deosebire de alte teologii, marxismul a reuşit, vreme de câteva decenii, să împiedice apariţia unui simţ critic şi să determine angajarea pasională, chiar fanatică, în rândul intelectualilor occidentali, în general sceptici. [...] «Această necesitate (de salvare), se poate spune, este parte integrantă a tuturor civilizaţiilor, dar existenţa ei nu explică de ce, într-un anumit loc şi la un anumit moment, izbucneşte sub forma unor convulsii istorice puternice, absorbind un număr imens de oameni şi conducând la revolte imprevizibile şi violente, care bulversează orânduirile existente. Comunismul este un exemplu de atare convulsie, care a apărut din nevoia disperată de salvare absolută şi de o nouă epocă». [...] «Am putea afirma că este înfricoşător că societăţile libere, de tip occidental, sunt fondate pe cupiditate, ca motivaţie umană fundamentală, dar chiar şi o astfel de situaţie este de preferat unei iubiri coercitive, pentru că aceasta nu poate sfârşi decât într-o societate de deţinuţi şi gardieni».[26]

În comunism şi nazism, cruzimea este o virtute: „Mortificarea imaginaţiei, ungerea lui Stalin ca *princeps scholasticorum* (prinţ al filosofiilor), acceptarea universală a climatului lugubru de supunere oarbă, de docilitate şi oportunism nelimitat: astfel s-a născut *homo sovieticus*. [...] În tabloul lui Zinoviev, *homo sovieticus* ignoră compasiunea şi căinţa: «Fără milă faţă de duşmanii poporului!», sloganul scandat cu ardoare în timpul proceselor mascaradă de la Moscova (regizate de A.I. Vâşinski), arată această transfigurare psihică. Cruzimea împotriva duşmanului de clasă este virtutea supremă. Himmler profera convingeri nu cu mult diferite când îşi îndemna subalternii din SS să aibă în vedere măreţia «înfăptuirilor istorice» în aplicarea «soluţiei finale»."[27]

Putem afirma pe scurt, fără teama de a greşi că „de fapt, stalinismul a fost o modalitate de recompensare a viselor neîmplinite de răzbunare împotriva unui liberalism considerat corupt şi în descompunere. Totodată a fost o formă de exploatare lipsită de scrupule a celor mai abjecte instincte ale individului, rătăcit în urzeala societăţii atomizate (fărâmiţate);”[28]

Totalitarismul este în mod inerent axiofobic, alergic la principiul competiţiei deschise a valorilor. Ierarhia meritelor a fost înlocuită cu una a servituţii, a conformităţii mentale şi a entuziasmului mecanic. Pe de altă parte, cu cât adeziunea la dogmele oficiale era mai stridentă, cu atât şansele de a accede la vârful piramidei erau mai mari. Într-un atare sistem, gândirea era întemniţată şi, constant, insultată. Minciuna fusese instituţionalizată şi îşi conferise o funcţie socială precisă.[29]

Pentru Kolakovski, revoluţiile sunt, în ultima instanţă, inutile; în textura lor sângeroasă se împletesc farsa şi strategia, iar mijloacele violente nu pot decât să genereze norme injuste şi atrocităţi sistematice: «De-a lungul istoriei, masele au fost folosite sub diverse standarde ideologice pentru a înlătura clasele privilegiate ale momentului; totuşi rezultatul a fost doar înlocuirea lor cu noi stăpâni care au devenit instantaneu noii opresori ai societăţii, nu mai puţin eficienţi decât predecesorii lor. Despotismul noii clase din Rusia nu a constituit o excepţie, ci o ilustrare a acestei legi universale».[30]

Într-un regim totalitar, etica responsabilităţii este abolită şi înlocuită: „Convertit în religie de stat, marxism-leninismul a devenit limba dominaţiei absolute. Marxiştii critici au scos în evidenţă dezastrul moral ce a urmat. În fericirea «omului nou», etica responsabilităţii – baza filosofiei morale occidentale – a fost abrogată şi înlocuită cu un nou cod moral, pseudoetica servilismului. Individul, rotiţa din marele mecanism stalinist, era absolvit de implicarea personală în faptele lui, iar partidul a devenit arbitrul suprem al binelui şi adevărului. […] Nimeni nu a surprins mai bine naufragiul moral al regimurilor de tip sovietic, decât aceşti critici marxişti, şi totuşi ei ezită să se angajeze la o clarificare definitivă a chestiunii marxiste;”[31]

În socialism, individul resimte un puternic sentiment al neputinţei, o dezrădăcinare dureroasă şi, chiar mai chinuitor, o totală lipsă de perspective. Viaţa decurge mecanic, un lanţ de reflexe pavloviene, fără speranţa unei schimbări autentice în viitorul apropiat. Fiinţa umană este puternic dirijată, recompensată şi pedepsită, asemenea unui copil debil.

Infantilizarea întregii societăţi este rezultatul final al pedagogiei marxist-leniniste. În această atmosferă de corupţie şi falsitate, sensul vieţii dispare. Putem aştepta atunci, în mod îndreptăţit, ca acest individ să se comporte ca un altruist, riscându-şi confortul efemer şi punându-şi în pericol rudele cele mai apropiate? Spre deosebire de Josef K. al lui Kafka, fiinţa umană, în socialism, ştie prea bine cine îi sunt judecătorii şi ce preţ trebuie să plătească pentru încălcarea cutumelor cetăţii. Acea societate a fărădelegii este obsedată de regulamente şi decrete. Un uriaş corp poliţienesc nu are altă misiune decât să împiedice încălcarea valorilor oficiale consacrate. Într-o atare ordine socială, morala este eradicată. Eul, eul reflexiv, glorificat de tradiţia filosofică occidentală, este sortit dispariţiei.[32]

Se poate afirma – potrivit opiniei lui Ilie Bădescu- că „jumătatea ultimă a secolului al XX-lea, aşadar, este integral caracterizată de aceste patru mari fenomene deculturative : ghetoul social, mulţimea solitară, producţia faraonică şi masificată, ateismul marxist.Toate au lovit cu o mare forţă distructivă supra-eul tradiţional şi creştin(în care se fixase prima mare sinteză antropologică a omului european).”;[33]

Lenin, cu ideea «revoluţionarului de profesie», a desăvârşit teza omului cu un singur gând.Deci un om posedat de o forţă *suprapersonală* întoarsă asupra lumii cu rostul de a o distruge spre a o reclădi după un model făurit de un singur gând...Acesta este *ideocratul* [...] care s-a crezut chemat şi ales spre a fi *purtătorul raţionalităţii omeneşti.* Trăsăturile sale sunt: credinţa dogmatică în puterea intelectului de a pune lumea în ordine, forţa de granit a convingerilor sale, pe care nimic nu le-ar fi putut clătina, nici chiar puterea de negaţie a realităţii [...] Ideocratul s-a născut, aşadar, în *cadrul curentului anarhic european* (iacobinismului) şi a inaugurat *era suprastructurilor totalitare* prin cele două mari experienţe totalitare sistematice: bolşevismul şi hitlerismul. Aceste experienţe au ridicat la rang de aparat politic mondial *ideocraţia* [...] Între *sistemele ideologice* cu *efecte deculturative* de mari proporţii, două par a fi fost esenţiale: *iluminismul* si *comunismul.*[34]

De asemenea, Radu Florian remarca încă din 1983:

Devenind o ideologie, marxismul a suferit influenţa ideologizarii sale, adică a contaminării unora dintre ideile lui Marx de incidenţele pragmatismului şi subiectivismului politic. În legătură cu acest aspect al evoluţiei istorice a marxismului trebuie remarcat că Marx îşi constituie, în primul rând, opera ca un efort de cunoaştere ştiinţifică a existenţei umane, ca un instrument de dezvăluire a formelor ei de determinare [...] Chiar

de la începutul activităţii sale Marx distinge cunoaşterea ştiinţifică, teoria, de ceea ce – ţinând seama de reticenţa sa pentru termenul de ideologie, identificat cu cel de mistificare – numeşte teoria care
«devine o forţă materială de indată ce cuprinde masele». Cu alte cuvinte, «teoria» şi «teoria care cuprinde masele» sunt două fenomene deosebite, cea dintâi este expresia exclusivă a cunoaşterii, iar cea de-a doua se realizează la un popor «numai în măsura în care ea este realizarea nevoilor lui». Asimilarea socială a unei teorii, transformarea ei într-un instrument al omogenizării conştiinţei şi voinţei unei clase este proprie comportării sale în ipostaza unei ideologii, termenul fiind luat în accepţia sa pozitivă, care nu include ideologizarea, adică denaturarea teoriei.[35]

Seducţia utopiei comunismului este «analizată» cu măiestrie de Hannah Arendt, în una din cărţile sale:

Marea încercare a lui Marx de a rescrie istoria mondială în termenii luptelor de clasă îi fascinase chiar şi pe cei care nu credeau în corectitudinea tezei lui, din cauza intenţiei sale iniţiale de a găsi un procedeu prin care să forţeze destinele celor excluşi din istoria oficială, introducându-le cu de-a sila în memoria posterităţii.[36]

Bolşevismul şi nazismul au început chiar să elimine aceste surse ale propriilor lor ideologii, care-şi câştigaseră deja oarecare recunoaştere în cercurile oficiale, academice sau de altă natură. Nu materialis-mul dialectic al lui Marx, ci conspiraţia celor 300 de familii; nu aerul pompos ştiinţific al lui Gobineau şi Chamberlain, ci «Protocoalele Bătrânilor Sionului»; nu influenţa discernabilă a Bisericii Catolice şi rolul jucat de anticlericalism în ţările latine, ci literatura de gang despre iezuiţi şi francmasoni au devenit inspi-raţia pentru cei care «rescriau» istoria (Lenin, Stalin, Hitler). Obiectul celor mai diferite şi variabile reconstituiri era totdeauna de a denunţa istoria oficială ca fiind o farsă, de a demonstra existenţa unei sfere de influenţă secretă a cărei realitate istorică vizibilă, discernabilă şi cunoscută era doar faţada ridicată anume pentru a înşela poporul. [37]

Prin urmare „ceea ce seducea elita era extremismul ca atare. Profeţiile pline de speranţă ale lui Marx că statul avea să se ofilească pentru a face loc unei societăţi fără clase numai erau îndeajuns de radicale, nici suficient de mesianice. Dacă Berdiaev are dreptate când arată că «Revoluţionarii ruşi... au fost totdeauna totalitari», atunci atracţia pe care Rusia Sovietică a exercitat-o aproape în egală măsură asupra tovarăşilor de drum, intelectuali ai

nazismului şi comunismului, venea exact din faptul că, în Rusia, «revoluţia era o religie şi o filozofie, şi nu numai un conflict preocupat de latura socială şi politică a vieţii»;[38]

În discursul său funebru la moartea lui Marx, Engels spunea: «Exact aşa cum Darwin a descoperit legea dezvoltării vieţii organice, tot astfel Marx a descoperit legea dezvoltării istoriei umane». Un comentariu asemănător poate fi găsit în introducerea lui Engels la ediţia *Manifestului Comunist* din 1890, iar în introducerea sa la *Originea familiei* el menţionează încă o dată « teoria darwinistă a evoluţiei » şi « teoria plusvalorii a lui Marx » una lângă alta.[39]

Legea « naturală » a supravieţuirii celor mai apţi este la fel de mult o lege istorică, şi ar putea fi folosită ca atare de rasism, pe cât legea lui Marx potrivit căreia supravieţuieşte clasa cea mai progresistă. În mod invers, lupta de clasă a lui Marx, nu este o forţă istorică, ci una natural–biologică – dezvoltată prin « metabolismul omului cu natura », prin care el îşi conservă viaţa individuală şi reproduce specia. [40]

Nimic, poate, nu deosebeşte masele moderne atât de radical de cele ale secolelor anterioare decât lipsa credinţei într-o Judecată de Apoi: cei mai răi şi-au pierdut frica şi cei mai buni şi-au pierdut speranţa. Incapabile până acum să trăiască fără frică şi fără speranţă, aceste mase sunt atrase de orice efort care li se pare că ar promite o invenţie omenească a Paradisului după care au tânjit şi a Iadului de care s-au temut. Aşa cum, în trăsăturile popularizate de Marx, societatea fără clase prezintă o asemănare distorsionată cu Epoca Mesianică, tot aşa realitatea lagărelor de concentrare nu seamănă cu nimic mai mult decât cu imaginile medievale ale Iadului.[41]

Motto:

[...] după prăbuşirea sistemului totalitar, un important capitol al istoriei acestui veac fiind «închis», numeroase dintre misterele sale pot fi nu numai cunoscute, ci chiar reclamă a fi dezvăluite, mai cu seamă premeditarea, pregătirea, execuţia, caracterul şi consecinţele nebănuite în intensitate, proporţii şi în timp ale holocaustului roşu dirijat de Kremlin între 1917 şi 1991 şi, care bântuind planeta într-o mare măsură, nu a ocolit, evident, România.[1]

Ioan Scurtu; Gheorghe Buzatu

2. Apariţia socialismului totalitar şi în România

Subiectul propus fiind totuşi vast, nu-mi propun decât să fac o istorie pe scurt, insistând asupra unor fapte şi evenimente, care au marcat destinul tragic al României, din ultima jumătate de veac şi mai bine. Încă de la început precizez că o astfel de prezentare va putea fi interpretată şi înţeleasă corect, încadrând tema într-un context mai larg. Având în vedere şi faptul că în timpul comunismului (mai bine zis totalitarismului comunist sau socialismului totalitar), istoria a suferit mai mult (fiind unul din domeniile predilecte de falsificare), fapt confirmat de mai mulţi istorici, consider că suntem îndreptăţiţi să repunem în drepturile fireşti istoria reală pentru a fi cunoscută şi apreciată ca atare. O viziune clară asupra istoriei ne este necesară pentru a ne feri pe viitor de practicile şi mentalităţile comuniste. Comunismul pare astăzi un

experiment asupra societăţii în ansamblu, care s-a dovedit a fi unul nereuşit şi extrem de nociv. Declinul acestuia este considerat ireversibil.

Himera comunistă a apărut în secolul XIX în gândirea unor intelectuali occidentali cu vederi de stânga (socialişti) dar apariţia propriu-zisă, prin punerea în aplicare a acestor idei, a avut loc în 1917, în ţara cu cele mai întinse graniţe de pe glob (pe atunci Imperiul ţarist): „Rusia, întârziată din punct de vedere economic faţă de Europa occidentală, este surprinsă de război într-un moment în care dezvoltarea sa era departe de a fi împlinită. Ţarismul, deja contestat, nu rezistă condiţiilor dificile pe care le creează conflictul (primul război mondial)”;[2]

> Sistemul politic rus rămâne unul dintre cele mai arhaice din Europa, în ciuda contestării continue la care a fost supus. Imperiul rus este guvernat în mod autocratic de către ţarul Nicolae II. [...] În faţa regimului autocrat, opoziţia este divizată:
>
> - reformiştii grupaţi în jurul Partidului Constituţional Democrat, doresc să instaureze un regim constituţional. Ei reprezintă în Dumă (adunarea reprezentativă) interesele industriaşilor şi nobilimea occidentalizată.
> - opoziţia clandestină regrupează grupuscule revoluţionare: Socialiştii Revoluţionari (SR) vor să instaureze un socialism bazat pe economia rurală; Partidul Socialist-Democrat (SD), mai fidel marxismului şi mai popular în rândurile muncitorilor, s-a scindat în 1903 în două tendinţe: *menşevicii* susţin crearea unui partid de masă în timp ce *bolşevicii*, conduşi de Lenin, doresc un partid centralizat şi disciplinat alcătuit din militanţi puţini la număr, dar eficienţi.[3]

Imperiul Ţarist este ultimul imperiu din epoca modernă (deci cu un sistem anacronic). Atât pe plan intern cât şi extern, acesta traversa o perioadă extrem de dificilă, cu o criză generalizată: „Condiţiile politice şi economice create de război accelerează căderea ţarismului. Primele eşecuri militare ale ruşilor (înfrângerile de la Tannenberg şi lacurile Mazuriene din august şi septembrie 1914) evidenţiază rapid faptul că trupele nu sunt pregătite de luptă şi nu au materialul necesar; nemulţumirea creşte pe front, favorizând apariţia sovietelor în rândul soldaţilor şi numeroase dezertări, în timp ce la populaţiile alogene ocupate de germani sunt încurajate revendicările vizând independenţa; autoritatea statului se clatină. Întreaga economie este dezorganizată. Situaţia este foarte dificilă

pentru civili şi în special în oraşe, datorită problemelor de aprovizionare. Inerţia şi incompetenţa puterii îi determină pe ruşi să se organizeze şi să anticipeze de fapt revoluţia.”[4]

Căderea ţarismului are loc după revoluţia din 22-27 februarie 1917, care a fost spontană şi populară, începută ca o simplă revoltă a foamei. Oraşul Petrograd (fostul Sankt Petersburg) cade în mâinile revoluţionarilor iar ţarul abdică la 2 martie 1917 în favoarea fratelui său (dar care refuză tronul). Ulterior, «ţăranii îşi împart marile domenii, sovietele de muncitori pun stăpânire pe uzine şi declanşează acţiuni greviste, sovietele de soldaţi incită la revoltă şi cer pacea (cu Germania). Dezorganizarea se agravează datorită vidului de putere»”.[5] La 27 februarie 1917, „încă înainte de abdicarea ţarului Nicolae II, liberalii din Dumă au format un guvern provizoriu. Dar, «alcătuit în majoritate din burghezi, el decepţionează poporul evitând să se pronunţe asupra problemei împărţirii pământurilor, condamnând ocuparea uzinelor şi relansând chiar implicarea Rusiei în război (ofensiva lansată de guvernul Kerenski în iunie) în speranţa de a negocia cu Germania de pe poziţii de forţă. În ciuda unei radicalizări pe care o demonstrează importanţa crescândă a lui Kerenski (şeful guvernului din iulie), guvernul pare din ce în ce mai puţin capabil să reinstaureze ordinea în ţară. Pe de altă parte, sovietul din Petrograd, alcătuit din muncitori şi din soldaţi şi susţinut de ansamblul sovietelor care s-au constituit pe plan local, se constituie într-o contraputere efectivă care critică în permanenţă inerţia guvernului provizoriu şi cristalizează decepţiile.”[6] Ulterior se produce intrarea pe scenă a bolşevicilor:

> Bolşevicii au asistat ca simpli spectatori la revoluţia din februarie; Lenin, aflat în exil în Elveţia, ca şi alţi numeroşi opozanţi ai ţarismului, revine în Rusia cu ajutorul germanilor, care văd în el (intelectual mic burghez evreu) un pacifist. După întoarcere el îşi enunţă principiile în lucrarea sa *Tezele din aprilie*: condamnarea guvernului provizoriu, pace imediată necondiţionată (cu Germania), naţionalizarea pământurilor, control muncitoresc în uzine. În acelaşi timp, el încurajează pe militanţi să se infiltreze în soviete. După o manifestaţie care degenerează, în iulie, el este obligat să plece din nou în exil în Finlanda. Dar popularitatea bolşevicilor creşte; mai numeroşi (10000 în februarie, 200000 în octombrie), ei sunt din ce în ce

mai bine organizaţi: în septembrie, guvernul provizoriu este obligat să se sprijine pe miliţiile bolşevice pentru a zădărnici o tentativă de puci organizată de generalul Kornilov, susţinută de dreapta. Influenţa lor în sânul sovietelor nu încetează să crească: Troţki, fost menşevic care s-a alăturat partidului lui Lenin, devine preşedinte al Sovietului din Petrograd ca şi în 1905.[7]

Comunismul se impune în Rusia şi în politica rusească în urma preluării puterii prin lovitura de stat dată de bolşevici în octombrie 1917 (considerată de Lenin «al doilea stadiu al revoluţiei»): „Troţki, care răspunde de apărarea militară a Petrogradului, este însărcinat cu organizarea operaţiunilor. În noaptea de 24 spre 25 octombrie, Gărzile roşii bolşevice ocupă punctele strategice: gări, poduri, centrale electrice etc. Palatul de iarnă, sediul guvernului provizoriu, ameninţat de crucişătorul Aurora, este ocupat fără violenţă, iar guvernul provizoriu este înlăturat. Data aleasă de Lenin pentru a trece la al doilea stadiu al revoluţiei nu a fost stabilită întâmplător: Congresul panrus al sovietelor, care reuneşte reprezentanţii sovietelor aleşi după februarie în întreaga Rusie şi care trebuie să desemneze un nou guvern, începe pe 25: el este pus în faţa faptului împlinit. Cu o majoritate bolşevică, el garantează a doua revoluţie şi încredinţează puterea unui Consiliu ai comisarilor poporului, toţi bolşevici, prezidat de Lenin (Troţki, Zinoviev, Kamenev, Stalin).”[8]

Odată cucerită puterea, guvernul bolşevic a desfiinţat marea proprietate funciară (fără a acorda despăgubiri), a instaurat controlul muncitoresc în uzine, a recunoscut în principiu egalitatea şi suveranitatea naţionalităţilor popoarelor Rusiei şi a semnat un armistiţiu cu Germania în decembrie 1917. Venind la putere fără un sprijin larg al unei mişcări populare, poziţia bolşevicilor era una fragilă (reprezentând doar o minoritate în ţară). De aceea, opoziţia contrarevoluţionară a ripostat cu o armată a „ruşilor albi” (500000 de oameni), asediind la sfârşitul anului 1918 Petrogradul. Aceste trupe „sunt întărite de sosirea soldaţilor francezi, englezi şi japonezi. Englezii şi francezii nu iartă bolşevicilor că au semnat o pace separată şi că au refuzat să îşi asume datoriile Rusiei imperiale şi se tem de extinderea revoluţiei bolşevice în Europa occidentală; japonezii, la rândul lor, încearcă să-şi creeze un imperiu pe

continent. Trupele conduse de Iudenici asediază Petrogradul, în timp ce Kolceak în Est, Wrangel şi Denikin în Ucraina îi încercuiesc pe bolşevici.Războiul civil dezorganizează definitiv economia ruinată de trei ani de război: paralizarea căilor de comunicaţie, distrugerile şi jafurile făcute de Albi agravează dificultăţile legate de aprovizionare şi fac ca 70% dintre muncitori să devină şomeri»”.[9] Datorită regimului de teroare, bolşevicii salvează revoluţia:

> Adunarea constituantă este imediat dizolvată (în ianuarie 1918, bolşevicii obţinuseră 25% din voturi); Constituţia adoptată în iulie 1918 de către Congresul sovietelor de suprareprezentare muncitorească trece executivul în mâinile Consiliului comisarilor poporului, care se confundă cu Biroul Politic al Partidului Bolşevic, devenit Partid Comunist. Opoziţia este interzisă, iar vânătoarea împotriva trădătorilor Albi, a duşmanilor poporului, a contrarevoluţionarilor este condusă de *Ceka*, o poliţie politică condusă de Djerzinski. Întreprinderile industriale cu peste cinci muncitori sunt naţionalizate în iunie. [...] Armata Roşie, în cadrul căreia se impune o disciplină riguroasă, este condusă de tacticieni remarcabili ca Tuhacevski şi astfel de la sfârşitul anului 1919 ea are un ascendent asupra celei a Albilor. Lenin, pentru a riposta intervenţiei europenilor în războiul civil, înfiinţează în martie 1919 Internaţionala a III-a sau Kominternul, care înlocuieşte Internaţionala a II-a care nu a reuşit să se opună primului război mondial. El invită toate partidele socialiste din lume să renunţe la calea reformistă şi, aderând la cele 21 de condiţii ale Kominternului, să se angajeze în revoluţia mondială. [...] În 1921, pacea de la Riga pune capăt războiului civil. Comuniştii au învins, dar ţara este într-o situaţie lamentabilă.[10]

Dar, visul lui Lenin despre revoluţia mondială nu se împlineşte: „Insurecţiile spartakiste din Germania din 1919, mişcările greviste şi ocuparea pământurilor în Italia par să-i îndeplinească dorinţele. Dar numeroase partide socialiste rămân reticente sau se scindează, aşa cum s-a întâmplat în Franţa în 1920.”[11] Lenin a adaptat ideologia marxistă în funcţie de necesităţile sale, instalând monopolul puterii (celelalte partide erau interzise) şi zdrobind orice opoziţie (sub motivul fraternizării cu «duşmanii poporului» sau cu «capitalismul reacţionar»). Un vast aparat de propagandă şi birocratic a fost pus în funcţiune pentru informarea populaţiei pe tema succeselor obţinute de «revoluţia socialistă» şi rolul partidului în această ecuaţie. A apărut meseria de activist de partid (presupus a fi bine plătită).

În România s-au găsit – din păcate – şi simpatizanţi ai Revoluţiei proletare din Rusia (de fapt a lui V.I. Lenin), în rândul Partidului Socialist, fapt care a condus la destrămarea acestuia (comuniştii au înfiinţat PCR iar grupul de dreapta a înfiinţat Federaţia Partidelor Socialiste din România în perioada 19-20 iunie 1921, ulterior prin alte alianţe devenind Partidul Social-Democrat în frunte cu C. Titel Petrescu):

> Încă de la începutul războiului, în 1914, Internaţionala a II-a Socialistă dăduse faliment, iar în martie 1919 – se crease din iniţiativa lui V.I. Lenin – Internaţionala a III-a Comunistă. Congresul s-a desfăşurat la Moscova, cu participarea a 52 de delegaţi, reprezentând 35 de organizaţii. [...] Curentul de extremă stângă s-a întărit puternic în Partidul Socialist din România, aşa cum se poate constata şi în celelalte partide socialiste din Europa. [...] Cea mai spectaculoasă evoluţie a cunoscut-o Partidul Socialist (în raport cu alte partide din România). Acesta a dobândit o reală influenţă politică, mărturie fiind rezultatele obţinute în alegerile parlamentare, precum şi implicarea sa în conducerea mişcărilor sociale. [...] În proiectul de Statut pregătit pentru Congres se preciza că partidul urmăreşte organizarea proletariatului din România, pe terenul luptei de clasă şi al solidarităţii internaţionale a muncitorilor pentru cucerirea puterii politice şi aplicarea dictaturii proletariatului prin regimul politic al sfaturilor (sovietelor), în vederea socializării mijloacelor de producţie, adică transformarea societăţii capitaliste, bazată pe exploatarea muncii, într-o societate socialistă, în care munca este organizată după un plan general cu sforţările tuturor. [...] În perspectiva Congresului o vie dezbatere s-a desfăşurat în legătură cu afilierea la Internaţionala a III-a (în 1921), ceea ce semnifica transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist din România.[12]

Politica externă a Moscovei a avut ca prioritate întărirea nucleelor comuniste din alte ţări. Kominternul s-a angajat să-i sprijine activ pe simpatizanţii lor de pretutindeni dar a avut şi persoane pe care le-a infiltrat în rândul socialiştilor şi comuniştilor, pentru a «conduce» emanciparea clasei muncitoare, sub conducerea directă a Partidului Comunist din Rusia (devenit în 1922 URSS):

> Alături de acestea (celelalte partide) s-au afirmat şi curentele extremiste care negau posibilităţile ei de dezvoltare (ale României) şi optau pentru instaurarea unui regim totalitar. Marxismul, în varianta lui leninistă, era ideologia Partidului Comunist din România. În concepţia sa de extremă stângă,

România era o ţară înapoiată din punct de vedere economic: «Relaţiile de producţie capitaliste împiedică dezvoltarea forţelor productive ale ţării şi condamnă la degradare şi degenerare poporul muncitor. [...] Proletariatul, fiind singura clasă consecvent revoluţionară până la capăt, are chemarea să conducă lupta tuturor celor exploataţi şi asupriţi împotriva tuturor formelor de exploatare şi asuprire»”. (*Documente din istoria PCR*)[13]

Se observă deci, puterea seducţiei comuniste şi influenţa exercitată de partidul lui V.I. Lenin. Trădând interesul naţional, comuniştii români au ales să înfăptuiască politica Moscovei. Înfiinţarea Partidului Comunist Român a avut şi ea loc într-o conjunctură favorabilă. După o serie de greve, a avut loc greva generală din luna august 1920, care a pus în dificultate guvernul de atunci. În mai 1921 apărea legea sindicatelor profesionale (care nu puteau desfăşura activităţi politice). Un semn prevestitor al furtunii care se apropia pare a fi „atentatul de la Senat comis de Max Goldstein (cetăţean român), care – animat de idei anarhiste – urmărea să lichideze «elita burgheziei» şi să faciliteze astfel «victoria socialismului». Acesta a reuşit să introducă în sala Senatului, în spatele fotoliului prezidenţial o bombă, care a explodat la 8 decembrie (1920). Au murit Dimitrie Greceanu (ministrul Justiţiei), episcopul Radu (de la Oradea) şi senatorul Spirescu; a fost grav rănit generalul Constantin Coandă, preşedintele Senatului.”[14]

Deşi socialiştii au negat orice implicare a lor în acest atentat, rămâne totuşi întrebarea: în numele cui a acţionat acesta. A fost angajat de comuniştii români ori sovietici? Ce a urmărit prin acest tragic eveniment? (ar fi a doua întrebare subsidiară). De o importanţă capitală aş spune a fost afilierea (oficială) a Partidului Socialist la Internaţionala a III-a Comunistă. După ce delegaţia română a fost criticată întâi la întâlnirea de la Harkov în Ucraina, apoi la Congresul de la Moscova (cerându-se demisia secretarului general Ioan Flueraş şi punând problema «anexărilor teritoriale» ale României în anul de graţie 1918, criticându-se adeziunea pentru aceste «anexări»):

Discuţiile au fost contradictorii, drept pentru care acestea au fost întrerupte; oficialităţile sovietice au organizat deplasări ale membrilor delegaţiei prin Rusia pentru a cunoaşte şi aprecia noile realităţi. Delegaţia a fost împărţită pe grupuri de câte 2-3

persoane, însoţite fiecare de către un reprezentant al Kominternului, cu misiunea de a-i «prelucra» şi determina – chiar prin ridicarea unora împotriva altora – să-şi facă autocritica şi să accepte necondiţionat afilierea la Internaţionala a III-a. Dar, cu toată «prelucrarea» la care au fost supuşi, membrii delegaţiei au continuat să formuleze obiecţii faţă de aprecierile Kominternului (cerinţelor lui). În faţa ceste situaţii, reprezentanţii Internaţionalei a III-a, au decis să adreseze delegaţiei române un număr de şase întrebări, la care aceasta să răspundă prin «da» sau «nu». La 5 decembrie 1920, delegaţia română a răspuns afirmativ la cele şase întrebări. În numele Partidului Socialist din România documentul a fost semnat de Gheorghe Cristescu, Constantin Popovici, Eugen Rozvanylsi, Alexandru Dobrogeanu-Gherea. După întoarcerea delegaţiei în ţară a avut loc Consiliul General al Partidului, desfăşurată în zilele de 30 ianuarie – 3 februarie 1921.[15]

Acest Congres care a început pe 8 mai 1921 avea să marcheze profund istoria României postbelice. Anterior, Consiliul General al Partidului, care s-a încheiat pe 3 februarie 1921 a supus dezbaterii socialiştilor trei moţiuni, „care reflectau curentele existente în partid: 1) de dreapta – care cerea menţinerea partidului pe linia partidului din 1919; 2) de centru (unitaristă) – pentru respectarea programului din 1919 şi reluarea discuţiilor privind afilierea; 3) de stânga – pentru afilierea la Internaţionala a III-a şi însuşirea programului acesteia. Puse la vot, prima moţiune a întrunit 8 voturi, cea de-a doua 12 voturi, iar a treia - 18 voturi. Ca urmare a acestui rezultat, gruparea de dreapta s-a retras din partid, cea de centru a rămas în partid dar a refuzat să accepte funcţii de răspundere, astfel că gruparea de stânga (comunistă) a preluat conducerea Partidului Socialist;”[16]

Având în vedere că toţi delegaţii erau pentru transformarea Partidului Socialist în Partid Comunist, se poate aprecia că acesta era un congres comunist (din luna mai 1921). De aceea, 8 mai 1921 avea să devină ziua înfiinţării Partidului Comunist din România. [...] Problema centrală a fost afilierea la Internaţionala a III-a; votul a avut loc în ziua de 11 mai, când 428 de mandate s-au pronunţat pentru afilierea fără rezerve, iar 111 pentru afilierea cu rezerve. A doua zi, delegaţii care au votat pentru afilierea fără rezerve (51 de persoane, din cele 77 prezente la Congres au fost arestaţi sub acuzaţia de «atentat contra siguranţei statului». [...] Actul guvernului a fost condamnat de mulţi oameni politici şi de cultură. [...] A răspuns C. Argetoianu (ministrul de Interne), care adresându-se

deputaţilor, a spus: «Domnilor, avem, de altfel, un exemplu istoric. Ţin minte când a izbucnit revoluţia rusească şi a fost acea perioadă zisă a lui Kerenski. Venise Lenin în Rusia şi fusese arestat, apoi pus în libertate. Şi îmi spuneau acei care au fost atunci la Petrograd că Kerenski zicea zâmbind: «Nu mă încurc eu cu Lenin, nu are omul acesta nici o importanţă». N-a avut nici o importanţă până când a făcut ceea ce a făcut şi s-a întâmplat cu Kerenski şi cu regimul lui ce s-a întâmplat. Noi nu voim să jucăm rolul lui Kerenski. Noi voim să-l omorâm pe Lenin în ou la noi!».[17]

Acţiunea guvernului în această problemă a arestării celor mai înfocaţi comunişti s-a dovedit a fi pripită şi n-a fost sprijinită de regele Ferdinand I al României: „Pentru a pune capăt acestui proces (al comuniştilor început la 23 ianuarie 1922), care se prelungea şi era folosit de opoziţie pentru a lovi în guvern, la 4 iunie 1922 a fost publicat decretul regal de amnistie, în urma căruia 217 din cei 271 inculpaţi au fost eliberaţi. Decretul a fost prilejuit de căsătoria principesei Mărioara cu regele Alexandru al Iugoslaviei."[18] Comuniştii „şi-au consolidat poziţia în octombrie 1922, când la Ploieşti comuniştii au pus bazele instituţionale ale Partidului Comunist Român. Ei au confirmat afilierea la Internaţionala Comunistă, au ales un comitet central (avându-l secretar general pe Gheorghe Cristescu) şi au aprobat statutul. După 1923, PCR s-a identificat cu interesele sovietice, adoptând o linie politică antiromânească. Majoritatea secretarilor generali nu au fost români. În general, aceştia erau desemnaţi direct de la Moscova, fără respectarea normelor statutare. În aceste condiţii, partidul comunist a rămas un partid marginal. Principalul său obiectiv a fost dezmembrarea statului creat în 1918. Astfel, în 1923 PCR şi-a însuşit teza Cominternului în problema naţională şi a dreptului de autodeterminare («teza Buharin», a vicepreşedintelui Cominternului), conform căreia România era declarată un stat multinaţional:"[19]

[...] România capitalistă prin rezultatele războiului imperialist mondial, prin «Unirea tuturor românilor», şi-a supus însemnate părţi din naţiuni dezvoltate politiceşte, economiceşte şi culturaliceşte, şi în felul acesta, din stat naţional a devenit stat de naţionalităţi. [...] Partidul Comunist trebuie să lupte cu hotărâre împotriva anexării violente a Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei şi Dobrogei şi să sprijine în chip practic lupta

pentru eliberarea şi independenţa lor naţională. (*Rezoluţia Congresului al III-lea al PCR în problema naţională*, august 1924).[20]

În decembrie 1923, Federaţia Comunistă Balcanică a cerut Partidului Comunist din România să lupte pentru autodeterminarea până la despărţirea de statul român a Basarabiei, Transilvaniei şi Dobrogei. Prin această rezoluţie, PCR era plasat pe poziţii antinaţionale, deoarece i se impunea să militeze pentru destrămarea statului naţional unitar român (venind ca o contramăsură pentru adoptarea Constituţiei democratice a României din 1923). După puţin timp, cu prilejul conferinţei româno-sovietice desfăşurată la Viena între 27 martie – 2 aprilie 1924, PCR a lansat lozinca autodeterminării Basarabiei – prin organizarea unui plebiscit în acest teritoriu – situându-se, de fapt, de partea Moscovei. În acest context, guvernul a trecut la scoaterea PCR în afara legii. [...] În septembrie 1924, lumea românească a fost zguduită de aşa-numita «răscoală» de la Tatar-Bunar. Această acţiune făcea parte dintr-un plan mai larg, adoptat de Komintern, care urmărea declanşarea unei revoluţii în această zonă. [...] În noaptea de 17 septembrie a intervenit armata, care a arestat 489 de persoane, dintre care doar 9 erau români. Este semnificativ faptul că la puţin timp după aceste evenimente, guvernul de la Moscova a decis crearea Republicii Autonome Sovietice Moldoveneşti în cadrul Ucrainei (12 octombrie 1924), vădindu-şi astfel intenţia de a anexa Basarabia.[21]

Schimbările survenite în politica desfăşurată de comunişti începând cu anul 1924, prin virulenţa acţiunilor de incitare la revoltă a maselor şi de servire a intereselor Moscovei (care revendica în taină Basarabia), au drept origine schimbarea conducerii partidului sovietic. După moartea lui V.I. Lenin (20 ianuarie 1924), se caută un succesor: „În cadrul partidului, începe acum lupta pentru succesiune. Două persoane pot pretinde această funcţie: Troţki, deja erou al revoluţiei din 1905, intelectual şi strălucit organizator, dar considerat «orgolios» de către Lenin; Stalin, de origine modestă, este mai degrabă un om de aparat, considerat de Lenin «prea brutal». Iniţial, Stalin orchestrează cu abilitate cultul lui Lenin, dovedindu-se astfel urmaşul său cel mai fidel; el se aliază cu alţi doi conducători ai partidului, Kamenev şi Zinoviev, pentru a-l izola pe Troţki. Începând din 1925, Kamenev şi Zinoviev se apropie de Troţki şi înfiinţează în partid o opoziţie unificată, minoritară. În noiembrie 1927, Troţki şi Zinoviev sunt

excluşi din partid; în 1929 Troţki este expulzat. În 1928, Stalin este deci stăpân în URSS."[22]

Despre dictatura şi cultul lui Stalin, cu siguranţă au curs râuri de cerneală. Vreau numai să precizez că politica promovată de liderul sovietic a influenţat covârşitor alte regimuri totalitariste comuniste. Pe bună dreptate, el poate fi considerat cel mai mare criminal al tuturor timpurilor, după cum şi Ceauşescu poate fi numit micul Stalin al României. Milioane de victime (în special din URSS), care i-au căzut pradă, justifică această caracterizare. Recent, câţiva cercetători – numindu-l pe dr. El-Nimr (din Marea Britanie) şi doi dintre colegii săi -, au precizat concluziile la care au ajuns cercetând cazul lui Stalin: „Demenţa lui Stalin ar fi fost cauza cruzimii sale şi milioane de victime ar fi putut fi salvate dacă liderul sovietic ar fi fost consultat de psihiatru [...] dictatorul suferea de demenţă, ca urmare a unei serii de atacuri de cord care au avut ca rezultat leziuni ale creierului; «Aceasta ar putea fi explicaţia pentru paranoia cronică de care suferea, pentru declinul inteligenţei sale excepţionale (nu ca intelectual vorbind) şi pentru tendinţele sale sadice», a afirmat psihiatrul. [...] Potrivit lor, cazurile de demenţă nediagnosticate ar putea afecta destinul unor naţiuni întregi şi poate chiar al omenirii în general." (dintr-un articol apărut în presă, în ziarul „Obiectiv. Vocea Sucevei").

Apariţia totalitarismului comunist (socialist) şi în România s-a încadrat într-o anumită mişcare socială mondială: „În 1921 existau partide comuniste în aproape toate statele europene, precum şi în mai multe ţări de pe alte continente(Argentina, Mexic, Indonezia, China etc.), astfel că mişcarea de întemeiere a unui asemenea partid şi în România se înscria într-un larg curent internaţional."[23] Însă, ascensiunea comuniştilor spre putere nu s-a produs rapid şi fără opoziţie. Fără sprijin extern (sovietic), comuniştii români ar fi rămas în continuare pierduţi în anonimat. De altfel, partidele de stânga, în perioada interbelică nu au jucat un rol important, cu atât mai puţin PCR care ducea o politică antinaţională. Acesta din urmă se afla din 1924 în ilegalitate şi obligat să-şi ţină congresele în străinătate:

> În timp ce în ţară lupta politică se desfăşura cu intensitate, la Harkov, în Ucraina, se consuma un moment semnificativ din istoria Partidului Comunist din România: Congresul al IV-lea al acestui partid. Amestecul tot mai brutal al Kominternului în treburile Partidului Comunist din România, impunerea anumitor cadre în conducere şi dezavuarea altora, criticarea atitudinii adoptată cu prilejul alegerilor comunale din februarie 1926, au generat replica lui Gheorghe Cristescu. Acesta a fost declarat oportunist şi exclus din PCR în iunie 1926. Dar el nu şi-a făcut «autocritica», aşa cum era obiceiul, ci a trimis o scrisoare Comitetului Executiv a Internaţionalei Comuniste în termeni energici, în care îl acuza pentru sciziunea produsă în sânul mişcării socialiste din România şi diminuarea influenţei acesteia în rândurile muncitorilor. [...] În funcţia de secretar al PCR a fost ales Vitali Holostenko, membru al Partidului Comunist din Ucraina. Din cei 11 membri ai CC al PCR doar unul singur era român, ceilalţi provenind din rândurile minorităţilor naţionale.[24]

A urmat apoi pentru PCR o perioadă dificilă „a «luptei fracţioniste fără de principii», desfăşurată între gruparea lui Vitali Holostenko şi cea a lui Marcel Pauker. În august 1930, Kominternul a intervenit, dezavuând pe ambii protagonişti şi numind o conducere provizorie, cu misiunea de a pregăti un nou congres al partidului. Congresul al V-lea al PCR s-a desfăşurat lângă Moscova, în decembrie 1931. În acel moment PCR avea 1500 de membri. [...] Rezoluţia politică aprecia că România se afla în faţa desăvârşirii revoluţiei burghezo-democratice. Rolul conducător revenea clasei muncitoare, care în alianţă cu ţărănimea muncitoare trebuia să asigure victoria revoluţiei.”[25] Această revoluţie burghezo-democratică se aprecia că „va fi realizată «fără burghezie, împotriva ei, sub hegemonia proletariatului şi sub conducerea Partidului Comunist.”[26] În funcţia de secretar al CC al PCR la acest congres „a fost ales Alexandru Danieliuk Stefanski (Gorn), membru al Partidului Comunist din Polonia. Între cei aleşi în Comitetul Central s-au aflat Lucreţiu Pătrăşcanu şi Constantin Pârvulescu.”[27]

În această perioadă au urmat ample mişcări greviste, pe fondul unei crize economice pe care o traversa şi România. Partidul Comunist Român a devenit mai activ şi „s-a implicat în mişcările sociale, mai ales în cele din Valea Prahovei şi de la Atelierele «Griviţa» din Bucureşti.

Conducătorilor mişcării greviste din ianuarie-februarie 1933, în total 108 persoane, li s-a intentat un proces, judecat la Bucureşti, în iulie-august 1933. Sentinţa a fost casată de Curtea Superioară de Justiţie militară, iar procesul s-a rejudecat la Craiova, în iunie-iulie 1934; de această dată sentinţele au fost ceva mai moderate. Între cei condamnaţi s-au aflat Dumitru Petrescu, Constantin Doncea, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Gheorghe Vasilichi – care vor juca un rol important în istoria României după 23 august 1944."[28]

În perioada imediat următoare (noiembrie1933-noiembrie 1937), Partidul Comunist din România „ a cunoscut o anumită consolidare organizatorică. În decembrie 1934, Alexander Danieliuc-Ştefanski a fost înlocuit cu Boris Ştefanov (cetăţean român de origine bulgară) în calitatea de secretar general al PCR. În Comitetul Central au fost desemnaţi mai mulţi români, comparativ cu perioada anterioară, când au predominat minorităţile naţionale. Linia tactică a PCR a cunoscut o ameliorare, nota intransigentă a luptei de clasă făcând loc celei vizând realizarea Frontului Unic Muncitoresc. Una dintre cele mai importante iniţiative politice promovate de Partidul Comunist din România a vizat crearea Frontului Popular Antifascist. Această orientare venea de la Internaţionala a III-a, care a apreciat că lipsa de unitate politică a clasei muncitoare a facilitat instalarea lui Hitler la putere în Germania (deşi Stalin i-a oferit sprijin indirect lui Hitler). PCR a reuşit să înfiinţeze mai multe organizaţii legale – între care Blocul Democratic. [...] Până la 23 august 1939, PCR, la cererea Internaţionalei a III-a, a militat pentru o politică externă a României alături de Franţa şi Marea Britanie, pentru întărirea Micii Înţelegeri, a Înţelegerii Balcanice şi a Societăţii Naţiunilor. După semnarea pactului Molotov-Ribbentrop (din 1939), această orientare s-a schimbat radical (prin înţelegerea pactului mutual ruso-german), apreciindu-se că «aţâţătorii la război» sunt liderii politici de la Paris şi Londra."[29]

Evenimentele apărute în contextul internaţional (care s-au precipitat imediat după ce Adolf Hitler a ajuns la cârma Germaniei naziste) au avut rezonanţă şi în România.

Uneori au avut chiar un impact foarte puternic. Extremismul de stânga (comunismul) s-a întărit mereu, fapt care a condus inevitabil la dezvoltarea mişcării de dreapta (inclusiv extremismului de dreapta) încă din 1923 prin Liga Apărării Naţional-Creştine, având o doctrină antisemită: „care urmărea expulzarea evreilor din viaţa economică şi culturală şi educarea tineretului în spirit creştin şi naţionalist; [...] C.Z. Codreanu şi-a creat propria organizaţie naţionalistă încă din 1927 – Legiunea Arhanghelului Mihail."[30] Ulterior, aceasta a devenit renumita Garda de Fier. Legionarii condamnau in mod vehement atât evreii cât şi democraţia. Este mai ales semnificativ faptul că „între alegerile din anii 1931 şi 1937, Garda de Fier a devenit o mişcare de masă, care de la 1% a ajuns să obţină 15,58% din voturi (devenind al treilea partid ca mărime din Parlament, după PNL şi PNŢ). Monarhia constituţională din România cunoaşte un declin accentuat iar Carol al II-lea a urmărit instaurarea regimului său personal: „La 12 şi 11 februarie 1938, Carol al II-lea a înlocuit guvernul Goga cu un «guvern consultativ», condus de Patriarhul Miron Cristea, având în componenţa sa câţiva foşti prim-miniştri şi pe Ion Antonescu, ca ministru al apărării. Dizolvând instituţiile sistemului parlamentar, Carol şi-a consolidat în scurt timp puterea. [...] Conform noii Constituţii, pe care a impus-o în februarie 1938, regele devenea un factor politic activ";[31]

> Carol a luat măsuri dure împotriva Gărzii de Fier pe care o considera drept principalul său inamic. [...] Membrii Gărzii sau simpatizanţii acesteia au fost arestaţi în număr mare şi internaţi în lagăre de concentrare. Forţa măsurilor pe care Carol al II-lea le-a luat împotriva Gărzii de Fier în 1938 şi după aceea a pornit iniţial de la faptul că o percepea drept o agentură a Germaniei. [...] Situaţia internaţională extrem de gravă de la sfârşitul anului 1939 la determinat pe Carol al II-lea să iniţieze o mişcare de «reconciliere naţională» cu scopul de a apăra naţiunea împotriva pericolelor externe crescânde. Însă doar Mişcarea legionară s-a arătat receptivă faţă de aceste chemări. «Reconcilierea» cu Mişcarea legionară a marcat o deplasare spre dictatură şi totalitarism a întregului regim. Dar această manevră nu a putut asigura durabilitatea regimului care s-a prăbuşit în primele zile ale lunii septembrie 1940.[32]

Iminenţa izbucnirii celui de-al doilea război mondial este vădită de expansiunea teritorială a Germaniei hitleriste

(care a anexat Cehoslovacia, Austria, a împărţit Polonia împreună cu URSS) şi de pactul Molotov-Ribbentrop, precum şi de Dictatul de la Viena (după ce Hitler a transmis generalului Antonescu să nu se opună pretenţiilor lui Stalin vizând cedarea Basarabiei). După ce anterior, desfiinţase democraţia ca sistem politic, regele Carol al II-lea a mai comis o mare gafă, opunându-se pretenţiilor URSS-ului, Ungariei şi Bulgariei numai de faţadă. România a fost silită astfel să cedeze Basarabia, Bucovina de Nord şi ţinutul Herţa, Transilvania (teritoriul de nord-vest) şi sudul Dobrogei (judeţele Durostor şi Caliacra): „Ultimele două teritorii – Bucovina de Nord şi ţinutul Herţa – depăşeau cu mult înţelegerea germano-sovietică din 1939, ceea ce a dus la primul moment de criză în relaţiile germano-sovietice după 1939. [...] De fapt, arbitrajul de la Viena a fost un dictat impus României de către Germania şi Italia, în favoarea Ungariei. [...] În total, România a pierdut în vara anului 1940 aproximativ 100.000 km^2 cu o populaţie de 6.800.000 de locuitori. Abandonarea fără luptă a teritoriului naţional a fost considerată o soluţie total dezonorantă pentru clasa politică, şi în special pentru monarhie. În aceste împrejurări, Carol al II-lea a fost silit să renunţe la tron”;[33]

> La 4 septembrie 1940, Ion Antonescu a fost numit prim-ministru (acceptat de toţi adversarii săi). A doua zi, el a cerut şi a obţinut de la rege puteri depline pentru conducerea statului. Carol al II-lea a suspendat Constituţia şi a dizolvat Parlamentul. În aceeaşi zi, la 5 septembrie 1940, Antonescu i-a cerut categoric regelui să abdice şi să părăsească ţara. La 6 septembrie 1940, Carol a renunţat la tron în favoarea fiului său Mihai. Acesta a emis un decret prin care îi acorda puteri depline lui Antonescu în funcţia de «Conducător al statului». Generalul a încercat iniţial să formeze un guvern de coaliţie, care să includă în primul rând reprezentanţi ai PNL şi PNŢ. Dar liderii celor două partide au refuzat oferta şi au rămas credincioşi principiilor democraţiei parlamentare. Noul guvern format la 14 septembrie 1940 a reprezentat un compromis între Antonescu şi legionari. Antonescu a trecut rapid la înlocuirea vechii structuri politice cu una nouă, numită de el «statul naţional totalitar». El considera democraţia românească un eşec datorat cultului libertăţii, care punea interesele indivizilor mai presus decât cele ale statului. Antonescu nu dorea în mod sincer o colaborare cu PNL şi PNŢ, iar faptul că împărţea puterea cu Garda de Fier era o chestiune temporară. Obiectivul principal al politicii externe –

> o alianţă fermă cu Germania – a fost realizat prin aderarea României la «Pactul tripartit» (23 noiembrie 1940). În schimb, cooperarea sa pe plan intern cu legionarii nu a reuşit să creeze liniştea publică şi progresul economic pe care le dorise. [...] Ambiţiile conducătorilor Gărzii nu aveau limite. Ei doreau să controleze economia, poliţia, armata, aparatul de stat, presa etc. [...] după asasinatele legionare din noiembrie 1940 (64 de deţinuţi politici, personalităţi ca Virgil Madgearu şi Nicolae Iorga), tensiunile dintre generalul Antonescu şi Gardă s-au amplificat. [...] La întâlnirea din 14 ianuarie 1941 cu Hitler, Antonescu i-a acuzat pe conducătorii Gărzii de Fier că aduseseră ţara în pragul dezastrului. El a cerut conducerea deplină a statului. Având acordul lui Hitler, Antonescu a revenit în ţară hotărât să elimine Garda de Fier. A desfiinţat comisarii de românizare, l-a destituit pe ministrul de interne legionar, Constantin Petrovicescu, a înlocuit toţi prefecţii şi chestorii legionari. Reacţia legiunii a fost violentă şi a îmbrăcat forma rebeliunii legionare din 21-23 ianuarie 1941, care însă a fost înăbuşită de armată.[34]

Generalul Ion Antonescu (avansat mareşal) este chiar şi astăzi o personalitate destul de controversată. Totuşi, pentru momentul în care a condus ţara, a avut merite incontestabile: a restituit ordinea, a salvat ţara de războiul cu Germania (oricum interesată fiind de petrolul şi grâul românesc – atât de necesare pentru război), a pus capăt mişcării legionare (în general, dacă nu definitiv) şi „nu a făcut concesii majore în plan economic Reichului şi nu a participat la deportarea în masă a evreilor (aproape 100.000 de evrei au fost deportaţi în Transnistria – regiune a Basarabiei, dar 292.149 evrei au rămas în viaţă până în august 1944); «În nici o ţară dominată de nazişti n-a supravieţuit o aşa de mare proporţie a populaţiei evreieşti» declara dr. Wilhelm Filderman în *Jurnalul de dimineaţă*, care apărea la Bucureşti în 1946."[35] Prin urmare, Antonescu, potrivit opiniei unor istorici nu a făcut concesii majore lui Hitler.

Purtarea războiului alături de germani dincolo de hotarele Basarabiei (care a fost recuperată de români pe calea armelor), a reprezentat greşeala capitală a generalului Ion Antonescu. Pe de o parte a angajat armata într-un război nedrept (soldându-se cu mulţi morţi şi răniţi la Stalingrad, Odessa etc). Pe de altă parte, a constituit

motivul pentru care a fost judecat după război de comunişti şi executat.

Într-un context mai larg, de la bun început generalul Antonescu şi-a dorit un război între Germania şi URSS (între nazişti şi comunişti): „«Războiul cu ruşii» iată ce a aşteptat şi voit Antonescu să se întâmple cât mai curând. Nu era singurul. Mihail Sturdza mărturiseşte, în memoriile sale, că atâta timp cât a fost ministru de Externe(septembrie-noiembrie/decembrie 1940) a urmărit să provoace un conflict militar între Germania şi URSS. Generalul considera nefirească strânsa cooperare dintre nazism şi bolşevism şi era convins că ea va sfârşi în conflict”;[36]

> În strategia lui Stalin, modalitatea cea mai potrivită de a garanta securitatea Uniunii Sovietice era un război între ţările capitaliste. Din această perspectivă, ascensiunea partidului nazist, adversar declarat şi înverşunat al «dictatului» de la Versailles, servea interesul Moscovei. O dată ajuns la putere, Hitler – se considera la Kremlin – avea să pregătească revanşa şi să dezlănţuie războiul împotriva Franţei şi Marii Britanii, abătând lumea capitalistă de la «cruciada anticomunistă». [...] Puse în «carantină», Germania – considerată culpabilă de dezlănţuirea războiului mondial – şi Rusia Sovietică – un focar de «infecţie comunistă» - s-au angajat într-o strânsă colaborare, ale cărei baze au fost puse prin tratatul de la Rapallo (1922). Între Reichwehr (armata germană) şi Armata Roşie s-au stabilit legături puternice, interdicţiile fixate prin tratatul de la Versailles în privinţa potenţialului militar al Germaniei fiind eludate, în parte, prin construirea de fabrici de armament şi prin exerciţii militare comune, sovieto-germane, pe teritoriul URSS. Stalin nu a considerat venirea lui Hitler la putere drept o catastrofă. El însuşi îi îndemnase pe generalii germani să-l utilizeze întrucât, considera dictatorul sovietic, viitorul Fürer era «un bun agitator».[37]

Intrarea României în război, alături de germani poate fi explicată şi astfel: „Este limpede, aşadar, că, abstracţie făcând de intenţia lui Hitler ca România să participe la război de la început, generalul a oferit din proprie iniţiativă concursul militar al ţării sale. Decizia sa era corectă: chiar dacă România nu ar fi intrat în război, sovieticii ar fi atacat teritoriul român – şi mai ales zona petroliferă – pentru a-i lovi pe germani (Antonescu i-a şi spus-o lui Hitler). Mai important pentru general era însă alt considerent. Naţiunea şi armata română suferiseră o traumă în vara anului 1940.

Epoleţii militari erau, cum spunea Antonescu, acoperiţi de ruşine. Pentru a reface moralul poporului român şi al armatei române, era nevoie de o spălare a onoarei prin sânge şi foc."[38]

Datorită cursului războiului, care s-a schimbat în cursul anului 1944 net împotriva germanilor şi aliaţilor lor (prin victoriile ruşilor), devenea tot mai limpede cine va câştiga confruntarea. De aceea, şi opoziţia din România a început să murmure şi să se întărească: „Nu aceeaşi era şi părerea liderilor opoziţiei, care considerau că interesul României era să se separe cât mai repede de cel de-al treilea Reich. Opinia publică, în marea ei majoritate, era convinsă că războiul este pierdut, starea de spirit defetistă fiind potenţată de raidurile aeriene americane (ziua) şi britanice (noaptea). [...] «Disperarea oamenilor a depăşit orice limită», nota în jurnalul său scriitorul Emil Dorian, la 8 mai 1944. Nu fără ezitări, liderii partidelor democratice au acceptat să colaboreze cu comuniştii în cadrul celei mai largi coaliţii politice din istoria României; ea îngloba PNŢ, PNL, PSD şi PCR, având sprijinul regelui şi al armatei. [...] Ceea ce se poate afirma cu certitudine este că, din primele săptămâni de război, PCR s-a integrat perfect efortului Moscovei de reluare a politicii de front popular antifascist, într-o nouă variantă considerabil sporită, până la un front naţional;"[39]

> Vojtech Mastny subliniază corect: «Cominternul a pregătit un program cuprinzător pentru cel puţin o ţară, România, dovedind înalta prioritate atribuită de Stalin problemelor româneşti». Graţie interesului arătat de Kremlin României, PCR a fost primul partid care a dispus de un amplu program de activitate, cuprinzând atât obiectivele cât şi strategia şi tactica necesare realizării lor. [...] Dispariţia Internaţionalei Comuniste («autodizolvarea» Cominternului la 10 iunie 1943) nu a însemnat, aşa cum au crezut mulţi apuseni (şi nu numai ei!), şi dispariţia controlului riguros exercitat de Moscova asupra partidelor comuniste: au fost create structuri criptocominterniste – Secţia de informaţie internaţională şi aşa-numitele «Institute de cercetare ştiinţifică» nr. 99, 100 şi 205 – care asigurau legătura dar şi supravegherea Kremlinului asupra partidelor comuniste. PCR nu a făcut excepţie. Din momentul în care, ca urmare a operaţiilor militare şi a intrării Armatei Roşii pe teritoriul României, PCR – un grupuscul politic de 800-1000 de membri – a căpătat o însemnătate cu totul disproporţionată

cu efectivele şi ponderea sa politică, Moscova s-a grăbit să intervină. Omul ei de încredere, Emil Bodnăraş, l-a înlocuit pe 5 aprilie printr-o lovitură, nu de palat, ci de partid, pe secretarul general Ştefan Foriş, un profesor de matematică din Transilvania, cu un triumvirat alcătuit din Bodnăraş, Constantin Pârvulescu şi Iosif Rangheţ (care pe atunci îşi scria numele Rangecz).[40]

Coaliţia formată în vederea înlăturării regimului antonescian şi a desprinderii României de Germania hitleristă a îmbrăcat denumirea de Blocul Naţional Democrat (20 iunie 1944). Fruntaşul ţărănist Iuliu Maniu „considera că acordul său cu Brătianu reprezintă «principala forţă politică, iar celelalte forţe democratice de stânga trebuie să se alăture acestei forţe». [...] înţelegerea cu PCR era un fel de tratament homeopatic destinat să ferească societatea românească de comunizare. [...] «cel mai bun mijloc de a lupta împotriva comunizării ţării este de a ajunge la o înţelegere între organizaţiile politice democratice şi cele de stânga». (într-o notă a SSI din 26 iunie 1944). Ceea ce îl preocupa pe Maniu era măsura în care reprezentanţii PCR, deveniţi interlocutori ai partidelor democratice, acţionau cu acordul tovarăşilor lor de la Moscova, consideraţi de el «adevăraţii conducători ai PCR».”[41]

Înlăturarea lui Antonescu, programată pe 26 august 1944 a avut loc puţin mai devreme la 23 august 1944, opozanţii săi profitând de ocazia vizitei sale la regele Mihai I. Prin această lovitură de stat care a avut loc, „mareşalul Ion Antonescu şi ceilalţi membri ai guvernului (chemaţi pe rând la Palat) au fost arestaţi. Exercitându-şi prerogativele constituţionale, regele Mihai I l-a numit prim-ministru pe generalul Constantin Sănătescu. Noul guvern era compus din militari, dar îi includea şi pe reprezentanţii Blocului Naţional Democrat ca miniştri fără portofoliu: Iuliu Maniu – PNŢ, C.I.C. Brătianu – PNL, Constantin Titel Petrescu – PSD, Lucreţiu Pătrăşcanu – PCR. La orele 22 a fost radiodifuzată «Proclamaţia regelui Mihai către ţară». Actul de la 23 august 1944 a fost urmat de eliberarea teritoriului naţional şi, apoi, de participarea la războiul antihitlerist. Însă România a evoluat într-o direcţie contrară intereselor ei. Cu acordul tacit al Marii Britanii (interesată mai mult de

Grecia, pentru a o feri de comunizare) şi al Statelor Unite (care aveau interese în alte zone), a fost instaurat un regim politic şi economic aservit Uniunii Sovietice”;[42]

> Din seara zilei de 23 august, sovieticii s-au găsit în faţa unei noi situaţii politice în România. Noul guvern român nu se constituise sub protecţia Armatei Roşii. Dimpotrivă, era sprijinit de principalele partide politice şi era decis să restabilească monarhia constituţională şi regimul parlamentar. Stalin avea însă alte gânduri. El urmărea să impună regimuri comuniste în toate ţările est-europene unde înaintase Armata Roşie: «În războiul acesta nu este la fel ca în cel trecut; cel care ocupă un teritoriu îşi impune sistemul său acolo unde ajunge armata sa. Altfel nici nu poate fi». (I.V. Stalin într-o convorbire cu M. Djilas, vicepreşedintele Iugoslaviei). Un astfel de regim a fost instaurat în România în patru etape:
>
> I. 6 martie 1945 – impunerea guvernului Petru Groza, controlat de PCR şi susţinut de sovietici;
>
> II. 19 noiembrie 1946 – falsificarea alegerilor în favoarea comuniştilor;
>
> III. Iulie-octombrie 1947 – dizolvarea PNŢ şi procesul liderilor săi;
>
> IV. 30 decembrie 1947 – abdicarea silită a regelui Mihai.
>
> Mijloacele prin care URSS a stabilit o zonă de influenţă proprie în Europa au fost aproximativ aceleaşi şi la fel de complexe în toate cazurile ţărilor sovietizate. Cu prilejul conferinţelor de la Teheran, Ialta, Postdam sau în timpul unor întâlniri neoficiale, Stalin a reuşit să-şi impună punctul de vedere în faţa aliaţilor occidentali, care au înţeles să salveze unele ţări prin sacrificarea altora în favoarea sovieticilor. Acesta este sensul faimoasei tocmeli între Churchill şi Stalin. «Acordul de procentaj», stabilit la 9 octombrie 1944 la Moscova, lăsa România în proporţie de 90% în sfera de influenţă a URSS.[43]

Potrivit aceloraşi surse, „în perioada războiului, Moscova a instruit şi pregătit militanţi comunişti care să preia responsabilităţile unor guverne prosovietice. Echipa moscovită din România avea în frunte pe Ana Pauker, Vasile Luca, Emil Bodnăraş etc. [...] În România, ocupată ca şi alte state din zonă de Armata Roşie, comportamentul sovieticilor a încălcat voinţa românilor. Andrei Vâşinski, vice-ministrul afacerilor străine (promotorul proceselor mascaradă de la Moscova din anii ’30 împotriva opoziţiei politice), trimis în România în februarie 1945, a intervenit în toate domeniile, mai ales în cele politice. El a cerut regelui Mihai demiterea guvernului Rădescu (după cele două guverne Sănătescu) şi formarea unui guvern al

Frontului Naţional Democrat (creat la iniţiativa PCR). Armata Roşie nu a ezitat să facă presiuni, însemnând abuzuri şi violenţe, asupra populaţiei civile (mai ales în perioada 23 august – 12 septembrie 1944, până când s-a realizat armistiţiul cu aliaţii împotriva Germaniei) şi să îndepărteze liderii politici anticomunişti. Sub ameninţare, guvernul de coaliţie prezidat de generalul Rădescu a fost înlocuit de guvernul Petru Groza (6 martie 1945), controlat de comunişti”;[44]

> În perioada 1944-1945, România, la fel ca şi celelalte ţări ocupate de sovietici, a fost supusă unui proces de pre-comunizare. Au fost constituite guverne de coaliţie, provenite din «fronturi» (la iniţiativa PCR). În octombrie 1944 s-a înfiinţat Frontul Naţional Democrat, format din PCR şi PSD. Reprezentanţii acestuia au intrat în al doilea guvern Sănătescu (noiembrie-decembrie 1944) şi în guvernul generalului N. Rădescu (decembrie - martie 1945). «Fronturile» şi «guvernele de uniune» au îngăduit comuniştilor să controleze sectoarele-cheie, în special armata, justiţia şi internele. Încă din timpul celui de-al doilea guvern Sănătescu , reprezentanţii PCR au obţinut portofoliile justiţiei (L. Pătrăşcanu), transporturilor (Gheorghe Gheorghiu-Dej) şi postul de subsecretar de stat la ministerul de interne (Teohari Georgescu). Odată instalaţi în aceste posturi-cheie, ei au invocat argumentul epurării antifasciste şi au reuşit să reorganizeze, conform propriilor interese, principalele instituţii (poliţia, justiţia şi administraţia). În România arestările pentru colaboraţionism, condamnările şi deportările în Uniunea Sovietică au dus la terorizarea şi anihilarea întregii clase politice. Ţinta campaniei au constituit-o înaltele oficialităţi din guvernul Antonescu şi funcţionarii. Arestarea lor prezenta avantajul de a slăbi opoziţia, pentru că doar guvernul hotăra cine era şi cine nu era «criminal de război». [...] Eliminarea elitei societăţii civile a fost dublată, încă de la eliberare, de o vastă acţiune de dezmembrare şi infiltrare a partidelor necomuniste (mai ales PNŢ şi PNL). Următorul pas, la o oarecare distanţă de timp, a fost lichidarea oricărei opoziţii din partea unor partide sau personalităţi politice respectate.[45]

Frontul Naţional Democrat (FND), în Proiectul său de platformă (publicat la 26 septembrie 1944), „îşi propunea să instaureze «un regim de reală democraţie parlamentară». [...] PNŢ şi PNL au înţeles imediat că noua formulă a FND era o tentativă de a le «îneca» într-o alianţă controlată de comunişti. PSD, preocupat să nu fie despărţit dinspre stânga de comunişti, a urmat obedient linia PCR. [...] PCR urmărea însă controlul puterii prin trecerea de la

coaliţia autentică la cea fictivă, adică la satelizarea partidelor participante la noua alianţă politică”;[46]

> În vederea trecerii de la coaliţia reală la coaliţia fictivă, Stalin a decis în favoarea lui Gheorghiu-Dej, în competiţia care îl opunea Anei Pauker pentru postul de secretar general al PCR («partidul din România are nevoie de un conducător din rândurile clasei muncitoare, un adevărat român» sunt cuvintele lui Stalin). […] Sub pretextul că Rădescu a dat ordin să se tragă în manifestanţi (în realitate a fost vorba de o provocare bine organizată de sovietici şi comunişti), A.Î. Vâşinski, venit la Bucureşti (27 februarie 1945), a cerut imediata înlocuire a generalului. Sosirea emisarului lui Stalin este dovada cea mai elocventă a slăbiciunii comuniştilor, incapabili să ia puterea fără ajutorul lui «Big Brother». […] Două au fost raţiunile care l-au determinat pe rege să cedeze: promisiunea restituirii Transilvaniei de Nord (aflată sub dominaţie sovietică) şi cea de atenuare a rigorilor materiale ale aplicării armistiţiului. […] Guvernul impus de Vâşinski regelui se autointitula cu o formulă înşelătoare «de largă concentrare democratică». În realitate, el era întruchiparea unei tipice coaliţii fictive, întrucât, sub conducerea comuniştilor, cabinetul nu cuprindea decât partide şi organizaţii aliate ale PCR sau criptocomuniste (cei care aveau să lărgească numărul comuniştilor, atât de puţini la data de 23 august 1944 – circa 1000 de membri), precum şi «tovarăşi de drum» ai PCR, între care cel mai important era Gheorghe Tătărescu (fost prim-ministru liberal, ales de Stalin pentru a da impresia de democraţie pentru Occident). […] Tactica utilizată (de comunişti) ilustrează perfect periodizarea propusă de Hugh Setton-Watson în desfăşurarea «revoluţiilor» comuniste: a) coaliţia reală; b)coaliţia fictivă şi c) regimul monolitic.[47]

Data de 6 martie 1945 rămâne memorabilă întrucât maschează prefigurarea socialismului totalitar din România (erei staliniste). Prin impunerea de către sovietici a guvernului dr. Petru Groza, unii istorici au apreciat că reprezintă prima manifestare a Războiului Rece (dintre Occident şi URSS), întrucât ruşii şi-au depăşit pretenţiile din momentul «acordului de procentaj» (90% în România). De asemenea, „răsplătind loialitatea guvernului Groza, URSS i-a făcut din start (la 9 martie 1945) un «dar»: recunoaşterea autorităţii României asupra nord-vestului Transilvaniei […] guvernul URSS dăduse dovadă de rea credinţă faţă da Marii săi Aliaţi – SUA şi Anglia, lăsând să se înţeleagă că el era acela care repunea România în drepturi, iar aceasta într-un moment când problema fusese deja reglementată prin Convenţia de armistiţiu, ce

proclama nulitatea dictatului din 30 august 1940. Pe deasupra, se observa, «Uniunea Sovietică nu putea dărui o provincie ce nu-i aparţinea».”[48]

România va fi umilită şi la Conferinţa de Pace de la Paris (iulie-octombrie 1946), unde nu i s-au restituit teritorii precum Basarabia şi sudul Dobrogei, nu i s-a acordat statutul de cobeligeranţă (acordat însă Italiei) şi în consecinţă a fost obligată să plătească imense despăgubiri de război URSS-ului, deşi prin actul de la 23 august 1944 şi războiul purtat de trupele române până în Austria, România făcuse un efort considerabil şi a contribuit la scurtarea războiului cu circa şase luni (potrivit evaluării specialiştilor): „Istoricul englez John Erickson, cel mai bun specialist al frontului de est, scrie că «23 august 1944 s-a dovedit a fi una din zilele decisive ale întregului război». Într-adevăr, desprinderea României de Germania a privat Wehrmachtul de cele două aliniamente strategice de mare însemnătate – Poarta Focşanilor şi Carpaţii – şi de aprovizionarea cu petrolul românesc şi, în acelaşi timp, a deschis Armatei Roşii înaintarea pe două mari axe strategice spre Balcani şi spre Europa Centrală (Viena). [...]În acelaşi timp, trebuie spus că principalul beneficiar al actului de la 23 august 1944 a fost Uniunea Sovietică, ale cărei trupe au putut înainta rapid şi fără pierderi între 620 şi 750 km în cele două direcţii amintite”;[49]

> Trupele române au eliberat România aproape în totalitate prin forţe proprii: «Drept urmare, Bucureştii au devenit prima capitală de pe continentul european eliberată în anii celui de-al doilea război mondial exclusiv de către forţele de rezistenţă naţională. [...] Nimeni altul decât Sir Basil H. Lidell Hart, cel mai reputat istoric militar al veacului, a calificat defecţiunea Wehrmachtului în România după declanşarea acţiunii (din 23 august 1944) ca fiind de proporţiile Stalingradului. [...] Însuşi Adolf Hitler a recunoscut că în cursul anului 1944 Wehrmachtul traversase «trei» crize majore: prăbuşirea Grupului de Armate «Centru» în Bielorusia, «trădarea» României şi eşecurile succesive din Franţa după debarcarea aliată din Normandia. Iar, în noiembrie 1944, tot Führerul se va destăinui generalului A. Jodl că, în urma acestor trei eşecuri de proporţii, al III-lea Reich «ratase» cu siguranţă victoria în cel de-al doilea război mondial. [...] în numeroase ţări, cu predilecţie în cele ale Europei de Est-Centrale aflate sub dominaţia nazistă, efectele cotiturii României au fost deopotrivă resimţite cu vigoare. Studiile şi documentele

editate au surprins evoluţiile înregistrate la nivelul mişcărilor de rezistenţă antifascistă din Polonia sau Cehoslovacia. [...] «după actul de la 23 august 1944, evoluţia din România şi ofensiva Armatei Roşii, desfăşurate simultan şi practic în acelaşi spaţiu, s-au condiţionat reciproc; acţiunile victorioase ale trupelor sovietice au constituit prilejul, iar nu cauza cotiturii din august, rolul precumpănitor revenind indiscutabil factorului intern» (istoricul american Paul D. Quinlan).[50]

După guvernarea ţării de către generalul Ion Antonescu (iniţial în dualitate cu fasciştii legionari, apoi prin dictatura militară sau regimul său «autoritar») şi guvernările generalului Sănătescu şi N. Rădescu (în care s-au implicat tot mai mult partidele de stânga în frunte cu PCR), guvernul Petru Groza a adoptat „o nouă lege electorală la 15 iunie 1946, care excludea de la vot orice persoană suspectă de a fi colaborat cu fascismul. Frauda electorală a jucat un rol deosebit, dar atunci nu a putut fi dovedită formal;”[51]

O altă trăsătură a perioadei 1945-1947 este amestecul de manipulare şi acţiuni legale. Se observă o grijă deosebită pentru salvarea aparenţelor, fie prin păstrarea secretului acţiunilor ilegale, fie dând un aspect legal presiunilor sau intervenţiilor în forţă. Aceasta explică de ce comuniştii s-au străduit să câştige alegerile, prin orice fel de mijloace. [...] Era aplicat principiul lui Stalin, conform căruia «Nu contează cine şi cum votează, ci cine numără voturile». Alegerile de la 19 noiembrie 1946, s-au desfăşurat într-o atmosferă de tensiune maximă. Rezultatele indicau o victorie categorică a Blocului Partidelor Democrate (PCR, PSD, PNL – Gh. Tătărescu, PNŢ – Anton Alexandrescu, Frontul Plugarilor, Partidul Naţional Popular), cu aproximativ 70% din voturi. Dar dovezile descoperite după 1989 arată că în realitate alegerile au fost câştigate de PNŢ. [...] În urma unei acţiuni provocatoare bine organizate, căreia i-au căzut victimă liderii PNŢ (înscenarea de la Tămădău, ţărăniştii fiind acuzaţi că vor să fugă din ţară), guvernul a avut motivul să dizolve PNŢ la 30 iulie 1947. Conducătorii naţional-ţărănişti, în frunte cu Iuliu Maniu, au fost condamnaţi la ani grei de închisoare. Dispărea astfel principalul partid politic ataşat democraţiei şi adversar redutabil al totalitarismului comunist. Procesul liderilor PNŢ a fost urmat de o campanie dură împotriva lui Gheorghe Tătărescu. Parlamentul i-a dat un vot de blam, ceea ce a determinat demisia colegilor săi de partid din guvernul Petru Groza în noiembrie 1947.[52]

Ultima etapă a instaurării regimului socialist totalitar în România o reprezintă abdicarea regelui Mihai I. Greşeala sa majoră – acceptarea guvernului dr. Petru Groza,

controlat de comunişti, poate fi pusă pe seama tinereţii sale dar nu-i exclude vinovăţia. Conform unui principiu (orice revoluţie îşi devorează eroii), toţi cei care au înfăptuit actul istoric de la 23 august 1944 au fost înlăturaţi şi au avut de suferit. Chiar şi Lucreţiu Pătrăşcanu, liderul PCR din acel moment a fost mai târziu acuzat, arestat şi executat în penitenciar (în timpul regimului lui Gh. Gheorghiu-Dej). În decembrie 1947 venea rândul regelui: „Pe măsură ce comuniştii se îndreptau spre monopolul asupra puterii politice, monarhia devenise, în opinia lor, o anomalie. Partidul Comunist Român se temea că acest ultim vestigiu al vechii ordini ar putea să devină un centru de opoziţie în noua societate. În acest context, comuniştii au făcut ultimul pas în asigurarea dominaţiei lor asupra ţării, forţându-l pe regele Mihai să abdice la 30 decembrie 1947 şi să părăsească ţara. Proclamarea Republicii Populare Române în aceeaşi zi a reprezentat punctul culminant al campaniei pentru preluarea puterii."[53] Totuşi, „regele Mihai I a încercat ulterior să-şi repare greşeala dar nu a reuşit să impună schimbarea guvernului dr. P. Groza (care a refuzat să demisioneze) şi care la 22 august 1945 a declarat că baza sa era «trainică şi bine stabilită»";[54]

> Regele, după ce destinase un apel celor trei mari puteri aliate, s-a retras la Sinaia, refuzând să mai semneze legile şi decretele emise de cabinet, aceasta cu convingerea că le punea sub efectul nulităţii. [...] Sosită la Bucureşti la 31 decembrie 1945, «Comisia» aliată şi-a început consultările chiar a doua zi, când s-a întâlnit cu regele Mihai, iar apoi cu membrii guvernului, realizându-se, în final, cooptarea în cabinet, ca miniştri fără portofoliu, a dr. Emil Haţieganu şi a lui Mihail Romniceanu, reprezentând PNŢ şi, respectiv, PNL.[55]

De remarcat în acest context, că s-au făcut concesii mari PCR-ului, acceptând doi miniştri democraţi (numai doi şi fără portofoliu), iar aceştia au fost aleşi din eşalonul al doilea al partidelor respective (pentru a nu le încurca planurile prea mult). La 30 decembrie 1947, prin abdicarea forţată a regelui, se poate vorbi din nou de o lovitură de stat (asemenea celei din 23 august 1944, ca «o răzbunare a istoriei» pentru demiterea lui Antonescu):

> La 31 decembrie 1947, de exemplu, R. Sarell (corespondent britanic acreditat la Bucureşti) a transmis detalii despre «rapiditatea evoluţiilor», cu observaţia că «atmosfera

este de cea mai grea depresiune în rândul poporului român». Acelaşi va reveni la 8 ianuarie 1948, evidenţiind că lovitura de stat se desfăşurase cu participarea trupelor din divizia «Tudor Vladimirescu» şi a forţelor poliţieneşti. Se aprecia că abdicarea silită marca nu numai sfârşitul unei epoci, dar şi începutul uneia noi – de aprofundare a sovietizării României. România intrase, după opinia diplomatului, în plină revoluţie comunistă, care putea să provoace «mari suferinţe cum, de altfel, avea să se întâmple. În sfârşit, la 22 ianuarie 1948, Ambasada britanică din Berna înştiinţa Londra în privinţa celor dintâi declaraţii publice ale Regelui Mihai I despre detronarea sa (statutul care i se rezervase în Elveţia nu-i permitea însă să facă declaraţii politice, motiv pentru care regele Mihai a căutat un nou refugiu). Regele reconfirmase faptele cunoscute, iar finalmente nu făcuse altceva decât «să se supună forţei».[56]

Se poate aprecia că nici SUA, nici Marea Britanie nu sunt străine şi nevinovate în privinţa abdicării regelui şi preluării puterii în mod definitiv de către comunişti: „Victoria PNŢ (reală, dar nu şi oficială) a produs derută în rândurile comuniştilor şi nemulţumire la Moscova. Nesiguri în ceea ce priveşte capacitatea PCR de a îndeplini obiectivele sovietizării / comunizării României şi atenţi la evoluţia raporturilor cu Occidentul, sovieticii au luat în considerare o nouă operaţie de cosmetică politică în România. Constantin Argetoianu, plecat din 1944 în Elveţia (omul care schimbase partidele precum ciorapii), a fost contactat cu propuneri de a reveni în ţară pentru a reintra în viaţa politică (lucru care s-a întâmplat). [...] Atât Moscova cât şi PCR aveau să-şi dea repede seama că alarma lor fusese fără temei. Nici SUA, nici Marea Britanie, informate despre trucarea alegerilor, nu intenţionau să reacţioneze mai mult decât cu simple note de protest, fără nici o eficacitate (unii oficiali declarând că nu pot interveni în România, stricând «bunele relaţii» cu ruşii, sau într-o ţară deja ocupată). În aceste condiţii, regelui Mihai nu-i mai rămânea altceva decât să deschidă parlamentul, legalizând astfel frauda. «Acest Parlament pe care îl veţi deschide va vota Republica», îl avertizaseră liderii PNŢ pe suveran, cerându-i să nu se prezinte în faţa unei Camere ce nu exprima simţămintele naţiunii. Uşor de spus, greu de făcut;”[57]

Dacă este să dăm crezare informaţiei comunicate OSS (Oficiul/Biroul Serviciilor Strategice – serviciul de spionaj

american) de unul din agenţii săi din România, A-201 (Theodor Negroponte), la 7 martie 1945, aşadar, a doua zi după instalarea guvernului Groza, o echipă de emisari sovietici, venită în România, s-a întâlnit cu Ana Pauker, Constantin Pârvulescu şi Constantin Doncea, cărora le-a transmis un plan de măsuri ce trebuiau înfăptuite în următorii trei ani: abolirea monarhiei, lichidarea partidelor «istorice», crearea structurilor represive şi militare după model sovietic, reforma agrară, dar şi pregătirea condiţiilor pentru colectivizarea agriculturii, lichidarea băncilor, închiderea ţării faţă de Occident, atât în plan economic, cât şi cultural, uman. Deşi cercetătorul american Eduard Mark a pus sub semnul întrebării autenticitatea acestui plan, este de netăgăduit că, în perioada 1945-1948, el a fost executat punct cu punct.[58]

Motto:

În războiul acesta nu este la fel ca în cel trecut; cel care ocupă un teritoriu îşi impune şi sistemul său social. Fiecare îşi impune sistemul său acolo unde ajunge armata sa. Altfel nici nu poate fi.

I.V. Stalin *într-o convorbire cu M. Djilas*

3. Modelul stalinist aplicat societăţii româneşti

(1948-1989)

Cuvintele de mai sus exprimă un adevăr, şi anume adevărul lui Stalin. El se considera îndreptăţit să facă acest lucru câtă vreme SUA şi Marea Britanie păreau că îşi impun sistemul lor democratic şi liberal în ţările eliberate de sub ocupaţia germană. Aspiraţiile şi ambiţiile lui politice vizau însă supremaţia mondială (ca şi predecesorul său, V.I. Lenin). Iată motivul pentru care marile puteri democratice au pornit o «cruciadă anticomunistă». Ele remarcau asemănările dintre cele două sisteme totalitare: nazismul şi comunismul. Primul fusese desfiinţat, al doilea însă a făcut obiectul unui îndelungat război (diplomatic şi mediatic), cunoscut sub numele de Războiul Rece:

> Pentru a lipsi pe comunişti de terenul propice al acţiunilor lor (greviste şi nu numai) – criza economică -, SUA au lansat «Planul Marshall» destinat să pună la dispoziţia europenilor – atât a celor din Vest cât şi a celor din Est – mijloacele materiale capabile să restaureze economia. Stalin a perceput Planul Marshall ca o încercare a SUA de a desprinde, pe cale economică, de URSS ţările est-europene intrate în sfera de hegemonie a Kremlinului. A reacţionat prompt şi dur, interzicându-le sateliţilor Moscovei să participe la Conferinţa de la Paris, unde urmau să se stabilească modalităţile de valorificare a ofertei americane. […] Pentru a consolida controlul asupra ţărilor-satelit, Stalin a luat două decizii importante: crearea unui organ de supraveghere şi coordonare a partidelor comuniste, numit Biroul Informativ al Partidelor Comuniste şi Muncitoreşti (Cominform) şi impunerea modelului stalinist al socialismului tuturor ţărilor din zona de dominaţie sovietică, o

dată cu condamnarea tezei, susţinută anterior de el însuşi, a «căii proprii sau naţionale spre socialism».[1]

În România anului 1948, situaţia partidelor «istorice» dar şi a celorlalte s-a înrăutăţit considerabil. Au avut de câştigat doar cei mai fideli parteneri ai comuniştilor. Orice opoziţie faţă de măsurile luate de guvernul dr. Petru Groza era aspru pedepsită. În acest context, „instaurarea monolitismului comunist, odată cu proclamarea Republicii Populare Române (30 decembrie 1947), a fost urmată de măsuri vizând realizarea modelului sovietic. [...] Anul 1948 a adus şi anexarea Insulei Şerpilor de către URSS pe temeiul unei înţelegeri dintre P. Groza şi V.M. Molotov (4 februarie). [...] În februarie 1948, prin fuziunea PCR şi PSD (Partidul Social-Democrat) s-a construit Partidul Muncitoresc Român (PMR), operaţie ce camufla, sub pretextul realizării partidului unic al clasei muncitoare «înghiţirea» socialiştilor de către PCR;”[2]

Schimbările intervenite în structurile economice şi sociale au fost însoţite de valuri masive de arestări cărora le-a căzut victimă, practic, întreaga elită politică a vechii societăţi româneşti. Şi-au pierdut viaţa în închisoare Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Gheorghe Brătianu, Constantin Argetoianu, Mircea Vulcănescu şi mulţi alţii. După începerea construirii Canalului Dunăre - Marea Neagră (sunt indicii că Stalin a impus construirea acestui canal, intenţionând să ia României Delta Dunării), deţinuţii politici au fost obligaţi să lucreze în condiţii inumane pe acest şantier, supuşi fiind, în fapt, la un regim de exterminare. În închisori şi lagăre s-au petrecut cruzimi de neimaginat: la Piteşti şi Gherla, în cadrul aşa-numitei «reeducări» prin deţinuţi (propusă de Eugen Ţurcanu, legionar devenit comunist şi apoi arestat), cei închişi erau torturaţi cu sadism, fiind apoi obligaţi să-şi tortureze prietenii aflaţi în detenţie şi să insulte – în cadrul unor autocritici publice – părinţii sau, dacă erau credincioşi, cele sfinte. Torţionarii sadici au găsit în închisori şi lagăre câmpul de manifestare a pornirilor lor maladive.[3]

România intra astfel într-o epocă întunecată din care cu mare greutate va izbuti să găsească drumul de ieşire. În numele comunismului (ideal atât de înalt, care prevedea egalitatea şi prosperitatea deplină a oamenilor), s-au săvârşit în mod paradoxal cele mai odioase fapte, mergând de la umilirea şi zdrobirea demnităţii individuale sau confiscarea întregii averi, până la cele mai «rafinate» torturi şi omoruri. Toate acestea erau pe deplin justificate

de autorii acestora, cu consimţământul autorităţilor comuniste (în cele mai multe cazuri). Desigur, aceste condiţii, „încă de la începutul instaurării regimului comunist (totalitar), în România s-au organizat structuri de rezistenţă. În regiunile de munte, mai ales, s-au constituit grupuri sau detaşamente, care aşteptau sprijinul occidental, îndeosebi al SUA, pentru a răsturna regimul impus de ocupantul sovietic [...] lovitura decisivă urmând a fi dată când împrejurările internaţionale ar fi permis-o.”[4]

Cât priveşte intelectualitatea autentică, ea a fost eliminată din viaţa publică sau anihilată complet. Anterior a fost creată (din iniţiativă sovietică) asociaţia «Amicii URSS», pentru strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică şi pentru a se crea premisele unei noi orânduiri sociale, cu un «om nou». Despre un astfel de om s-au pronunţat şi naziştii. Au fost atraşi cei mai mulţi intelectuali (de stânga dacă îi putem numi astfel) prin oferirea unor avantaje (inclusiv materiale), «iertarea păcatelor» de a fi avut cândva opinii ostile propagandei comuniste şi chiar prin teama de represalii constând în ameninţări sau şantaj. Cel mai prestigios forum al intelectualităţii – Academia Română -, a fost desfiinţat şi pe ruinele lui s-au născut Academia Republicii Populare Române, având în cadrul ei intelectualii obedienţi regimului. Aceasta, «înecată» de modelul sovietic şi-a pierdut însă orice strălucire.

Modelul stalinist a fost aplicat în toate domeniile, începând cu cel politic. În spatele «Cortinei de Fier» ce separa Uniunea Sovietică de lumea civilizată occidentală, URSS-ul „ce şi-a însuşit toate metodele cancelarului Hitler, constituie la ora actuală – consemna în martie 1945 un diplomat român – un pericol pentru pacea lumii şi viitorul civilizaţiei, un pericol tot atât de mare ca hitlerismul. Nu soarta României contează, ci cea a Europei, care este ameninţată de o tiranie cum nu s-a mai văzut în lumea civilizată». În condiţiile ocupării ţării de către forţele armate ale URSS şi sub controlul comuniştilor, aflaţi în permanentă ascensiune pe scena vieţii politice, guvernul dr. Petru Groza a coordonat practic, între 1945 şi 1947, prima etapă a sovietizării. «Acest guvern – îşi va aminti regele Mihai I – a distrus ultimele vestigii ale libertăţii. El a

aruncat în temniţe cei mai reprezentativi şi mai respectaţi reprezentanţi ai democraţiei române. El a falsificat alegerile. Folosind truda şi teroarea, el a impus României instituţii cu totul străine sufletului şi vieţii poporului.»”;[5]

În această etapă preliminară epocii comuniste, guvernul dr. Petru Groza a luat o serie de măsuri (unele adoptate într-un cadru aparent constituţional) menite să grăbească ritmul sovietizării, să asigure trecerea directă la etapa desemnată pompos ca fiind aceea a construcţiei desfăşurate a orânduirii socialiste, iar, în perspectivă, a celei comuniste:

- Înfăptuirea reformei agrare, în baza legii promulgate la 23 martie 1945, care proclama principiul exproprierii tuturor proprietăţilor moşiereşti depăşind 50 ha;
- Etatizarea Băncii Naţionale a României, în conformitate cu legea adoptată în Parlament la 20 decembrie 1946;
- Înfiinţarea prin lege a unor aşa-numite oficii industriale (mai 1947) ce îndrumau şi, în fapt, controlau întreaga activitate economică în sectoarele de stat ori particular;
- Reforma monetară din 15 august 1947;
- Încheierea unor acorduri înrobitoare de colaborare economică, tehnică, ştiinţifică şi culturală cu URSS;
- Constituirea unor societăţi mixte de cooperare româno-sovietice;
- Excluderea din guvern a reprezentanţilor ultimei grupări burgheze (PNL – Gh. Tătărescu) admise de comunişti (6 noiembrie 1947).[6]

Despre reforma agrară, trebuie spus: „Chiar dacă printre beneficiarii reformei agrare s-au aflat 400.000 de familii de ţărani fără pământ, era în realitate vorba de un «dar otrăvit», întrucât împroprietărirea era destinată să câştige simpatiile ţărănimii pentru noul regim, ale cărui adevărate intenţii aveau să fie dezvăluite patru ani mai târziu, când va fi lansată cooperativizarea agriculturii (1949-1962). Regimul comunist, fie şi incipient, şi camuflat, a creat în ţară o stare de indispoziţie tensionată. Defularea opiniei publice s-a făcut în spiritul firii româneşti: «luarea în băşcălie», adică «bancurile».”[7]

În plan politic comuniştii au adoptat legi care să le servească interesele. Astfel, „la 25 februarie 1948, Adunarea Deputaţilor, aleasă la 19 noiembrie 1946, s-a autodizolvat, în vederea organizării de noi alegeri, pentru Marea Adunare Naţională, cu caracter de constituantă. [...] Obiectivul fundamental al Marii Adunări Naţionale era adoptarea unei noi Constituţii. [...] Încă din primul articol

se stabilea noua formă de stat: «Republica Populară Română este un stat popular, unitar, independent şi suveran». […] Desigur că o asemenea precizare avea un caracter propagandistic în condiţiile în care România era, practic, o ţară ocupată de sovietici, care aveau aici Armata Roşie, consilieri, agenţi KGB, societăţi mixte (savromuri), iar liderii politici români nu întreprindeau nici o acţiune fără avizul prealabil al Kremlinului. […] Desigur, proclamarea acestor drepturi era importantă (drepturi depline pentru femei etc.), dar esenţială era aplicarea lor. Din acest punct de vedere, chiar Constituţia conţinea şi anumite restricţii în domeniul politic. Astfel, nu aveau drept de vot «persoanele interzise, lipsite de drepturi civile şi politice şi nedemne, declarate ca atare de organele în drept, conform legii» (art. 18); «Orice asociaţie cu caracter fascist sau antidemocratic este interzisă şi pedepsită de lege» (art.32). Erau lipsiţi de drepturi numeroşi cetăţeni, adversari ai regimului, sub acuzaţia că desfăşoară activitate fascistă, hitleristă, ostilă Uniunii Sovietice. […] Constituţia desfiinţa principiul democratic al separării puterilor în stat, stabilind că: «Organul suprem al puterii în stat în Republica Populară Română este Marea Adunare Naţională» (art.37). Aceasta era «singurul organ legislativ al PCR» (art. 38).”[8]

La Congresul comunist din 21-23 februarie 1948, a fost ales secretar general persoana agreată de Stalin: Gheorghe Gheorghiu-Dej: „În Raportul prezentat de Gh. Gheorghiu-Dej se aprecia că «învăţătura lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin este acel far strălucitor care va lumina drumul PMR, drumul ce duce spre noi victorii ale democraţiei populare, spre România socialistă.”[9] Peste două zile (după dizolvarea Adunării Deputaţilor şi crearea Marii Adunări Naţionale), „la 27 februarie 1948 s-a constituit Frontul Democraţiei Populare, menit să asigure «unitatea de acţiune a forţelor democraţiei populare din România». Acesta era condus de un Consiliu Naţional. […] Preşedintele Consiliului Naţional al Frontului Democraţiei Populare a fost ales dr. Petru Groza;”[10]

> Obiectivul economic fundamental al PMR era naţionalizarea principalelor mijloace de producţie. […] Prin naţionalizările realizate în 1948 s-a făcut un pas decisiv pe calea lichidării proprietăţii private, desfiinţării economiei de piaţă

concurenţiale. [...] Măsurile luate în economie au avut importante consecinţe în plan social: statul a pornit o ofensivă generală împotriva burgheziei, considerată reacţionară. Pe de altă parte, se supralicita rolul clasei muncitoare, declarată clasă «conducătoare în stat». Anul 1948 s-a caracterizat prin declanşarea «revoluţiei culturale». Întregul aparat de propagandă a fost pus în slujba proslăvirii Uniunii Sovietice şi a denigrării «lagărului imperialist». Acest aparat era dirijat de Iosif Chişinevski – secretar al CC al PMR şi de adjunctul său, Leonte Răutu; ei erau secondaţi de: Sorin Toma, Silviu Brucan, Ion Felea. [...] Alături de economie, ştiinţa, cultura şi învăţământul au constituit domenii prioritare în politica PMR vizând «ruperea cu trecutul» şi formarea «omului nou». Atacul a fost îndreptat împotriva instituţiilor fundamentale: Academia Română, Şcoala, Biserica. [...] Cel mai afectat a fost domeniul istoriei naţionale. [...] La 17 iulie a fost anulat Concordatul cu Vaticanul (semnat în 1927), după care s-a procedat la închiderea multor biserici catolice, greco-catolice, protestante şi arestarea slujitorilor lor. Aceluiaşi regim i-a fost supusă şi armata, care a trecut sub controlul factorului politic, al PMR. Pentru ca românii să nu vină în contact cu anumite scrieri, care nu conveneau regimului, s-a decis interzicerea unor publicaţii, în 1948 numărul acestora ajungând la 8000, între care cărţile semnate de N. Iorga, Vasile Pârvan, Titu Maiorescu. În acelaşi timp erau cenzuraţi mulţi alţii. [...] Programul «revoluţiei culturale» viza: răspândirea învăţăturii lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin; combaterea ideologiei «imperialiste»; dezvăluirea şi combaterea rămăşiţelor reacţionare burgheze în toate manifestările ei; popularizarea succeselor obţinute de Uniunea Sovietică; publicarea şi prelucrarea materialelor sovietice şi aplicarea lor în toate aspectele sociale.[11]

Totodată, „a început o vastă campanie de rusificare, întemeindu-se editura şi librăria «Cartea Rusă» (1946), Institutul de Studii Româno-Sovietic (1947), Muzeul Româno-Rus (1948), Institutul de învăţământ superior în limba rusă «Maxim Gorki». Limba rusă a devenit obligatorie în învăţământ începând cu clasa a IV-a primară. Accentul era pus pe vechimea şi profunzimea prieteniei româno-ruse, pe popularizarea valorilor culturale ruseşti (sovietice) paralel cu denigrarea celor occidentale, considerate a fi decadente, reacţionare. Patriotismul era blamat cu vehemenţă (la cererea Moscovei). Mulţi cărturari au avut de suferit pentru că nu s-au «debarasat» de naţionalism şi încă mai susţineau că Mircea cel Bătrân, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, Alexandru Ioan Cuza, Vasile Alecsandri,

Mihai Eminescu, Traian Vuia erau personalităţi care au marcat în bine istoria românilor."[12]

Minorităţile naţionale au avut şi ele de suferit: „După măsurile coercitive luate împotriva minorităţii germane în 1945 (circa 100.000-150.000 de saşi şi şvabi luaţi la muncă forţată în URSS), o altă minoritate naţională din România era supusă unei acţiuni similare, ca urmare a deciziilor luate de guvernul sovietic. [...] În decembrie 1947, România semnase un tratat de prietenie cu Iugoslavia, dar după hotărârea Biroului Informativ (Cominformului sau «Stalinformului»), relaţiile româno-iugoslave au cunoscut o puternică tensionare. Ca urmarea a acestei situaţii, numeroşi sârbi din Banat au fost deportaţi în Bărăgan (în agricultură)."[13]

De asemenea, „În cursul anului 1948 au fost arestaţi numeroşi foşti lideri politici, în frunte cu Constantin-Titel Petrescu, preşedintele Partidului Social-Democrat Independent (fost «tovarăş de drum», la guvernare), care au fost trimişi în închisoare fără judecată şi supuşi unui regim de distrugere fizică. [...] «Duşmanul era căutat pretutindeni, chiar şi în conducerea PRM. Astfel a apărut cazul Pătrăşcanu». Încă din 1945 cel vizat era Lucreţiu Pătrăşcanu, pe care, atât Gheorghiu-Dej cât şi Ana Pauker îl considerau un rival de temut. În 1946, în plină campanie electorală, Pătrăşcanu a fost acuzat de atitudine naţionalist-şovină. [...] la 24 februarie 1948, Pătrăşcanu a fost destituit din funcţia de ministru al Justiţiei (pe care o deţinea din 23 august 1944) şi arestat;"[14]

> Impunerea unui model străin, aroganţa ocupantului sovietic şi slugărnicia oficialităţilor române, măsurile adoptate în acei ani au generat o stare de tensiune, reflectată într-o mişcare de rezistenţă ce a luat forme variate: de la lupta cu arma în mână la refuzul de a preda cotele către stat. Pe de altă parte, după 6 martie 1945 aparatul de represiune s-a întărit, căutând să înăbuşe din faşă orice acţiune de ostilitate faţă de regim. La 30 august 1948 s-a creat Direcţia Generală a Securităţii Poporului, în cadrul Ministerului de Interne; Pantelimon Bodnarenko, zis Pantiuşa (ofiţer NKVD la ruşi), care şi-a luat numele de Gheorghe Pintilie, a fost numit general-locotenent şi şef al Direcţiei. [...] Sloganul lui Stalin, potrivit căruia cu cât societatea avansează pe calea socialismului, cu atât mai mult «lupta de clasă se ascute», a avut un efect devastator pentru numeroşi români, a căror libertate şi chiar viaţă se aflau într-un

permanent pericol. Pe de altă parte, exista credinţa că regimul impus de sovietici nu se va menţine. «Vin americanii» a fost poate cea mai populară lozincă, deşi circula mai mult în şoaptă, fiind contrapusă celei oficiale. Ea exprima o speranţă, care s-a dovedit o gravă iluzie.[15]

Astfel, „în contextul acţiunilor vizând demascarea «titoiştilor», la 21 noiembrie (1948) s-a publicat «Hotărârea» Biroului Politic al CC al PMR privind începerea acţiunii de verificare a membrilor de partid, în urma căreia foarte mulţi foşti social-democraţi, dar şi comunişti au fost excluşi din PMR şi arestaţi. Vechiul adagiu, potrivit căruia «revoluţia îşi devorează eroii», s-a dovedit a fi o realitate a societăţii româneşti. În timp ce «la vârf» se desfăşura o acerbă luptă pentru putere, o parte din vechii oameni, în frunte cu Iuliu Maniu, se aflau în închisori, iar marea masă a populaţiei era terorizată de presiunile la care era supusă (cote, impozite, discriminări etc).”[16]

Ulterior „încercarea lui Miron Constantinescu şi Iosif Chişinevski de a-l descăuna pe Gheorghe Gheorghiu-Dej nu avea nici o şansă de succes (în 1955): Constantinescu era un intelectual, şi încă unul infatuat, căruia îi plăcea să facă paradă de cunoştinţele şi lecturile sale, trezind astfel complexe de inferioritate în rândul «tovarăşilor», a căror cultură nu depăşea câteva clase de primară sau vreo şcoală de meserii. Chişinevski era şi el un intelectual – vai! – mai mult declarat decât real, privit cu suspiciune şi teamă din cauza relaţiilor sale cu serviciile secrete sovietice. Nu este, aşadar, de mirare că Gheorghe Apostol, Petre Borilă, Nicolae Ceauşescu, Chivu Stoica, Al. Drăghici şi Al. Moghioroş au făcut zid în apărarea lui Dej.”[17]

În 1948 „România, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, Bulgaria, Albania afirmau că obiectivul lor era construirea bazei tehnico-materiale a socialismului; Uniunea Sovietică aprecia că se află în plin socialism.”[18] După moartea lui Stalin (în 1953) „s-a înregistrat o anumită relaxare internă, o tendinţă de reformare a sistemului totalitar; pe această linie se înscriu Raportul lui Hruşciov la Congresul XX al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, mişcarea din Polonia, şi mai ales din Ungaria, toate în 1956. La rândul său, conducerea Partidului Muncitoresc Român a

reuşit să obţină retragerea trupelor sovietice din România (1958).”[19]

Potrivit statisticilor într-o ordine cronologică, evenimentele din economie pot fi grupate astfel: În 1948 sunt înfiinţate Staţiile de Maşini Agricole, prin care statul controlează exploatările agricole; în iunie 1948 apare rezoluţia Cominformului prin care s-a lansat ideea de colectivizare; pe 11 iunie are loc naţionalizarea (sunt confiscate 1060 de întreprinderi industriale şi miniere reprezentând 90% din producţia ţării. În economie apar 16 sovromuri în mai multe domenii: petrol, gaze, cărbune, lemn, transport, chimie, siderurgie, bănci, asigurări etc); ianuarie 1949: se înfiinţează CAER (Consiliul de Ajutor Economic Reciproc), ca o «contrapondere» la Planul Marshall; 2 martie: N. Ceauşescu devine ministru adjunct al Agriculturii; 3-5 martie 1949: Plenara CC al PCR decide începerea colectivizării; în 1950: 12% din localităţi sunt colectivizate; 1951: se impun cotele fixe obligatorii pentru ţărani; 1953: 5% din cantitatea totală de cereale provenea din gospodăriile particulare; 24 septembrie 1954: acord prin care se desfiinţează sovromurile; 1955: prin sistemul cotelor în agricultură (se obţineau: 44% din producţia de grâu; 29% din cea de porumb; 32% carne şi 40% lapte); 23 august 1955: 26% din suprafaţa arabilă a ţării este integrată în structurile colectiviste; 1956: se desfiinţează ultimul sovrom – SOVROMCUARŢ iar 683.509 familii sunt colectivizate; februarie 1957: este desfiinţat Ministerul Colectărilor (ca urmare a revoltelor ţărăneşti); 1958: reluarea schimburilor comerciale cu Occidentul (şi ca urmare a retragerii armatei ruse staţionate în România din 1944), 1.760.000 familii integrate în structurile colectiviste, răscoale violente a ţăranilor în mai multe judeţe; 1959: regiunea Craiova avea 75% din localităţi colectivizate; 1961 – 5 septembrie: Dej declară la Budapesta că peste 86% din suprafaţa arabilă a ţării şi din numărul total al familiilor ţărăneşti fac parte din sectorul socialist; 30 noiembrie 1961: Plenara CC al PMR Dej admite că peste 80.000 de ţărani, în majoritatea lor ţărani muncitori, au fost trimişi în judecată, dintre ei peste 30.000 au fost judecaţi în procese publice; 22 decembrie 1961: Banatul este colectivizat în proporţie de 88,7%; 1962 – ianuarie: răscoală în localitatea Drăgoieşti, Suceava; 20 februarie 1962: răscoală în localitatea Dobra, Dâmboviţa; 27 aprilie 1962: Dej anunţă încheierea colectivizării; 1964: Venitul naţional este de 423 de dolari, cel mai mic din lagărul socialist (Bulgaria – 465 de dolari, Cehoslovacia – 813 dolari); aprilie 1964: URSS propune Planul Valev de integrare a economiilor est-europene; 1973 (după venirea la putere a lui Nicolae Ceauşescu): se declanşează criza petrolului. România importa în acel an 18.500.000 de tone de petrol; august 1977: greva celor 35.000 de muncitori mineri din Valea Jiului; februarie 1981:

Ceauşescu anunţă că datoria externă va fi plătită până în 1990; 1983: plafonul datoriei externe atinge 11 miliarde dolari; 15 noiembrie 1987: revolta muncitorilor braşoveni.[20]

Industrializarea din România a constituit o problemă esenţială pentru comunişti. De aceea, „modelul marxist de modernizare, preluat de comuniştii români, viza industrializarea forţată, cu accentul pus pe industria grea. [...] Strategia a fost identică celei sovietice de la începutul anilor ’30, care avea ca model prima revoluţie industrială petrecută în Occident între jumătatea secolului al XVIII-lea şi sfârşitul secolului al XIX-lea: «O industrie grea puternică este [...] pivotul în jurul căruia întreaga economie a ţării se va dezvolta» (Gh. Gheorghiu-Dej, octombrie 1945). Planul de stat lansat la 24 decembrie 1948 urmărea realizarea a cinci obiective: dezvoltarea extensivă, autarhia economică, planul central şi planificarea, investiţii masive în industria grea în dauna celei de consum şi sovietizarea industriei româneşti. Politicile angajate în acest sens constau în colectarea resurselor din ramurile profitabile ale economiei (agricultură, industrie uşoară etc) şi investiţia lor în construirea unor industrii de tip sovietic. De altfel, resursele limitate impuneau menţinerea unui nivel de salarizare extrem de scăzut. În plus, raţionalizarea, cartelele, lipsurile în aprovizionarea cu bunuri de consum au fost permanente între anii 1948 şi 1953;”[21]

În primii ani de «democraţie populară», subordonarea economică faţă de URSS a împiedicat însă statul să dispună de suficiente resurse, în special de materii prime. Ocupaţia sovietică în economie consta în: plata datoriilor de război – 808,5 milioane dolari la cursul anului 1938; existenţa Sovromurilor, companii mixte româno-sovietice care între anii 1945 şi 1956 funcţionau exclusiv în profitul URSS, în sectoarele profitabile ale economiei româneşti; schimburi comerciale numai cu statele membre în CAER; priorităţile economice ale războiului rece. În consecinţă programul de modernizare rapidă, lansat după 1948, a fost un eşec. Parametrii propuşi nu au fost realizaţi, chiar dacă în anumite ramuri s-a înregistrat o creştere a producţiei industriale. Realitatea de la sfârşitul anilor ’50 indica persistenţa aceloraşi probleme: înapoierea, în principal, apoi o structură socială predominantă agrară, cu o eficienţă scăzută. Declinul economic şi teama de revolte sociale au impus schimbări manageriale semnificative. Una dintre soluţiile propuse de URSS şi de statele dezvoltate ale «lagărului socialist» a fost integrarea economiilor comuniste europene prin reactivarea CAER.

Integrarea presupunea departajarea şi specializarea economiilor statelor membre pe diverse ramuri. Acest fapt a trezit suspiciunea regimului comunist de la Bucureşti, care după 1958 nu mai dorea permanentizarea dependenţei economice faţă de Moscova. Industrializarea devenea astfel o necesitate pentru economia românească. Construirea combinatului siderurgic de la Galaţi a devenit simbolul acestei politici de industrializare prin forţe proprii.[22]

Se poate remarca astfel declinul societăţii româneşti în ansamblu, în special după 1945. În prima etapă a industrializării (1945-1958) „economia românească este subordonată intereselor economice sovietice. Exploatarea economică se face prin intermediul sovromurilor. România devine membră a CAER. În a doua etapă (1958-1970), accentuarea procesului de industrializare cuprinde toate domeniile economice. Are loc reluarea şi intensificarea schimburilor comerciale cu Occidentul. Se fac investiţii occidentale în economia românească (cazuri rare: Renault – Dacia Piteşti). Se constată o creştere a nivelului de trai. În a treia etapă (1970-1981) apar primele semne ale crizei economice. Criza petrolului afectează grav industria chimică românească (având ca materie primă produse petroliere). România devine dependentă de importul de combustibil din URSS. Investiţiile industriale ale regimului depăşesc ratele de dezvoltare normale şi impun eforturi financiare imense. Datoria externă creşte rapid. Iar în ultima etapă a industrializării comuniste (1981-1989), criza economică devine cronică. Regimul Ceauşescu supune economia unui efort imens pentru achitarea datoriei externe. În paralel, resursele sunt distribuite spre obiective cu caracter propagandistic, fără valoare economică. Izolarea economică se accentuează. Produsele de primă necesitate sunt raţionalizate;”[23]

După 1970, Ceauşescu a accentuat rata de dezvoltare a industriei fără a ţine cont de indicatorii economici reali. Aceştia au fost suplinţi de un dirijism economic absolut. Creşterea prevederilor planului cincinal 1976-1980 a fost primul eşec al acestei politici. Indicatorii economici principali (venit naţional, producţie industrială totală), nu au fost îndepliniţi. Ca urmare, pentru prima dată în istoria comunismului românesc, prevederile cincinalului următor au fost reduse. Pe termen scurt, acest permanent «salt înainte» în domeniul economic s-a resimţit pozitiv pe plan social: debuşee pentru forţa de muncă,

urbanizarea localităţilor, o bunăstare relativă. Pe termen lung, s-a dovedit însă o politică falimentară, care a provocat specializarea industrială a unor regiuni întregi, fără a oferi alternative, ca Valea Jiului, de exemplu, distrugerea accentuată a mediului (Copşa Mică, Baia Mare) şi depopularea satelor. Autorităţile au investit în trei domenii: industrie grea (siderurgie, construcţii de maşini, aeronautică, industrie extractivă şi industrie chimică); infrastructură: Canalul Dunăre – Marea Neagră, Canalul Poarta Albă – Midia – Năvodari; proiecte cu caracter mai mult propagandistic decât economic: Canalul Bucureşti – Dunăre şi transformarea capitalei în port la Dunăre, Centrul Civic şi Casa Poporului, transformarea satelor prin sistematizare, în oraşe agro-industriale. Administrării defectuoase a investiţiilor industriale i s-au adăugat datorii externe împovărătoare (11 miliarde de dolari în 1983) şi o severă criză de energie. După 1980, economia românească producea mărfuri scumpe şi de calitate slabă.[24]

Având în vedere aceste contradicţii ale industrializării, „efortul uriaş din ultimul deceniu al regimului de a rambursa datoria externă a uzat tehnologic principalele ramuri economice (nu s-a mai investit în modernizare şi tehnologii noi) şi a acutizat lipsa de resurse. Calitatea slabă a produselor româneşti a reorientat în anii ’80 exporturile în ţările membre CAER, într-un procent de 57% în 1985. Legăturile comerciale cu Moscova, atât de mult blamate în anii ’60, au revenit în forţă în anii ’80. S-a permis inclusiv «dezvoltarea legăturilor directe dintre întreprinderi», un lucru evitat după 1958. Eforturile administrativ-birocratice, permanenta reorganizare şi rotire a cadrelor la toate nivelurile puterii, accentuarea izolării economice şi a stalinismului nu au fost capabile să rezolve problema performanţelor economice tot mai slabe:”[25]

Dintre toate ţările din est, cel mai rău se prezintă România, cu o economie deteriorată aflată pe picior de război, lipsuri de alimente, absenţa de căldură şi electricitate în timpul iernii şi practic nici un fel de bunuri de consum. (Vladimir Tismăneanu, „Ireversibilul declin”, eseu transmis la Radio Europa Liberă, în luna noiembrie 1981). De asemenea, „în 1989, deşi România anunţa rambursarea datoriei externe, criza economică devenise acută în toate sectoarele economiei. Produsele industriale aveau tot mai puţin acces pe pieţele occidentale, organismele financiare internaţionale evitau România, iar Ceauşescu a renunţat la clauza naţiunii celei mai favorizate în schimburile cu Statele Unite.”[26]

Regimul lui Dej şi al dictatorului Ceauşescu a reuşit între 1945 şi 1949 să aducă sub controlul său populaţia urbană dar apoi şi cea rurală (având o pondere în 1949 de 76,5% din populaţie). Colectivizarea forţată şi industrializarea forţată nu a asigurat o dezvoltare durabilă a economiei. De pildă, „deşi cantitativ România a rămas a doua producătoare agricolă din lagărul socialist (după URSS), calitativ a înregistrat cea mai joasă productivitate pe suprafaţa cultivată din regiune şi cu cel mai scăzut nivel de mecanizare a agriculturii. [...] În ultimii ani ai regimului, producţia reală pare să se fi situat mult sub cifrele raportate. Lipsurile alimentare au devenit evidente în ultimul deceniu al regimului Ceauşescu, când s-au reintrodus cartelele (desfiinţate în 1954) şi s-au raţionalizat pâinea, laptele, uleiul, zahărul şi carnea (de ex.: carne 60-70 kg/loc în 1983; 39,12 kg în 1984 etc). [...] Acest experiment ştiinţific din ultimii ani ai României socialiste demonstra din plin pauperizarea (sărăcia accentuată) agriculturii româneşti. Putem spune că acesta a fost cel mai mare eşec economic al comunismului de tip sovietic şi a dus la distrugerea structurii tradiţionale a satului românesc.[27]

În ceea ce priveşte politica demografică după o perioadă cu o legislaţie liberă asupra avorturilor (1957-1966), „în toamna lui 1966 se interzice prin lege întreruperea deliberată a sarcinii pentru femeie având mai puţin de patru copii şi mai puţin de 45 de ani. [...] Concomitent, celibatarii, cuplurile fără copii sunt obligate să plătească taxe suplimentare. Divorţurile sunt sistematic descurajate. Aceste măsuri au fost luate pe fondul revenirii la temele tradiţionaliste ale familiei indivizibile şi procreatoare. [...] Ca în orice sistem totalitar, anularea solidarităţilor tradiţionale, distrugerea individualităţii în favoarea colectivităţii au însemnat confiscarea vieţii private în general şi a celei de familie în particular."[28]

Ca urmare a industrializării forţate, s-a produs o migraţie a forţei de muncă de la sate spre oraşe. Pentru noi orăşenii s-au construit locuinţe în blocuri de apartamente: „Primele demolări majore în zonele arhitecturii tradiţionale au avut loc la Suceava, Piteşti, Vaslui, Giurgiu şi Târgovişte. [...] Transformarea principalelor oraşe ale ţării în

«colhozuri urbane» s-a desfăşurat în paralel cu un amplu program de sistematizare în lumea satului. În 1973, acest program a fost iniţiat în judeţele din apropierea Capitalei (Ilfov şi Călăraşi) şi extins apoi la nivelul întregii ţări”:[29]

> Sistematizarea ariilor rurale a fost motivată de dimensiunile reduse ale localităţilor existente, pierderile de teren agricol, extinderea gospodăriilor de-a lungul drumurilor, o concentrare de investiţii în unităţi cu mai bune perspective economice. Aceasta în condiţiile în care satul mic reprezenta dimensiunea normală pentru ţărănimea română. Casa unei familii şi comunitatea rurală restrânsă sunt cele două modele esenţiale ale individualismului ţăranilor. Sistematizarea rurală prevedea reamplasarea gospodăriilor din satele mici şi risipite, considerate ca fiind lipsite de perspective de dezvoltare. [...] Primăria, şcoala, unitatea medicală, magazinele şi cinematograful urmau să fie plasate în centrul satului. Loturile din jurul caselor nu trebuiau să depăşească 200-250 m^2. [...] În septembrie 1985 se prevedea că reconstrucţia satelor, adică transformarea lor în aşezări cu profil agro-industrial şi eficientizarea agriculturii socialiste prin câştigarea de teren agricol, trebuia încheiată în următorii 15 ani. Cifrele publicate în martie şi iunie 1988 vizau dispariţia a circa 900 de comune, din totalul de 2705, şi o reducere a numărului satelor de la 13.123 la maximum 5.000-6.000. În acest fel 7.000-8.000 de aşezări rurale dispăreau de pe harta României, iar cele care rămâneau trebuiau demolate şi reconstruite în proporţie de 50-55%.[30]

Revenind la regimul politic, merită subliniat că faţă de guvernul Petru Groza (în totalitate comunist dar cu sprijinul unei disidenţe liberale conduse de Gh. Tătărescu), „singurul partid politic care s-a putut constitui într-o opoziţie viabilă la eforturile de comunizare a ţării a fost PNŢ. Celelalte două partide istorice, PNL şi PSDR, au fost neutralizate de existenţa unor disidenţe. În plus, PSDR a cochetat cu politica «frontistă» a PCR şi a determinat căderea primului guvern Sănătescu la 18 octombrie 1944). [...] în toată această perioadă, la vârful partidului comunist exista o dualitate a puterii, o competiţie între linia «moscovită» (A. Pauker, V. Luca, E. Bodnăraş) şi cea «locală» (Gh. Gheorghiu-Dej, Lucreţiu Pătrăşcanu), care se va menţine până în mai 1952. Numeric, PCR creşte de la 1.000 de membri (1944) la 1.000.000 în 1948;”[31]

> Conflictul Stalin-Tito (1948) a determinat o radicalizare a controlului sovietic asupra regimurilor comuniste est-europene. Acesta a fost un prilej excelent pentru grupările rivale din partid

de a-şi impune supremaţia. Lucreţiu Pătrăşcanu a fost arestat în 1948, apoi condamnat şi executat în 1954, iar grupul Pauker-Luca-Georgescu a fost eliminat din partid în 1952. [...] După 1953, destalinizarea practicată de Hruşciov a fost principalul pericol pentru stabilitatea regimului Dej: «V-aţi obişnuit să trăiţi sub aripa caldă a Armatei sovietice, dacă n-ar fi Armata sovietică nici trei zile nu v-ar răbda poporul.» (Viaceslav Molotov, într-o discuţie cu Gh. Gheorghiu-Dej în 1954). [...] Retragerea trupelor sovietice din România în 1958 a permis spectaculoasa reorientare internă şi externă a regimului Dej după 1960. Intenţiile sovieticilor de a transforma CAER într-un organism economic supranaţional şi accentuarea schismei dintre URSS şi China au determinat Bucureştiul să se distanţeze de Moscova. Acţiunile politice concrete au culminat cu Declaraţia din aprilie 1964, prin care partidul îşi rezerva dreptul de a edifica socialismul în conformitate cu realităţile naţionale. Pe plan economic şi diplomatic are loc o spectaculoasă revenire în relaţiile cu Occidentul, iar pe plan intern liberalizarea regimului culminează cu desovietizarea culturii şi cu eliberarea deţinuţilor politici (1962-1964). Cu toate acestea, deşi în 1965 Dej era în conflict cu Moscova în privinţa autonomiei, structurile interne peste care domnea nu se deosebeau în chip esenţial de cele sovietice; reformismul dejist era extrem de limitat.[32]

După moartea lui Gh. Gheorghiu-Dej (destul de suspectă fiind agravarea bolii de care suferea într-un timp foarte scurt) „succesiunea fusese asigurată de grupul Maurer, Ceauşescu, Bodnăraş, Stoica şi Apostol, continuatorii liniei naţionale promovate de Dej. Perioada 1965-1968 a fost una de consolidare a puterii pentru Ceauşescu, în detrimentul aliaţilor săi, prin promovarea unor noi cadre (Paul Niculescu-Mizil, Ilie Verdeţ, Manea Mănescu) în structurile de conducere a PCR şi prin acapararea de către N. Ceauşescu a unor funcţii importante în aparatul de stat (preşedinte al Consiliului de Stat). Constituţia din 1965 marca transformarea regimului din «popular» în «socialist». [...] Opoziţia lui Ceauşescu faţă de invazia sovietică în Cehoslovacia din august 1968 a dat legitimitatea necesară noului regim, a consolidat puterea lui Ceauşescu în raport cu ceilalţi competitori interni şi a accentuat cursul autonom al politicii externe româneşti. Datorită acestui moment, vreme de mai bine de un deceniu, Ceauşescu a devenit un interlocutor demn de încredere pentru preşedinţi ca Charles de Gaulle, Richard Nixon sau

Jimmy Carter, dar şi pentru organismele economice internaţionale, Banca Mondială şi FMI;”[33]

> După 1971, regimul Ceauşescu a întrerupt cursul liberalizării interne. Vizita în China şi mini-revoluţia culturală lansată în iulie au marcat acest moment. Socialismul dinastic era o realitate în martie 1974, când N. Ceauşescu a devenit primul preşedinte al Republicii. [...] Sistemul rotirii cadrelor, personalitatea elitelor conducătoare comuniste şi marginalizarea firavelor grupuri contestatare au consolidat această politică. [...] Minirevoluţia culturală după model chinez a avut însă efect invers, determinându-i pe mulţi dintre intelectualii străluciţi din România să emigreze sau să defecteze. Alţii, resemnaţi, s-au retras într-o emigraţie internă, refuzând să ia parte la paradele oficiale. Această etapă coincide cu apariţia, de altfel târzie, a disidenţei române (Paul Goma, Dorin Tudoran, Dinu C. Giurescu, Vlad Georgescu). Slăbiciunea ei a fost mai evidentă de la început, datorită lipsei unei minime solidarităţi a intelectualilor în jurul foarte puţinilor opozanţi adevăraţi. Expresia «disidenţa românească trăieşte la Paris şi se numeşte Paul Goma» (Michael Shafir) nu este o exagerare. La rândul ei, chiar şi mişcarea Goma (ianuarie-martie 1977), în ciuda faptului că a reunit circa 200 de semnături pe scrisoarea adresată Conferinţei pentru drepturile omului de la Belgrad, s-a dovedit a fi mai degrabă o trambulină pentru emigrare, o modalitate de a obţine «paşaportul Goma». După acest moment, de-a lungul anilor ’80, protestele intelectualilor (Mihai Botez, Mircea Dinescu) au fost mai ales individuale. Primele scrisori comune de protest, celebrele scrisori «ale celor şase» şi «ale celor 18», au fost difuzate la Radio Europa Liberă la sfârşitul lui 1989, în pragul colapsului regimului.[34]

Cât priveşte securitatea şi represiunea politică, după 1948 „represiunea a devenit şi mai violentă lovind, conform principiului stalinist al înteţirii luptei de clasă, fără discriminare şi din nevoia intimidării oricărui posibil oponent. Ţintele-cheie ale acestui program de represiune în masă erau: elita politică interbelică, intelectualii, preoţii şi ţărănimea. Teroarea a fost folosită şi ca mijloc de control al Societăţii şi ca instrument fundamental în perpetuarea sistemului;”[35]

> Între 1949 şi 1953, un număr imposibil de stabilit de deţinuţi politici, multe zeci de mii în orice caz, după unele surse peste 91.000 de persoane în perioada 1950-1964, au trudit până la exterminare pe şantierul canalului Dunăre – Marea Neagră sau în «celebrele» închisori Sighet, Gherla, Râmnicu Sărat sau Malmaison. [...] Represiunea, care în această perioadă a îmbrăcat poate formele cele mai violente din întreaga Europă de

Est, s-a îndulcit întrucâtva după moartea lui Stalin; între 1956-1959 însă, de frica exemplului unguresc şi polonez, ea a lovit din nou, mai ales intelectualitatea şi studenţimea. Nu se poate stabili desigur nici măcar cu aproximaţie numărul persoanelor arestate între 1944 şi 1964, când s-a renunţat la închisorile politice. Potrivit istoricului Vlad Georgescu, trebuie să fi fost însă de cel puţin jumătate de milion. Dacă adăugăm la această cifră şi pe aşa-zişii chiaburi (fruntaşi ai satelor, peste 80.000 arestaţi), titoiştii şi existenţa detaşamentelor militarizate de muncă în care erau trimişi tinerii cu origine nesănătoasă, cifra victimelor represiunii trebuie să fi fost mult mai mare. Această eficientă teroare explică în bună parte neputinţa organizării unei rezistenţe active, deşi grupuri izolate de partizani au continuat să acţioneze în munţi până în anul 1956. [...] Închisorile politice au început să se deschidă în 1962 (fiind eliberaţi conform cifrelor oficiale 4.650 de deţinuţi). [...] După 1964, regimul închisorilor şi exterminarea fizică au fost înlocuite de metode mai subtile de supraveghere a societăţii în ansamblu: o puternică reţea de informatori şi încurajarea delaţiunii, ascultarea convorbirilor telefonice, domiciliul obligatoriu sau dosarul personal. Frica paraliza acum toate segmentele sociale şi, în lipsa unei opoziţii puternice la politica regimului, Securitatea putea preveni eficient orice încercare de a contesta politica partidului.[36]

După unii autori de marcă, socialismul totalitar a eşuat mai ales datorită politicii adoptate faţă de ţărănime, clasa socială cu cea mai mare pondere în totalul populaţiei. Dacă industrializarea s-a făcut în spiritul totalei fidelităţi faţă de modelul stalinist, colectivizarea s-a realizat în general după acelaşi model sovietic şi cu metodele de forţă cunoscute:

În primăvara anului 1962 s-a anunţat încheierea colectivizării agriculturii. Rezultatele – chiar dacă nu au căpătat proporţiile dezastruoase din URSS – au fost tot atât de nefaste. Ţăranul considera gospodăria agricolă colectivă cu totul străină de interesele sale şi îşi concentra toate eforturile asupra lotului individual ce-i fusese lăsat, ceea ce explică ponderea însemnată obţinută de producţia acestor loturi în aprovizionarea oraşelor. Unul din factorii decisivi ai prăbuşirii socialismului a fost ignorarea doctrinei lui N.I. Buharin potrivit căreia edificarea socialismului reclamă o ţărănime bogată întrucât:

a) ea reprezintă o piaţă pentru produsele industriei autohtone, necompetitive pe piaţa externă;
b) asigură aprovizionarea cu produse agroalimentare a oraşelor;
c) bogată fiind, ea poate plăti impozite ridicate, ce pot fi utilizate pentru finanţarea industrializării.

Incultura politică şi frica de a părăsi «experienţa» sovietică au făcut ca liderii politici de la Bucureşti să acţioneze sub obsesia tezei lui Lenin că mica producţie de mărfuri naşte «zi de zi, ceas de ceas şi în proporţie de masă» capitalism. Chiar dacă mai târziu în 1982, Nicolae Ceauşescu va spune că partidul nu trebuie să se teamă dacă ţăranul se îmbogăţeşte, în realitate, de-a lungul întregului regim comunist s-a urmărit limitarea posibilităţilor de iniţiativă economică a ţăranului, condamnat să rămână prizonierul nerentabilului sistem colhoznic.[37]

Atitudinea ostilă faţă de intelectualitate (văzută ca o pătură socială neproductivă dar potenţial primejdioasă) reiese cel mai clar din faptul că partidul comuniştilor nu era format din intelectuali (cei pe care îi avea erau folosiţi drept decor pentru imaginea partidului): „I.Gh. Maurer refuzase să preia el funcţia de prim-secretar (la moartea lui Gh. Gheorghiu-Dej în urma unui cancer – 19 martie 1965), invocând, pe bună dreptate, că un intelectual nu avea putinţa să se menţină în fruntea unui partid «muncitoresc» (de fapt, cu o tradiţie antiintelectuală).”[38] Acesta l-a propulsat în vârful piramidei (în locul său) pe Nicolae Ceauşescu.

Iniţial, multă lume a crezut în schimbarea regimului lui Dej, că noul lider are orizonturi mai largi: „Ceauşescu a cerut restituirea tezaurului dus la Moscova în 1916-1917. [...] În anul următor, Ceauşescu a pus în discuţie însăşi structura militară a Pactului de la Varşovia. [...] Tot această politică externă – dinamică şi imaginativă – este asociată pe plan intern cu un «nou curs», care asigură lui Ceauşescu popularitate, Deşi handicapat de o vorbire deficitară (se lansează zvonul că defectul său este rezultatul bătăii primite în închisoare), noul lider este primit şi privit cu bunăvoinţă. El se arată dispus să asculte – ceea ce este foarte mult pentru un dictator comunist -, se întâlneşte cu grupuri reprezentative ale elitei cultural-ştiinţifice, se arată receptiv la înnoire. Ceauşescu manifestă preocupare pentru ameliorarea condiţiilor materiale de existenţă, vrea şi industrializare, şi bunăstare. Semnul cel mai grăitor al «noului curs» îl constituie plenara CC din 22-25 aprilie 1968, considerată, pe bună dreptate, de Dumitru Popescu drept «momentul maxim al procesului destalinizării în România, vârful său. Securitatea e pusă la stâlpul infamiei!» [...] Plenara a reabilitat - una din «specialităţile»

regimurilor comuniste – pe Lucreţiu Pătrăşcanu, pe alţi comunişti care fuseseră loviţi în timpul lui Gheorghiu-Dej, ca şi pe cei condamnaţi şi executaţi în URSS, din ordinul lui Stalin, în anii «Marii Terori». Reabilitările au fost şi mijlocul prin care Ceauşescu l-a înlăturat pe rivalul său cel mai primejdios, Alexandru Drăghici, denunţat ca responsabil, între altele, de ancheta împotriva lotului Pătrăşcanu. [...] Din sectorul ideologiei a fost scos stalinistul Leonte Răutu, sfera sa de competenţă fiind încredinţată unor oameni autentic cultivaţi şi imaginativi ca Dumitru Popescu, redactorul-şef al «Scânteii», şi Ion Iliescu."[39]

Protestul lui Ceauşescu faţă de intervenţia brutală a unor ţări membre ale Pactului de la Varşovia (URSS, Polonia, Bulgaria şi Ungaria), l-a ridicat în ochii Occidentului. Moscova nu a intervenit şi în România deşi s-a pregătit să o facă, datorită unei înţelegeri cu SUA sau pentru a nu forţa nota şi a-şi crea o imagine prea negativă pe plan internaţional: „SUA au înţeles că, fără a fi interesate vital de România, vor suferi o gravă pierdere de prestigiu dacă a doua ţară din Est va fi victima politicii de forţă a Kremlinului. [...] De a doua zi, Moscova a dezminţit, pe canale diplomatice, că ar avea intenţia să invadeze România. [...] Este de netăgăduit că Nicolae Ceauşescu a luat în considerare posibilitatea unei confruntări armate (dar gestul său a fost calificat prea îndrăzneţ, dacă nu nechibzuit de către alţi lideri comunişti)."[40]

Politica lui Ceauşescu s-a schimbat simţitor „din iulie 1971, o dată cu lansarea «tezelor din iulie», când a început aşa-numita «minirevoluţie culturală», adică îndreptarea României spre modelul chinez (în China era în plină desfăşurare «revoluţie culturală» lansată de preşedintele Mao) şi spre cel nord-coreean. [...] Se ştie din alte surse că apropierii româno-chineze, ilustrată de vizita lui Ceauşescu în China, Moscova i-a răspuns prin concentrări de trupe şi manevre în sudul URSS şi prin critici la adresa României apărute în presa ţărilor-satelit. [...] Vizita în China a coincis cu ascensiunea politică a lui Jiang Qing, soţia lui Mao, care, în haosul creat de «revoluţia culturală», şi-a croit cu abilitate drum spre vârful puterii. Cuplul Ceauşescu se voia o replică a cuplului Mao:"[41]

Pe măsură ce politica proprie a României – deci, distanţată de a Moscovei – aducea un prestigiu sporit preşedintelui ei, Ceauşescu începea să renunţe la liberalizarea care, în anii 1965-1968, îi adusese o atât de largă adeziune. «Destinderea internă», asociată cu atât de ferma condamnare a invaziei în Cehoslovacia, adusese regimului sprijinul unor intelectuali, trecuţi prin închisori, ca Alexandru Ivasiuc şi Paul Goma, înscrişi în PCR în timpul crizei cehoslovace. Stagnarea intervenită în liberalizarea internă poate fi explicată prin evenimentele anului 1968, în înţelesul că lui Nicolae Ceauşescu i-a fost teamă de reacţia sovietică în cazul acordării unei prea largi libertăţi de expresie, în raport cu tiparele regimului comunist. Nu este, de asemenea, exclus ca Nicolae Ceauşescu să-şi fi dat seama că, menţinând acest curs, mai devreme sau mai târziu, aveau să apară grupuri sau personalităţi care să depăşească limitele liberalizării fixate de conducere (aşa cum în Cehoslovacia fusese «Manifestul celor 2.000 de cuvinte»). O astfel de situaţie ar fi fost pentru el de două ori mai primejdioasă: l-ar fi arătat în ochii Moscovei ca un lider incapabil să controleze situaţia din ţară, iar în interior ar fi apărut ca fiind în urma altor forţe sau personalităţi, mai «avansate» pe calea liberalizării.[42]

Se poate vorbi de «epoca Nicolae Ceauşescu» încă din anul 1965 dar ea „îşi conturează de fapt fizionomia după 1971, stând sub semnul febrilităţii. Atât în politica internă cât şi în cea externă, totul se face sub directa îndrumare a secretarului general, într-un climat de încordare la care, pe măsură ce regimul întâmpină dificultăţi, se adaugă teama executanţilor că vor atrage mânia conducătorului. Iniţiativa subalternilor se diminuează până la dispariţie. Toţi aşteaptă «indicaţiile preţioase» ale lui Ceauşescu, singurul act de curaj fiind falsificarea realităţii, printr-o gamă variată de tertipuri. [...] După exemplul lui Mao, Elena Ceauşescu urcă rapid în ierarhia de partid (propusă de fiecare dată de Emil Bodnăraş!) şi, deşi postul de stat cel mai înalt este prim-viceprim-ministru, «cabinetul doi» se află la egalitate cu cel dintâi. Dacă la Sparta erau doi regi, în România a existat (de la un moment dat) o «monarhie comunistă» bicefală. Setea de putere a Elenei Ceauşescu a fost egalată doar de grosolănia ei, care-i şochează până şi pe membrii Cepex-ului. Elena Ceauşescu a făcut lui Nicolae Ceauşescu un rău mai mare decât toţi opozanţii la un loc: a proiectat asupra lui ostilitatea, apoi

ura îndreptată asupra ei şi l-a discreditat, creându-i imaginea unui bărbat subordonat soţiei sale;”[43]

> Cuvântările secretarului general (Ceauşescu) s-au substituit marxismului şi au oferit răspunsuri simple, în formule atât de repetate, încât începutul unei structuri lăsa să se întrevadă sfârşitul. [...] Citarea lui a devenit un ritual, în ultimii ani ai regimului, orice cuvântare sau lucrare trebuind să includă un «citat» din secretarul general. Poate că în nici o ţară comunistă fenomenul denumit de Christian Rakovski «degenerare birocratică a socialismului» nu a căpătat forme atât de groteşti ca în România. [...] Monarh fără coroană – dar cu sceptru (ceea ce i-a atras felicitările lui Salvador Dali) -, Ceauşescu ştia că orice aparat birocratic tinde să se autonomizeze, şi de aici până la aspiraţia de putere mai mare drumul este scurt. Pentru a împiedica pe «seniorii» de partid să se emancipeze, Ceauşescu a introdus principiul «rotării cadrelor», care, în limbaj popular, însemna a nu permite nimănui să «prindă rădăcini» în funcţia deţinută. [...] Ceauşescu a modificat statutul PCR, introducând ca atribuţie a Congresului alegerea secretarului general, care, în loc de a mai fi al Comitetului Central era al partidului. Practic, el devenise singura persoană inamovibilă.[44]

În timpul dictaturii lui Ceauşescu, „România ilustrează anecdota celor şase paradoxuri ale socialismului: nu există şomaj, dar nimeni nu lucrează; nimeni nu lucrează, dar planul se depăşeşte; planul se depăşeşte, dar magazinele sunt goale; magazinele sunt goale, dar toţi au frigiderele pline; toţi au frigiderele pline, dar toţi sunt nemulţumiţi; toţi sunt nemulţumiţi, dar, la alegeri, guvernul obţine 99,99 % din voturi;”[45]

> Progresele procesului de industrializare a atras spre oraşe un flux de populaţie ţărănească. S-a petrecut şi în România un fenomen întâlnit în URSS în anii ’20-’30: în partidul comunist membrii cu origine rurală i-au întrecut numeric pe cei cu origine urbană. Între aceşti ţărani veniţi la oraş, se aflau mulţi care, scăpând de arşiţa câmpului, nu voiau să cunoască rigorile fabricii. Partidul oferea o cale neaşteptată de sustragere de la munca fizică şi, în acelaşi timp, de promovare socială: aceea de activist. «Rolul conducător» al partidului îi conferea poziţia de îndrumător şi supraveghetor al celorlalţi, de la întreprindere până la un sector al vieţii sociale. Aceşti ţărani, care suplineau incultura cu viclenia, confundată cu inteligenţa, nu puteau avea – deşi pretindeau altora să aibă - «nivel ideologic». Marxismul nefiind chiar la îndemâna oricui, Stalin l-a simplificat până la schematizare (patru trăsături ale dialecticii, trei ale

materialismului filosofic marxist!), oferind o «summa marxistă» accesibilă comunistului de rând.[46]

Despre raportul dintre stat şi cetăţeni, Eugen Barbu scria în 1978 (în revista «Săptămâna») „ cu evidentă referire la Ceauşescu şi politica sa: «Oratoria deasă şi fără fond duce la un scepticism în mase, aproape automat. Mulţimile nu se hrănesc cu vorbe, ci cu salarii îndestulătoare şi un bun trai care nu trebuie să devină neapărat opulenţă, adică cu respectarea cerinţelor elementare, care să asigure o viaţă cât de cât onorabilă. A agita mereu lozinci şi promisiuni de prosperitate şi a lăsa cetăţeanul numai să spere este cea mai mare imprudenţă a politicianului care crede că mulţimea este un animal fără creier. Dispreţul pentru bunul-simţ general popular a surpat mulţi regi, şi asta am învăţat-o din istorie. Celebra legătură de fân pusă în faţa măgarului care duce samarul, în speranţa că o va atinge vreodată, într-un viitor imprecis, pachetul de hrană, ţine cât poate să ţină. Măgarul mai are însă un obicei prost: dă îndărăt.» [...] «Datul îndărăt» din textul lui Eugen Barbu (despre Caragiale) s-a manifestat printr-o ostilitate surdă, dar din ce în ce mai puternică, la nivel popular, şi prin încercări de închegare a unor comploturi menite să-l răstoarne pe Ceauşescu. În stadiul actual al informaţiei, cel care pare a fi acţionat cel mai stăruitor în această direcţie a fost generalul Nicolae Militaru.”[47]

Pe plan internaţional, încă înainte de prăbuşirea dictaturii în 1989, era acreditată ideea că succesorul său va fi probabil Ion Iliescu: „După o ascensiune spectaculoasă, Ion Iliescu şi-a frânt, practic, cariera în 1971, la declanşarea minirevoluţiei culturale, fiind considerat de Ceauşescu insuficient de intransigent în afirmarea ideologiei partidului. În evident declin, el a ajuns, în cele din urmă, directorul Editurii Tehnice, fiind considerat, pe plan internaţional, ca succesorul cel mai probabil al lui Ceauşescu (şcolit la Moscova), dacă şi în România s-ar fi impus orientarea reformistă inaugurată în URSS de M.S. Gorbaciov, după desemnarea sa ca secretar general al PCUS (1985);”[48]

În România, la eşalonul de vârf al PCR nu existau nici un fel de reformatori. În rândul membrilor de partid din vechea

gardă, nemulţumirea faţă de autoritarismul lui Ceauşescu era puternică, dar nu se manifesta deschis din cauza fricii de Securitate. În noul context creat de reformele gorbacioviste şi de schimbările din celelalte ţări socialiste, şase comunişti care deţinuseră în trecut funcţii importante – Gheorghe Apostol, Alexandru Bârlădeanu, Constantin Pârvulescu, Corneliu Mănescu, Silviu Brucan şi Grigore Răceanu – au adresat în martie 1989 o scrisoare lui Ceauşescu («Scrisoarea celor şase»), în care după ce făceau un rechizitoriu la adresa regimului său de dictatură, cereau:

1) renunţarea la planul de sistematizare a satelor;
2) restaurarea garanţiilor constituţionale privind drepturile omului;
3) oprirea «exportului de alimente care ameninţa existenţa biologică a naţiunii».[49]

Sintetizând cele spuse până acum, trebuie remarcat că: „în anii ’60 a avut loc o diversificare a opţiunilor, în limitele regimului socialist totalitar, alături de conduceri foarte obediente (ca cele din Bulgaria şi R.D. Germană), manifestându-se tendinţe centrifuge faţă de Uniunea Sovietică. Pe această linie se înscriu Declaraţia din aprilie 1964 adoptată de PMR şi acţiunile PC din Cehoslovacia de a instaura un «socialism cu faţă umană» (după expresia lui Alexander Dubcek) în 1968. În timp ce acţiunea românească a avut un anumit succes, «primăvara de la Praga» a fost înăbuşită de trupele Tratatului de la Varşovia (mai puţin ale României, care a condamnat această intervenţie, şi Iugoslavia, Albania). Anii ’70-’80 s-au caracterizat prin accentuarea factorului naţional, internaţionalismul proletar fiind înlocuit cu «patriotismul socialist». În esenţă, regimul şi-a păstrat caracterul socialist totalitar, dar cu unele accente naţionaliste. Evoluţiile au fost contradictorii în Uniunea Sovietică, după înlăturarea lui Hruşciov (1964), a urmat o lungă perioadă de stagnare, în «era Brejnev»; apoi din 1985 s-a instaurat o acţiune de reformare a sistemului socialist totalitar (politica de «glasnosti» şi «perestroika») iniţiată de Gorbaciov. Asemenea evoluţii s-au manifestat şi în celelalte state mai ales în Ungaria şi Polonia. O situaţie «atipică» a cunoscut România, care, sub conducerea lui Nicolae Ceauşescu, după o perioadă reformatoare (1962-1971), s-a plasat pe poziţii tot mai rigide şi mai conservatoare;[50]

Regimul Ceauşescu, atât de abhorat de populaţie în 1989, s-a născut din convergenţa a trei factori: modelul stalinist al socialismului, voinţa liderului şi, oricât ar părea de surprinzător, concursul activ sau pasiv al populaţiei; activ prin pătura de nomenclaturişti şi pasiv prin acceptarea obedientă, resemnată a formelor şi dispoziţiilor cele mai aberante ale regimului. Când o putere nu întâlneşte nici o stavilă, nici o rezistenţă, ea are tendinţa de a invada şi alte sectoare decât cele controlate în chip obişnuit de către stat şi de a deveni şi mai apăsătoare. Această pasivitate nu se poate explica prin frică, pentru că reprimarea opozanţilor a rămas până la sfârşit moderată. Chiar în noiembrie 1989, când regimul simţea tot mai mult ameninţarea, gesturile de opoziţie nu atrag arestarea: un subofiţer din Timişoara care refuză să voteze în organizaţia de bază realegerea lui Ceauşescu ca secretar general al Congresului al XIV-lea al PCR este mutat din garnizoană. [...] Ana Blandiana va lansa o formulă explicativă: «popor vegetal» (în spiritul lui Emil Cioran); unii sunt indignaţi, alţii încuviinţează, jenaţi.[51]

Rămânând ferm pe poziţia sa, „ostilitatea faţă de Gorbaciov a lui Ceauşescu s-a manifestat dincolo de orice obligaţii protocolare, în timpul vizitei liderului sovietic în România, în mai 1987. [...] Pe scurt, a avut loc o înfruntare asupra tuturor problemelor de interes vital. [...] Avertismentul dat de Gorbaciov lui Honecker, cu prilejul vizitei la Berlin, când se celebra a 40-a aniversare a RDG: «Istoria nu iartă pe cei care i se opun», era valabil şi pentru liderul de la Bucureşti, prezent şi el la festivităţile din 6-7 octombrie 1989. [...] «Cei doi lideri, Ceauşescu şi Honecker (din RDG) s-au distins printr-o fidelitate absolută faţă de dogma marxistă, care a devenit pentru ei nu numai un instrument de menţinere a propriei puteri, ci şi un surogat de religie, prin care doreau să-şi mântuiască supuşii». (publicistul William Totok);”[52]

În realitate, Ceauşescu, chiar când a anunţat schimbări, a dat de fiecare dată înapoi, când a fost vorba să se treacă la înfăptuirea lor. Un bun exemplu îl oferă declaraţiile sale din 1989: «Nu trebuie să ne fie frică dacă ţăranul se îmbogăţeşte» - sunând, probabil, fără să o ştie, buharinist! -, dar fără a fi urmate de nici o măsură care să încurajeze iniţiativa ţărănească de a spori producţia-marfă, ceea ce ar fi avut consecinţe atât de benefice. [...] Ceauşescu nu intenţiona să urmeze «sfaturile» lui Gorbaciov de a se alătura şi el curentului novator al perestroikăi. Refuzul liderului român era determinat de două motivaţii:

a) refuzul de a reintegra ceea ce i se părea a fi o nouă «disciplină de bloc», îmbrăcată, acum, în veşmântul mai

atrăgător al «reînnoirii» socialiste (deşi partidele comuniste se bucurau acum de autonomie şi puteau promova politici proprii);

b) viziunea conservatoare-dogmatică, adversară schimbărilor structurale. Este caracteristic, din perspectiva celei de-a doua motivaţii, reactualizarea de către Ceauşescu a conceptului, aproape «uitat», în documentele de partid şi cuvântările sale, a «luptei de clasă». La întâlnirea liderilor Pactului de la Varşovia (Bucureşti, 7-8 iulie 1989), el a declarat (!): «Cât timp există clase antagoniste, lupta de clasă rămâne o lege fundamentală a dezvoltării societăţii».[53]

S-a vorbit de atâtea ori despre români care au fugit din România sau plecaţi în exil (personalităţi dezavuate). Chiar din rândurile Securităţii (vast aparat militarizat) au dezertat foarte mulţi (cazul generalului Pacepa este doar vârful acestor «trădări»). Toate acestea au fost posibile datorită unei deschideri faţă de Occident: „la conferinţa pentru securitate şi cooperare europeană de la Helsinki (1975), încheiată printr-un Acord final, care consacră *statu-quo*-ul politic şi teritorial al continentului, ţările occidentale au stăruit pentru discutarea unui aşa-numit «coş al treilea» după problemele politice şi economice -, cuprinzând drepturile omului. URSS, preocupată să-şi vadă definitiv recunoscută hegemonia în Europa de Est, se văzuse nevoită să facă această concesie Occidentului, hotărâtă însă să nu o respecte. Înscrierea drepturilor omului – în primul rând libera circulaţie, dreptul fiecăruia de a părăsi şi a se întoarce în ţara de origine - într-un act oficial, semnat de şefii de stat şi publicat în presă (aşadar cunoscut de toţi), oferea un temei legal, lesne de invocat de toţi cei loviţi sau nemulţumiţi de regimul comunist (totalitar)”.[54]

Motto:

„ Fragilitatea comunismului constă în faptul că este cimentat prin minciună şi de aceea dorinţa de adevăr are efecte distrugătoare asupra lui”. [1]

Dan-Ioan Dascălu

4. Prăbuşirea socialismului totalitar

Anul 1989 a înregistrat pretutindeni schimbări importante. A fost anul de graţie al Revoluţiei române (16-25 decembrie 1989). Artizanul incontestabil al căderii comunismului sau mai precis al socialismului totalitar (la scară planetară chiar) a fost liderul sovietic, aflat în inima acestui sistem. Dacă V.I. Lenin a pus bazele acestui regim politic (de teroare şi forţă), Mihail Gorbaciov a fost cel care va rămâne în istorie omul responsabil de destrămarea Uniunii Sovietice şi prăbuşirea acestui sistem falimentar. Nu mai contează acum dacă «greşeala» lui de a reforma politica partidului comunist a fost intenţionată sau fără intenţie. Evenimentul s-a consumat iar motivele sale sunt destul de clar exprimate:

> Încă înainte de lansarea SDI («Iniţiativa de Apărare Strategică» a SUA), economia şi societatea sovietică dădeau semne de criză (oboseală): scăderea speranţei de viaţă cu patru ani în anii ´70 pentru bărbaţi, şi creşterea mortalităţii infantile făceau ca experţii să considere, în 1987, că, «măsurată după sănătatea poporului ei, Uniunea Sovietică nu mai este o naţiune dezvoltată». În domeniul economic, însuşi criteriul formulat de Lenin - «orice orânduire învinge dacă asigură o productivitate a muncii superioară celeilalte orânduiri» punea în evidenţă falimentul socialismului, incapabil să asigure o productivitate a muncii superioară capitalismului. Pentru a ieşi din criză, M.S. Gorbaciov a promovat o politică de reforme (*perestroika* – restructurare) destinată să elimine acele structuri ale sistemului, considerate a fi răspunzătoare de blocajele existente. Noul secretar general a înţeles, pe măsură ce perestroika prindea viaţă, că ea reclamă o altă metodă de înfăptuire decât «revoluţiile de sus», înfăptuite de Petru I şi Stalin şi a hotărât să recurgă la «transparenţă» (*glasnost*) ca mijloc de a-şi asigura o largă adeziune populară, cu atât mai necesară cu cât perestroika se lovea de rezistenţa unei însemnate părţi a nomenclaturii, prizonieră a conservatorismului (mai ales din Duma de Stat).[2]

Greşeala fatală şi „imensa eroare politică a lui Ceauşescu este de a nu fi înţeles că, după 1985, adică după înscăunarea lui Gorbaciov şi lansarea perestroikăi, Occidentul, în cap cu SUA, dorea alinierea tuturor ţărilor-satelit la politica de reformă a Kremlinului. [...] Liderului român nu-i venea, pur şi simplu, să creadă – pentru că nu înţelegea schimbările survenite pe plan internaţional – că Washingtonul şi-a întors faţa de la el şi că retorica lui despre politica de independenţă nu mai avea nici un ecou la Casa Albă (în fapt, războiul rece luase sfârşit). [...] Imaginea liderului român a fost întunecată de demolările din Bucureşti şi din ţară (la cele din Capitală s-a adăugat «sistematizarea satelor», percepută în Occident ca o tentativă de dislocare a minorităţii maghiare), de privaţiunile impuse populaţiei pentru a se lichida datoria externă şi de măsurile represive împotriva disidenţilor, între care profesoara Doina Cornea de la Cluj a căpătat o notorietate internaţională;”[3]

În nota adresată la 30 octombrie 1989 de raportorul pentru România al Centrului pentru drepturile omului de pe lângă Oficiul ONU din Geneva ministrului de externe al României figurau 131 de cazuri de violare a drepturilor omului în România (cele de care au avut cunoştinţă în mod direct), printre care şi măsurile represive împotriva opozanţilor politici (Gabriel Andreescu, Dumitru Iuga, Aurel Dragoş Munteanu, Petre Mihai Băcanu, Ana Blandiana, Liviu Cangeopol, Doina Cornea, Dan Petrescu, Andrei Pleşu etc, dar şi Constantin Pârvulescu şi autorii «scrisorii celor şase»).[4]

Un eveniment premergător căderii lui Ceauşescu a fost întâlnirea de la Malta (2-3 decembrie 1989), unde „s-a convenit că atât NATO cât şi Pactul de la Varşovia vor continua să fie cei doi poli ai securităţii europene. Ceea ce dorea Moscova era ca, în interesul *menţinerii sistemului socialist*, regimurile conservatoare anchilozate să fie înlocuite de regimuri reformatoare, «după chipul şi asemănarea» celui Gorbaciovist. [...] Potrivit informaţiilor lui Radu Portocală (din cartea sa: «România. Autopsia unei lovituri de stat»), de la hebdomadarul francez «Le Point», încă de la începutul lui 1989, KGB informase serviciile secrete francez şi italian că Nicolae Ceauşescu va fi răsturnat în cursul acelui an. [...] Potrivit lui Radu Portocală, la 24 noiembrie, în chiar ziua încheierii

Congresului al XIV-lea, «o sursă demnă de încredere din Europa de Est» încredinţează în particular şi sub pecetea secretului că «Sovieticii sunt acum decişi să se debaraseze de Ceauşescu» (acest ultim stâlp al stalinismului)”:[5]

> Liderii sovietici au înţeles că vechiul tip de socialism bazat pe constrângere şi centralizare excesivă nu mai funcţiona. Ca urmare, Gorbaciov, secretarul general al PCUS, anunţa reforme structurale sociale şi economice şi propunea descentralizarea şi reducerea controlului partidului asupra puterii politice şi a societăţii în general. În 1988, Mihail Gorbaciov a dezvoltat o nouă teorie privind relaţiile internaţionale, renunţând la pretenţiile URSS de a controla politic şi economic ţările din blocul comunist. Eforturile Moscovei fuseseră prea mari faţă de rezultate, iar starea internă a URSS nu mai îngăduia o astfel de politică externă. În plus, democratizarea internă presupunea şi una externă. Atitudinea «centrului» a determinat schimbări importante în ţările socialiste: în februarie 1989, comuniştii unguri au acceptat sistemul politic pluripartit, iar alegerile din Polonia din iunie 1989 au adus victoria partidelor necomuniste.[6]

Ceauşescu se aştepta mai mult sau mai puţin la o încercare de răsturnare a regimului de către marile puteri; ca drept dovadă, după izbucnirea revoltei de la Timişoara, în discursul său televizat, a acuzat «agenturile străine» ca fiind vinovate:

> Încă din martie 1989, postul de radio BBC a publicat o scrisoare deschisă semnată de şase foste personalităţi ale PCR care criticau politica regimului şi propuneau o democratizare în spiritul reformelor gorbacioviste. În aceeaşi lună, ziarul *Libération* a publicat un interviu cu poetul Mircea Dinescu, conţinând aprecieri asemănătoare. Replica lui Ceauşescu nu a întârziat. La Congresul al XIV-lea al PCR din noiembrie 1989, el a acuzat violent pretinsul complot al marilor puteri, URSS şi SUA, împotriva statelor mici. Totodată, a anunţat că România va continua construirea socialismului pe baza valorilor marxist-leniniste;[7]
>
> România, datorită politicii lui Ceauşescu şi exacerbării cultului personalităţii, regimul a cunoscut, după 1981, o dramatică involuţie, cu consecinţe extrem de negative asupra întregii societăţi. […] El a cunoscut importante mutaţii, care nu i-au afectat esenţa, sfârşind prin a da faliment în 1989.[8]

Pretextul şi scânteia care a declanşat Revoluţia română (la Timişoara) a fost decizia autorităţilor de a-l evacua silit pe pastorul maghiar Láslo Tökés din locuinţa sa (acest pastor reformat refuzase să dea curs deciziei

episcopului reformat de la Oradea de a fi transferat în altă parohie): „Revoluţia anticomunistă a început la Timişoara pe 16 decembrie 1989. Protestul câtorva sute de credincioşi reformaţi împotriva evacuării pastorului reformat Láslo Tökés din locuinţa sa s-a transformat într-un protest împotriva autorităţilor comuniste. Un lanţ viu s-a format în jurul Bisericii reformate, şi s-a cântat pentru prima dată după zeci de ani «Deşteaptă-te române!»", un cântec devenit ulterior imnul revoluţiei (şi imn de stat). S-a strigat «Jos Ceauşescu!» şi «Jos comunismul!». În noaptea de 16-17 decembrie, coloane de manifestanţi s-au îndreptat către sediul PCR apărat de trupele de ordine. Oamenii au aruncat cu pietre, dintr-o librărie au fost scoase şi arse «operele» lui Ceauşescu. Autorităţile au ripostat cu gaze lacrimogene şi jeturi de apă, operând totodată arestări. Cu toate acestea, pe 17 decembrie pastorul Tökés a fost bătut până la sânge de agenţii securităţii şi trimis ulterior la Zalău pentru a fi anchetat;"[9]

> Este evident că românii, care nu se mişcaseră când s-au demolat biserici ca mănăstirea Văcăreşti sau Sf. Vineri din Bucureşti, nu s-au ridicat pentru a-l proteja pe un pastor ... ungur, fie el şi disident. Întocmai cum în «Răscoala» lui Liviu Rebreanu incidentul declanşator al răscoalei ţăranilor de pe moşia boierului Miron Iuga îl constituise palma dată de şoferul latifundiarului unui copil din sat care sărise în faţa automobilului, gata de a fi călcat, tot astfel evacuarea lui Láslo Tökés a fost scânteia care, în atmosfera supraîncărcată de nemulţumire, a declanşat explozia.[10]

În acea zi de 17 decembrie 1989, „au avut loc mai multe manifestaţii pe străzile Timişoarei oprite de focul în plin al armatei, care primise ordin de la Bucureşti (ordinul lui Ceauşescu – mărturie fiind chiar teleconferinţa din 17 decembrie 1989) să se tragă. Au fost 122 de morţi (cifra oficială nefiind oferită publicităţii). La ordinul Elenei Ceauşescu, 40 de cadavre au fost transportate la Bucureşti şi incinerate pentru a nu fi identificate. Mişcările de stradă au continuat şi în zilele următoare, iar pe 20 decembrie Timişoara a fost proclamat oraş liber, în urma unei nopţi în care aproximativ 100.000 de manifestanţi au scandat în Piaţa Operei: «Noi suntem poporul», «Armata e cu noi!», «Nu vă fie frică, Ceauşescu pică!», «Azi în Timişoara, mâine-n toată ţara!»;"[11]

> Ceauşescu şi-a imaginat tulburările de la Timişoara (comitetul de partid a fost atacat şi devastat) ca o reeditare a celor din 15 noiembrie 1987 de la Braşov. Pentru a nu dramatiza situaţia, a hotărât să efectueze vizita de mult programată în Iran, lăsând conducerea ţării în seama Elenei Ceauşescu şi a lui Manea Mănescu. Încercările de a reprima revolta timişoreană s-au dovedit infructuoase. Sentimentul că trebuie mers până la capăt, că nu mai există întoarcere, pusese stăpânire pe toţi. Represiunea – arestări, morţi şi răniţi (familii distruse), ca urmare a deschiderii focului de către armată şi securitate – nu mai speria mulţimea. Un sentiment de solidaritate şi de forţă unea pe cei hotărâţi să răstoarne acum un conducător detestat. [...] Primul-ministru Constantin Dăscălescu, trimis de Ceauşescu la Timişoara, nu a putut decât să constate neputinţa organelor şi forţelor locale de a zăgăzui potopul. [...] Din noaptea de 17-18 decembrie agenţiile de presă străine, îndeosebi cele ungare şi iugoslave, au început să transmită relatări despre evenimentele de la Timişoara, cifrând la mii de morţi victimele represiunii. «Măcelul» de la Timişoara, astfel cum era prezentat de radiourile şi televiziunile străine, receptate în România, a jucat un rol hotărâtor în «demonizarea» imaginii lui Ceauşescu şi în crearea curentului de revoltă în rândurile populaţiei din întreaga ţară.[12]

Merită subliniat de asemenea că „replica lui Ceauşescu a fost total inadecvată”.[13] La întoarcerea din vizita efectuată în Iran (fără să fie conştient de amploarea revoltei şi contextul acesteia) „Ceauşescu a făcut trei greşeli considerate fatale pentru regimul pe care-l reprezenta: în ziua de 20 decembrie s-a adresat populaţiei la radio şi televiziune, aruncând vina pentru evenimentele de la Timişoara asupra unor «huligani» şi «fascişti» instigaţi de «cercurile reacţionare imperialiste [...] şi agenturile străine de spionaj din diferite ţări». Pe 21 decembrie a convocat un miting de sprijin pentru regim, la care au participat zeci de mii de persoane (de pe platforma industrială din Bucureşti). Telespectatorii au putut urmări crisparea de pe faţa dictatorului la auzul huiduielilor şi fluierăturilor, dar transmisiunea TV a fost oprită pentru câteva clipe. Mulţimea din Piaţa Palatului striga «Timişoara, Timişoara!», «Jos Ceauşescu!», «Nu suntem huligani!». Mii de demonstranţi, în majoritate tineri, au ieşit apoi pe stradă, iar în Piaţa Universităţii au îngenuncheat pentru victimele de la Timişoara. Unităţile armatei şi ale Securităţii au încercuit zonele ocupate de demonstranţi şi

au deschis focul împotriva lor. S-a tras împotriva mulţimii până noaptea târziu şi mulţi manifestanţi şi-au pierdut viaţa sau au fost răniţi. Pe 22 decembrie, Nicolae Ceauşescu, împreună cu principalii săi colaboratori, a apărut în balconul sediului CC al PCR (astăzi Senatul României), încercând să vorbească demonstranţilor. Aceştia i-au întâmpinat cu huiduieli, forţând uşile de la intrare. Soţii Ceauşescu au fugit cu un elicopter de pe acoperişul clădirii:”[14]

> A doua zi (21 decembrie) a organizat un miting la Bucureşti, în faţa sediului CC, crezând că va putea reedita performanţa din 21 august 1968 (când a condamnat invadarea Cehoslovaciei). […] Mitingul, încheiat într-o stare de confuzie, a dezvăluit tuturor că Nicolae Ceauşescu scăpase situaţia de sub control. În centrul Capitalei, grupuri formate spontan manifestau împotriva lui. În cursul după-amiezii, în Piaţa Universităţii rândurile nemulţumiţilor au sporit considerabil; au apărut baricade. Încercările armatei şi securităţii de a împrăştia pe manifestanţi s-a lovit de hotărârea lor de a ţine piept forţelor de represiune. În cursul nopţii, ca urmare a intervenţiei blindatelor, piaţa a fost golită. A doua zi (22 decembrie 1989), mulţimea a blocat străzile din jurul CC-ului. Ceauşescu s-a aflat în faţa alternativei de a ordona o baie de sânge sau a ceda. Sinuciderea ministrului Apărării, generalul Vasile Milea, a sporit deruta dictatorului, care s-a lăsat convins de generalul Victor Atanase Stănculescu (pe care hotărâse din după-amiaza zilei precedente să-l numească ministrul Apărării, chemându-l în acest scop de la Timişoara) să părăsească sediul CC cu un elicopter. Fuga cuplului prezidenţial a marcat sfârşitul regimului Ceauşescu (şi totalitarismului socialist).[15]

Mergând mai departe pe firul evenimentelor, „Nicolae Ceauşescu şi Elena Ceauşescu au fost capturaţi la Târgovişte şi duşi sub arest la o unitate militară din oraş. […] La televiziune s-a anunţat, într-o atmosferă emoţionantă, căderea regimului Ceauşescu: «Peste 10 minute vom da un apel către populaţie. Să nu uităm de Dumnezeu. Dictatorul a fugit. Armata e cu noi, poporul e cu noi. Ministerul de Interne să ordone reîntoarcerea în cazărmi. Am învins!» (Mircea Dinescu, discurs la TVR, 22 decembrie 1989, în jurul orelor 13:00); pe străzile oraşelor din toată ţara s-au declanşat marşuri spontane (solidare). […] Televiziunea Română, devenită «liberă», anunţa preluarea puterii de către un nou organism politic, Frontul Salvării Naţionale (denumire parcă inspirată de alt front

comunist din 1944-1945), al cărui scop era instaurarea democraţiei. Din Consiliul de Conducere făceau parte, printre alţii: Doina Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Láslo Tökés, Ion Iliescu, Petre Roman, Silviu Brucan, Ion Caramitru, Sergiu Nicolaescu. (din care doar câţiva cu experienţă politică: Iliescu, Roman, Silviu Brucan). Revoluţia română din 1989 a fost transmisă în direct la televiziunea naţională, însă evenimentele au fost preluate şi de marile canale internaţionale. Acest lucru a conferit României în lume imaginea unui popor care luptă împotriva tiraniei (deci cu un prestigiu sporit). În aceleaşi condiţii însă, deoarece o parte a informaţiilor prezentate în direct nu erau verificate la timp, deseori s-a produs haos în luarea deciziilor, mai ales a celor militare;”[16]

> Rapiditatea căderii dictaturii a declanşat entuziasmul mulţimii: «Ole, ole, ole – Ceauşescu, nu mai e!», răsuna pretutindeni. La televiziune a început un adevărat asalt, de astă dată pentru a apărea pe micul ecran. Un poet, Mircea Dinescu, şi un actor, Ion Caramitru, au vestit căderea dictaturii. Apoi studioul 4 a fost invadat de «revoluţionari», foşti demnitari comunişti (cândva), personalităţi ale vieţii culturale, feţe bisericeşti etc. Puterea era la îndemâna oricui şi oricine dintre cei aflaţi în stradă era îndreptăţit să o reclame. [...] De la prânz, în timp ce rapida ascensiune a vorbitorilor de la Televiziune părea să corecteze zicala «Românul e născut poet» în «Românul e născut orator», un grup alcătuit din Ion Iliescu, Silviu Brucan, Dumitru Mazilu, Petre Roman şi generalul Nicolae Militaru începea să facă acte de autoritate. S-a constituit un Front al Salvării Naţionale, al cărui conducător a devenit Ion Iliescu.[17]

În acele zile copleşitoare, „Bucureştiul avea aspectul unui oraş în stare de război: tancuri, camioane militare traversau în viteză Capitala; la intersecţii s-au format baraje pentru controlul autovehiculelor; în Piaţa Universităţii se auzeau continuu rafale de arme automate. În Piaţa Palatului se trăgea puternic, ţinta părând a fi sediul CC al PCR. Focul armelor a declanşat un incendiu devastator care a cuprins Biblioteca Centrală Universitară, distrugând fondul de carte şi o mare parte a clădirii. În ajunul Crăciunului, pentru prima oară după aproape cincizeci de ani, radioul şi televiziunea au transmis colinde (tradiţionale). Din 22 decembrie a fost declanşată «psihoza teroriştilor». Deşi ulterior nimeni nu i-a putut identifica (au dispărut pur şi simplu!), aceştia au devenit cei mai periculoşi inamici ai

revoluţiei. Lor li s-au atribuit calităţi neobişnuite: forţă fizică, arme performante şi aparate sofisticate de ascultare sau inducere în eroare a inamicului. S-a declanşat o adevărată vânătoare de terorişti şi oricine, civil sau militar, putea fi suspectat. În ziua de Crăciun televiziunea a transmis o ştire extraordinară pentru români: Nicolae şi Elena Ceauşescu au fost judecaţi şi condamnaţi la moarte şi la confiscarea averii. Sentinţa a rămas definitivă şi a fost executată imediat. Ceea ce părea de neînchipuit cu doar câteva zile înainte, era realitate: în noaptea de Crăciun (ce moment ales!) românii au putut vedea (după ore de aşteptare datorită unor probleme cu caseta video!) la televizor procesul soţilor Ceauşescu. Capetele de acuzare au fost: genocid (peste 60.000 de victime); acţiuni armate împotriva poporului român şi a puterii de stat; încercarea de a fugi din ţară pe baza unor fonduri de peste un miliard de dolari aflaţi în bănci în străinătate. Executarea dictatorilor a adus uşurarea, entuziasmul şi speranţa populaţiei. Acesta era sfârşitul unui regim politic decapitat chiar de cei pe care pretindea că-i reprezintă. Libertatea era obţinută cu sânge; rămânea doar ca învingătorii să fie demni de sacrificiul făcut;”[18]

> O dată cu căderea serii (pe 22 decembrie1989) au început să se răspândească zvonurile despre iminente atacuri ale «teroriştilor». [...] Au urmat trei zile ale celui mai straniu război din istoria României. Armata, în multe locuri, înconjurată de mulţimea chemată isteric la Televiziune să apere instituţiile împotriva «teroriştilor» (nimeni nu se întreba cum ar fi putut nişte civili, fie şi înarmaţi – dar de unde şi cu ce? – să lupte mai bine decât militarii), a purtat «lupte» cu «forţe ostile revoluţiei», rămase însă până la capăt invizibile. [...] Sub motiv că atacurile «teroriştilor» erau motivate de dorinţa lor de a-i elibera pe cei doi Ceauşeşti, arestaţi încă din după-amiaza zilei de 22 decembrie şi deţinuţi într-o cazarmă din Târgovişte, nucleul din jurul lui Ion Iliescu a decis execuţia cuplului acum răsturnat. Pentru a da o aparenţă de legalitate, s-a organizat în pripă un proces, dovedit a fi ultimul proces de tip stalinist în Europa de Est, şi care, la difuzarea sa în străinătate, a provocat un val de proteste, contribuind masiv la discreditarea ţării. Cei doi avocaţi au fost, pentru a relua formula unui comentator străin, «odioşi prin ridicol», unul (Nicolae Teodorescu) spunând: «le-am făcut noi onoarea, venind de la Bucureşti să le acordăm apărarea», celălalt (Constantin Lucescu) cerând preşedintelui tribunalului să nu-l mai lase pe acuzat să vorbească («dacă îi mai daţi

cuvântul în continuare, considerăm că este jignire adresată poporului român şi actului de justiţie românească»!). S-ar putea – este aşadar, o ipoteză – ca preşedintele tribunalului, înaintat imediat la gradul de general, Gică Popa, să se fi sinucis când şi-a dat seama, mai târziu, că prezidase în fapt un linşaj juridic. Dacă ipoteza este corectă, Gică Popa a fost singurul om de onoare (precum generalul Ion Antonescu, scos ţap ispăşitor de comunişti) dintre cei aflaţi la Târgovişte pentru a organiza procesul şi execuţia cuplului Ceauşescu (25 decembrie 1989).[19]

Le putem da crezare autorilor (istoricilor şi nu numai), care în mod obiectiv au analizat evenimentele din decembrie: „O comisie parlamentară şi numeroşi ziarişti, analişti şi istorici au încercat fără succes să lămurească evenimentele. [...] Ipoteze şi scenarii s-au revărsat în paginile publicaţiilor sau pe micile ecrane. Nici astăzi [...], nu poate fi formulat un răspuns cert. Un fapt tulburător şi unic în istoria militară universală s-a petrecut atunci în România: în lupta dintre armată şi «terorişti», partea înfrântă - «teroriştii» - nu a lăsat pe «câmpul de bătălie» nici un mort, nici un rănit şi nici un prizonier. Acest fapt neobişnuit îndreptăţeşte ipoteza – certitudine nu poate exista fără o fundamentare documentară – că, în realitate, «teroriştii» au fost un grup restrâns de diversionişti. Acţiunile lor, amplificate de anunţurile şi apelurile isterice de la Televiziune, au creat un climat de adevărată teroare (o psihoză până la urmă) în rândurile populaţiei stăpânită, în cea mai mare parte a ei de gândul de a supravieţui în faţa acestor forţe malefice care atacau, ucideau, otrăveau apa etc;”[20]

Astfel de zvonuri au circulat în toată ţara. Războiul psihologic şi războiul electronic au fost desfăşurate cu o siguranţă care indică prezenţa experţilor. Eficacitatea lor a fost sporită de nepregătirea armatei (foarte multe din victimele acelor zile – inclusiv militari – au fost oameni împuşcaţi de militari, care se credeau atacaţi) şi de spaima populaţiei. Diversioniştii au tras numai cât era necesar pentru a crea climatul de teroare. La cele câteva focuri ale diversioniştilor, militarii au răspuns cu mii de gloanţe, creând astfel impresia (mai ales când s-au asociat şi incendiile, ca acelea de la Biblioteca Centrală Universitară şi Palatul regal) a unui adevărat război. Acţiunile diversioniştilor nu pot fi explicate – evident, ipotetic, în absenţa probelor decisive – decât ca având funcţia să împiedice crearea altor centre de putere, în afara nucleului instalat la conducerea FSN. Revoltei populare împotriva

regimului Ceauşescu i-a urmat o lovitură de stat, în pregătirea căreia URSS a avut un rol de seamă – aceasta este imaginea ipotetică desprinsă din stadiul actual al cercetării.[21] [...] Majoritatea morţilor şi răniţilor (944 şi respectiv 2214) provine din perioada de după căderea lui Ceauşescu.[22]

Părerile sunt împărţite şi astăzi în privinţa caracterizării Revoluţiei noastre din decembrie 1989. Unii cred că a fost o revoluţie autentică şi spontană a poporului român. Alţii, dimpotrivă cred că a fost o lovitură de stat (planificată şi executată magistral). Iar alţii – ceva mai puţin numeroşi – cred că a fost o revoluţie care apoi a fost confiscată şi folosită pentru propriile interese. Înclin să dau dreptate acestora din urmă. Rămâne întrebarea persistentă totuşi: «Cine a tras în noi? Cine sunt criminalii?» E cazul chiar să ne întrebăm dacă avem o democraţie adevărată, cu partide autentice:

Apusul leninismului a coincis cu redescoperirea valorilor libertăţii, civismului, responsabilităţii şi demnităţii într-un proiect de revitalizare a societăţii civile, odată cu experimentarea unei forme non-machiavelice de politică, numită deseori «antipolitică». Din mai multe puncte de vedere, revoluţiile din 1989 au reiterat proiectul iniţial al Iluminismului prin faptul că au repudiat orice formă de absolutism mintal sau instituţional şi au apelat la o abordare non-ideologică şi non-manipulativă a individului. Dar s-a realizat pluralismul politic? În locul unor partide autentice, vedem figuri charismatice sau pseudo-charismatice migrând de la o grupare la alta, manifestând puţin interes pentru definirea opţiunilor ideologice.[23]

Acuzându-se reciproc „dar folosind cam aceleaşi mijloace, fascismul şi comunismul au încercat să impună societăţii un singur discurs, o singură soluţie. Din acest punct de vedere, deşi s-au născut în Europa, fascismul şi comunismul s-au dovedit a fi, în substanţa lor, profund antieuropene. Căci Europa înseamnă, dincolo de geografie, un anumit mod de a gândi, raţional, fără dispreţul oriental al istoriei. N-ar trebui, aşadar, să ne hrănim cu iluzia că noi nu ne-am clintit din Europa, deoarece, geografic, n-am încetat nici o clipă să fim europeni. Oare, în ultima jumătate de veac, nu s-a schimbat nimic în psihologia noastră, în mentalităţile noastre”?[24]

Adevărul e că atât fascismul, cât şi comunismul au urât o componentă esenţială a specificului european, şi anume spiritul critic. În locul spiritului critic, fascismul şi comunismul au aşezat

un fanatism doctrinar, mai aproape de fundamentalismul care face ravagii prin alte părţi de pe glob, decât de obiceiul european de a sta la egală distanţă de istorie şi de Dumnezeu. Apoi, spiritul european pleacă de la individ, de la omul în carne şi oase, dispreţuit şi de ideologia fascistă şi de ideologia comunistă în numele unui «om nou» abstract. Libertatea, pentru un autentic european, este imposibilă fără libertatea individului, după cum fericirea, ca aspiraţie, nu este nici ea de conceput fără fericirea concretă, posibilă. Or, în ce optică am fost crescuţi noi? Am fost învăţaţi că individul este un simplu şurub într-un sistem economic şi ni s-a repetat patruzeci şi cinci de ani că sistemul are întotdeauna dreptate contra individului; în consecinţă, individul trebuie să fie disciplinat şi să i se supună, fără să crâcnească, la tot ce spun «interpreţii maselor». Utilizarea demagogică a unor noţiuni ca «mase», «clasă» etc. împotriva omului în carne şi oase, avertizat mereu că «poporul nostru vrea», «poporul nostru respinge», «poporul nostru e hotărât» etc, a devenit una din armele preferate ale puterii comuniste pentru a-şi impune voinţa. Întoarcerea în Europa presupune ieşirea din inerţiile mentalităţii colectiviste, ostile individului, ruperea cu tendinţa, binecunoscută, spre uniformitate, spre monotonie, spre disciplină gregară.[25]

Comunismul în viziunea filosofului român Petre Ţuţea apare într-o formă mai concisă dar şi mai plastică: „Ca să constaţi că e incapabil comunismul de guvernare, nu trebuie să ai doctoratul în ştiinţe sociale. [...] Comuniştii au vrut să ne facă fericiţi cu forţa: bă, să fiţi fericiţi, că vă ia mama dracului! Adică să mănânci bine, să dormi bine şi la loc comanda! [...] A te opune comunismului înseamnă a apăra puritatea Codului Penal. Comuniştii nu trebuie trataţi ca infractori politici. Ei trebuie trataţi ca infractori de drept comun. [...] Comunismul este un cancer social. Unde se instaurează, rămâne pustiu;”[26]

Or, comuniştii nu sunt totalitari. După ce mă orientez? După *Manifestul comunist*, care e evanghelia lor, evanghelia roşie. Acolo se spune că idealul lor este o societate fără stat, fără clase, concepută ca o asociere liberă de indivizi. E incendiul anarhiei finale sfârşitul *Manifestului*, cum zice Kautsky. Comuniştii sunt anarhişti la finalitate. [...] Dar eu – ce-i în gură şi-n căpuşă. Nu mă dau înapoi. Nu pot să mint.

Social-democraţia e laptele bătut al comunismului. Ştiţi ce vor social-democraţii? Să facă şi bine, dacă se poate, dar să nu facă ceea ce trebuie. Social-democraţia e anticamera comunismului. Numai că, dacă prin social-democraţie s-a intrat în comunism, nu se poate ieşi din comunism tot pe-acolo. E ca o uşă care se poate deschide numai dintr-o parte. Social-

democraţii n-au forţă activă de luptă. Păi n-au guvernat Germania social-democraţii?[27]

Prăbuşirea comunismului –ca regim totalitar-poate fi explicată prin faptul că teroarea şi minciunea „de stat"nu puteau să dureze la nesfârşit. Adevărul nu putea fi ascuns şi camuflat sub o falsă imagine prea multă vreme. Pe măsură ce tot mai mulţi oameni au conştientizat ipocrizia sistemului şi a ideologiei dar şi defectele majore ale acestora, credibilitatea comunismului s-a redus simţitor:

Fragilitatea comunismului constă în faptul că este cimentat prin minciună şi de aceea dorinţa de adevăr are efecte distrugătoare asupra lui. Lupta împotriva comunismului este lupta pentru reconstruirea normalităţii democratice, pentru eliberarea de sub dominaţia totalitară a unui spaţiu social cât mai larg.

Un alt disident polonez celebru, Adam Michnick, eseist politic, fost membru în conducerea „Solidarităţii", vede în lupta împotriva minciunii şi în reconstrucţia societăţii civile obiectivele centrale ale luptei împotriva comunismului.

Lupta împotriva comunismului nu putea fi lupta pentru puterea politică pur şi simplu, ci lupta pentru refacerea legăturilor sociale, pentru întemeierea unor instituţii publice independente de stat sau chiar împotriva lui, dar, mai ales, lupta pentru adevăr.[28]

În opinia mea, religia ortodoxă şi cea catolică au contribuit la demascarea şi prăbuşirea comunismului. Nu întâmplător, poate Revoluţia din decembrie 1989 a avut ca punct de plecare evacuarea pastorului Láslo Tökés (de religie catolică neoprotestantă):

Se pare că adversarul cel mai greu de controlat de către regimurile totalitare a fost biserica catolică[…]. Dacă fascismul şi nazismul s-au mulţumit cu o marginalizare şi o neutralitate a bisericii, regimurile comuniste au dus un război ,mult mai dur cu aceasta, cu metode mai brutale şi cu consecinţe mult mai grave pentru biserică.[…] Acest război, dus de regimurile comuniste împotriva bisericii şi al religiei, nu a fost niciodată pe deplin câştigat. [29]

Atât în cazul fascismului, al nazismului cât şi al comunismului, biserica a fost privită ca o piedică serioasă în ceea ce priveşte eforturile de instaurare a dominaţiei totale asupra societăţii civile, dar un obstacol care nu poate fi înlăturat cu uşurinţă. Este vorba, în primul rând, de o incompatibilitate ideologică[…]. Cu atât mai evidentă este contradicţia dintre ideologia oficială şi religie în cazul comunismului, declarat materialist, ateu, decis să înlăture din mintea oamenilor

„opiumul pentru popor”, cum erau considerate credinţele religioase. [30]

În viziunea sociologului Dan Ioan Dascălu, personalitatea totalitară a omului aflat într-o societate închisă (totalitară) sau a individului obligat „să se conformeze unui sistem normativ unic, emanat de la deţinătorii puterii politice” trebuie privită „mai degrabă ca un produs al totalitarismului decât ca pe o premisă a lui”:

Aderăm la ideea că regimurile politice pot fi situate pe o scală având la o extremă democraţia şi la cealaltă totalitarismul.[31]

Considerăm , deci, că totalitarismul este un regim politic în care deţinătorii puterii, sub pretextul schimbării radicale a societăţii în conformitate cu un proiect ideologic, îşi impun dominaţia totală asupra vieţii sociale [...]. Pe de altă parte, totalitarismul înseamnă o pătrundere a politicului în toate domeniile vieţii sociale.[32]

Manipularea informaţiei, folosirea minciunii în scopuri politice, dezinformarea ca şi cenzura,nu sunt invenţii ale totalitarismelor[...]. Ceea ce aduce nou totalitarismul este tendinţa de a impune dominaţia totală a puterii politice asupra întregului proces de comunicare socială, de a controla orice informaţie, care circulă la nivelul societăţii şi orice canal prin care aceasta este transmisă, de a politiza şi ideologiza orice mesaj, orice comunicare, de a impune un limbaj unificator şi nivelator, «limba de lemn».[33]

Minciuna, utilizată continuu în discursul puterii totalitare, difuzată larg prin toate mijloacele de care aceasta dispune, devine, treptat, o modalitate de a comunica. O foloseşte şi puterea dar şi supuşii ei, pentru a se apăra. Cei care nu cred minciuna totalitară trebuie să se comporte ca şi cum ar crede-o şi să mintă, la rândul lor, spunând ceea ce puterea vrea să audă. „Minciuna permanentă devine, întocmai ca şi trădarea, unica formă neprimejdioasă de existenţă”.[34]

Despre educaţia în cadrul totalitarismului, acelaşi autor remarca pe bună dreptate caracterul ei profund unilateral:

Supunerea este, cu siguranţă, o trăsătură a personalităţii totalitare şi tot atât de sigur este că regimurile respective fac eforturi să o impună ca atare, atât prin teroare şi ameninţarea terorii, cât şi prin „educarea” membrilor societăţii. Oamenii învaţă şi sunt învăţaţi să se supună în contextul regimului totalitar. [35]

Pentru a scoate în evidenţă caracterul deformator al educaţiei totalitare au fost utilizaţi termenii de *dresaj* şi *îndoctrinare*. S-a arătat că, pentru a forma „oameni noi”,

regimurile totalitare înlocuiesc educaţia cu dresajul, prin «situarea proceselor formative – de fapt de-formative – doar pe fundamentul biologic şi cel psihologic elementar: reflexe necondiţionate şi condiţionate» (L.Antonesei). Se ajunge în felul acesta la un dresaj general permanent. Îndoctrinarea reprezintă «un gen aparte de învăţare, dar o învăţare cu un caracter tendenţios şi parţial, ajungând să încorseteze şi să atrofieze gândirea, în loc să o dezvolte şi s-o elibereze».[36]

Putem aprecia că „fascismul şi comunismul aparţin acestui tip de sistem politic (totalitar) care, pentru prima dată în istorie, cumulează cinci monopoluri: ideologia, poliţia, armata, mass-media, economia, într-un stat care tinde să se confunde cu partidul unic. Această situaţie determină o cvasi-dispariţie a societăţii civile. Chiar dacă ideologiile sunt diferite, chiar opuse prin conţinutul lor, metodele utilizate de regimurile totalitare de stânga sau de dreapta sunt aceleaşi." [37]

Trebuie subliniate şi opiniile lui Hannah Arendt potrivit cărora „o diferenţă fundamentală între dictaturile moderne şi toate celelalte tiranii ale trecutului o constituie faptul că teroarea nu mai e folosită ca mijloc de exterminare şi intimidare a oponenţilor, ci ca un instument de a guverna masele populare, care sunt cu totul şi cu totul ascultătoare.Teroarea, aşa cum o cunoaştem astăzi, loveşte fără nici o provocare preliminară, iar victimele ei sunt inocente chiar din punctul de vedere al persecutorului.[...] Practica aplicată de ruşi, pe de altă parte, e încă şi mai «avansată» decât cea germană, într-o anumită privinţă; arbitrariul terorii nu mai este nici măcar limitat de diferenţierile rasiale, câtă vreme vechile criterii de clasă au fost de mult înlăturate. Astfel că oricine, în Rusia, poate deveni dintr-o dată victima terorii poliţiei;"[38]

Doar în visul lui Marx, al unei societăţi fără clase, care, în cuvintele lui Joyce, urma să trezească omenirea din coşmarul istoriei, mai apare o ultimă, deşi utopică, urmă a conceptului acesta (de progres) din secolul al XVIII-lea .Omul de afaceri cu vederi imperialiste, pe care stelele îl tulburau pentru că nu le putea anexa, a înţeles că puterea organizată în numele şi de dragul puterii avea să producă şi mai multă putere.Când acumularea capitalului şi-a atins limitele fireşti, naţionale, burghezia a înţeles că doar cu o ideologie care să afirme că «expansiunea este totul» şi cu un proces corespunzător de acumulare a puterii, ar fi posibil să se pună în mişcare, din

nou,vechiul motor.[...] În epoca imperialistă, o filozofie a puterii a devenit filozofia elitei, care a descoperit curând că setea de putere nu se poate potoli decât prin distrugere.[39]

Şi totuşi, nici Marx şi nici Hegel n-au presupus, ca fiinţe omeneşti în carne şi oase, ca şi partidele din anume ţări să fie idei întrupate;amândoi credeau în procesul istoriei în care ideile puteau fi concretizate doar în cadrul unei ...mişcări dialectice complicate.A fost nevoie ca vulgaritatea liderilor gloatei să descopere posibilităţile uriaşe ale unei asemenea întrupări în ce priveşte organizarea maselor. Aceşit oameni au început să le spună celor din gloată că fiecare putea deveni o întrupare ambulantă absolut importantă a unei forţe ideale, dacă aveau să se asocieze unei asemenea mişcări. Atunci, un asemenea individ n-ar mai fi avut nevoie să fie loial, sau generos, sau curajos, el avea să fie automat însăşi încarnarea Loialităţii, a Generozităţii, a Curajului[...]A fost nevoie de cruzimea lui Stalin pentru a introduce în lumea bolşevică acelaşi dispreţ faţă de poporul rus pe care naziştii îl arătaseră faţă de germani.[40]

Cum s-a ajuns la socialismul totalitar sau comunism, se poate deduce din aprecierile aceluiaşi autor, care preciza: „nu există nici o îndoială că Lenin a suferit cea mai gravă înfrângere a sa atunci când, la izbucnirea războiului civil, puterea supremă, pe care el plănuise iniţial să o concentreze în mâinile sovietelor, a trecut în cele ale birocraţiei partidului; dar nici chiar această dezvoltare, oricât a fost de tragică pentru evoluţia revoluţiei, nu ar fi dus în mod necesar la totalitarism. O dictatură a unui singur partid nu făcea dacât să mai adauge o singură clasă la stratificarea socială a ţării, care era deja în progres, această clasă fiind birocraţia, care, potrivit criticilor socialişti ai revoluţiei, «poseda statul ca pe proprietatea sa privată»(Marx);”[41]

În interpretarea totalitară, toate legile au devenit legi ale mişcării. Când naziştii vorbesc despre legea Naturii sau când bolşeviciii vorbesc despre legea Istoriei, nici natura şi nici istoria nu mai sunt sursă stabilizatoare de autoritate pentru acţiunile unor oameni muritori; ele sunt mişcări, în ele însele. Ca un curent subteran credinţei naziştilor în legile rasei, care erau expresia în om a legii naturale, se găseşte ideea lui Darwin despre om ca produs al unei evoluţii naturale care nu se opreşte în mod necesar la aspectul prezent al speciei umane tot aşa cum sub credinţa bolşevicilor în lupta de clasă ca expresie a legii istoriei se află concepţia lui Marx despre societate ca produs al unei gigantice mişcări istorice care aleargă potrivit propriei sale

legi a mişcării către sfârşitul timpurilor istorice, când se va aboli de la sine.[42]

Mişcările totalitare sunt posibile oriunde se găsesc mase care, dintr-un motiv sau altul, au căpătat gustul de organizare politică. Masele nu sunt menţinute laolaltă prin conştiinţa unui interes comun, şi ele sunt lipsite de acea logică specifică claselor, care se exprimă prin urmărirea unor obiective precise, limitate şi accesibile. Termenul de «mase» se aplică numai la acei oameni care, fie din cauza numărului lor, fie din cauza indiferenţei, fie dintr-o combinaţie a ambelor condiţii, nu se pot integra în vreo organizaţie fondată pe interesul comun, ori că e vorba de partide politice sau guverne municipale, de organizaţii profesionale sau sindicate. Potenţial, masele există în orice ţară şi formează majoritatea acelor numeroşi oameni neutri, indiferenţi din punct de vedere politic, care nu intră niciodată într-un partid şi care rareori votează.[43]

Pentru a argumenta mai bine motivele pentru care am scris această carte, printre care informarea corectă a cetăţeanului şi dorinţa de a impulsiona în oarecare măsură reconstrucţia societăţii civile, citez în acest sens:

Cele mai multe argumente împotriva celor care s-au dăruit în întregime lui Dumnezeu, lumea de astăzi le-ar aduce împotriva nebunilor pentru Hristos. De ce? Pentru simplul fapt că aceştia, prin viaţa lor, s-au transformat în critici vii faţă de toată mizeria, păcatul, toată minciuna şi toată făţărnicia celor care credeau că pot sluji la doi domni, şi lui Dumnezeu şi lui Mamona.

Lumea de astăzi este o lume foarte tolerantă faţă de aproape toate formele de manifestare a religiozităţii. Cu o singură excepţie: nu poate suferi glasul proorocesc al celor care îi cer să se îndrepte. Lumea de astăzi şi-a stabilit legile ei, legi în care păcatul este considerat mărgăritar preţios. Dacă cineva încearcă să combată păcatul, împotriva lui se ridică iubitorii de păcat. Un vechi proverb spune că nu e bine să vorbeşti despre sicriu în casa mortului. Tocmai asta fac nebunii pentru Hristos: vorbesc despre lucrurile care nu ne plac, despre lucrurile asupra cărora vrem să păstrăm tăcerea.[44]

În concluzie putem aprecia că „în materie de exploatare, incompetenţă şi proastă folosire a resurselor naţionale, regimul comunist (1946-1989) a fost cel mai rău pe care l-a cunoscut vreodată România. Dar există multe dovezi care sugerează că el a *intensificat* tipare deja existente ale comportamentului negativ în politică, introducând de asemenea altele noi."[45]

Prin urmare „eliberarea de comunism implică în prezent transformări politice şi sociale profunde. Acestea

sunt aproape la fel de *sistemice* ca acelea care au dus la înfiinţarea comunismului în România şi în vecinele ei est-europene."[46]

PARTEA a III-a

ÎN ZODIA COMUNISMULUI ŞI DUPĂ 1989?
(Simulacrul democraţiei)

Motto:

Puţină politică şi sociologie nu cred că strică nimănui. Influenţa lor în viaţa noastră este mult prea mare.

Autoru l

1. Redescoperirea valorilor democraţiei în România postdecembristă (Întoarcerea la normalitate compromisă parţial de dl. Ion Iliescu)

Încă de la începutul secolului trecut, reputatul psiholog francez Gustave Le Bon punea sub semnul întrebării anumite credinţe: „socialismul ameninţă să paralizeze marile surse de progres ale umanităţii, asfixiind iniţiativele individuale şi deschizând popoarelor perspectiva servituţii, mizeriei şi dictaturii. [...] Ziua în care o mare credinţă este sortită pieirii este aceea în care valoarea ei începe să fie discutată. [...] absurditatea filosofică a anumitor credinţe generale nu a fost niciodată un obstacol în calea triumfului lor. Ba chiar acest triumf nu pare posibil decât cu condiţia ca ele să includă vreo absurditate misterioasă. [...] Astăzi revendicările mulţimilor devin din ce în ce mai nete, tinzând să distrugă în întregime societatea actuală, aducând-o la starea comunismului primitiv care a fost starea normală a tuturor grupărilor umane înainte de zorii civilizaţiei. Limitarea orelor de muncă, exproprierea minelor, a căilor ferate, a uzinelor şi a pământului, repartizarea egală a produselor, eliminarea claselor suprapuse în favoarea claselor populare etc, acestea sunt revendicările. [...] Evidenta slăbiciune a credinţelor socialiste faţă de toate credinţele religioase ţine pur şi simplu de următorul fapt: idealul de fericire socialist trebuind să fie însă realizat pe pământ, goliciunea promisiunilor va apărea de la primele tentative de realizare

şi noua credinţă îşi va pierde în acelaşi timp orice prestigiu."[1]

Din fericire pentru noi, comunismul a început să fie contestat în ţările vecine şi apoi în România la finele anului de graţie 1989, an care va rămâne pentru multă vreme întipărit în amintire pentru milioane de români. A sunat ceasul istoriei şi noi am redescoperit gustul libertăţii. „Dumnezeu şi-a întors faţa către noi", declara un revoluţionar (Mircea Dinescu). Tăvălugul schimbărilor din ţările comuniste aflate sub influenţa fostei Uniuni Sovietice a trecut şi peste noi. Oare cine nu-şi aminteşte cu emoţie şi respect de febra acelor zile de iarnă de după 22 decembrie 1989 şi de martirii Revoluţiei? Odată ce s-a prăbuşit dictatura cea mai odioasă din această zonă a Europei, după atâţia ani de privaţiuni şi suferinţe, am asistat la cea mai teribilă descătuşare a poporului român însetat de dreptate şi libertate. Cineva spunea că: „acolo unde se sfârşeşte teama, începe democraţia". În sfârşit, românii au făcut din nou istorie şi cu un curaj demn de laudă, şi-au luat soarta în propriile lor mâini. Euforia acelor zile n-a fost decât preludiul unor evenimente tragice şi a fost umbrită de teroarea dezlănţuită de aşa-zişii „terorişti". O lume întreagă a putut vedea fragmente din Revoluţia noastră filmată în direct.

În confuzia şi entuziasmul general, puţini s-au gândit la posibile scenarii. Totul părea atât de spontan şi de simplu! În fapt, teroriştii n-au existat şi nici unul n-a fost prins viu. Aceştia n-ar fi avut nici un scop. N-avea sens o intervenţie în forţă din partea unor terorişti internaţionali, decât dacă ar fi fost angajaţi ca mercenari de către un alt stat sau din interiorul statului român. Doar nu există terorişti preocupaţi de soarta altor ţări pentru a se implica activ. S-au descoperit câteva locuri unde armele erau îndreptate asupra mulţimii şi puteau să tragă automat. Au existat lunetişti care au împuşcat demonstranţi numai în cap. Misterul lor însă nu a fost elucidat nici până astăzi de către guvernanţi. Cine a angajat aceşti mercenari şi le-a dat ordin să tragă, nu se ştie. Bănuim doar că ar putea fi trupele speciale ale fostei securităţi, specializate în luptă de gherilă urbană, angajate în luptă de securişti fanatici ai lui

Ceauşescu sau de ofiţeri securişti care au pactizat cu Ion Iliescu şi alţi activişti mai populari şi moderaţi. Poate că într-o zi adevărul va ieşi la lumină şi ne vom întreba nedumeriţi cum de a fost posibil aşa ceva. Chiar şi execuţia lui Ceauşescu împreună cu soţia în urma unui proces sumar, urmată de sinuciderea suspectă a judecătorului militar care a dat sentinţa este generatoare de suspiciuni. Poate că asta s-a dorit, nu pentru a calma „teroriştii”, ci pentru a nu ieşi la iveală anumite lucruri în urma unui proces public. Ceauşescu i-ar fi putut denunţa el însuşi pe cei care îl acuzau. Aceasta înseamnă că noua putere voia să se ştie pusă la adăpost, putând fi alcătuită din aceleaşi persoane din anturajul lui Ceauşescu care s-au folosit de el. La urma urmei fostul preşedinte îşi obţinuse privilegiile şi averile în mod ilegal, cu concursul unor oficialităţi. Iată de ce s-a evitat acest proces iar caseta video a apărut cu întârziere, fiind probabil puţin ajustată datorită unor afirmaţii care nu trebuiau să ajungă la urechile publicului. Poate că astfel se explică şi intervenţia acelor mercenari care au tras în populaţie: pentru a crea confuzie şi a constitui motivul ori pretextul pentru eliminarea mai rapidă a lui Ceauşescu.

Lucrurile n-au intrat dintr-o dată în normal. Nu cred că presa a fost lăsată în totalitate să-şi facă datoria, precum şi organele justiţiei, care ar fi trebuit să facă lumină în acest caz. Lucrurile s-au complicat apoi tot mai mult, fiind tot mai dificil de a se găsi dovezi şi de a se da explicaţii în acord cu realitatea. Vidul de putere a fost umplut la început de tineri curajoşi şi inimoşi, care au participat direct la demonstraţii , scăpând nevătămaţi din acele locuri. Alături de ei au ajuns şi oportunişti interesaţi de perspectivele care li se deschid. Aceştia din urmă au provocat conflicte şi intrigi în interiorul FSN-ului, s-au sprijinit unii pe alţii şi au reuşit treptat să-i elimine direct sau indirect pe ceilalţi, inclusiv pe liderii de opinie numiţi de presă disidenţi (precum Doina Cornea, Dumitru Mazilu, Ana Blandiana şi mulţi alţii). Cei mai mulţi au plecat de bunăvoie, dezgustaţi profund de ceea ce se întâmpla în politică. Idealurile Revoluţiei nu mai existau în mintea celor de la putere. Dintr-o revoluţie anticomunistă s-a ajuns la una îndreptată

împotriva lui Ceauşescu. Nu s-au schimbat prea multe lucruri. Ea a fost înfăptuită de poporul român dar apoi a fost confiscată de vechii nomenclaturişti şi oportunişti.

S-a acreditat ideea unei lovituri de stat organizată din afara ţării şi cu sprijin intern. Căderea lui Ceauşescu era iminentă oricum la sfârşitul lui 1989. Având în vedere mai multe aspecte, ideea aceasta a loviturii de stat prinde să ia contur. S-a observat deja că apariţia târzie a d-lui Ion Iliescu la televiziune a fost pregătită minuţios şi i s-a netezit calea spre a ajunge liderul principal de opinie. Şcoala politică îi era de folos. Fusese în vizorul securităţii şi supravegheat ori arestat la domiciliu (de ce nu în mod real, ca atâţia alţii?). Era «văzut» la Moscova, unde îşi făcuse studii suplimentare ca un potenţial nou preşedinte pentru România, ca lider reformator al comunismului, adept al politicii lui Mihail Gorbaciov. Nu a avut merite deosebite şi a fost propulsat de alţii, care ulterior desigur că au fost recompensaţi pentru sprijinul lor. De ce a fost ales tocmai el, care fusese secretar de partid la Iaşi? Chiar nu a avut nici un rival pe măsură? A câştigat detaşat alegerile din 1990 graţie imensei şi abilei propagande care i s-a făcut, precum şi promisiunilor făcute muncitorilor şi ţăranilor, categoriile sociale cele mai numeroase. În 1992 a câştigat din nou datorită faptului că şi-a onorat aceste promisiuni în mare parte, cum ar fi reducerea săptămânii de lucru la cinci zile, munca de opt ore, salarii mai mari, retrocedarea proprietăţilor funciare (L18 / 1991) etc. În felul acesta a asigurat perpetuarea comunismului obţinând pacea socială, sacrificând dezvoltarea economică a ţării şi înglodarea ei în datorii .

Sunt întrutotul de acord cu d-l Nicolae Manolescu, care remarca faptul că guvernanţii din timpul regimului «popular» al lui Iliescu au făcut o mare greşeală îndepărtând de la putere disidenţii, intelectualii marcanţi şi tinerii în general de la conducerea treburilor publice. Cât priveşte intelectualii şi disidenţii, e poate de înţeles dar de ce i-a îndepărtat pe tineri? Oare nu era normal ca tocmai aceştia să fie apreciaţi şi consultaţi pentru că au înfăptuit Revoluţia? N-aveau ei cea mai puternică motivaţie a schimbării şi a reformelor? N-aveau ei conştiinţă şi energie

de a înfăptui aceste schimbări într-o ţară al cărei viitor le aparţinea?

Când în România exista un puternic aparat represiv, Revoluţia nici n-ar fi fost posibilă fără aportul, elanul, curajul şi tenacitatea tinerilor. Era atunci firesc să fie chemaţi să promoveze schimbări în continuare, ca forţă socială, capabilă şi dinamică. Doar ştim că tineretul este promotor al progresului şi înnoirii societăţii, un adevărat motor al dezvoltării. Tinerii sunt cel mai greu de manipulat, deoarece cunosc mai rar compromisurile şi remarcă mult mai uşor prejudecăţile, minciuna, falsul, automatismele şi inerţia societăţii. În viziunea lor, utopia comunismului sau socialismului ştiinţific e total depăşită şi de domeniul trecutului.

A existat apoi acel fenomen social numit Piaţa Universităţii, care a reunit în stradă în mai-iunie 1990 sute şi mii de tineri, la care s-au adăugat şi unii profesori şi intelectuali. Aceşti tineri, în mare parte studenţi au sesizat neregulile din politică şi continuarea practicilor comuniste chiar şi în învăţământ. S-au agăţat cu disperare de idealurile Revoluţiei, care erau anticomuniste, pentru a-i păstra intact spiritul şi a determina schimbări majore în societate. Mineriada care a urmat a fost o soluţie extremă, politicienii de la putere temându-se cumplit pentru viitorul lor personal. Minerii au fost chemaţi şi ajutaţi să vină cât mai repede la Bucureşti. Imaginile prezentând studenţi agresaţi cu bâte de mineri (sau tineri ori intelectuali în vârstă) au făcut înconjurul lumii, diminuând considerabil simpatia câştigată de noi pe plan internaţional. Lucrurile din România au devenit evidente în exteriorul ţării. Principalii lideri ai studenţilor au fost bătuţi şi arestaţi, refuzându-li-se până şi dreptul de a avea opţiuni politice.

O întrebare firească este aceea: cu ce au greşit aceşti tineri? Pentru că s-au opus corupţiei din politică şi alegerilor nedemocratice? Pentru că n-au dorit să li se confişte Revoluţia de oameni care i-au deturnat idealurile, înlocuindu-le cu interesele personale şi de grup? Nu întâmplător împotriva tuturor disidenţilor (potenţiali conducători ai României) s-a declanşat atunci o vastă campanie de denigrare în presă şi în alte medii. S-a apelat

până şi la sprijinul SRI-ului de atunci. Vina care li s-a reproşat de putere era aceea că ar fi fost manipulaţi politic. Analizând faptele nu putea fi vorba de aşa ceva. Ei nu doreau decât să nu lase ţara pe mâna „criptocomuniştilor”, „neocomuniştilor” sau „comuniştilor cu faţă umană”. Şi-au dat seama că viitorul ţării şi implicit al lor e în mare pericol cu astfel de oameni la conducerea ţării. Pierdeam şansa de a ne redresa cu un sprijin maxim din străinătate. Imaginea României a fost astfel compromisă şi am rămas apoi undeva la periferia lumii.

În pofida obstacolelor şi greutăţilor mari, tânăra democraţie românească şi-a făcut simţită prezenţa. Unele lucruri au început să se mişte într-o direcţie bună. Democraţia n-a fost înţeleasă de unii decât ca un mijloc de a te afirma pe seama altora şi de a face aproape tot ce vrei prin orice mijloace. Vinovaţi sunt aceşti indivizi lipsiţi de scrupule. Vinovaţi sunt şi cei care au practicat dezinformarea sau n-au oferit informaţiile necesare. Democraţia nu este o vorbă goală în vânt. Sistemul democratic este cel care promovează oameni de valoare certă şi anumite valori ale sale. Democraţia mută accentul pe individ dar nu exclude autoritatea statului şi a legilor sale. Dacă în comunism, statul era atotputernic încât strivea individul sub povara îndatoririlor sale, pe care şi-l subordona ca pe un oarecare şurub dintr-un aparat imens, în democraţia autentică (capitalistă) statul are menirea să apere şi să garanteze tuturor drepturi egale. Cetăţeanul este aşezat astfel deasupra statului.

P.P. Negulescu are o viziune largă asupra democraţiei, afirmând că: „«la rădăcina ideii democratice» se găsesc «două instincte fundamentale» ale omului ca «fiinţă socială», adică nevoia de libertate şi nevoia de egalitate, şi că amândouă aceste instincte «tind, în mod imperios, să se satisfacă». [...] Democraţia a apărut astfel ca un produs spontan al evoluţiei sufleteşti a omenirii civilizate. Ca atare, ea nu poate să aibă, în sine, nimic rău. Din nefericire însă, regimul parlamentar, la care a recurs, ca formă de aplicare a principiului său fundamental, presupunea ca să poată funcţiona în chip mulţumitor, o sumă de condiţii ce nu se găseau realizate, la început, şi

sunt încă departe de a fi realizate pe deplin, în timpul de faţă. Cea dintâi din acele condiţii era ca popoarele când îşi aleg reprezentanţii în parlamentele chemate să regleze, prin legi, desfăşurarea vieţii lor, să ştie bine ce fac. Cine ar putea însă afirma că a fost sau că e totdeauna aşa?”[2]

Privind acum în urmă, realizăm că de fapt în 1989 a avut loc doar „debarcarea” lui Ceauşescu de la putere şi introducerea unui „comunism cu faţă umană”. S-au creat aparenţele unei societăţi democratice prin adoptarea Constituţiei în 1991 şi prin măsurile luate: pluripartidism, libertatea de exprimare, separaţia puterilor din stat şi altele. Analizându-le însă, constatăm că în realitate aceste măsuri nu erau aplicate în practică potrivit concepţiei acestora. Ele erau concepute într-un mod şi interpretate altfel sau blocate în practică. Pluripartidismul a condus la înfiinţarea a zeci şi zeci de partide, fărâmiţând opţiunile electoratului. Poate că era normal, caracteristic pentru începutul democraţiei însă situaţia durează de prea multă vreme. Libertatea de exprimare a fost acordată aproape fără limite (după atâţia ani de cenzură era parţial explicabil), permiţând specialiştilor în diversiune şi manipulare să influenţeze masele după dorinţele lor iar altora le prindea bine pentru exprimarea lor vulgară sau în exces. „Zona liberă de comunism” creată în Piaţa Universităţii de studenţii bucureşteni a apărut ca o reacţie firească de împotrivire la deturnarea idealurilor şi programelor revoluţionarilor. Timp de aproape două luni au făcut grevă dormind sub cerul liber, protestând împotriva celor corupţi ajunşi la putere, împotriva politicilor de denigrare şi epurare a disidenţilor şi tinerilor, precum şi măsurilor luate în viaţa socială şi economică. Stagnarea şi regresul în economie erau îngrijorătoare. Cum puteau ei să accepte să fie conduşi tot de comunişti, chiar şi reformatori ai acestuia? Spiritul profund anticomunist i-a atras şi pe mulţi intelectuali, care li s-au alăturat. Au cerut clarificarea evenimentelor din decembrie 1989 şi tragerea la răspundere a celor vinovaţi. Au cerut un proces al comunismului pentru a stabili vinovăţia celor care au înfometat poporul român şi l-au supus la privaţiuni severe,

care au arestat, au deportat şi au ucis sute de mii de români.

Puterea de atunci a recurs la judecarea câtorva persoane pentru a linişti spiritele şi masele. Majoritatea românilor s-au declarat mulţumiţi şi aşa, considerând că s-a făcut dreptate. Realitatea este că totul s-a făcut de mântuială, pentru „a arunca praf în ochi mulţimii”. Ministrul de atunci al apărării, Victor Babiuc îşi luase personal angajamentul că se va ocupa de această problemă. Nu numai că n-a făcut acest lucru dar tergiversând-o nu a lăsat nici pe alţii să o rezolve încât timpul a trecut şi a aşternut praf peste aceste dosare. Dovezile au devenit aproape imposibil de obţinut. Un asemenea proces era absolut necesar pentru a reda demnitatea poporului român, condamnând atât comunismul dar şi pe cei care l-au aplicat. Oamenii ar fi înţeles şi ar fi renunţat la mentalităţile comuniste, urmărind cu interes un proces public precum s-a făcut cu nazismul. Lumea civilizată ne-ar fi apreciat enorm gestul şi ar fi avut încredere în schimbările din România, întinzându-ne o mână de ajutor mult mai energică.

De ce n-am avut un asemenea proces cerut de intelectualii români? Pentru că mulţi şi-ar fi pierdut funcţiile şi credibilitatea publică, putând ajunge chiar în anonimat. Acest proces ar fi făcut curăţenie în rândul politicienilor, permiţând accesul la vechile dosare întocmite de securitate. Informatorii şi colaboratorii securităţii ar fi fost excluşi din viaţa politică. Societatea ar fi devenit transparentă şi cu adevărat democratică. Mi se pare relevantă afirmaţia fostului şef al SRI-ului, d-l Virgil Măgureanu care afirma la un moment dat că dacă ar prezenta lista cu toţi colaboratorii securităţii, mai bine de jumătate dintre politicieni s-ar regăsi pe ea. În acest caz, cum putem noi, românii, să promovăm schimbări reale cu oameni compromişi, de o moralitate îndoielnică? Dacă ar fi avut loc acest proces general al comunismului şi al liderilor comunişti care au abuzat excesiv de puterea lor, guvernanţii ar fi câştigat un mare credit moral şi suport din partea electoratului.

Din păcate, în iunie 1990, regimul lui Iliescu a mai făcut un pas greşit aducând minerii la Bucureşti în frunte

cu Miron Cozma. Aceştia au fost chemaţi, ajutaţi şi călăuziţi în capitala României. Acest exemplu de manipulare în masă era caracteristic unui regim comunist. Şi Ceauşescu procedase la fel aducând muncitorii din uzinele apropiate să-i asculte discursurile şi să-şi exprime adeziunea prin aclamaţii şi aplauze repetate. Nu trebuie să pierdem din vedere privilegiile şi subvenţiile acordate minerilor. Deci, minerii îi erau datori lui Iliescu şi au intervenit de câteva ori. Dovezi nu prea există dar logic aşa stau lucrurile. Puterea şi-a cerut scuze pentru excesul de zel al minerilor, care au devastat magazine, universităţi, sedii de partide şi au molestat sute de persoane.

Aceste evenimente regretabile n-au putut fi date uitării mai ales de cei care au fost în mijlocul lor. Piaţa Universităţii a rămas un simbol al unirii românilor de bună credinţă şi cu conştiinţă civică. Guvernanţii s-au străduit din răsputeri să împrăştie această opoziţie democratică şi să şteargă din amintirea acestei comuniuni a unor tineri în jurul unor revendicări legitime, abătând totodată atenţia opiniei publice asupra altor probleme mai puţin importante sau pe care le-au atins tot în mod superficial. Totuşi s-au format noi asociaţii de revoluţionari şi chiar partide (Alianţa Civică, Partidul foştilor deţinuţi politici şi multe altele).

Regimul lui Iliescu s-a bazat din plin pe „sicofanţi şi yesmani", cum îi numeşte scriitorul şi publicistul Octavian Paler (adică oameni supuşi care nu discută şi nu analizează ordinele primite). Din acest punct de vedere regimul său seamănă cu o corporaţie, care nu mai pune în centrul său omul ci interesele celor care o conduc. Nicolae Manolescu remarca şi pe bună dreptate că „după orice revoluţie urmează o contrarevoluţie" iar în 1990 restauraţia a învins. Vechea nomenclatură comunistă din eşaloanele doi şi trei (cu funcţii anterioare mai neînsemnate) a reuşit să monopolizeze puterea şi economia ţării, înlăturând pe mulţi oameni devotaţi schimbărilor în bine necesare României. Procesul comunismului n-a mai avut loc dar s-a bârfit copios pe seama lui şi a celor care l-au cerut. Au fost denigraţi oameni integri şi cu o personalitate distinctă şi marcantă, adică oameni absolut remarcabili şi valoroşi.

O parte din presa actuală a relatat despre implicarea lui Ion Iliescu şi altor lideri în afaceri ilegale cu petrol în timpul embargoului din Iugoslavia sau deturnării de fonduri pentru campanii electorale. S-a aflat că în 1994, d-l Ion Iliescu alături de Nicolae Văcăroiu şi Teodor Meleşcanu au încheiat o tranzacţie în secret cu unii lideri ruşi prin montarea unor linii telefonice speciale şi secrete, fără a avea acordul Consiliului Suprem de Apărare a Ţării (CSAT). În 1996 s-a renunţat la ele datorită unor dezvăluiri la vremea respectivă într-un ziar bucureştean. Despre aceste scandaluri s-au aflat multe chiar înainte de alegerile din 2000 dar informaţiile n-au ajuns la cunoştinţa tuturor cetăţenilor, obişnuiţi să nu citească ziarele şi să ia în serios unele dezbateri de la posturile de televiziune nou apărute.

Într-una din cărţile sale, Octavian Paler spunea despre d-l Ion Iliescu că „se află doar în treabă”. Cineva îşi propusese chiar să scrie în acest sens o teză de doctorat pe tema „Aflarea în treabă – metodă de lucru la români”. Scriitorul Eugen Negrici spunea într-un interviu că acordarea de către Iliescu a unor concesii mari muncitorilor şi parţial ţăranilor, după ce i-a făcut să aştepte câţiva ani corespunde în mare măsură „principiilor manipulării inspirate din tehnicile dresajului prin momeli şi pedepse date la timp. [...] Perfecţionate de decenii în URSS, predate viitoarelor cadre de conducere la Universitatea Lomonosov şi cuprinse în setul de directive oferit de NKVD noilor conducători ai democraţiilor populare, aceste principii şi aceste tehnici au devenit un fel de manual al stăpânirii şi supunerii.” Într-adevăr, ne putem da seama de efectele creşterii salariilor şi reducerii săptămânii de lucru dintr-o dată la 5 zile şi 8 ore pe zi. Ne aducem aminte de inflaţia galopantă şi devalorizarea uriaşă a leului cu efect imediat asupra puterii de cumpărare. Nu erau normale asemenea concesii făcute din proprie iniţiativă. Sindicatele nu au avut cel mai greu cuvânt de spus deoarece producţia industrială era în declin ca şi exportul. FSN-ul şi ulterior PDSR-ul au urmărit voturile noastre pentru a rămâne la putere. Şi-au făcut campanie electorală tot timpul, pe banii noştri şi lăsând economia să se descurce singură.

În cartea sa – „Noaptea totalitară”, Vladimir Tismăneanu explica situaţia generală creată: „Achitarea foştilor demnitari comunişti nu trebuie să ne alarmeze peste măsură. Într-un regim prezidenţial, dominat cu un trecut politic similar cu al acuzaţilor era perfect previzibil. Adevărul este că această achitare reprezintă o confesiune a veritabilei identităţi politice a echipei diriguitoare, precum şi a realelor ei simpatii şi afinităţi. Pe de altă parte, amânarea reformelor şi blocarea tranziţiei democratice nu pot fi decât opţiuni temporare. Este astfel de negândit ca d-l Iliescu şi amicii săi să nu fi înţeles chiar nimic din ceea ce s-a petrecut în ultimii ani, adică un proces ireversibil de autonimicire a unui sistem atins de o incurabilă maladie degenerativă. [...] Abuzând de tactici populiste, prizonieri ai unei tot mai vetuste şi costisitoare logici a puterii, nici ei, nici echipa Roman, nu pot obţine decât simple amânări de scadenţe. Chestiunea vitală însă rămâne deschisă, iar soluţia ei se găseşte nu numai în afara, dar chiar împotriva tradiţiilor şi mentalităţilor comuniste.”[3]

Societatea noastră trece printr-o puternică criză, reflectată de nivelul de trai tot mai scăzut în rândul majorităţii covârşitoare (în jur de 80%) a populaţiei. Subjugată încă de comunism, societatea românească este tot mai bolnavă, aflându-se în impas în toate domeniile. S-a ajuns aici deoarece oameni iresponsabili n-au supus-o unei intervenţii chirurgicale la începutul anilor 1990-1991. Am fi suferit atunci un an sau doi, dar apoi lucrurile ar fi intrat pe un făgaş normal. Noi am făcut doar primii paşi ai democraţiei şi ne-am oprit la poarta marilor uzine şi combinate, Regii Autonome cu teamă, neputinţă sau reavoinţă. Orice reformă, cât de mică, întâmpină mari dificultăţi.

S-a remarcat şi o criză de autoritate a statului şi a legilor sale încât putem spune că România nu este încă un stat de drept despre care vorbeşte Constituţia noastră. Dezvoltarea are nevoie de promovarea unor legi «solide», ori la noi nu există suficiente legi iar cele existente nu sunt explicite, concise şi dau naştere la interpretări contradictorii în multe cazuri. De ce nu sunt ele complete şi nu au anexate imediat şi normele de aplicare, e vina

legislativului, şi modului greoi în care sunt trecute prin cele două Camere ale Parlamentului. Practica demonstrează clar imperfecţiunile legilor şi slăbiciunile lor sunt exploatate apoi de diverse cercuri de interese. Nu este exclus ca unele să fi fost date tocmai pentru a spori privilegiile unor cercuri şi clientele politice. De altfel, sunt destui deputaţi şi senatori care au (au avut) propriile afaceri şi interese. Deci, la noi primează în locul interesului general, interesele de grup şi cele personale.

Poate ar trebui să ne întrebăm de ce nu avem un stat de drept şi legile nu sunt respectate. În constituţie scrie pe undeva, la art. 16 că: „Nimeni nu este mai presus de lege”. Românii mai defavorizaţi au remarcat că aceste legi nu sunt luate în serios de unii, care se consideră totuşi invincibili şi sustraşi legilor. Într-un articol, Casian Balabasciuc scria în acest sens: „Din patru în patru ani, vigilenţa şi inteligenţa poporului român sunt puse la grea încercare. Vin alegerile şi odată cu ele, campania lungă, agasantă, deşănţată (şi costisitoare - aş adăuga eu). Aşa e la noi. [...] La noi, a face politică înseamnă a ascunde cu abilitate adevărul, a promite în van, a căuta creduli, naivi şi a profita din plin de avantajele poziţiilor înalte oferite de votul celor pe care reuşeşti să-i amăgeşti. Imunitatea pe care şi-au asigurat-o prin lege cei puternici este similară lipsei de răspundere. [...] La noi, omul de rând este extaziat în faţa puterii primitive şi lipsite de scrupule. «Bravo, zice românul, ăsta da bărbat! Nu-i pasă de nici o lege, are bani cu hârdăul şi nimeni nu-i poate face nimic!» Şi pe acela îl votează, fără să se întrebe de ce el, alegătorul, trebuie să respecte legea, trebuie să dea socoteală pentru faptele sale, trebuie să se încadreze în limitele bunului-simţ, iar alesul său nu. De aceea şi azi la noi este «atâta jale-n casă », cum zicea Goga.”

Observând cum rezonează puterea la reacţiile mulţimii, la dorinţele ei imediate, putem afirma că România este de fapt condusă de un autoritarism popular, care a înlocuit autoritatea statului. De aceea, a şi câştigat alegerile d-l Iliescu în câteva rânduri: pentru că este popular, este pe placul mulţimii. S-a ridicat din rândurile ei şi pare modest şi echilibrat („sărac dar cinstit”?!). Românii nu cunosc

aproape deloc doctrinele politice şi programele partidelor din România. Ar fi trebuit ca însăşi puterea să informeze sau să permită accesul la o campanie de informare a populaţiei alături de fundaţii care apără drepturile omului, pentru a înlătura confuzia care există şi a pune bazele solide unei democraţii transparente şi reale.

Voi reda în continuare, câteva fragmente din articolele lui Toma Roman: „Aproape toţi cercetătorii fenomenului politic românesc sunt de acord că PDSR-ul reprezintă, în mentalul colectiv, concretizarea trecutului comunist, a nostalgiei după siguranţa socială dată de autoritarismul statal. Discursurile populiste ale liderilor lui, în special ale d-lui Ion Iliescu nu au făcut decât să susţină această nostalgie, normală pentru cetăţeanul derutat de primejdiile zilnice ale unei tranziţii ce pare a nu avea sfârşit. Sufocat de grava criză economică, incapabil să se adapteze la rigorile regimului concurenţial impus de piaţa liberă, electoratul pare a nu mai băga în seamă dublul limbaj PDSR-ist, partidul anunţând în exterior cu totul altceva decât prezintă în ţară. În lipsa unei «a treia căi », el va vota aşadar acest partid care îi întreţine iluziile de stabilitate şi siguranţă, deşi nu are nici o garanţie că ele vor deveni realitate. [...] PDSR-ul va triumfa în alegeri pentru că a ştiut să speculeze mentalitatea remanentă a românului, pentru că după dezamăgitoarea experienţă a Schimbării (din 1996) – nu a ezitat să-i spună ceea ce acesta dorea să audă. Partidul d-lui Iliescu nu are nici o consistenţă doctrinară şi programatică, mulţumindu-se doar să rezoneze la reacţiile psihologice ale electoratului, cu scopul vădit de a prelua Puterea. Altfel spus, PDSR-ul este un partid oportunist, o asociere conjuncturală de interese politico-economice. Pentru România revenirea lui la putere ar însemna o nenorocire, ţara pierzând şansa finalizării tranziţiei chinuite în care se află şi riscând să fie izolată de Occident. [...] este o aberaţie a susţine că revenirea lui la Putere ar însemna tentarea unei restaurări a comunismului. Burghezia structurată de PDSR este la fel de interesată ca şi cea produsă de CDR (Convenţia Democratică Română) şi de aliaţii săi de integrare europeană şi euroatlantică. [...] Câştigarea alegerilor parlamentare va face din PDSR un

partid la răscruce pentru că abia atunci se va declanşa bătălia internă între politicieni şi profitorii de politică. [...] Se ştie că PRM-ul (Partidul România Mare) nu are un program precizat, «tezele» lui fiind un amalgam de idei etatist-socializante, xenofobe şi naţionalist-şovine, şi că liderul C.V. Tudor este o «ciudăţenie» ce îmbină bufoneria, pseudocultura, demagogia fără limite, bădărănia. PRM-ul, un mozaic alcătuit din foşti securişti şi miliţieni, afacerişti veroşi, vedete culturale de moment etc. [...] În lipsa unei veritabile a treia căi, PRM-ul a apărut singura forţă necompromisă de beneficiile puterii. Naivii au uitat că partidul vadimist a participat la guvernarea dintre 1992 şi 1996. [...] Mixtura PRM-istă este, în continuare, formată din diletanţi şi profitori de duzină."

Stelian Tănase remarca faptul că: „PDSR se bucură de sprijinul unui electorat îmbătrânit, rural format din principalele categorii defavorizate." Despre acest partid şi liderul său voi pomeni mai târziu, când voi aminti de scandalurile în care a fost implicat în anul 2000. Silviu Brucan menţionează în cartea sa „România în derivă" că: „Partidul Democrat şi-a dat seama că social-democratismul are sens numai într-o ţară care a depăşit sărăcia şi înapoierea tehnică (precum Germania), dispunând de un surplus al venitului naţional ce poate fi redistribuit mai echitabil. [...] Manifestul Dreptei, lansat de Partidul Alternativa României (ulterior rebotezat Uniunea Forţelor de Dreapta), a surprins tocmai partidele politice situate în mod firesc la dreapta spectrului politic românesc. Cel mai şocant lucru în Manifest li s-a părut sintagma «Dreapta înseamnă capitalism » noţiune tabu în retorica lor politică, absentă cu desăvârşire în discursul lor electoral."

În revista „Cronica Română" din 30 decembrie 1999, preşedintele UFD, Varujan Vosganian declarase că „UFD şi ApR sunt singurele partide din România care au cu adevărat vocaţia modernităţii, restul partidelor nefiind altceva decât reciclări ale unor formule din perioada interbelică sau comunistă". Acesta era şi motivul pentru care „domnia sa credea că sunt cele mai dinamice în ceea ce priveşte încorporarea oamenilor care se hotărăsc acum să intre în politică." (consemna Arthur Suciu).

Democraţia nu poate funcţiona normal într-o societate bolnavă, care practică o economie nesănătoasă şi ridică în slăvi corupţia şi birocraţia. Privind retrospectiv în urmă, s-au făcut nepermis de multe greşeli, iar consecinţele acestora ne determină să ne învârtim într-un cerc vicios şi o tranziţie interminabilă. Era evident încă de la început că trebuiau operate schimbări majore în societatea noastră. Însă n-au fost făcute şi astfel handicapul faţă de alte ţări s-a mărit considerabil. Problema s-ar putea pune şi din punct de vedere psihologic. După atâtea privaţiuni şi sacrificii, românii vor mai avea tăria să suporte alte costuri ale tranziţiei, care ar putea schimba lucrurile în bine? Vom izbuti să ducem vreodată la capăt ceea ce am început?

Desigur, ceea ce ne-am propus sunt obiective care nu pot fi realizate peste noapte şi fără multe eforturi. Trecerea de la o economie etatizată şi supercentralizată la economia de tip modern, concurenţială şi liberă necesită crearea unor instituţii noi, în care să lucreze profesionişti pentru a o promova şi monitoriza; presupune voinţă politică de a privatiza toate societăţile cu excepţia celor de interes strategic pentru România, precum şi adaptarea oamenilor la noile cerinţe şi condiţii incluzând şi un nou mod de gândire. Fără un management (arta conducerii societăţilor) performant şi tehnologii moderne autohtone dar şi din exterior, nu putem obţine o creştere economică scontată şi un nivel de trai mai bun pentru toţi românii.

Un membru al PDSR-ului, Adrian Păunescu insistase asupra ideii că poporul român trebuia consultat în 1990 printr-un referendum naţional dacă doreşte să meargă spre capitalism sau să îmbunătăţim socialismul. Mă întreb oare dacă puteau să aleagă în cunoştinţă de cauză toţi muncitorii şi ţăranii, care formează majoritatea populaţiei, sau dacă ar fi fost manipulaţi grosolan şi în această problemă? Cert este că istoria ne-a adus în acest prag evolutiv şi nu puteam să facem noi excepţie. Schimbările au cuprins o zonă vastă. Chiar şi Rusia se îndreaptă acum spre capitalism, deşi presa semnalează că e condusă de un sistem mafiot. Poate că alegând socialismul, n-am fi ajuns la un «socialism de stat» ca în Germania, ci tot la unul marxist-leninist puţin

modificat. Poate că ne este teamă de capitalism şi că ne vom pierde locurile de muncă.

După Revoluţie, mulţi români au căutat să profite de conjunctură şi să se îmbogăţească. Unii au reuşit, alţii nu. După ce au comis o ilegalitate, a urmat şi a doua ş.a.m.d. Desfiinţarea CAP-urilor nu s-a făcut imediat legal. Unii au luat-o înaintea legii şi şi-au "înapoiat" partea lor din avuţie: animale, terenuri, construcţii, materiale etc. De asemenea, IAS-urile şi Institutele de cercetări agricole ori alte exploataţii de stat au fost adeseori ţinta furturilor şi distrugerilor. În locul CAP-urilor nu s-au înfiinţat asociaţii agricole, ci pământul a fost fărâmiţat, fiind lucrat în mare parte cu mijloace rudimentare. Având în vedere numărul însemnat al ţăranilor şi gospodăriilor rurale, ineficienţa sau nerentabilitatea în agricultură şi zootehnie, practicate la un nivel foarte redus putem deduce că acestea afectează nivelul de trai, îi dăunează profund prin preţurile mai ridicate nu numai lor dar şi întregii populaţii a României.

Nici privatizarea nu a avut prea mult succes. Unii au dorit doar să se îmbogăţească, cumpărând licitaţiile organizate şi trecând în proprietate terenuri, construcţii şi utilaje la un preţ mai mic decât cel real. Ba li s-au modificat uneori denumirea pentru a fi mai ieftine. După ce s-au văzut cu ele, proprietarii le-au folosit o vreme s-au le-au vândut obţinând preţuri fabuloase uneori. Alţii au cumpărat acţiuni semnificative pentru a-şi impune politica lor şi falimentând societăţi pentru a le recumpăra la preţ mai mic, direct sau prin interpuşi. S-au făcut multe asemenea „inginerii financiare" în mai multe domenii pentru că legislaţia a lăsat poarta deschisă unor asemenea mijloace rapide de îmbogăţire imorale.

Exporturile au continuat mereu să scadă deşi s-au produs destul de multe mărfuri poate şi datorită obţinerii dificile a licenţelor de import-export, precum şi scumpirii tarifelor la transportul CFR şi naval. Flota românească s-a redus considerabil pentru că a fost vândută în mare parte datorită neachitării unor taxe în străinătate (şi fiind puse sub sechestru). Ori se ştie că transportul naval este cel mai convenabil pentru mărfuri. Regia Căilor Ferate Române a impus şi ea preţuri mai mari, având monopol în domeniu şi

justificându-le prin creşterea inflaţiei, a preţului energiei şi carburanţilor, a cheltuielilor de întreţinere şi modernizare (mai puţin vorbind despre creşterile salariale substanţiale).

Capitalismul sălbatic despre care s-a mai vorbit şi în presă însemna o concurenţă acerbă şi căutarea unor mijloace cât mai rapide de îmbogăţire, cum ar fi excrocheriile (de Caritas au auzit toţi), evaziunea fiscală ş.a. Nu s-ar fi ajuns chiar atât de departe dacă legislaţia ar fi fost completată şi aplicată cu rigoare, dacă fiscalitatea impusă de stat n-ar fi fost excesivă, creditele acordate de bănci sectorului privat n-ar fi fost atât de mari. În vreme ce statul a acordat subvenţii enorme unor întreprinderi de stat şi combinate gigantice, sectorul privat a fost sprijinit foarte puţin. Scăderea puterii de cumpărare şi inflaţia a afectat mult nivelul consumului încât multe societăţi de producţie şi comerciale au dat faliment.

Regimul Iliescu care a condus iresponsabil ţara în anii 1990-1996 (în ultimii ani împreună cu Partidul România Mare) se face vinovat de situaţia actuală, neluând măsurile necesare pentru a stopa declinul economic întârziind nepermis de mult operarea reformelor structurale (autentice). Cred că nu s-a dorit reforma. S-a dat mereu vina pe alţii şi pe conjunctura internaţională, precum şi pe acele state care nu şi-au mai achitat datoriile faţă de partea română. Realitatea era însă alta.

În „Informaţii Naţionale” din noiembrie 2000 (ziar al Centrului de Monitorizare Media al Fundaţiei pentru Libertate, Tradiţie şi Capitalism) se preciza că: După revoluţie, uriaşele structuri comunisto-securiste, scăpate din constrângerile ideologice ale fostului regim, au trecut rapid la construirea unui stat mafiot, în cadrul căruia să poată jefui fără nici o restricţie avuţia naţională. Instituţiile fundamentale ale statului, care ar fi trebuit să apere ordinea şi legea în ţară, au lucrat în slujba mafiei roşii. Parlamentul, poliţia, justiţia, serviciile secrete, administraţia locală etc. au ajuns la cheremul marilor borfaşi. Bugetul a fost văduvit de miliarde de dolari, economia a fost distrusă, populaţia a fost furată, batjocorită şi aruncată într-o mizerie tot mai adâncă. Guvernarea Stolojan a însemnat, atât în plan politic cât şi în

cel economic, o stagnare a proceselor calitative. Pentru o perioadă de tranziţie cum era aceea, stagnarea înseamnă, de fapt regres. [...] Numai că forma originală de dictatură aşa-zis economică pe care a propus-o nu prea a funcţionat după 1989. [...] în intervalul de timp de numai un an cât s-a aflat la guvernare, scăderea activităţii economice a devenit catastrofală. [...] Tot Stolojan a avut o grijă permanentă să descurajeze programatic orice iniţiative productive sau investiţionale, asta în timp ce se bătea cu pumnii în piept că încurajează iniţiativa agenţilor economici... Oare ex-premierul nu realiza că nu avea cum să dezvolte iniţiativa agenţilor economici atunci când dobânzile (peste 70%) percepute de bănci echivalau cu o sinucidere economică pentru întreprinzătorul care apela la împrumut? [...] De parcă n-ar fi fost de ajuns, la vremea aceea numele lui Stolojan a fost implicat şi în numeroase scandaluri de răsunet şi fraude care au prejudiciat statul de milioane de dolari. [...] Theodor Stolojan a fost cel care a explicat de ce se afla în Comitetul de sprijin al candidaturii la Preşedinţie a lui Ion Iliescu: «pentru că trebuie să recunoşti valoarea acolo unde aceasta este ». Nu numai că doreşte funcţii supreme, dar pune şi condiţii, face şi desface alianţe peste noapte.”

În „Cronica Română” din 20 octombrie 2000 se spunea: „Vicepreşedintele PD a atras atenţia faptului că se încearcă pătrunderea unor grupuri de interese economice în politică, amintind cazul lui Stolojan, fost în conducerea grupului Tofan. Fostului prim-ministru i s-a reproşat şi afacerea Tirex Petrol şi cea a privatizării PETROM, care ridică semne de întrebare”.

Evoluţia democraţiei şi a politicii româneşti de după 1989 este conturată şi descrisă de Silviu Brucan în cartea „România în derivă”: „Dictatura lui Ceauşescu nu a permis formarea unei aripi reformiste în PCR, încercare eşuată a Scrisorii celor 6, nici organizarea unei opoziţii în afara partidului. Din această cauză, revoluţia română a avut un caracter violent, explozia populară fiind lipsită de o conducere politică şi un program. Ambele au fost furnizate de Frontul Salvării Naţionale, formaţiune politică ad-hoc creată în focul evenimentelor din 22 decembrie 1989 de

către un grup ex-comunist în frunte cu Ion Iliescu. [...]Guvernul FSN a debutat cu eliminarea exceselor ceauşiste (renunţarea la urbanizarea satelor, înlocuirea politicii de sugrumare a micii producţii ţărăneşti prin lărgirea loturilor individuale şi încurajarea lor pentru a produce mai mult şi a desface liber producţia pe piaţă) şi cu o serie de măsuri populiste (introducerea săptămânii de cinci zile lucrătoare, retrocedarea părţilor sociale, cheltuirea rezervei valutare pentru importuri de consum) care au asigurat victoria electorală din mai 1990: FSN cu 76%, Iliescu ca preşedinte cu 85% [...] mi-am dat seama curând că preluarea puterii de către o forţă de centru-stânga era o anomalie politică în perioada tranziţiei la capitalism şi pe 4 februarie 1990 mi-am prezentat demisia din conducerea Frontului. Consideram că misiunea mea fusese îndeplinită şi că e mai bine să las locul unor oameni mai tineri fără trecut comunist. Îmi spunea atunci Corneliu Coposu: «Dacă şi Iliescu ar fi procedat la fel, altfel ar arăta politica în România ».”[4]

Acelaşi autor continua: „Oricum, 1990 şi 1991 au fost ani de încremenire a vechii structuri sociale. [...] De fapt, Frontul moştenise baza socială a PCR. Pe muncitorii şi ţăranii pe care Ceauşescu îi înşelase, batjocorise şi înfometase în anii ´80, FSN i-a curtat şi alintat prin majorări de salarii şi alte măsuri populiste. [...] Procentul intelectualilor şi tinerilor care sperau într-o schimbare era foarte mic. Abia în 1991 guvernul Roman a adoptat un program reformist aplaudat şi de opoziţie. A fost iniţiată liberalizarea preţurilor şi a comerţului exterior, a fost promulgată Legea Privatizării Industriei şi a fost adoptată Legea Fondului Funciar, prin care peste 80% din suprafaţa arabilă a ţării a trecut în proprietate particulară. [...] Cu privire la mineriada din toamna lui 1991, aceasta a fost o reacţie violentă a unui detaşament privilegiat al clasei muncitoare în comunism, care a simţit instinctiv ameninţarea de a-şi pierde privilegiile ca urmare a terapiei de şoc iniţiate de guvernul Roman. [...] Retrospectiv, dacă guvernul Roman ar fi fost lăsat să-şi pună în aplicare măsurile radicale anunţate, situaţia reformei economice în România ar arăta cu totul altfel. [...] Dar în campania

electorală pe ţară FDSN (fostul FSN) şi Iliescu au pedalat pe teama muncitorilor de şomaj, promiţând o privatizare mai lentă şi crearea unui milion de locuri de muncă. Votul masiv al ţăranilor pentru FDSN se explică prin recunoştinţa acestora pentru dobândirea proprietăţii şi a libertăţii de a-şi vinde produsele pe piaţa liberă, după anii de interdicţie şi silnicie ai regimului ceauşist. Confruntaţi cu enorme dificultăţi (lipsa de unelte şi seminţe, credite sau dobânzi mari), noii proprietari îşi puneau nădejdea în sprijinul puternic al statului întruchipat de Iliescu. Într-un cuvânt, alegerile din toamna lui 1992 marcau faza în vechile structuri sociale rămâneau dominante şi deci dispuneau de capacitatea de a se opune reformei. Această trăsătură socială îşi va pune amprenta asupra guvernării Văcăroiu (1993-1996), dictând ritmul lent al reformei şi teama de a ataca marile întreprinderi industriale. [...] Au lipsit însă măsurile radicale. [...] Reforma a avansat mai curând în întreprinderi mici şi mijlocii. [...] Dar paşii timizi spre capitalism au fost frânaţi la finele lui 1995, când a căpătat prioritate campania electorală, determinând suspendarea de către Fondul Monetar Internaţional a acordului stand by cu România."[5]

Jocul de-a reforma a continuat într-o anumită măsură şi după alegerile din 1996: „Dar liderii triumfători din 1996, care afirmau că spre deosebire de oamenii vechii puteri, sunt cu trup şi suflet ataşaţi civilizaţiei occidentale, evitau să vorbească despre capitalism şi nici nu pomeneau acest cuvânt în retorica lor. Deci nu era vorba de o schimbare ideologică. [...] Oferta electorală a CDR şi USD formula reforma economico-socială la modul general abstract, în timp ce promisiunile de ajutor social erau specificate concret, chiar cifric. Pentru această ofertă generoasă cu tentă mai curând de stânga decât de dreapta, a votat grosul electoratului român. [...] În practică, în ianuarie 1997 delegaţia FMI a participat la elaborarea programului guvernului Ciorbea. Dar impulsul extern a ţinut doar până în august 1997, când guvernul Ciorbea a încremenit în proiect, speriat de dimensiunea social-politică a noilor sarcini ale reformei: restructurarea monopolurilor din domeniul energiei, privatizarea mamuţilor ceauşişti şi a

primelor bănci de stat. [...] În PNŢCD a răbufnit la Poiana Braşov conştiinţa orientării spre dreapta a democraţiei creştine europene, PNL şi-a descoperit vocaţia de promotor al capitalismului în România. [...] Guvernul Radu Vasile a formulat un program propriu al reformei radicale şi a pornit la aplicarea lui. Au fost restructurate întreprinderile de stat care deţineau monopolul în domeniul energiei electrice, gazului şi petrolului, a fost atacată problema întreprinderilor păguboase şi s-au privatizat într-un ritm ceva mai viu întreprinderi de stat şi primele bănci de stat. La închiderea unor mine păguboase din Valea Jiului, guvernul a întâmpinat o rezistenţă violentă, care era pe punctul de a lua forma unei noi mineriade, stopată la timp de premierul Radu Vasile prin înţelegerea de la Mânăstirea Cozia. Un timp, guvernul Radu Vasile a avansat curajos pe calea reformei. Dar interdicţiile Fondului Monetar Internaţional, interesat exclusiv de stabilitatea macroeconomică şi ostil oricărei măsuri de stimulare şi creştere a economiei, precum şi lipsa unui suport politic din partea partidelor coaliţiei, au creat în toamna anului 1999 o conjunctură a stagnării care s-a oglindit în scăderea principalilor indicatori economici – PIB şi producţia industrială şi agricolă. Ca rezultat, inflaţia a pornit în galop. [...] Faţă de rezistenţa socială din ce în ce mai pronunţată şi ameninţătoare, reforma structurală a ajuns la un punct critic, bate pasul pe loc. Privatizarea micilor întreprinderi continua în ritm lent, guvernul ezita să atace frontal mamuţii ceauşişti din metalurgie-siderurgie şi rafinăriile petroliere. Monopolurile structurate din energie în loc să scadă preţurile, le scumpesc, cu efecte negative asupra întregii vieţi economice. Investitorii strategici, fără facilităţi ezită să vină în România. [...] La finele lui 1999 am intrat într-o fază critică în ceea ce priveşte soarta reformei. Guvernul Radu Vasile şi-a consumat elanul reformist. Era terminat;”[6]

„Abia acum, Uniunea Europeană s-a trezit şi a decis să ne ajute cu miliarde de dolari şi cu planul Verheugen. După spusele lui Mugur Isărescu (noul premier) vom primi în 2000 peste cinci miliarde de dolari, din care jumătate nerambursabili. În realitate, fondurile promise de Uniunea

Europeană vor veni în România abia în 2001. [...] În noiembrie 1999, când scrisoarea comisarului (european) Günther Verheugen adresată premierului Radu Vasile sugera ca un grup de experţi al UE, FMI şi Băncii Mondiale, împreună cu reprezentanţii Guvernului român să elaboreze o strategie pe termen mediu a dezvoltării României, unii politicieni români, fluturând steagul mândriei naţionale velico-române, au respins ideea ca pe un «dictat străin». Prima reacţie, aş spune instinctivă, a d-lui Ion Iliescu a fost categorică: «Această propunere este inacceptabilă pentru un guvern care se respectă ». Ulterior, preşedintele PDSR a revenit şi a scris d-lui Verheugen o scrisoare măgulitoare. Timpul, ca şi noaptea se dovedeşte un bun sfătuitor în politică. [...] Da, Mugur Isărescu e bun pentru că ştie pe de rost care este starea economico-financiară a ţării dar, mai ales, se bucură de aprecierea forurilor financiare externe de care avem nevoie mai mult ca oricând. [...] În 1996, CDR a pus accentul mai mult pe măsuri de salvgardare a categoriilor nevoiaşe lovite de reformă, promiţând doar capitalismului rentier restituirea proprietăţilor expropriate de comunişti. [...] PDSR, care în 1994 se afla în ofensivă, exploatând atât mizeria socială, cât şi lipsa de perspectivă a oamenilor, acum se află în dificultate: trebuie să împace şi capra şi varza. Capra este popularitatea generată de rezistenţa la schimbarea vechilor structuri economice care produce şomaj şi alte necazuri, iar varza este Uniunea Europeană care cere tocmai această schimbare. Orice şi oricum ar face aceasta, PDSR va menţine foarte greu înaltul procentaj de ieri. Iar aliatul său natural PRM este pur şi simplu blocat într-o turnură ivită în viaţa politică şi nu mai ştie cum să o întoarcă. Nu mai poate să înjure Occidentul şi nici să aţâţe împotriva ungurilor şi evreilor, căci în Uniunea Europeană nu se poartă aşa ceva. De cealaltă parte a baricadei, unde se află forţele politice care ar trebui să beneficieze de noua conjunctură, în mod paradoxal domină degringolada şi tendinţe de dezintegrare. PNŢCD este răvăşit de lupte intestine în jurul conducerii şi de boala corupţiei, iar PNL vrea să devină vioara întâi în CDR şi a decis să meargă pe liste separate la locale ameninţând astfel unitatea CDR. Într-un cuvânt, partidele istorice nu

sunt în stare să exploateze venirea Uniunii Europene la Bucureşti în folosul lor electoral. În schimb, dacă ApR-ul lui Meleşcanu reuşeşte să se prezinte drept campion al integrării europene, lipsit de complexele celor două regimuri care au dus lucrurile de râpă, are şanse să culeagă atât mingile pierdute de PDSR, cât şi pe cele luftate de CDR (din păcate, le-a câştigat Partidul România Mare). [...] România nu poate trece hopul unei reforme radicale fără un masiv ajutor financiar extern."[7]

Iată de ce blocarea tranziţiei şi amânarea reformelor structurale din România au generat o criză puternică şi care a cuprins toate domeniile. Există prin urmare perspectiva deloc liniştitoare a unor grave şi profunde convulsii sociale. Speculând situaţia dramatică şi dureroasă creată, precum şi costurile tranziţiei, partidele de stânga, centru-stânga şi extremă stânga şi-au dat mâna pentru a acapara puterea şi economia ţării. Românii o duc tot mai greu şi în disperare de cauză s-au cam săturat de această tranziţie, care în sine nu reprezintă nimic. Cum să nu existe confuzie şi nemulţumire când suntem parcă «suspendaţi», nefiind nici în comunism şi nici într-un sistem capitalist. După anii grei de dictatură, ne aflăm încă în convalescenţă. Nu am reuşit să reintrăm în normalitate nici până în momentul de faţă.

Unii dintre noi regretă epoca lui Ceauşescu, când nivelul de trai era «cât de cât decent», pentru ei şi mulţi alţii. Obţinerea unei locuinţe şi siguranţa unui loc de muncă ne fac să uităm de marile neajunsuri ale comunismului, împiedicându-ne să fim obiectivi şi să analizăm lucrurile la rece. S-a scris în presă despre imensitatea oazei de «fraieri» din România, care s-au lăsat păcăliţi nu numai în politică dar şi financiar de tot felul de escroci, culminând cu Caritasul pornit din Cluj. Lipsa de informare i-a lovit şi pe investitorii de la Fondul Naţional de Investiţii. În ultimă instanţă, românul se consolează şi se complace în jocurile de noroc (Loto, Pronosport etc) tradiţionale şi cele noi apărute (din sălile de Bingo dar şi emisiuni televizate cu un astfel de joc). Teama de viitor şi dorinţa de aventură, mitul îmbogăţirii peste noapte cu ajutorul hazardului, au fost întreţinute şi de oficialităţi. Această manie sau psihoză

colectivă aminteşte parcă de goana după aur din SUA din secolele trecute. Alţi români îşi încearcă norocul lucrând în străinătate sau făcând diverse afaceri la limita legalităţii.

Nervii românului sunt întinşi la maximum şi obosiţi peste măsură de situaţia din ţară şi cea concretă din jurul fiecăruia. Sărăcia s-a accentuat atât de mult încât a început o adevărată bătălie pentru supravieţuire. Cei tari rezistă, iar cei slabi mor. Sărăcia este de fapt rezultată din proasta gestionare a averii naţionale, din politicile economice şi financiare, precum şi din dezvoltarea corupţiei, care îi îmbogăţeşte pe unii în detrimentul tuturor celorlalţi. Ea şi-a pus amprenta pe viaţa multor milioane de români, care s-au demoralizat. Aceştia nu se mai aşteaptă la nimic bun pe viitor. Lipsurile materiale, grija zilei de mâine au amplificat sentimentul descurajării şi a lipsei de perspectivă. Au apărut frustrări, resentimente şi chiar ură. O anumită revoltă este justificată deoarece nu putem tolera la nesfârşit imoralitatea şi corupţia. Ceva trebuie făcut şi cât mai repede. S-a constatat chiar o creştere a analfabetismului şi o scădere a consumului spiritual (cărţi, ziare, reviste, teatru, cinema etc). Statistica spune că 80% dintre pensionari au o situaţie dramatică şi abia poate să facă faţă întreţinerii la bloc şi necesarului de trai, precum şi faptul că se va ajunge la dublarea numărului de pensionari în acelaşi timp cu scăderea forţei de muncă active.

Comentând într-un articol statistica şi concluziile la care a ajuns Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii din Bucureşti, Adrian Păiş scria că: „s-a promovat pe toate căile posibile sărăcia, polarizarea populaţiei şi lipsa de speranţă. [...] România se scufundă într-o sărăcie care ameninţă securitatea naţională. [...] Începând cu anul 1992, două venituri salariale medii nu au mai fost suficiente pentru a acoperi minimul de trai decent al unei familii din mediul urban, constituită din patru persoane (părinţi plus doi copii). [...] În analizele ICCV, pentru a asigura minimul de trai decent era nevoie de 5,5 milioane de lei (pentru o familie de genul celei menţionate), iar minimul de subzistenţă putea fi acoperit cu 3,3 milioane de lei. [...] Starea de spirit, calitatea familiei, siguranţa acesteia, a proprietăţii, calitatea vieţii politice, calitatea consumului

spiritual etc. lasă de dorit. [...] Lipsa de instruire şi pregătirea slabă a capului de familie este una dintre cauzele sărăciei [...] ceea ce explică vulnerabilitatea lor în faţa şomajului. [...] Veniturile foarte reduse conduc la îmbolnăvirea a peste 46 la sută din copiii familiilor incluse în anchetă, fenomene ce generează alte efecte în lanţ: cheltuieli suplimentare, deces, abandon şcolar, sentimentul inutilităţii şi al singurătăţii, imposibilitatea cheltuielilor de întreţinere a locuinţei, renunţarea la bunuri de folosinţă îndelungată, dezumanizarea, ultima riscantă pentru viitorul României." Cercetătorii mai amintesc de scăderea numărului populaţiei datorită natalităţii scăzute, migraţiei forţei de muncă în alte ţări, emigraţiei. A scăzut continuu consumul de alimente şi de bunuri de larg consum (îndeosebi a celor de folosinţă îndelungată). A crescut însă numărul pacienţilor internaţi în spitale, aziluri de bătrâni şi case de copii şi handicapaţi, ca să nu mai vorbim de infractori.

Nu doar creşterea galopantă a preţurilor a contribuit la această descurajare cvasi-generală. Perspectiva sumbră a şomajului, bolile care apar pe fondul stresului, sentimentul profund de inutilitate şi singurătate sunt şi ele responsabile, anunţând ceea ce anticipa scriitorul Alvin Toffler în cartea sa „Spasmul economic" – o „prăbuşire a civilizaţiei industriale", adăugând apoi că „şomajul, preţurile, bolile, alienarea, neîncrederea evoluează la proporţii năucitoare." Analistul politic Stelian Tănase remarca: „Sărăcia e un fenomen real, dar în spatele lui se ascunde altceva. Anume, stratificarea societăţii româneşti. [...] Societatea românească se aşează în trepte şi acesta e un semn de normalitate. Din păcate, distanţa dintre cei cu standard ridicat de viaţă şi săraci este tot mai mare [...] populaţia a atins un prag limită al suportabilităţii."

Adoptarea unei atitudini defensive de a ne plânge singuri de milă şi de a-i impresiona pe conducători nu ne este de nici un folos. Noi trebuie să-i identificăm pe cei responsabili de declinul ţării, în special pe cei corupţi care vânează privilegiile Puterii şi cât mai multă bogăţie pentru ei. P.P. Negulescu amintea cândva: „Cu cât dar conducătorii statelor vroiau să realizeze mai multă bogăţie,

mai multă frumuseţe, mai multă civilizaţie (de pildă faraonii, dictatorii etc), cu atât li se impunea de a apleca sub jug grumazul mulţimilor înfometate.” Cei determină atunci pe români să le acorde politicienilor în sondaje atât de puţină încredere? Poate că nu sunt pe placul lor aceşti conducători ai destinului ţării noastre în lume.

Sărăcia afectează chiar şi raporturile dintre oameni inducând o stare de nervozitate şi neîncredere. Numărul divorţurilor vorbeşte de la sine. Nu e prea plăcut pentru cineva să fie sărac şi să se simtă umilit ori să fie ofensat de atitudinea celor care iradiază de atâta bogăţie. Cândva, La Bruyére spunea că: „Dintre toate jignirile, batjocura este cea care se iartă mai puţin; ea este graiul dispreţului.” Chiar şi poporul român este ofensat grav de către cei care au promis să lupte cu corupţia, să lămurească aspectele Revoluţiei noastre şi n-au făcut-o. Este incredibilă totuşi risipa pe care o fac conducătorii noştri când e vorba să cheltuiască banii publici pentru privilegiile lor (maşini, servicii de tot felul, Protocol de stat exagerat) ori pentru interesele lor (campanii electorate deşănţate şi exorbitante în ultima vreme etc).

Obstrucţionarea justiţiei de către anumiţi politicieni şi uneori imperfecţiunile acesteia au condus la nepedepsirea exemplară şi firească atât a actelor de mare corupţie cât şi celor mici. Corupţia nu a provocat doar îmbogăţirea peste măsură, dincolo de nevoile lor şi imaginaţia noastră, ci a produs falimentul unor bănci şi societăţi, precum şi îmbolnăvirea societăţilor cu capital de stat, privat sau mixte. Corupţia a generat creşterea şomajului mai puternic decât restructurările din întreprinderi. Nu întâmplător, iniţiativa particulară de a crea întreprinderi mici şi mijlocii nu a fost încurajată ci dimpotrivă blocată. Ar fi creat noi locuri de muncă şi bani la bugetul de stat. Dar nu asta îi interesează pe cei corupţi, care caută prin orice metode să-şi sporească veniturile şi bogăţia. Întreaga politică de subvenţionări, de iertări de datorii şi de fiscalitate generează indirect şomaj în rândurile populaţiei. Corupţia apare chiar şi în ocuparea unui loc de muncă, care trebuie de fapt cumpărat.

Comerţul nu e nici el un sector dezvoltat datorită taxelor şi impozitelor excesive şi chiriilor mari. Concurenţa neloială şi încurajată uneori de autorităţi se repercutează asupra comercianţilor cinstiţi, care îşi achită datoriile; încurajează exemplul celor care practică obiceiuri nesănătoase şi ilegale în comerţ ca şi neplata obligaţiilor faţă de stat. Disperaţi, unii şomeri sau cetăţeni cu venituri foarte mici au găsit un refugiu în comerţul de tip ambulant ori speculativ.

Dezinteresul general al politicienilor faţă de cultură se datorează pragmatismului care ia proporţii îngrijorătoare. Editarea cărţilor şi publicaţiilor nu este subvenţionată deşi accesul la informaţie este foarte important, ba chiar aş zice strategic, în schimbarea mentalităţilor dăunătoare şi în ridicarea conştiinţei civice. Un dezinteres de neînţeles la prima vedere este şi cel faţă de invenţiile apărute, nealocându-se fonduri pentru aplicarea imediată în practică. De aceea, destul de mulţi români, care n-au fost recompensaţi pentru meritele lor şi-au valorificat aceste invenţii în străinătate, deşi n-ar fi dorit acest lucru.

Scriitorul Mircea Mihăieş preciza într-un articol că: „După zece ani de presupuneri şi deducţii, după ce s-au scris mii şi mii de articole, românul s-a convins că în decembrie 1989 în România s-a petrecut ceva important. Nu e prea clar ce anume, de vreme ce vreo optzeci la sută din alegători ezită între teoria «loviturii de stat» şi aceea a «revoluţiei», iar vreo douăzeci la sută n-au nici un fel de părere. [...] România este în continuare o ţară fără busolă. Înfruntarea pe viaţă şi moarte între două grupuri politice lipsite de orice viziune politică, dar puternic motivate de setea de înavuţire, au făcut dintr-una din cele mai prospere ţări din Balcani o adevărată ruşine a Europei. Există o perfectă coerenţă între actele de vandalism social şi mituirea pe scară largă a populaţiei, din primii ani ai regimului Iliescian, şi minciuna cronicizată, placată de varii inginerii financiar-politice, din perioada urmaşului său. [...] Crezând în viitorul ţării cam cât cred şi în viitorul lor politic, majoritatea covârşitoare a dregătorilor români participă la treburile publice cam în felul patronilor de

jocuri piramidale. Ei vând, pe banii clientului, iluzia îmbogăţirii urgente şi fără muncă. Obsesiile lor, două la număr, vizează fie să-i înşele cât mai grosolan pe cei angrenaţi, în joc, fie ca, dintr-o singură «ţeapă» adânc cumpănită, să-i lichideze definitiv. [...] Se ştie că, în noiembrie 1996, dosarele marilor ruinători ai ţării erau pregătite pentru a intra pe rol. Duplicitari, magistraţii lucraseră mereu la două capete: pe de o parte îi serveau pe iliescieni, pe de alta, întocmeau conştiincios dosarele marilor escrocherii şi crime petrecute începând cu decembrie 1989. E de presupus că acelaşi comportament s-a perpetuat şi după 1996. Sunt curios dacă, venind la putere, pedeseriştii se vor arăta la fel de clemenţi cu cei care i-au tratat cu atâta eleganţă, spre paguba imensă a ţării. Dacă în cazul celor şapte ani negri ai iliescianismului lucrurile au fost deosebit de limpezi (un regim cleptocratic şi fără scrupule, obsedat de îmbogăţirea rapidă, a adaptat metodele mafiei comuniste la situaţia nou ivită după căderea bolşevismului), politica regimului Constantinescu e încă mai tulburătoare. Învingătorii din noiembrie 1996 nu pot invoca scuza lipsei de experienţă şi a necunoaşterii situaţiei reale. Minţind cu neruşinare (bancul cu cei cincisprezece mii de specialişti poate intra în orice antologie a cacialmalei!), promiţând marea cu sarea unui electorat secătuit şi disperat, odată ajunşi la putere n-au mai arătat vulgului decât faţeta mistic-ciocoiască a unei bande de profitori şi prefăcuţi. Interesaţi doar de căpătuiala rapidă (exemplu: înscăunarea în posturi importante exclusiv a membrilor camarilei), ei s-au dovedit vulnerabili şi la capitolul sprijinului politic: prea mulţi dintre vajnicii ţărănişti erau simple marionete ale vechii securităţi.”

Despre fostul preşedinte, acelaşi autor mărturisea cu amar: „În clipa de faţă, d-l Constantinescu a pierdut totul, iar încăpăţânarea de a juca scena ceauşeştiană a balconului îl va acoperi de un ridicol şi mai mare. Am fi curioşi să aflăm dacă şi ce înţelegeri a avut cu Virgil Măgureanu, dacă şi în ce măsură apropiaţi ai săi sunt implicaţi în marile afaceri necurate ale ultimilor ani. Măcar atât ne datorează cel care şi-a bătut joc nu numai de ţară (românul e răbdător!), dar mai ales de speranţele noastre. Groparul

României de mâine trebuie să-şi facă spovedania! Evident, că nu şi-o va face, evident că totul i se va părea un complot al duşmanilor din interior şi din exterior. Mărginit, preferând soluţiilor radicale (singurele viabile!) o joacă de-a reforma şi de-a onestitatea, incapabil să conceapă cea mai măruntă soluţie salvatoare, încă preşedintele României a inventat, de curând, o nouă stratagemă, pe cât de penibilă, pe atât de laşă: brusc, ucenicul călugărului Vasile a descoperit că prerogativele sale sunt mult prea mici în raport cu uriaşa lui voinţă de schimbare! Să fim serioşi! Constituţia României oferă preşedintelui ţării puteri cvasi-discreţionare. Numai că pentru a le exersa e nevoie de ceva mai mult decât să faci pe mortul în păpuşoi, şi să nu asculţi, aşa cum a făcut prea multă vreme dl. Constantinescu, decât de vechii securişti bătuţi în cuie prin birourile, bucătăriile şi coridoarele Cotroceniului. Prea ocupat să asigure fericirea cumnaţilor şi consilierilor, dl. Constantinescu n-a mai avut răgaz şi de ceilalţi români."

În replică, dl. Constantinescu mărturisea într-un interviu că e greu de luptat contra zvonurilor şi contra dezinformării dar s-a hotărât să lupte: „Sigur, am ajuns Preşedinte, dar nu asta era aspiraţia mea atunci. Am văzut ieri la TV un revoluţionar care povestea cum a strigat el prima dată: «Jos Ceauşescu». Eu nu am strigat «Jos Ceauşescu». Eu am strigat atunci «Jos comunismul» şi «Jos minciuna». Şi erau acolo mulţi studenţi care exact asta voiau şi au luptat mai ales pentru adevăr. Şi m-am gândit, oare am obţinut adevărul? Răspunsul meu acum este foarte trist: nu. Am obţinut dreptul la libera exprimare, dar am ales dreptul de a minţi. Nu se minte ca înainte, de frică sau din obligaţie; acum România este sub imperiul minciunii liber consimţite. [...] Mai mint şi unii dintre ei (politicieni) [...] oamenii sunt bombardaţi cu minciuni ca şi în timpul lui Ceauşescu. Atunci noi ştiam foarte clar că există organe speciale ale Securităţii care ne plasează anumite minciuni. [...] Am câştigat libertatea, da? Aparatul de dezinformare a continuat să lucreze! «Coposu n-a mâncat salam cu soia; Coposu a venit din Franţa; a avut relaţii dubioase cu Doina Cornea; toţi au fost nişte ticăloşi.» Dintr-o dată acest aparat lucra la vedere prin «România Mare» a lui Vadim Tudor,

care a fost vârful aisbergului, iar în jurul acestuia această fabrică de minciuni lucrează în toată ţara. [...] În ´92, când am fost candidat, fabrica de minciuni s-a mutat la PDSR. Amintiţi-vă: «Dacă vine Constantinescu, îl aduce pe rege în ţară. Ce mai face? Aduce moşierii. Aduce capitaliştii. Vinde Ardealul. Îi omoară pe comunişti».”

Regimul lui Iliescu din perioada 1990-1996 se face vinovat de dezastrul ulterior al ţării. Multe lucruri au luat-o razna, scăpând chiar şi de sub controlul autorităţilor. Am avut încă din 1990 o uriaşă şansă de redresare economică pe care am pierdut-o. Am ratat sprijinul material şi logistic al unor ţări sau chiar al Occidentului. Economia a intrat într-un declin parcă mai evident decât pe vremea dictatorului Ceauşescu, prin aplicarea politicii paşilor mici şi lenţi, nehotărâţi (politica jumătăţilor de măsură). De altfel, economiştii ne-au avertizat că reforma parţială nu oferă rezultatele aşteptate. Terapia de şoc era operaţia necesară în 1990. Trebuiau liberalizate toate preţurile, inclusiv la energie şi carburanţi, chiar cu riscul unor explozii sociale. Întreţinerea lor artificială automat a apăsat bugetul în fiecare an şi a condus la creşteri repetate ale preţurilor. Guvernanţii care ştiau asta n-au vrut să rişte şi nu i-a interesat. Promovarea unor măsuri radicale de oprire a subvenţiilor, de redresare sau închidere a unor întreprinderi, de acordare a unor facilităţi tuturor investitorilor şi altele asemenea, ar fi condus la însănătoşirea economiei în câţiva ani şi nu la agonia ei de astăzi.

Nesprijinirea înfiinţării unor asociaţii agricole şi ferme, precum şi necompletarea legii fondului funciar au făcut agricultura o ramură în general neproductivă şi nerentabilă, în pofida potenţialului uriaş de care dispunem. Ritmul lent al privatizării a condus la epuizarea societăţilor cu datorii mari, blocându-se una pe alta şi în imposibilitate de a opera retehnologizări şi restructurările necesare. Închiderea unor întreprinderi prin declararea falimentului nu înseamnă că totul s-a terminat. Cineva le-ar fi pus ulterior pe picioare, cumpărând acţiunile, cu terenul aferent în cadrul unor licitaţii deschise publicului. Pe ruinele unor societăţi se pot înălţa altele mai profitabile.

Această lege 18/1991 privind fondul funciar nu a fost corelată cu alte legi, care ar fi trebuit să sprijine înfiinţarea unor asociaţii agricole particulare şi utilarea lor cu ajutorul unor credite cu dobânzi mici. Astfel, s-a ajuns la o „agricultură atomizată” prin fărâmiţarea excesivă şi permanentă a terenurilor agricole. Chiar şi aşa, legea amintită a avut în dese cazuri o aplicare defectuoasă, dând naştere unor procese civile costisitoare şi îndelungate.

România avea nevoie în 1990 de măsuri ferme şi clare de redresare economică. Trebuia încă de atunci adoptată o strategie de dezvoltare a României pe termen mediu şi lung, stabilindu-se astfel principiile de orientare a politicilor economice. Nu s-a sprijinit sectorul privat, motorul economiei în Occident, care ar fi absorbit o mare parte din cei disponibilizaţi temporar sau definitiv din întreprinderi de stat. Nefăcându-se acest pas, concurenţa n-a fost una loială şi stimulativă potrivit legii. Au rămas marile monopoluri de stat şi au apărut unele private, cu sprijinul tacit al unor oficiali. S-ar fi impus o subvenţionare strategică a cărţilor şi publicaţiilor presei, care să ofere un minim de cultură şi de informaţii populaţiei. Televiziunea nu putea oferi decât o mică parte a acestor informaţii. Cetăţenii de rând, având un nivel de trai tot mai scăzut nu-şi puteau permite zilnic ziare, reviste şi cărţi. Aşa se explică în bună măsură greşelile comise la votare din toţi aceşti ani.

Un articol interesant semnat de Cristian Tudor Popescu în ziarul „Adevărul” pune acut problema impozitării anormale din România: „De câţiva ani încoace, ne-am obişnuit ca România să fie ultima în diverse clasamente economice europene. Anul acesta, guvernul Năstase a găsit o metodă autohtonă prin care mai îndulceşte hapurile amare ale străinătăţii: stăm bine acum, în toamnă, în raport cu unele prevestiri făcute de guvern la început de an. Creşterea PIB e mai mare, producţia industrială şi exporturile aşijderea. Lăsând la o parte pârdalnica problemă a importurilor, care cresc ştiu ele de ce, rupând balanţa comercială, dacă ne uităm dincolo de aceşti frumoşi parametri, chiar găsim un clasament în care România este nici mai mult, nici mai puţin decât lider mondial. Nimeni nu ne întrece când e vorba ca guvernul să

îi jupoaie de bani pe oamenii muncii. Aşa cum rezultă din graficul publicat ieri în premieră de „Adevărul”, peste 70% din cheltuielile salariale ale unei societăţi se duc la stat prin impozitul pe salariu şi pe contribuţiile la Fondurile de asigurări sociale, sănătate şi şomaj (pe ansamblu, în medie). În Ungaria acest procent nu depăşeşte 50%, în Cehia şi Polonia e în jurul lui 40%, în ţări cu tradiţie în materie de impozitare - protecţie socială, cum sunt Belgia, Danemarca, Suedia sau Olanda procentul se învârte în jurul lui 50% în vreme ce în SUA abia trece de 30%. Ce exprimă de fapt acest procent? În cazul României, nimic altceva decât impotenţa tuturor guvernelor postdecembriste, sfârşind cu guvernul Năstase, în a conduce în mod capitalist această ţară. Nu întâmplător economia cea mai liberală din lume, cea americană, percepe taxele cele mai mici pentru ca un loc de muncă să existe. În cazul ţărilor cu componenţă socială puternică în economie, cum e Suedia, aceste taxe sunt mai mari, dar ele se regăsesc într-o calitate deosebită a asistenţei sociale şi medicale, în infrastructură, în domeniul public. În România e cum e mai rău: taxele respective sunt uriaşe, în schimb asistenţa socială şi medicală sunt la pământ, cât despre drumuri, amenajări, curăţenie etc. ce să mai vorbim... La un asemenea raport între banii luaţi direct de la oameni şi rezultatele utilizării lor publice, nu e nevoie de un guvern, e suficient un socotitor de ceapeu ca să «managerizeze » ţara. Ministerul Muncii zice că situaţia se datorează celor 6 milioane de pensionari faţă de numai 4,4 milioane de salariaţi. Nu este aşa pentru că şi alte ţări europene au probleme, chiar mai mari decât noi, cu îmbătrânirea forţei de muncă, şi nu recurg, după cum se vede, la impozitări directe sălbatice. Acolo, banii vin la stat din impozitarea mişcării economice: impozit pe profit, TVA, tranzacţii, accize, taxe vamale. Ca să se poată asta şi la noi, ar trebui să existe suficient dinamism economic, şi mai ales, ca aceste taxe să fie încasate. Or, în vreme ce, de 10 ani încoace, impozitul pe salariu este colectat nesimţit în proporţie de 100%, restanţele la TVA, accize, taxe vamale sunt de mii de miliarde. Ca să nu mai vorbim de escrocheriile de returnări de TVA şi scutiri de taxe vamale. Ca să nu mai vorbim de întreprinderile de stat

care refuză să-şi plătească taxele de pensie, sănătate sau şomaj, în vreme ce salariaţii şi privaţii corecţi plătesc fără crâcnire. Din câte aud, FMI a avertizat guvernul că gradul scăzut (56,8) de colectare a veniturilor la bugetul asigurărilor sociale, precum şi la TVA şi accize (60,9) va fi un punct dur al discuţiilor."

Mai departe, se spune că: „Cât priveşte dinamismul economic, există o singură zonă a economiei care este stimulată de un asemenea sistem de impozitare şi colectare - economia subterană. Iar munca la negru nu va putea fi lichidată nici cu miliţia câtă vreme eşti amendat pentru înfiinţarea unui loc de muncă legal. Unde sunt totuşi banii încasaţi de la salariaţi, de vreme ce asupra calităţii vieţii publice n-au efect? Nu sunt greu de găsit dacă ne uităm la ce-a făcut cu precădere guvernul Năstase anul acesta: scutiri de plată la majorări, reeşalonări de datorii la buget, ştergeri de datorii, subvenţii pentru bolnavii incurabili ai economiei. Totul ca să nu fie «convulsii sociale », iar Adrian Năstase şi PSD să rămână sus în sondaje, pe baza impresiei induse populaţiei «cu noi la putere, nu se poate întâmpla nimic grav de la o zi la alta ». E adevărat, nu de la o zi la alta, dar de la un an de zile pesediste la altul... Prin urmare, puterea îşi face campanie electorală pe banii contribuabilului. Că asta împiedică economia să devină mai capitalistă, adică mai eficientă decât anul trecut, nu pare să-i deranjeze pe guvernanţi şi, mai grav, nici pe guvernaţi: sondajul CURS pe care îl publicăm arată că doar 31% dintre români sunt pentru închiderea întreprinderilor cu pierderi, în vreme ce 45% vor ca ele să fie subvenţionate de guvern pentru a se păstra locurile de muncă."

Încă din 1990 s-a presupus că dl. Ion Iliescu e implicat în corupţie. În „România liberă" din 27 octombrie 2000 apare un set de întrebări adresate acestuia: „1. Cine a inventat «genocidul celor 60000 de victime » în decembrie 1989?; 2. Cine a fost inspiratorul diversiunii sângeroase a teroriştilor care «trăgeau din toate direcţiile »?; 3. Cine este responsabil pentru mineriadele primitive şi dezonorante pentru prestigiul internaţional al României?; 4. De ce România a fost ultima ţară ex-socialistă care a «acceptat » desfiinţarea Tratatului de la Varşovia şi a

CAER, încheind totodată tratatul ruşinos şi antinaţional cu URSS-ul muribund? A fost oare demis ministrul de Externe responsabil pentru incompetenţă, lipsă de prevedere politică şi trădare a intereselor naţionale?; 5. De ce a fost reactivat generalul KGB-ist Militaru după revoluţie şi numit ministru al Armatei şi cum se explică aducerea în fruntea serviciilor secrete a unui general bine cunoscut pentru «performanţele » sale de spionaj anti-NATO? A fost o «gafă » sau s-a urmărit făţiş blocarea intrării noastre în Alianţa Atlantică?; 6. Se va bucura de prestigiu un preşedinte implicat într-un proces penal – cazul Costea, cu cele peste 30 milioane de afişe electorale intrate nevămuite în România? Vor acorda încredere strategii NATO unui preşedinte de ţară candidată rămas fidel opţiunilor sale promoscovite?; 7. Serveşte intereselor naţionale alegerea unui preşedinte împovărat într-un trecut, mai îndepărtat şi mai apropiat, atât de descalificant şi compromiţător?”

În „Evenimentul zilei” au apărut cele mai multe articole privind implicarea lui Ion Iliescu şi a altor persoane în scandalul «Afacerea Costea ». În numărul din 19 octombrie 2000 se spunea: „Ion Iliescu a fost perceput întotdeauna drept un om sărac, cinstit, cumsecade, plin de respect faţă de legile statului român. Împotriva oricăror evidenţe, românii nu renunţă la această imagine idilică a lui Ion Iliescu. Pentru prima dată de la izbucnirea scandalului «Filiera franceză », „Evenimentul zilei” probează cu documente că Ion Iliescu, sfidând Constituţia şi Codul Penal, a fost cel care a ordonat importul de produse petroliere de la Adrian Costea spre România, provocând pagube de peste 5 milioane de dolari Bugetului de stat şi, prin aceasta, fiecărui cetăţean român [...] Pe 2 iulie 1992, într-o şedinţă de pregătire a campaniei pentru păioase desfăşurată la Ştefăneşti-Ilfov, Ion Iliescu şi-a asumat paternitatea afacerilor cu petrol derulate prin firmele lui Adrian Costea: «Cum nu aveţi motorină, eu v-am făcut rost de motorină, voi nu o ridicaţi », a rostit ameninţător de la prezidiu Ion Iliescu. Şeful statului se referea la contractul cadru, încheiat în februarie 1992, între Ministerul Agriculturii şi firma «Comexrom », pentru importul a 600000 tone motorină [...] şi cei 17 milioane de dolari daţi

de BIRD pentru agricultură, deturnaţi în avantajul «filierei Costea ». [...] Iată cum printr-un ordin dat de Ion Iliescu într-o şedinţă de lucru de la Ştefăneşti a început scurgerea de valută către Adrian Costea. Numai într-un prim contract, statul român a pierdut 5547085 dolari SUA.” Acest scandal a pornit de la fiscul francez, pentru neplata impozitului la exportul afişelor electorale pentru Iliescu.

Megalomanul om de afaceri Adrian Costea a făcut o serie de afaceri cu România extrem de profitabile. Presa a dezvăluit că înainte fusese un om foarte sărac, până când a fost atras de Iliescu, care l-a sprijinit să-şi facă firme în Israel şi apoi în Franţa. Importul de motorină din Rusia făcut de Costea pentru România a avantajat ambele părţi. Dl. Iliescu i-a plătit dublu faţă de preţul modic cu care l-a cumpărat Costea şi l-a revândut Iugoslaviei, încălcând embargoul între 1993-1995 impus de ONU. Desigur, sârbii l-au plătit scump, peste preţul mondial. Această contrabandă de stat s-a făcut cu sprijinul SRI şi a unor demnitari români. „Operaţiunea Jimbolia” – cum a fost denumită s-a făcut prin cumpărarea tăcerii funcţionarilor de la CFR şi muncitorilor care au supravegheat alături de ofiţerii SRI, cărora li s-a impus să păstreze secretul pe motiv că România vrea să ajute Iugoslavia greu încercată de embargo. Acest import s-a făcut cu bani publici de la BANCOREX, bancă de stat care ulterior a dat faliment.

O altă sumă imensă s-a plătit cu bani tot de la Bancorex pentru editarea unui album intitulat „Eterna şi fascinanta Românie” de către una din firmele lui Costea din Franţa, care să promoveze imaginea noastră în lume. Au fost vândute doar 6 exemplare, deci se impune întrebarea ce s-a întâmplat cu restul sau cu banii? La cererea magistraţilor francezi s-a descoperit contrabanda cu afişe electorale pe care Costea le-a făcut iar PDSR-ul şi dl. Iliescu nu i le-a plătit. Aceasta s-a făcut şi cu încălcarea legii electorale de către PDSR prin primirea de subvenţii în timpul campaniei electorale. Afişele electorale au intrat în ţară prin vama Borş şi au fost sustrase de la vămuire (nu s-au plătit taxele vamale).

Un aliat de nădejde al d-lui Iliescu a fost Răzvan Temeşan, fostul director de la Bancorex. Alte două „piese

grele” ale afacerii Costea sunt: Viorel Hrebenciuc, fost secretar general al Guvernului Văcăroiu şi Iosif Boda, şeful campaniei electorale din 1996 a lui Ion Iliescu (când s-au tipărit şi s-au adus afişele cu pricina). În „Evenimentul zilei” din 29 mai 2000 se spunea că: „operaţiunile au fost controlate şi coordonate de SRI (în cazul „operaţiunii Jimbolia”)(din toate declaraţiile prezentate mai sus, precum şi din numeroase documente scoase la iveală în cazul scandalului Costea) printr-o logistică bine pusă la punct, utilizând toate mijloacele mafiote specifice unor veritabili contrabandişti: reţea de firme fantomă, ştampile şi facturi false, achitarea de sume imense în numerar (cheş) pentru servicii şi comisioane, cumpărarea tăcerii unor funcţionari ai statului etc. etc. Implicarea unor ofiţeri activi ai serviciilor secrete româneşti în acţiuni de contrabandă este o dovadă a faptului că statul român a fost, cel puţin în perioada derulării acestor operaţiuni, un stat mafiot. [...] a existat o continuitate a tipului de operaţiuni speciale desfăşurate pe vremea lui Ceauşescu, operaţiuni care vizau obţinerea ilegală de fonduri pentru întărirea statului totalitar şi a nomenclaturii ceauşiste. Toate filierele fostei securităţi au fost preluate de regimul Iliescu şi utilizate în scopul construcţiei «capitalismului social-democrat».”

Se apreciază că scandalul de la FNI are legătură cu cele menţionate. Deşi era programat pentru toamnă înainte de alegeri, el a fost provocat mai devreme cu un singur scop: abaterea atenţiei publice de la scandalurile în care erau implicaţi unii lideri ai PDSR, în frunte cu Ion Iliescu. Membrii PDSR şi-au retras în general banii înainte de declanşarea crizei. Pentru pierderea banilor strânşi cu trudă de populaţie, a fost învinovăţit guvernul Isărescu şi Comisia pentru Valori care a autorizat funcţionarea FNI-ului (CNVM). Tot în „Evenimentul zilei” din 29 mai 2000 scria că: „SOV Invest (care administrează FNI) a «umflat » de 728 de ori acţiunile Industrialexport deţinute de FNI. [...] Cum a fost posibil un asemenea salt? Printr-un traseu speculativ al acestor acţiuni. [...] brokerii nu aveau voie să faciliteze schimburi cu acţiuni care nu sunt listate la burse. [...] Însă, observaţia că, cel puţin la finalul lunii aprilie 28,717% din totalul banilor din puşculiţa FNI erau «plasaţi»

în acţiuni la Industrialexport, trebuia să determine CNVM să intervină ferm, pentru că SOV Invest încălca propriile reglementări.” Aşa se explică şi fabuloasa avere a unuia din cei mai bogaţi români, Sorin Ovidiu Vântu, patron al SOV Invest şi „creierul” de la FNI.

Referindu-se la d-nii Iliescu, Meleşcanu şi Emil Constantinescu, ziaristul Dan Pavel remarca: „[...] Ion Iliescu, care prin tot ceea ce face, spune, gândeşte, dovedeşte că aparţine lumii activiştilor PCR de dinainte de 1989. Un PDSR fără Iliescu şi grupul de corupţi din jurul său ar putea fi un partid rezonabil. La fel, nu cred că se mai pot gândi mulţi să voteze ApR-ul, care a fost conceput de megalomanul Costea, pe plaja de la Deauville, ca un altfel de PDSR, care să atragă pe nemulţumiţii din CDR. Pentru a supravieţui în politica românească, partidul lui Meleşcanu trebuie regândit. Cu toate că este mai puţin afectat de acest scandal, pentru că singura lui greşeală a fost de a-i reînnoi lui Costea statutul de ambasador extraordinar al României, preşedintele Constantinescu trebuie să facă repede ceva, dacă doreşte să aibă credibilitate. Tăcerea sa de sfinx este o atitudine pe care electoratul o va sancţiona la alegerile viitoare. Cetăţenii României vor să afle câteva răspunsuri clare, simple, în legătură cu tot ceea ce se întâmplă, nu să aştepte inutil în faţa unui sfinx care refuză să ne spună ceea ce ştie. [...] Un preşedinte sau un premier bun pentru o anumită perioadă nu face faţă într-alta. De pildă, Ion Iliescu ar fi fost foarte bun de preşedinte (sau de secretar general al PCR), pe la sfârşitul anilor ´70 şi începutul anilor ´80, ca un comunist reformist, dar nu după prăbuşirea comunismului. Codelile lui Isărescu (nesiguranţa de a fi candidat pentru preşedinţie) par să indice un om slab. Ele nu îl recomandă pentru ocuparea postului executiv suprem.”

Despre vina lui Petre Roman, fostul lider al Partidului Democrat, scriitorul Vladimir Tismăneanu scria în cartea sa – „Noaptea totalitară”: „Este cel puţin bizar să-l auzim astăzi pe domnul Roman deplângând menţinerea structurilor şi mentalităţilor comuniste, câtă vreme domnia sa s-a solidarizat cu d-l Iliescu în acţiunile care au dus la înlăturarea oricărui disident cunoscut din conducerea ţării

la mai puţin de o lună de la revoluţie. [...] Nu a fost conştient d-l Petre Roman, încă din primăvara anului1990, că programul FSN nu conţinea ideile opoziţiei anticomuniste, nu se născuse din regândirea şi dezvoltarea ideilor unora Paul Goma, Mihai Botez, Dorin Tudoran, Vlad Georgescu, Doina Cornea, Gabriel Andreescu sau Ana Blandiana, afirmate în condiţiile oribilei prigoane antidisidente, ci din „Scrisoarea celor şase", document semnificativ al direcţie gorbacioviste din interiorul comunismului mondial? Încercarea destul de stângace a fostului premier de a-şi construi o imposibilă virginitate politică, utilizarea mai mult decât riscantă a cărţii şovinismului antimaghiar, îmi par mai degrabă dovezi ale unei pierderi de teren decât ale unei maturităţi încrezătoare în sine şi în valorile democratice, cu atâta emfază profesate după pierderea bătăliei."[8]

Despre comisioanele de tranziţie – una din manifestările corupţiei de după 1990, Ion Longin Popescu scria în „Formula As": „Conform ultimilor declaraţii oficiale, românii ar urma să fie eliminaţi de pe lista neagră a vizelor pentru Europa, începând cu vara viitoare, atunci şi nici atunci, dacă nu vor fi îndeplinite anumite condiţii. Cum ar fi, să spunem, emiterea unor paşapoarte mai sigure, mai greu de falsificat. Aşadar, «noile » paşapoarte pe care le avem în buzunar de mai puţin de zece ani şi pentru care s-au cheltuit milioane de dolari afirmându-se că sunt de «nivel occidental » nu mai valorează doi bani! Oameni ai puterii de la începutul deceniului nostru au încasat mari comisioane în valută, prin BANCOREX pentru a aduce în ţară un produs deja expirat! Care, pe deasupra, îl costă pe contribuabilul doritor de călătorii o sumă frumuşică de circa 500000 de lei. Stai şi te minunezi de vilele care au apărut ca ciupercile în staţiunile montane sau la marginea oraşelor. Dar e bine să ştim că o parte dintre aceste bijuterii arhitectonice valorând multe miliarde se datorează, fără nici o îndoială, aşa-numitelor «comisioane de tranziţie », corupţiei generalizate sub auspiciile căreia şi-a făcut debutul pe scena europeană democraţia românească. O parte dintre aceste vile sunt deci răsplata acceptării, în cadrul unei aşa-zise licitaţii, nu a celui mai bun fabricant de

paşapoarte la standarde europene, ci eventual al celui care a dat un comision mai gras. Desigur, paşapoartele nu sunt singurul exemplu al proverbialei «eficienţe» româneşti. Vă amintiţi de telefoanele publice cu fise, care au împânzit oraşele în anii ´91-´92? Instalate în aşa-numitele cabine tropicale de plexiglas, fără pereţi, jalnicele aparate veneau tocmai din Africa de Sud, care, chipurile, le vânduse mai ieftin şi în condiţii de finanţare «acceptabile». Unde au ajuns ele după numai cinci-şase ani de funcţionare? Desigur, la fiare vechi, dacă nu cumva la gunoi. Dar aparatele de marcat de la metrou şi din autobuzele expres? [...] De ce, dacă s-a dorit modernizarea sistemului de taxare nu s-a importat ce era mai bun pe piaţă? Vă puteţi răspunde singuri: fiindcă nu ar mai fi fost comisioane «ataşate». Nu va trece mult timp şi toate aceste aparate vor fi aruncate, la fel ca telefoanele. Şi la fel cum vor fi anulate, treptat, «legile originale» elaborate de Parlament în ultimii zece ani. Pentru a fi adaptate la legislaţia europeană, vor fi necesare, se spune, două legislaturi. Atunci de ce – vă veţi întreba din nou – nu au fost făcute europene din capul locului? Din nou intervine «comisionul», de data aceasta politic. Cum ar mai fi obţinut unii capital electoral, clamând «originalitatea»?”

Societatea românească a fost scufundată după 1990, ca de altfel şi înainte de Revoluţie, în sărăcie, demagogie şi individualism sălbatic. S-a acreditat ideea atât de „profundă” că „numai proştii rămân săraci” sau „dacă n-ai bani miroşi a prost”. Cu alte cuvinte, nu deranja pe nimeni care s-a „descurcat” să vadă şi pe altul făcând la fel. Hoţia a fost ridicată la rang de cinste. Se fura şi în timpul comunismului dar nu atât de mult şi în scop vădit de îmbogăţire. În general, atunci se fura datorită sărăciei dezumanizante. Înainte legile erau respectate mai mult din cauza fricii faţă de sistem şi partidul unic. După Revoluţie, românul s-a eliberat de această teamă şi a trecut la cealaltă extremă – la îndrăzneala de a face ceea ce doreşte. S-ar impune o întrebare pentru aceşti români: chiar nu se poate trăi bine în mod cinstit, fără a recurge la artificii şi mijloace ilegale? Cinstea este o valoare universală şi eternă, nu cum o consideră unii – drept inadaptare, naivitate sau chiar

prostie. Toată lumea încearcă parcă să te convingă să dai şi tu „dreptul” (şpaga sau mita) pentru a obţine unele lucruri (un post mai bun, un loc de muncă, anumite privilegii). În acest fel există un dispreţ mai mult sau mai puţin evident faţă de lege. De ce unele sondaje făcute au relevat că gradul de corupţie e cel mai ridicat în aparatul guvernamental şi justiţie iar cel mai scăzut în armată şi mediul academic (universitar)?

Corupţia a pătruns adânc în societate încât până şi cei care aveau datoria să păzească bunuri publice sau private (paznici, agenţi de pază şi chiar societăţi de pază), uneori chiar gardieni publici, au avut curajul să fure în mod individual sau organizat. Dezvăluirile recente făcute în privinţa unor societăţi de pază demonstrează caracterul lor mafiot, agresarea unor oameni de afaceri (prin şantaj ori violenţă extremă) în scopul de a obţine sume mari de bani, îndeosebi valută. S-a descoperit că au propriile servicii de informaţii (desigur la un nivel mult mai redus), reuşind uneori chiar să asculte convorbiri telefonice ale patronilor folosind persoane din ROMTELECOM. Aceasta a fost posibil datorită faptului că foşti lucrători de poliţie şi SRI (rezervişti sau cei care au plecat de bunăvoie) au fost sprijiniţi de organe ale statului să-şi înfiinţeze societăţi de pază şi se bucură de protecţie chiar la nivelul cel mai înalt. Deci, există grupuri de interese pentru anumite zone economice şi pentru penetrarea lor. Unii s-au lăudat că nu se tem de nimic, putând deschide capete de pod spre autorităţi oricând (deschizând uşile „cu capul”, adică cu o valiză de bani). Desigur, există şi astfel de grupări mafiote care percep taxe de protecţie şi care se organizează ilegal ca „stat în stat”. Societăţile de pază – în mod relevant - au fost înfiinţate în timpul guvernării PDSR.

Un alt fenomen care a luat amploare este birocraţia. România se poate „lăuda” cu un vast aparat birocratic. Avem un stat cu mulţi funcţionari, plătiţi destul de bine uneori şi care adeseori ne poartă mult pe drumuri. Poate de vină e sistemul dar cine a inventat acest sistem? Ca şi unele societăţi de pază care au avut poate şi ordinul de a elimina unii opozanţi ai PDSR, care sprijineau financiar alte partide, există suficienţi funcţionari care «au lovit» în proaspătul şi

fragilul sector privat. A face eforturi şi a demara o afacere în România, creând şi locuri de muncă, e un gest de curaj în primul rând. Fără un sprijin de mai sus afacerea nu prea are şanse să se dezvolte sau să supravieţuiască. Există şi atacuri directe (incendieri, distrugeri, furturi importante, escrocherii) care au lovit în societăţi private prospere. Aici se pot oferi numeroase exemple în toate judeţele ţării. Nu toate acestea au fost comandate pentru a înlătura concurenţa sau din motive politice dar faptul ca atare rămâne.

Ca şi în trecut, multe posturi de funcţionari publici au fost cumpărate pe bază de nepotism, relaţii sus-puse, cadouri sau bani. Unele au fost obţinute pe baza apartenenţei la partidul victorios în alegeri. Birocraţia este unul din principalele motive invocate de investitorii români şi mai ales străini. Sunt necesare mult prea multe avize şi acte, iar unele se obţin foarte greu pentru că funcţionarul pretinde foloase necuvenite într-un mod indirect (arătând buzunarul său de exemplu) sau chiar direct (cu tupeu).

Pe fundalul sumbru al sărăciei, mizeriei sociale s-a dezvoltat o întreagă mafie. Se ştie deja de mafia petrolului şi cea a îngrăşămintelor chimice. Măsurile luate împotriva lor nu prea au dat rezultate. Astăzi poliţia s-a gândit (de ce abia astăzi?) să întărească locurile de supraveghere sau să le lase pe seama jandarmilor. Conductele de petrol au fost ţinta preferată a hoţilor dornici de îmbogăţire rapidă. În circa 20 de minute, se puteau fura cisterne întregi de petrol. (?!) Peste tot s-a remarcat şi o proliferare a bandelor de infractori şi chiar o specializare a acestora (proxenetism, vânzări de droguri, furturi de maşini etc). Jafurile armate (cu arme albe sau autentice) şi crima organizată s-au dezvoltat şi ele într-un ritm mai susţinut chiar decât cel al detaşamentelor de luptă ale statului împotriva lor. Escrocheriile dovedesc că trăim într-un paradis al infractorilor, care susţin cu cinism că victimele sunt de vină. Se invocă adesea că legile nu sunt drepte şi îi avantajează pe cei puternici (lucru care poate fi adevărat uneori, în privinţa unor prevederi legale) dar nu se poate generaliza. Chiar dacă legile ar fi incomplete ele însele nu pot fi vinovate. Vinovaţi sunt cei care pretind că sunt

deasupra lor, precum şi cei care îi sprijină denaturând sensul legilor şi neaplicându-le în spiritul lor. Până şi avocaţii care i-au apărat pe marii corupţi ai României şi pe unii infractori notorii poartă o anume vină de ordin deontologic, speculând pentru aceştia orice portiţă de scăpare şi pedepse mai uşoare.

S-a reproşat României şi pe bună dreptate problema orfanilor şi orfelinatelor de la noi, a numărului mare de copii instituţionalizaţi. Abandonul de copii înregistrat în fiecare an se datorează nu numai educaţiei părinţilor care au recurs la acest fapt sau gest necugetat sau disperat, ci şi sărăciei care poate destrăma familii întregi. La rândul ei, sărăcia şi învăţământul defectuos au propriile lor cauze, care nu-i exclud pe politicienii din România postrevoluţionară. Datorită lor în primul rând, tranziţia noastră a fost marcată de o dezorientare cvasi-totală. Ceea ce s-a reuşit la noi până acum e de fapt o pseudo-reformă în lipsa conceperii şi aplicării unor strategii viabile în toate domeniile, cu precădere economice şi pliate pe realităţile concrete româneşti. Starea de criză şi nelinişte din rândul populaţiei a fost generată de lipsa unui drum clar în politică şi societate, la care s-au adăugat numeroasele şi gravele greşeli făcute de factorii de decizie.

Mă tem că PDSR-ul, devenit acum PSD şi absorbind PSDR-ul condus de fostul ministru al muncii Al. Atanasiu, nu promovează reforme structurale nici acum, când a revenit la Putere. Măsurile luate nu au dat rezultate şi ne îndreptăţesc să credem că totul este făcut superficial, aceste măsuri făcându-se doar pentru salvarea imaginii partidului şi menţinerea lui la putere. Campania decretată împotriva corupţiei, verificarea averii politiştilor şi alte asemenea măsuri au atins uşor, tangenţial problemele, au făcut mai mult zgomot pentru a linişti opinia publică şi majoritatea populaţiei. Nici verificarea societăţilor de pază nu a însemnat mare lucru. Câţiva oameni au fost arestaţi, apoi eliberaţi şi s-au aplicat unele amenzi şi retrageri ale autorizaţiilor de funcţionare. Nu se iau nici un fel de măsuri radicale pentru a se merge până la capăt.

Oamenii se schimbă în structura lor interioară şi în concepţiile lor foarte greu. Este motivul pentru care dl.

Iliescu va convinge extrem de greu că s-a despărţit de mentalităţile şi idealurile comuniste. Nu întâmplător, scriitorul Octavian Paler declara că dl. Ion Iliescu admiră valorile comunismului. Într-un eseu, Vladimir Tismăneanu spunea prin 1992: „Într-un cuvânt, gorbaciovismul a capotat pentru că nu a reuşit să înţeleagă necesitatea unei schimbări radicale de sistem politic. În chiar acelaşi număr din The New York Times din 13 decembrie 1991 am citit şi două ştiri din Bucureşti. Prima vorbeşte despre scindarea FSN şi de scrisoarea grupului celor 56 de senatori FSN prin care aceştia critică linia politică a echipei Roman. Cealaltă ştire este legată de achitarea de către Curtea Supremă a 15 foşti demnitari comunişti, iniţial condamnaţi pentru complicitatea lor la acţiunile represive ordonate de Ceauşescu în Decembrie 1989. Un lucru este cert: evenimentele de la Bucureşti nu pot fi separate de cursul general al istoriei în fosta zonă de dominaţie a Uniunii Sovietice. Îmi pare astfel că ruptura din Front, ca şi tot mai acerba polemică dintre preşedintele Iliescu şi fostul premier Roman este legată de opţiunile FSN în prima perioadă de după căderea regimului Ceauşescu, opţiuni întemeiate pe dorinţa acestei formaţii de a-şi impune hegemonia în viaţa politică românească şi de a împiedica o veritabilă despărţire de trecut. [...] Acum, când centrul imperiului s-a dezagregat, când Gorbaciov însuşi nu mai este altceva decât o epavă politică, este greu de imaginat că România va deveni unica excepţie, unica ţară fostă comunistă în care să se încerce o strategie politică neosocialistă şi colectivistă complet lipsită de şanse de succes. Nu neg că domnii Iliescu şi Bârlădeanu au asemenea intenţii. Ceea ce mă îndoiesc este că ei vor izbuti să ofere altceva decât dovada sterilităţii flagrante a viziunii lor politice marcat birocratice şi etatiste.”[9]

Tot domnia sa ne avertiza în 1995 că: „naufragiul sovietismului nu înseamnă că iluziile şi capacitatea umană de auto-înşelare s-au încheiat. Democraţia rămâne un proiect mereu precar iar inamicii ei vor face tot posibilul să-i exploateze slăbiciunile.”[10]

Actuala stare de lucruri din viaţa politică şi promovarea actualilor şi foştilor politicieni de la Revoluţie

încoace, se datorează unei probleme majore, care n-a fost rezolvată. A existat o miză enormă în jurul deconspirării foştilor informatori ai Securităţii. Legea privind accesul la propriile dosare, promovată de senatorul Ticu Dumitrescu a ieşit în urma dezbaterilor aprinse mult modificată, încât iniţiatorul ei s-a lepădat de dânsa (în actuala formă). Dl. Ion Iliescu nu a avut nici o voinţă politică în acest sens, putând s-o promoveze încă din 1990. Dosarul său şi a altor persoane au fost „curăţate”. Iată ce spune dl. Mircea Dinescu, aflat în conducerea Colegiului Naţional de Studiere a Arhivelor fostei securităţi: „După mine, presa este una dintre instituţiile naţionale care s-au schimbat în bine după 1989. Au fost modificate structurile, au venit oameni noi . [...] După 1960, erau foarte mulţi ilegalişti urmăriţi. Ceauşescu era obsedat de comploturi. Această traumă a lui a făcut ca Securitatea să-i urmărească pe foarte mulţi dintre apropiaţii săi. Marea majoritate a oamenilor, care au devenit informatori au avut şi dosare de urmărire mai întâi. Securitatea lua, de obicei, oameni vulnerabili. Bineînţeles că pe lângă aceşti oameni, care au colaborat cu Securitatea, sub presiune, au existat ticăloşii, cei care au făcut turnătorie din plăcere. [...] Securitatea punea la cale scenarii, luând ca participanţi pe cei din jurul celor vizaţi. Aceşti oameni începeau să aibă probleme. [...] Noi suntem deja în posesia tuturor dosarelor celor care au turnat de la nivelul clerului. Multe din aceste dosare au dispărut. Au dispărut dosarele unor asemenea oameni despre care avem informaţii sigure, având în vedere activitatea pe care au avut-o în relaţia cu Securitatea. [...] Presa nu mai face opoziţie în acest moment… ţărăniştii nu mai există… şi-au tăiat ultimele capete. Liberalii sunt toţi oameni de afaceri. Îşi văd fiecare de treburile lor. Nu pot face mişcări mari în front, pentru că ar veni Garda Financiară peste ei. Niciodată nu a fost atâta linişte în jurul partidului de la putere. Ion Iliescu este foarte senin, foarte detaşat – asta o poate vedea oricine. Se mişcă acum ca un personaj din istorie. Opoziţia o face presa. Opoziţie mai multă se simte în cartierele muncitoreşti, unde se mârâie. Dar nu este bine că nu avem opoziţie. Nu e sănătos.”

Se pot imputa vechii şi actualei Puteri PSD-iste multe lucruri şi în special d-lui Ion Iliescu. Pe lângă procesul comunismului, cerut de mulţi intelectuali şi studenţi, încă din primăvara lui 1990 ar fi trebuit să fie soluţionate evenimentele petrecute în sângerosul decembrie 1989. Era şi este un lucru important atât pentru rudele victimelor cât şi pentru întreg poporul român pentru a-i fi redată demnitatea naţională. Lumea (în special străinătatea) ne judecă pentru asta, fiindcă nu am fost în stare să aflăm nici până acum cine a tras în revoluţionari şi cine a creat diversiunile criminale şi diabolice prin care militarii români au tras unii în alţii (în deruta generală de atunci, fiind informaţi greşit). Familiile celor ucişi au fost «recompensaţi» material iar cei răniţi şi mulţi alţii (unii neparticipând dar invocând participarea) au primit un certificat de revoluţionar, unele drepturi şi atât. Adevărul a putut fi doar intuit, cea mai credibilă fiind ipoteza unei lovituri de stat cu concursul unei părţi din fosta securitate (şi/sau din armată), în care rolul principal l-a jucat fără îndoială dl. Iliescu.

Mi se pare credibilă depoziţia unui martor dintr-o emisiune maraton de la postul OTV (pe tema «Conspiraţia securităţii»), care declara sub anonimat că înainte de a începe psihoza «teroriştilor» (din noaptea de 22 decembrie1989), dl. Iliescu a cerut oameni înarmaţi din unităţi ale armatei sau securităţii şi în urma refuzului domnia-sa a ripostat: «O să mai auziţi voi de mine!». Mergând pe firul acesta, s-ar putea să aflăm poate cine au fost «teroriştii» sau diversioniştii. Desigur, actualul preşedinte al României neagă vehement teoria conspiraţiei susţinându-şi propria teorie a revoluţiei române 100%.

Până acum cel puţin, autorităţile române nu s-au pronunţat asupra acestor probleme, rămânând simple omoruri cu autori necunoscuţi. Au tot continuat să dea din umeri şi mai ales să minimalizeze importanţa lor iar când au fost supuşi unor presiuni mai mari, să susţină că timpul a şters orice urmă şi probele sunt imposibil de obţinut. Oricum, termenul de prescripţie n-a trecut. Chiar dacă s-a tergiversat atât de mult, va veni şi momentul când adevărul va răzbate la lumină. În plină revoluţie, s-au văzut chiar şi

la TV câţiva «terorişti» prinşi dar ulterior au fost eliberaţi la ordinul nu se ştie cui şi din ce motiv.

Dacă trupele mobilizate atunci în capitală (din securitate şi armată) ar fi închis toate coridoarele de acces spre sediul CC (cum s-ar fi impus de altfel), Ceauşescu nu ar fi fost nevoit să fugă din faţa mulţimii. Prin urmare, înalţi factori de decizie au hotărât «să fraternizeze» cu populaţia din stradă. Două raţiuni stau la baza acestei decizii. Dacă ar fi înăbuşit în sânge revoluţia, se puteau aştepta la alte revolte şi mai mari (riscul fiind sporit şi pentru integritatea lor). Pe de altă parte, schimbarea părea iminentă (regimurile comuniste din ţările vecine se prăbuşiseră deja).

Situaţia generală actuală din România poate fi sintetizată chiar şi în câteva cuvinte, prin expresia populară: „am căzut din lac în puţ”. Nivelul de trai al oamenilor de rând (a majorităţii covârşitoare a populaţiei) a scăzut mereu în mod dramatic. Despre dl. Iliescu, scrie Mihai Chiper în ziarul „Obiectiv. Vocea Sucevei” (din 24 septembrie 2004) într-un scurt eseu intitulat „Victimele lui Iliescu” dar foarte convingător: „Crede că istoria s-a liniştit. Nu-l mai huiduie nici un «golan». Nu-l mai întreabă vreun «animal» de ziarist de-ale comunismului. Ba, pe deasupra, nici un politician nu mai îndrăzneşte să-i pună «sula-n coaste». Cu toţii s-au împăcat cu ideea şi au obosit să-l mai conteste. S-au obişnuit cu el, cu minciunile şi piruetele lui, cu permanenta rescriere a trecutului său, încât nu mai miră ori scandalizează pe nimeni până acolo încât să mai ia atitudine publică. Dacă ar face-o, ar părea nebuni. «Am obosit să-l înjur!», recunoaşte, dezarmant, revoltatul de profesie Mircea Dinescu. Tragedia lui Iliescu este că, oricât şi-ar fi tăbăcit pielea, în afară de a domestici prezentul şi a-l face suportabil pentru «normalitatea» pe care el şi-o asigură, are mari probleme atât cu trecutul, cât şi cu posteritatea sa. Cum îl va reţine istoria: personalitatea diabolică sau providenţială a României post-comuniste?; ”

> „Pe parcursul vieţii sale a lăsat «urme». Cât a fost prim-secretar, o serie de români au reuşit să fugă. Nu neapărat din cauza lui, personal. Ci a regimului pe care l-a slujit. A lăsat «urme» mult mai serioase în 1989. Mii de morţi, întrebări fără răspuns despre «idealurile întinate ale comunismului». A lăsat

urme vizibile şi la mineriade. Se întâmplă ca unii dintre românii care se aflau la Montreal la inaugurarea Pieţei României să fi plecat din ţară în urma unei bâte de miner primite în Piaţa Universităţii. Erau vinovaţi: purtau ochelari de intelectuali. Victimele colaterale ale regimului iliescian s-au înmulţit pe parcurs. Unii n-au mai putut să-şi recupereze casele. În definitiv, proprietatea este un «moft». Alţii au plecat pentru că au văzut cum fură colegi de partid ai lui Iliescu şi nu vor să acopere din taxele şi impozitele pe care le plătesc hoţia acestora. Alţii au fugit pentru că n-au avut încotro profesional. Nepotismele, favoritismele şi aranjamentele i-au rejectat din sistem peste Atlantic sau aiurea, în Europa. Nu toţi tăticii sunt directori sau membri FSN, PDSR, PSD! Asta este, de fapt, România lui Iliescu în ochii exilaţilor. Pe lângă motivele materiale, dacă ar fi existat un sâmbure de speranţă că legile, organizarea societăţii, standardele politice agreate de Iliescu pot fi cât de cât ameliorate, n-ar fi plecat. Pancartele de la Montreal o spuneau explicit: «Piaţa Universităţii nu te uită», «Jos mafia baronilor regimului Iliescu», «Ne-aţi alungat din ţară ca să o prădaţi!», «Nimeni nu a făcut mai mult rău României ca tine!», «Reprezinţi mafia din România!», «Vrem procesul comunismului!», «Aţi transformat securiştii în patroni!», «E plină lumea de victimele tale!».

Micile grupuri de emigranţi autoexilaţi n-au plecat degeaba din România lui Iliescu în ultimii 14 ani. Ei nu au chef să uite aşa uşor, să fie duşi de nas, să fie manipulaţi, pentru că ei sunt victimele. Aceste comunităţi active sunt păstrătoare ale memoriei, mărci ale traumelor teribile. Vocile din ţară au tăcut resemnate, cumpărate, anihilate de dezinteresul public. Oricât ar încerca Iliescu să se prezinte drept Moş Crăciun în faţa lor şi oricât de «plesniţi peste bot» ar fi, până la urmă, ei sunt mărturiile pe care bilanţul nu le poate ascunde.”

În opinia politologului Tom Gallagher „a fost o calamitate pentru România faptul că în primele două alegeri, din 1990 şi din 1992, o majoritate clară de cetăţeni au arătat că preferau în mare parte o asemenea *democraţie ghidată* în care o nouă elită, provenind masiv din fostele servicii secrete şi din alte categorii privilegiate, era în stare să ignore sau să submineze legea. Convingerile lor sociale fuseseră puternic influenţate de regimul comunist, fapt care reîntărea relaţiile verticale de dominare şi de dependenţă personală şi totodată descuraja solidaritatea socială.”[11]

Motto:

„Oamenii care elogiază tehnologia spun că ea ne-a adus un nivel de viaţă mai bun, ceea ce înseamnă o mai mare viteză, o mai mare varietate de opţiuni, mai mult timp liber şi mai mult lux. Nici unul dintre aceste beneficii nu ne vorbeşte despre satisfacţie, fericire, siguranţă, ori capacitatea umană de a întreţine viaţa pe pământ.”

Jerry Mander

2. România la porţile Vestului (Drumul spre capitalism)

Pe fondul crizei mondiale care se adânceşte, România traversează şi ea o perioadă dificilă. În timp ce Japonia se află în letargie de mai mult timp iar Germania a înregistrat în ultimele luni o „creştere negativă” (nesemnificativă iar situaţia reală nu este dată de cifre), liderul mondial SUA se află de curând într-o „stare de contracţie” a economiei şi este ameninţată de recesiune economică.

Ţara noastră a făcut vizibile eforturi pentru a accede în NATO şi Uniunea Europeană, însă acestea nu s-au concentrat asupra economiei. S-a invocat mereu lipsa de bani şi alte greutăţi, motive pentru care am rămas deoparte, aşteptând la porţile Occidentului să fim primiţi şi noi. Adică, am neglijat fondul problemei dar avem puterea «să cerşim» ajutorul principalelor state europene şi al Statelor Unite. Această integrare ar marca fără îndoială desprinderea României de trecutul ei comunist. Ceea ce nu ştim este dacă aceste entităţi suprastatale ne vor ajuta şi ne vor face favoarea de a-şi deschide larg porţile şi pentru noi, ca stat independent şi cu drepturi depline. Declaraţiile făcute nu au o mare relevanţă.

Totuşi, s-au făcut câţiva paşi în această direcţie prin participarea României la unele reuniuni, la parteneriatul pentru pace încheiat cu NATO, conducerea actuală a Organizaţiei Statelor din Europa Centrală şi de est (OSCE) precum şi consilierea d-lui Günter Verheugen, care ne-a

sprijinit la întocmirea Strategiei de Dezvoltare a României pe termen mediu (depusă de fostul premier Mugur Isărescu la Bruxelles). S-au derulat unele programe în vederea integrării iar altele sunt în curs de derulare. Ne aşteptăm să primim de la Uniunea Europeană un sprijin financiar în 2001-2002 de peste cinci miliarde de dolari (jumătate din această sumă fiind nerambursabilă). Iată deci, că putem avea un motiv întemeiat să credem cu mai mult optimism în viitorul nostru. Totuşi, eforturile principale noi trebuie să le depunem. Ne-am obişnuit să cerem mai mult decât să oferim.

În cartea sa, dl. Silviu Brucan spune în acest sens lucrurilor pe nume: „La noi, socialismul rămâne puternic ca structură şi mentalitate, forţele politice şi sociale interesate în menţinerea vechilor structuri economice se dovedesc mai tari decât cele care urmăresc schimbarea lor potrivit legilor pieţei. [...] Confuzia politico-ideologică grefată pe incultura politică apare atunci când aceeaşi majoritate cifrică se pronunţă în favoarea integrării în NATO şi Uniunea Europeană, deşi la intrarea în aceste organizaţii stă scris: numai ţări capitaliste. Eu am mai spus că portretul robot al românului fericit este o combinaţie între dorinţa de a beneficia de starea materială din Occidentul capitalist şi securitatea locului de muncă din socialism. Cred că în Occident s-a subestimat rezilienţa tenace în conştiinţa oamenilor din Răsărit a avantajelor sociale ale comunismului. [...] Muncitorul rămas fără lucru se sinchiseşte foarte puţin de marile libertăţi pe care le-a adus revoluţia din 1989. [...] Problema este dacă între cei 66-69% dintre români abţinuţi de conştiinţa direcţiei greşite şi cei 67-70% dornici să intre în Uniunea Europeană se va realiza acea simbioză mentală care să ne împingă să păşim spre capitalism. Până atunci, România e în derivă.”[1]

România este condusă şi în prezent de un autoritarism popular, care transpare mai ales prin lozincile populiste. I se spune românului exact ceea ce vrea să audă. Însă, această atitudine nu rămâne fără urmări. Marele gânditor politic Edmund Burke (citat de Silviu Brucan) spunea: „Un lider politic spune poporului nu încotro doreşte să meargă, ci încotro trebuie să meargă.” La noi însă totul e

diferit. N-avem încă un spectru politic cristalizat sub raport ideologic şi nu există o confruntare vădită între dreapta şi stânga, despre care românii nu ştiu mare lucru.

Profesorul Brucan mai preciza că: „venirea la putere după 1989 a unor guverne de dreapta în ţările central-europene a constituit soluţia normală. În România, venirea la putere a stângii a fost o formulă anapoda, iar faptul că şi în 1992 tot stânga a câştigat alegerile a făcut ca timp de şapte ani România să bată pasul pe loc în procesul tranziţiei. [...] Singurul partid care a pledat pentru măsuri economice radicale, PL ’93 a fost respins de electorat. [...] societatea românească, mai exact majoritatea ei nu este pregătită să treacă la capitalism [...] românii nu se dau în vânt după capitalism. Adevărul este că timp de patru decenii noţiunea de capitalism a fost sistematic demonizată, iar după ’89 majoritatea românilor au cunoscut numai fructele amare ale acestui sistem (şomaj, inflaţie, creşterea preţurilor ş.a.); conform sondajelor de opinie, peste 60% din populaţie consideră că trăieşte mai prost decât în socialism. [...] Comisia de la Bruxelles a ajuns la concluzia că reforma economică în România este o treabă mult prea serioasă pentru a fi lăsată pe seama unor forţe interne care timp de zece ani s-au dovedit incapabile să gestioneze tranziţia şi să o ducă la capăt. [...] va dispărea în mare măsură confuzia privind direcţia în care mergem şi incertitudinea cu privire la viitorul României. [...] Probabil că Nea Mitică se întreabă de ce i-a apucat pe occidentali dragostea de România aşa, deodată? Că până acum nu prea ne-au alintat. [...] Primul priveşte poziţia geopolitică a României, pe care nu o putea descoperi decât un englez, Tony Blair, şi asta după Bosnia şi Kosovo. Dacă lăsăm România să se afunde în mlaştina sărăciei şi mizeriei, ce se va alege de sud-estul Europei? Cine va mai putea stăvili forţele barbare care ameninţă Europa – tăvălugul emigraţiei clandestine din Est, terorismul, traficul cu arme, drogurile şi materialele radioactive? [...] Al doilea motiv – conjunctura europeană. Prin crearea pieţei comune şi a monedei comune, adâncirea integrării a ajuns la limita posibilului, aş spune la limita statului naţional. [...] Deci, să atacăm alternativa – adică lărgirea UE, cerută de competiţia pe plan mondial cu SUA

şi Japonia, în care atuul Europei este cea mai largă piaţă integrată cu cea mai mare capacitate productivă. [...] În prezent, asistăm la o ofensivă a dreptei în SUA şi în Europa Occidentală, care sub steagul globalismului tinde să reducă cuceririle gen Welfare State din perioada postbelică, partidele socialiste şi social-democrate opunându-se acestei tendinţe".[2]

Într-un interviu, d-l Nicolae Manolescu afirma că: „Stânga, dreapta, nu prea sunt lucruri limpezi în mintea românului. În clasa politică românească există, de fapt, două curente principale, care n-au de-a face nici cu stânga, nici cu dreapta, în sensul tradiţional. Un curent care crede că ţara are nevoie de reformă şi că această reformă trebuie făcută repede, că e singura cale prin care România îşi poate recupera trecutul şi poate deveni parte a lumii civilizate. Un alt curent reprezentat de Iliescu şi PDSR, cu sateliţii lor, care cred că, da, România are nevoie de reformă, dar lent, fără dureri, pe termen lung. [...] după părerea mea, singura reformă care poate să reuşească este reforma rapidă şi profundă, urmată, fireşte, de tot felul de ajustări, ameliorări şi ungeri ale rănilor care apar pe parcurs. [...] Deci, nu eventuala venire a PDSR-ului la putere este problema, ci faptul că va începe cu aceleaşi amânări, cu aceleaşi tergiversări cunoscute ale reformei [...] nu cred că social-democraţia este o soluţie în 2000 pentru o ţară care vine după 40 de ani de socialism."

La fel de promptă este şi opinia domnului Mircea Dinescu, după alegerile din 2000, care a declarat la Suceava: „Au trecut de atunci 10 ani şi soarta României este dezastruoasă. Există un flux care ne face să ne învârtim în jurul cozii, să vină din nou la putere PDSR şi Ion Iliescu preşedinte. Din păcate, ei nu vin pentru că au făcut o opoziţie formidabilă şi au convins populaţia că sunt cei mai buni. Au condus atât de nefericit ţara cei aflaţi acum la putere şi n-au avut nici măcar 5 specialişti ca lumea într-un minister, nicidecum 15 000 de specialişti, încât PDSR revine tocmai datorită dezamăgirii oamenilor faţă de cei pe care i-au votat (în 1996)".

Într-adevăr, mulţi români au fost nemulţumiţi de neîndeplinirea promisiunilor asumate de fosta putere, la

care s-au adăugat cei care nu agreau astfel de măsuri. Fostul preşedinte nu s-a putut impune cu adevărat iar coaliţia Convenţiei Democratică Română (CDR) a fost măcinată de lupte interne pentru deţinerea portofoliilor de miniştri, impunerea unor opinii, cu efecte nocive asupra imaginii sale publice. În discursul său din 17 iulie 2000, ocazionat de retragerea sa din campania electorală, Emil Constantinescu evidenţia ca probleme majore corupţia şi nerespectarea legilor, lipsa de autoritate a legii şi statului, precum şi motivele retragerii sale. Aş aminti câteva pasaje din acest discurs: „În urmă cu patru ani, am promis cetăţenilor României că voi lupta împotriva corupţiei şi a hoţiei. Când am început această campanie, am descoperit că în România se crease un sistem mafiot în care caracatiţa firmelor-paravan, era beneficiara unui sprijin de înalt nivel din instituţii de stat. Aşa au fost posibile devalizarea băncilor, distrugerea flotei, pagube imense produse de mafia petrolului,a îngrăşămintelor chimice, creşterea neîngrădită a corupţiei. [...] Neangajându-mă în campania electorală, voi putea continua imparţial şi ferm lupta. [...] Eu am considerat şi consider că, în România, marea majoritate a oamenilor sunt cinstiţi şi corecţi. Am intrat în politică pentru a-i reprezenta pe aceşti oameni. [...] S-a degradat competiţia politică, transformată într-o luptă oarbă pentru interesele personale sau de grup. Trăim o vreme a oamenilor care vând şi cumpără principii, ideologii, locuri în Parlament şi Guvern, folosind minciuna, şantajul, vulgaritatea, manipularea oamenilor prin orice metode. În această lume nu am ce căuta. [...] Prea mulţi văd funcţiile politice doar ca aducătoare de putere şi avere. [...] Am făcut greşeli personale pe care mi le recunosc. Am crezut că pot face pentru oameni mai mult decât mi-au permis prerogativele prezidenţiale. Am făcut promisiuni în numele unor oameni politici care apoi n-au înţeles să le respecte şi de multe ori nici să se respecte pe ei înşişi. Am avut multă încredere în oameni care apoi au dovedit că nu o meritau. Într-o societate în care fiecare vorbeşte doar despre greşelile celorlalţi, înţeleg să-mi asum răspunderea pentru toate aceste lucruri. Mai presus de toate, sunt profund afectat de suferinţele pe care schimbările necesare le-au

adus celor mai nevoiaşi. Cer iertare tuturor celor care au sperat că vor trăi mai bine, dar suferinţele lor au continuat. [...] Dumnezeu să ocrotească România! Vă mulţumesc pentru că m-aţi ascultat.”

Totuşi retragerea din competiţie a d-lui Emil Constantinescu, a agravat criza din coaliţie şi din PNŢCD, partid care la alegeri n-a depăşit pragul electoral şi n-a intrat în Parlament. Clasa politică aflată la putere după 1996 a dezamăgit pe mulţi dintre români, pentru că măsurile luate n-au dat roade şi nivelul de trai a bătut pasul pe loc ori a scăzut. De fapt, acestea nici nu puteau să aducă imediat prosperitate. Totuşi, se putea face mai mult, măcar în domeniul legislativ. În plan economic, s-au făcut câţiva paşi şi s-a obţinut pentru prima oară după 1990 o mică creştere economică. În 1999 s-au returnat sume mari (un apogeu al plăţilor externe) pentru credite contractate mai ales în perioada 1990-1996.

Sunt de acord cu opiniile exprimate într-un interviu de scriitorul Mihai Sin: „Sigur că s-au pus multe speranţe, şi eu mi-am pus multe speranţe, fiindcă i-am votat. Mi se părea şi mie că este aproape imposibil ca să nu schimbe ceva rapid în bine. Ar fi trebuit nişte măsuri foarte la îndemână, pe care mulţi oameni din ţara asta le gândeau şi le vedeau ca atare. Iată totuşi că nu ştiu cum naiba s-a făcut că lucrurile nu s-au brodit deloc aşa, că aproape nici din întâmplare nu s-au luat nişte măsuri al căror efect să se vadă. De exemplu, o lege a funcţionarului public, care ar fi trebuit să apară mult mai repede şi să stopeze o anumită corupţie jenantă, mai mult decât orientală, balcanică şi ţigănească laolaltă, nu ştiu cum să-i mai spun. Pentru o chestie pe care funcţionarul public, indiferent de nivelul lui, trebuie să o facă normal, fiindcă este plătit pentru acest lucru, el întinde mâna, îţi arată buzunarul sau îţi face alte semne specifice. [...] Erau lucruri care se puteau rezolva foarte repede printr-o anumită curăţenie, dar iată că acest fapt nu s-a întâmplat, cum nu s-au întâmplat multe altele. Ar trebui să se analizeze cu o anumită coerenţă cum a apărut această clasă politică la urma urmei, cum s-a instalat ea la putere sau, după caz, cum a fost instalată într-adevăr, şi atunci multe s-ar fi limpezit. Până atunci lucrurile

continuă să se înrăutăţească. În orice caz, ceea ce s-ar putea face în viitor este îmbunătăţirea clasei politice şi nu schimbarea ei, fiindcă ar fi imposibil să o schimbe cineva. Ea se va aşeza de pe o creangă pe alta, de pe un copac pe altul ş.a.m.d., dar îmbunătăţirea ei cred că este posibilă şi asta depinde numai de noi.”

Există o anumită mentalitate la noi, că nu suntem capabili să ne rezolvăm problemele singuri, întreţinută de o percepţie populară greşită prin care ne autodenigrăm. Nu avem încredere suficientă în noi înşine şi suntem demoralizaţi de lupta pentru putere, care în România a existat mereu cu o mare intensitate. De aceea, am preferat pe tronul României dinastia Hohenzollern, până în 1947. Aceeaşi mentalitate ne împinge spre Vest, sperând că Uniunea Europeană se va preocupa de problemele noastre economice iar intrarea în NATO ne va întări siguranţa naţională în această zonă geografică, situată între Orient şi Occident. Suntem însă naivi dacă vom crede în acte de caritate, fără a oferi nimic în schimb, pentru că trăim într-o lume a intereselor de tot felul. Această direcţie din partea societăţii noastre nu este greşită dar a devenit obsesivă şi un pretext pentru a neglija reforma în economie şi alte domenii.

Fondul problemei rezidă în reforma reală a structurii societăţii noastre, pentru a trece cu succes la capitalism şi o economie de piaţă eficientă şi sănătoasă. Cel mai important lucru este să accelerăm reformele în toate domeniile, pentru a ne conecta la sistemul capitalist. Democraţia noastră, decretată ca fiind originală (un amestec hibrid între capitalism şi socialism), nu poate avea şanse de supravieţuire. O demonstrează statisticile, care ne plasează mereu ca ţară rămasă în urmă, care nu şi-a făcut temele. De altfel, e un paradox să promovăm în fapt atât democraţia noastră existentă şi cea occidentală, care se conduce după alte reguli.

Deşi s-ar părea că democraţia şi sistemul capitalist e în declin, nu avem altă cale de urmat. Capitalismul însuşi e într-o schimbare de la o perioadă la alta. E timpul să gustăm şi din fructele dulci ale acestuia. Din păcate, observăm că tot mai mulţi români se preocupă de ei înşişi,

de măruntele şi banalele probleme existenţiale, care le asigură supravieţuirea, devenind tot mai stresaţi şi obosiţi, indiferenţi sau resemnaţi în privinţa viitorului ţării. O asemenea atitudine nu este pozitivă, ci dimpotrivă ne afectează apoi pe fiecare în parte. De ce uităm trecutul nostru, care adeseori a fost şi glorios, când am oferit lumii pilde de eroism? Românii au făcut istorie întotdeauna când s-au mobilizat.

O revoluţie trebuie înfăptuită, dar fără sânge ca altădată. Ea poate avea loc la nivelul conştiinţei şi mentalităţilor fiecărui cetăţean. Schimbările care se petrec astăzi în lume nu trebuie să ne înfricoşeze, să ne depăşească, ci trebuie să ne găsească pregătiţi pentru a le face faţă. Sunt provocări ale lumii contemporane, în urma cărora s-ar putea naşte o nouă orânduire mai dreaptă şi mai umană. Dispreţul nostru pentru unii politicieni nu trebuie să se transforme într-o aversiune faţă de tot ceea ce înseamnă politică şi inclusiv de problemele sociale. Soarta României trebuie să ne preocupe pe toţi cei care avem în piept o inimă de român. Nu putem lăsa ca viitorul nostru şi al copiilor noştri să încapă pe mâna unor politicieni corupţi, imorali ori rupţi de realitate. Prin urmare, trebuie să alegem şi să înlăturăm paraziţii sau profitorii de politică. Este imposibil să nu se găsească şi oameni capabili de a ţine pasul cu vremurile pe care le trăim şi preocupaţi cu îndârjire de interesul general, mai mult decât orice interes personal. Realitatea de care trebuie să ţinem seama este că majoritatea românilor sunt oameni cinstiţi, care îşi fac într-un fel sau altul datoria faţă de ţară. Totuşi, nici un efort nu ajunge pentru prosperitatea României viitorului.

Citindu-l pe Emil Cioran am acceptat opinia sa că noi am vegetat timp de o mie de ani precum plantele şi că numai deprinderea gustului devenirii ar putea să schimbe în bine soarta României. Într-adevăr, noi avem datoria să ne smulgem din inerţie, apatie şi pesimism. Patriotismul ne-o cere, ca şi prezentul. Trebuie să înfăptuim în viaţă atât lucruri mici, de obicei simple, cât şi lucruri mari pentru binele general. Sunt convins că promovând o filozofie a acţiunii, poporul român se va revigora. Are nevoie numai de

un impuls suficient de puternic şi motivant. Mişcarea este cea care întreţine într-un fel viaţa.

Noi nu ne vom desprinde de trecut cu adevărat dacă nu vom face paşi convingători spre viitor. Ne trebuie curaj şi sprijin reciproc pentru a învinge orice reticenţe şi bariere. Automatismele din gândire, care sunt prejudecăţi periculoase (preluând de la alţii, fără a gândi noi înşine) nu fac decât să închidă poarta personalităţii noastre şi să ne îndobitocească în timp. Lipsa grijii de a ne informa permanent şi corect, precum şi deprinderi fireşti de a ne folosi logica şi judecata, ne împinge în braţele ignoranţei, mediocrităţii şi comodităţii. Căderea în superficialitate ne înstrăinează de realităţile din jur şi nu mai putem descoperi decât anevoios adevărul.

Indiscutabil, România se află într-o situaţie grea, ca şi când ar fi traversat recent un război. Şi totuşi aspirăm să intrăm repede în Uniunea Europeană. Poate că este la mijloc o anumită disperare, care ne împinge să cerem ajutorul altor ţări. Dar de unde această disperare?

Identificând ca problemă majoră a României – absenţa Statului de drept, ziaristul Dan Pavel reuşeşte să ne convingă: „România se zbate să iasă din imensa zonă gri dintre democraţiile liberale occidentale, bazate pe Statul de drept, şi fosta zonă comunistă, unde Statul –Mafie face legea. Cu cât mergi mai spre răsărit, cu atât este mai puternică influenţa şi chiar controlul criminalităţii organizate asupra pârghiilor Puterii. Largi alianţe între foştii lucrători ai poliţiilor politice totalitare comuniste, ofiţeri din trupele speciale, bandele mafiote şi fosta nomenclatură comunistă au condus la luarea în control a economiei, comerţului, turismului, activităţii bancare. [...] De fapt, aceasta este marea problemă a României de zece ani încoace – absenţa Statului de drept. Cu cât sunt mai puţine legi sau cu cât ele sunt mai puţin aplicate, cu atât activităţile grupurilor mafiote sau ilegale sunt mai libere, mai nestingherite. La lipsa legislaţiei se mai adaugă şi faptul că Poliţia şi Justiţia nu îşi fac adesea datoria aşa cum trebuie, aşa cum legea ar impune [...] Poate că acum vor înţelege şi naţionaliştii extremişti sau cei cu o exagerată mândrie naţională de ce Occidentul nu este fericit să ne

deschidă în mod necondiţionat uşile, să ne acorde dreptul la liberă circulaţie. Fără vize, toate aceste grupări criminale sau aflate la limita legalităţii şi-ar extinde activitatea în Occident şi nu s-ar sfii să colaboreze cu firmele particulare de pază şi protecţie din Orient, pentru a-şi extinde reţelele de crimă organizată şi de jaf în ţările prospere. Statele occidentale de aceea se numesc democratice pentru că apără interesele cetăţenilor, ale popoarelor, le feresc de ameninţările din interior şi din exterior. Prin urmare, întărirea Statului de drept în România nu este doar o chestiune de interes naţional, ci de interes european. Dacă nu o vom face, vom rămâne tot la porţile Orientului.”

Dacă lucrurile stau aşa, nu ne miră faptul că nu suntem sprijiniţi şi acceptaţi de Occident. Pentru el noi am putea constitui o potenţială sursă de infractori care să ameninţe securitatea şi stabilitatea acestor state. Avem şi noi destui aşi în materie de corupţie, jaf şi diversiune.

Situaţia actuală din politică este admirabil schiţată de Cornel Nistorescu, într-un interviu consemnat de Ion Longin Popescu: „Suntem, după toate semnalele, într-o campanie electorală debilă şi târzie; o campanie (cea din 2000) din care lipsesc dezbaterile, confruntările de opinii şi de oferte convingătoare pentru România. Toţi vor să candideze şi să câştige, dar nimeni nu ne spune foarte clar ce are de gând să facă! Cum, care-i soluţia miraculoasă? Nimeni nu mai promite nimic. Constatăm o inhibiţie a politicienilor de a face promisiuni. Iar dacă există totuşi nişte promisiuni, acestea aparţin PDSR-ului, care face referiri doar la trecut, când ne-a fericit el cu guvernarea. PDSR-ul nu vine, din păcate, să propună nişte soluţii, nu vine să promită ceva foarte clar, concret. Proiectul politic şi cel economic al PDSR-ului sunt deocamdată necunoscute. Avem, deci, un partid care se detaşează în sondaje de celelalte, dar nu ştim ce va face! Nu cred că PDSR-ul, în ciuda faptului că va fi obligat să dea foarte multe dovezi pentru a se bucura de o credibilitate externă şi pentru a fi acceptat ca partener în Europa de Vest, nu cred că va putea să facă reformă dură, necesară aderării la structurile europene. Va încerca să facă acest lucru, dar nu va putea, nu-l vor ţine curelele, pentru că nu e un partid atât de decis

şi nu are curajul necesar. Nu e în stilul lui o reformă atât de adâncă, precum cea înscrisă în strategia depusă de Isărescu la Bruxelles. Deci, după părerea mea, dacă alegerile vor fi câştigate de PDSR, ne vom trezi în situaţia paradoxală de a asista, pe de o parte, la lupta acestui partid pentru dobândirea onorabilităţii europene, iar pe de alta, la stagnarea cunoscută, fiindcă nu va fi în stare să taie în carne vie, pentru că n-are cum. Va încerca să facă rost de bani, şi nu ştiu în ce măsură va reuşi, dar se va confrunta în acelaşi timp cu găurile negre din economie, pe care nu va avea curajul să le închidă. Dată fiind percepţia lui negativă pe plan internaţional, PDSR va trebui să dea întruna dovezi de partid democratic, de partid modern. Dovezi pe care până acum nu le-a prea dat!”

Mai departe se spune în interviu: „- Şi totuşi, sondajele arată o accelerată alunecare spre stânga. Şi nu este vorba doar de partide şi alegători. Sindicatele blochează privatizarea, miliardarii dau pe nări fumul social-democraţiei, plângând pe umerii săracilor, iar unii politicieni vorbesc chiar despre «renaţionalizări» ale fabricilor. Cum vi se pare acest tablou? – Nefiresc. Toată lumea se leapădă ca de Satana de dreapta politică. Aproape nimeni nu mai vorbeşte de reformă, de însănătoşirea economiei prin închiderea combinatelor producătoare de pierderi. Brusc, politicienii s-au descoperit de stânga. Dacă o luăm metodic, nu am nici un dubiu că perioada asta, din punct de vedere economic, a fost o catastrofă. Din punct de vedere al instituţiilor, n-a fost însă o catastrofă. Ideile care au fost promovate după 1996 rămân, după părerea mea, idei viabile pentru România. Nu pot fi contestate, pentru că nu sunt idei ale României, născute în România, sunt idei acceptate, preluate din politica internaţională, validate de alte economii. Nenorocirea vine de la neştiinţa profundă, de la lipsa de experienţă, de la neseriozitatea, ba chiar de la prostia celor care au încercat să aplice aceste idei;”

„- Günter Verheughen, comisarul european pentru extinderea UE, a făcut recent o declaraţie «neagră»: România (alături de Bulgaria şi de Turcia) pierde valul integrării europene, aşteptând afară, la uşă, anul 2005. Motivul: lipsa unei economii de piaţă. Domnule Nistorescu,

oare de ce rămânem mereu repetenţi? De ce suntem mereu coada listei? Cine ne trage înapoi şi ne împinge cu capul în zid? Sunt de vină politicienii din fruntea ţării sau şi noi înşine, ca popor? – În mod sigur, România n-a avut norocul, n-a fost în stare să-şi facă o clasă politică, solidă, responsabilă, care să dea tonul unei noi atitudini, să provoace o schimbare majoră în societate. De regulă, cădem toţi pradă mai multor confuzii, mai multor tentaţii, orbecăim într-un fel. Dar, în ăştia zece ani, cine a iluminat şi ce cale, ca să convingă populaţia că, uite dom'le, pe acolo e de mers pentru poporul român?! Cine, întreb, a reuşit să ne convingă şi să ne limpezească un drum pe care să-l urmăm? Nimeni! În acelaşi timp noi i-am ales, noi le-am dat credibilitate unor asemenea politicieni! Cum pot românii să-şi explice că, într-o vreme în care doresc să-şi construiască viitorul, ei sunt singurii din Europa de Est care apelează la oameni care ţin de trecut? Cum justificăm noi, ca români, că vrem să progresăm ca un om al trecutului? Mă refer la această „speranţă", la această prăvală de simpatie legată de Ion Iliescu. Ce să facă, ce? Va moderniza Ion Iliescu România? Va determina el o nouă atitudine faţă de muncă? Va moderniza el instituţiile ţării? Să dea Dumnezeu să fie aşa! Dar logica îmi spune altceva;"

„- Oare cultul acesta al negativului, al derizoriului şi al bădărăniei cu ştaif, lipsa oricărei scântei de speranţă nu le-au fost inoculate românilor şi de presă? De ani de zile, ziarele noastre nu exaltă decât mizeria, violenţa şi urâtul. Oare rolul presei nu era să facă ce n-a făcut clasa noastră politică şi anume: să le explice românilor în mod obiectiv ceea ce se întâmplă cu ei? – Răspunsul la întrebarea aceasta l-ar fi dat şi un rabin. Sigur! Şi presa e vinovată! Poate că s-a aşteptat ca binele să ne copleşească peste noapte şi când a văzut că nu se întâmplă aşa, a sărit ca un câine în pieptul anormalităţii. [...] Decăderea comportamentului şi a limbajului public e marea vină a presei din aceşti zece ani. Ziare şi televiziuni, radiouri şi reviste la un loc!;"

„- Cândva, presa română îşi făcea o onoare din a fi implicată şi patriotică. Unde este astăzi patriotismul presei? De ce nu încearcă ea să îi încurajeze pe oameni, să le

aprindă o lumină în suflet, să-i încurajeze pe drumul spre găsirea valorilor? – Nu ştiu ce să-ţi răspund! Într-o ţară în care numai Funar şi Vadim trag clopotele patriotismului, ceilalţi au început să se ferească de asta, să se jeneze, să tacă. De fapt, ar trebui şi eu să te întreb unde e patriotismul cetăţeanului? Al parlamentarului cu maşina plină? Al poliţaiului care te măsoară din ochi direct în portofel, al ministrului care negociază o privatizare? Spune-mi unde e patriotismul tău? Spune drept dacă nu ţi se pare o valoare de care te temi!? – Percepută astfel, realitatea românească e un coşmar. Să nu existe nici o sursă de optimism, domnule Cornel Nistorescu?"

Într-un alt interviu luat de Ion Longin Popescu, d-l Keith Hitchins, doctor în Istoria României la Universitatea Harvard din SUA susţine că: „Nimeni nu poate spune că românii merită să fie pe ultimul loc sau că merită să fie ţinuţi la uşă. Nu există o conspiraţie mondială sau europeană împotriva României. Însă nu ştiu să vă răspund la întrebări. Nu ştiu de ce România este mereu ultima. Totuşi, dacă vom căuta un răspuns, cred că ar trebui să vedeţi ce s-a întâmplat în această ţară în anii premergători Revoluţiei din 1989. Trebuie să luaţi în calcul un fapt îngrozitor: regimul comunist din România a fost mult mai sever decât în restul ţărilor din blocul sovietic. [...] Acest regim diabolic a săpat adânc în sufletul românesc, a perturbat orice urmă de normalitate, a întors valorile cu capul în jos, a siluit cultura şi spiritul. E drept, în anii ´60 a existat o inexplicabilă (pentru logica regimului) paranteză, o situaţie de calm relativ şi prosperitate la nivelul de jos, egalitarist. Au fost semne care au înşelat Vestul. Dar minunea n-a ţinut nici un deceniu. [...] Printre cele mai semnificative distrugeri pe care le-a practicat sistematic şi deliberat regimul comunist s-a aflat anihilarea clasei politice democratice şi a clasei de mijloc – a burgheziei. De aceea, în ´89, România a trăit drama unui gol de putere, mai exact, a lipsei de legitimitate a celor care au preluat puterea. Cu alte cuvinte, deşi Revoluţia a fost anticomunistă, nu s-a găsit nimeni din clasa burgheză, moştenitoare a tradiţiei democratice, să umple golul creat decât tot foştii comunişti de frunte. [...] Cei veniţi la putere,

în mod firesc au pus în practică ceea ce se afla în «codul lor genetic», reuşind să aşeze ţara într-o poziţie neclară, incertă: nici cu Vestul, nici cu Estul.”

În continuare, domnia sa adaugă: „Dacă vin la putere aceiaşi oameni care au mai condus România la începutul anilor ´90 aceştia se vor confrunta cu aceleaşi probleme pe care, atunci, nu le-au rezolvat. Bine ar fi ca de data asta să izbutească! E păcat ca această ţară bogată, cu oameni foarte talentaţi, să stea umilită pe la uşi, cerşind o onorabilitate declarativă, când ea, de fapt, merită mult mai mult. Doar că nu reuşeşte.”

România aşteaptă cuminte la porţile Vestului integrarea dar nu face nici un pas important spre acest viitor imaginat drept unul mai bun. N-avem nici o tragere de inimă sau suntem împiedicaţi de «cineva» să facem paşi hotărâtori. Iată de ce şi Stelian Tănase remarca: „Norocul nostru este că Uniunea Europeană are interes în zonă şi că vom fi sprijiniţi dar efortul major ne aparţine. Toată situaţia României depinde de români. Teoria conspiraţiei e o prostie. Depinde cât de repede ne mişcăm. Dacă ne păstrăm ritmul, primele semne de redresare pentru populaţie se vor simţi prin 2002-2004. Dacă această linie se încetineşte, vom sări de 2015. Asta înseamnă încă o generaţie de sacrificiu.”

Raportul Comisiei Economice a Uniunii Europene prevedea că: „structura industrială nu s-a schimbat mult după 1989. Industria rămâne dominantă şi dominată de aceleaşi mari întreprinderi, de stat, create de fostul regim în cursul perioadei de industrializare forţată, caracterizate prin consumuri energetice mari, productivitate scăzută şi subvenţionare privilegiată din partea statului.”

După cum se ştie, Uniunea Europeană s-a creat din imperativul salvării economiilor ţărilor din Europa, ameninţate de concurenţa şi puterea economică a ţărilor puternic industrializate precum SUA, Japonia, Canada ş.a. Promovarea produselor în diverse zone de pe glob reprezintă pentru orice stat o prioritate a politicii externe (în domeniul dezvoltării relaţiilor economice) iar concurenţa a devenit acerbă în multe state (fiind privite ca pieţe de desfacere). Motivul acestor «rivalităţi» îl constituie lupta pentru asigurarea unei supremaţii în domeniul economic şi

obţinerea materiilor prime, care potrivit specialiştilor nu sunt inepuizabile precum s-a crezut altădată. Previziunile unor cercetători sunt oarecum sumbre deoarece ne plasează în contextul unei crize mondiale permanente şi accentuată de la un an la altul.

Potrivit unor estimări relativ recente (din 1995), numai demografic vorbind, populaţia lumii îşi adaugă de la un an la altul circa 88 de milioane de suflete. Aceasta înseamnă că peste vreo 35 de ani, omenirea va atinge 11 miliarde de locuitori (faţă de 5,5 miliarde în prezent).[3] Specialiştii deja se întreabă cam câţi locuitori poate întreţine planeta noastră. Pretutindeni se constată o scădere a nivelului de trai pentru majoritatea populaţiei (preţurile nu ţin pasul cu salariile, de exemplu). De asemenea, resursele naturale necesare industriei se reduc simţitor la nivel global. Exploatarea unor zăcăminte de minereuri este o miză uriaşă pentru diferite state şi corporaţii multinaţionale, companii şi trusturi. Având în vedere tocmai caracterul limitat al acestor resurse, putem aprecia mai întâi că omenirea nu trebuie să-şi consume resursele fără a identifica şi exploata altele noi. Este în joc supravieţuirea noastră globală. S-a investit extrem de puţin în descoperirea şi întrebuinţarea energiilor neconvenţionale (eoliană, solară etc). Se investesc sume exorbitante pentru societatea de consum, industria militară şi sunt neglijate investiţiile «în viitor». Pe de altă parte, utilizarea în continuare a energiilor convenţionale (unele mai mult, altele mai puţin) conduce la creşterea excesivă a poluării. Consecinţele poluării cu substanţe toxice au început să fie avute în vedere tot mai mult. «Efectul de seră» apărut prin distrugerea învelişului de ozon al planetei, a condus deja la o înmulţire a cazurilor de boli de piele incurabile şi încălzirea planetei întrucât bioxidul de carbon (CO_2) dar şi monoxidul de carbon (CO) au căpătat concentraţii sporite în atmosferă. Efectul apare cel mai evident în marile oraşe ale lumii, unde circulă milioane de maşini de toate tipurile şi există fabrici poluante. Reziduurile toxice explică «ploile acide» care au compromis adeseori agricultura, pomicultura şi chiar sănătatea oamenilor şi animalelor.

Mai mult decât atât, s-a observat o creştere masivă a defrişărilor de păduri, fără a fi reîmpădurite şi fără a se face o exploatare raţională a acestora (considerate pe drept cuvânt «plămânii planetei»). Astfel, concentraţiile toxice din atmosferă cresc în mod alarmant, antrenând şi încălzirea globală. Se poate vorbi deci de o criză a ecosistemului; echilibrul său fiind grav afectat. Cum pot fi explicate topirea calotelor polare, creşterea nivelului mării (resimţită în Veneţia şi alte oraşe-port), uraganele şi tornadele tot mai violente? După pericolul izbucnirii unui război nuclear, care s-a mai redus în timp, la orizonturi se prefigurează un pericol chiar mult mai mare şi mai greu de contracarat. Este vorba tocmai de încălzirea globală. Mai mulţi cercetători au făcut avertizări în acest sens. De exemplu, Sir David King, consilier ştiinţific al guvernului britanic a declarat în 2004 că „realizarea gravităţii crizei l-a determinat să spună, în luna ianuarie, că schimbările climaterice reprezintă o ameninţare mai mare decât terorismul la nivel global." Domnia sa e de părere că s-a atins cel mai înalt nivel de poluare cu dioxid de carbon din ultimii 55 de milioane de ani, încât prin topirea gheţarilor de la poli nivelul apei mării va creşte cu aproximativ 117 metri. Ar fi acoperite cu apă oraşe precum Londra, New York şi multe altele. Pe lângă inundaţiile catastrofale este previzibilă şi o amplificare fără precedent a furtunilor şi tornadelor devastatoare. Există posibilitatea unei schimbări majore de climă şi intrarea într-o nouă eră glaciară, care ar schimba însăşi faţa planetei şi ar conduce la o scădere dramatică a condiţiilor de viaţă şi a populaţiei Terrei. Se apreciază deja că dispariţia în fiecare an a milioane de specii de vieţuitoare de pe glob s-ar datora acestor schimbări de climă asociate cu poluarea apelor cu reziduuri toxice.

Criza mondială nu afectează numai planul economic, ci şi pe cel social-politic. Gravele inechităţi sociale din multe state, conflictele regionale şi noile valuri de terorism internaţional creează tensiuni sociale puternice şi tot mai complexe. Decalajul dintre ţările bogate şi cele sărace, dintre oamenii bogaţi şi cei săraci, tendinţa evidentă de globalizare, sărăcirea ţărilor îndatorate în favoarea

îmbogăţirii marilor organisme financiare internaţionale, înghiţirea companiilor mici şi mijlocii de către altele mai mari, reprezintă simptomele unei crize ce se accentuează şi poate degenera la un moment dat într-o nouă «convulsie mondială». Concentrarea bogăţiei planetei în câteva zone, pe arii restrânse generează noi curente extremiste, printre care şi această reţea teroristă cunoscută sub numele de «Al Qaida», care a revendicat multe atacuri, cum ar fi şi cele din 11 septembrie 2003 asupra celor doi zgârie-nori din New York («Gemenii» din complexul World Trade Center), Pentagonului şi Casei Albe (ultimele mai puţin avariate).

Competiţia mondială tot mai ascuţită va avantaja mereu ţările industrializate, care posedă tehnologii performante (mai ales în domeniile informaticii şi electronicii), care sunt apte să producă mărfuri şi servicii de o calitate superioară. Managementul afacerilor conduce şi el, printr-o bună organizare la sporirea eficienţei şi cifrei de afaceri. Motivul «invadării ţării» de către investitorii străini care ţin morţiş să exploateze totul în beneficiul lor reprezintă o împotrivire din partea celor naivi şi neştiutori care merg pe principiul «nu ne vindem ţara». Modernizarea unei societăţi rămase mult în urmă nu se poate face atât de uşor prin forţe proprii. Criza societăţii contemporane în această «eră a informaţiei» trebuie să stea în atenţia noastră, pentru a nu repeta experienţa nazismului şi comunismului:

> Punctul de plecare al lucrării de faţă dovedeşte că trăim o dezintegrare socială şi ecologică accelerată în aproape fiecare ţară a lumii, aşa cum o relevă creşterea sărăciei, şomajului, inechităţii, criminalităţii, destrămării familiilor şi a deteriorării mediului înconjurător. Aceste probleme provin în parte dintr-o creştere de cinci ori a producţiei economice începând din 1950, care a sporit solicitările umane asupra ecosistemului dincolo de limita la care planeta ne poate întreţine. Urmărirea continuă a creşterii economice, ca principiu de organizare a politicii publice, accelerează prăbuşirea capacităţilor de regenerare a ecosistemului şi a structurii sociale care stau la baza comunităţii umane. În acelaşi timp, ea intensifică competiţia pentru resurse între bogaţi şi săraci, competiţie pe care săracii o pierd în mod invariabil. Guvernele par absolut incapabile să facă faţă acestei situaţii, iar frustrarea opiniei publice se transformă în furie. Este mai mult decât un eşec al birocraţiilor guvernamentale. Este o criză de guvernare, născută din convergenţa forţelor ideologice,

politice şi tehnologice aflate în spatele unui proces de globalizare economică, ce transferă puterea din mâinile guvernelor responsabile pentru binele public, în cele ale câtorva corporaţii şi instituţii financiare, mânate de un singur imperativ, căutarea profitului financiar pe termen scurt. Aceasta a dus la concentrarea unei masive puteri economice şi politice în mâinile unei elite formate din câteva persoane, a căror parte absolută din produsele unor rezerve tot mai reduse de bogăţie naturală continuă să crească într-un ritm susţinut, asigurându-se astfel încă o dată de faptul că sistemul funcţionează perfect.[4]

Datorită noii situaţii create, sufragiul universal (votul) îşi pierde consistenţa întrucât „celor care suportă costurile disfuncţionalităţii sistemului li s-a luat puterea de decizie şi sunt menţinuţi într-o stare de confuzie privind cauza nenorocirilor, de către o mass-media dominată de corporaţii, care îi bombardează continuu cu interpretări ale crizei rezultate, bazate pe percepţiile celor de la putere. Un mecanism activ de propagandă, controlat de cele mai mari corporaţii ale lumii ne reasigură în mod constant că, consumerismul e calea spre fericire, restricţiile guvernamentale impuse exceselor pieţii fiind cauza nefericirii noastre şi că globalizarea economică este atât un proces istoric inevitabil, cât şi un avantaj pentru specia umană. De fapt, toate acestea sunt mituri, propagată ca să justifice lăcomia dezmăţată şi să mascheze măsura în care transformarea globală a instituţiilor umane a devenit o consecinţă a complicatelor, binefinanţatelor şi deliberatelor intervenţii ale unei elite cu mijloace financiare care îi dau posibilitatea să trăiască într-o lume de iluzii, separat de restul omenirii.”[5]

Aceste forţe au transformat corporaţiile şi instituţiile financiare, cândva bune, în instrumente ale unei tiranii de piaţă care se răspândeşte pe toată planeta, ca un cancer, colonizând tot mai multe dintre spaţiile vitale ale Terrei, distrugând moduri de viaţă, dislocând oameni, făcând neputincioase instituţiile democratice şi devorând viaţa în căutarea nesăţioasă a banilor. [...] Chiar şi cele mai puternice corporaţii ale lumii au devenit prizonierele forţelor unui sistem financiar globalizat, care a scindat crearea banilor de creaţia avuţiei reale şi recompensează investiţiile extractive (în domeniul finanţelor) mai presus de cele productive. Marii câştigători sunt piraţii corporatişti, care jupuie alte companii viabile de activele lor pentru câştiguri pe termen scurt, şi speculanţii care mizează pe volatilitatea pieţei ca să extragă un impozit privat de la cei care sunt implicaţi în munca

şi investiţiile productive. [...] Problema nu o reprezintă întreprinderea sau piaţa în sine, ci un sistem economic mondial foarte corupt, care gravitează foarte departe de controlul uman. Dinamica lui a devenit atât de puternică şi perversă încât le e din ce în ce mai greu directorilor de companii să le conducă în interesul public, indiferent cât de puternice sunt valorile şi conştiinţa lor morală.[6]

Observaţiile doctorului Korten (preşedintele Forumului Dezvoltării Centrate pe oameni, „o alianţă mondială a oamenilor şi organizaţiilor, dedicată creării unor societăţi drepte, tolerante şi viabile prin intermediul acţiunilor civice voluntare"[7]) sunt rodul unei experienţe de peste 35 de ani în domeniul afacerilor şi ne ajută să înţelegem cauzele crizei contemporane, să identificăm şi să putem chiar aplica soluţii de rezolvare a acesteia. Vorbind despre o întreită criză umană, acelaşi autor mărturisea:

Liderii şi instituţiile care ne-au promis o epocă de aur nu se ţin de cuvânt. Ne asaltează cu viziunile unor dispozitive tehnologice nemaipomenite, cum ar fi locuri în avion cu monitoare de televizoare şi o autostradă informaţională care ne va da posibilitatea să faxăm mesaje în timp ce ne bronzăm pe plajă. Totuşi lucrurile pe care ni le dorim cel mai mult, ca de exemplu mijloace sigure de existenţă, o locuinţă decentă, alimente sănătoase şi necontaminate, un sistem adecvat de învăţământ şi îngrijire a sănătăţii pentru copii noştri, un mediu curat şi viu, par tot mai de neatins pentru cei mai mulţi dintre oamenii pământului pe zi ce trece.

Tot mai puţini oameni cred că îi aşteaptă un viitor sigur din punct de vedere economic. Familiile şi comunităţile, ca şi siguranţa pe care o asigurau odinioară, se dezmembrează. Mediul natural de care depindem pentru satisfacerea nevoilor noastre materiale se află sub o presiune tot mai puternică. Încrederea în instituţiile noastre majore se evaporă şi descoperim că oamenii conştienţi din întreaga lume au o bănuială profundă şi crescândă că pe undeva s-a săvârşit o mare eroare. Aceste condiţii devin tot mai preponderente în aproape fiecare localitate a lumii şi indică un eşec la scară planetară al instituţiilor noastre.[8]

Până şi în cele mai bogate ţări ale lumii „nivelurile înalte ale şomajului, restructurarea întreprinderilor şi reducerea salariilor săptămânale reale, o mai mare dependenţă de locurile de muncă temporare şi cu jumătate de normă, fără beneficii, precum şi slăbirea puterii sindicatelor creează un sentiment crescând al nesiguranţei economice şi restrânge pătura de mijloc a societăţii. Cei

angajaţi se trezesc muncind mai multe ore, deţinând mai multe slujbe cu jumătate de normă şi având un venit real mai mic. Mulţi dintre cei tineri, mai ales din rândurile minorităţilor rasiale, nu prea speră să-şi găsească vreodată vreun loc de muncă potrivit care să le asigure satisfacerea necesităţilor lor fundamentale, nemaivorbind de siguranţa financiară. Diplomele universitare şi calificarea tehnică a multora dintre cei care-şi văd locurile de muncă dispărând, lăsându-i într-o situaţie disperată din punctul de vedere al venitului şi siguranţei lor contrazic ideea după care, şomajul poate fi combătut pur şi simplu prin ameliorarea învăţământului şi a calificării profesionale;”[9]

Atât în ţările bogate, cât şi în cele sărace, pe măsură ce se intensifică concurenţa pentru resurse naturale, spaţiu şi depozitarea reziduurilor, acei oameni care s-au întreţinut din agricultură şi pescuit la scară mică, precum şi din alte activităţi productive bazate pe resurse naturale descoperă că acestea le sunt luate pentru a servi câtorva, iar ei sunt lăsaţi să se descurce singuri. Cei fără putere economică se trezesc că împrejurimile lor devin locurile favorite ale depozitării reziduurilor sau ale furnalelor poluante. Micii producători, ca şi fermierii şi meseriaşii, odinioară coloana vertebrală a comunităţilor sărace dar stabile, sunt dezrădăcinaţi şi transformaţi în forţă de muncă flotantă, fără ţară, separaţi de familiile şi locurile lor natale. Sute de mii de copii, mulţi fără familie, îşi câştigă existenţa din cerşit, din furturi, căutând prin gunoaie, din prostituţie şi făcând munci de ocazie pe străzile marilor oraşe din Asia, Africa şi America Latină (astăzi cifra e cu mult mai mare). S-a estimat că există 500.000 de prostituaţi minori numai în Thailanda, Sri Lanka şi Filipine. Tot mai multe milioane de persoane îşi părăsesc familiile şi căminele în căutarea unei şanse şi a unor mijloace de supravieţuire. Adăugându-se la cele 25 până la 30 milioane de persoane care muncesc în afara ţării lor ca imigranţi legali, se estimează că există între 20 şi 40 de milioane de muncitori imigranţi clandestini, refugiaţi economici fără drepturi legale şi cu prea puţin acces la serviciile de bază. Unii dintre ei, în special femeile, sunt ţinuţi în izolare şi supuşi unor forme neruşinate de abuz psihologic, fizic şi sexual.[10] (cifrele sunt din 1995; astăzi sunt mult mai mari).

Realităţile sunt mult mai triste şi grave decât ne putem imagina: „Lumea este divizată între cei care se bucură de belşug şi cei care trăiesc într-o sărăcie dezumanizantă, în servitudine şi nesiguranţă economică. În timp ce directorii celor mai mari corporaţii, bancherii din domeniul investiţiilor, speculanţii financiari, atleţii,

celebrităţile dau gata venituri anuale de mai multe milioane de dolari, aproximativ un milion din populaţia lumii se luptă în disperare să supravieţuiască cu mai puţin de un dolar pe zi;”[11]

> Tensiunea socială rezultată de aici este vizibilă pretutindeni, în ratele crescânde ale criminalităţii, abuzului de droguri, divorţurilor, sinuciderilor din rândurile adolescenţilor, şi ale violenţei din cadrul familiei, în numărul crescând al refugiaţilor politici, economici şi ecologici şi până şi în schimbarea caracterului conflictelor armate organizate. Criminalitatea atinge o creştere la cote alarmante pretutindeni în lume.[12]
>
> Visul aparent imposibil al milioanelor de tineri din Statele Unite este pur şi simplu să-şi întemeieze o familie stabilă şi să atingă vârsta maturităţii. Mai mult de jumătate din toţi copiii din Statele Unite sunt crescuţi în familii cu un singur părinte. Într-o zi obişnuită, 100.000 de copii americani aduc arme cu ei la şcoală, şi patruzeci dintre ei sunt răniţi sau ucişi. Rar este oraşul, sau chiar orăşelul, în care oamenii să se simtă realmente în siguranţă, în ce priveşte persoana şi proprietatea lor. Sistemele de securitate şi gărzile de corp particulare au devenit o industrie în plin avânt în toată lumea.
>
> În ţările în curs de dezvoltare, se estimează că două treimi din soţii sunt maltratate fizic. La fiecare 2.000 de femei din lume, una este o victimă declarată a unui viol. S-ar putea să fie 9.000 de decese legate de zestre în rândul femeilor din India în fiecare an.[13]

Chiar şi „în era «păcii» care a început în 1945, odată cu sfârşitul celui de-al doilea război mondial, peste 20 de milioane de oameni au murit în conflicte armate. Numai trei din cele 82 de conflicte armate care au avut loc între 1989 şi 1992 au fost între state. Restul au fost războaie în care combatanţii îşi ucideau proprii conaţionali. Nouăzeci la sută din pierderile de război la începutul acestui secol au fost în rândurile militarilor. La sfârşitul secolului, 90% sunt din rândul civililor;”[14]

> Pericolul veşnic prezent al holocaustului nuclear a fost înlocuit cu ameninţarea expunerii sporite la razele ultraviolete potenţial mortale pe măsură ce stratul protector de ozon din atmosferă se subţiază. Tânăra generaţie trăieşte cu problema posibilităţii de a deveni refugiaţi ecologici din cauza schimbărilor climaterice care ameninţă cu topirea calotelor polare, inundarea unor vaste regiuni de coastă şi transformarea unor terenuri fertile în deşerturi. Chiar şi la nivelul populaţiei actuale, aproape un miliard de oameni se duc la culcare flămânzi în fiecare noapte. [...] Date fiind tensiunile ecologice şi sociale

create de nivelurile actuale ale populaţiei, este posibil că dacă nu ne vom limita în mod voluntar numărul, foametea, maladiile şi revoltele sociale o vor face pentru noi cu mult înainte de a ne dubla numărul de locuitori. Luate laolaltă, aceste manifestări ale eşecului sistemelor instituţionale constituie o criză umană întreită a adâncirii sărăciei, dezintegrării sociale şi distrugerii mediului înconjurător. Cele mai multe dintre elementele crizei au în comun o caracteristică importantă şi anume, soluţiile lor necesită o acţiune locală, de la o gospodărie la alta şi de la o comunitate la alta. Această acţiune poate fi iniţiată numai atunci când resursele locale se vor afla în mâinile colectivităţilor locale.[15]

În fond, „cele mai presante nevoi nesatisfăcute ale oamenilor sunt siguranţa alimentară, un adăpost potrivit şi un sistem de învăţământ, a căror lipsă defineşte adevărata sărăcie. Cu rare excepţii, resursele fundamentale şi capacitatea pentru satisfacerea acestor nevoi se găsesc deja în aproape fiecare ţară, dacă cei care controlează aceste resurse ar face din satisfacerea nevoilor vitale prioritatea lor. Dacă, totuşi, controlul este deţinut de altcineva, de obicei sunt puse în joc alte priorităţi. Din păcate, în lumea noastră modernă, rareori populaţia locală deţine controlul. Cel mai adesea el este exercitat de birocraţiile guvernării centrale, fie de corporaţii de la mare distanţă, cărora le lipseşte atât capacitatea, cât şi interesul de a se ocupa de nevoile locale. Rezultatul este o criză de încredere în instituţiile noastre majore. [...] Încrederea în instituţiile noastre majore şi în liderii lor s-a redus atât de mult încât a ajuns să le pună legitimitatea în pericol şi pe bună dreptate;[16]

Poate nici o altă idee nu este mai adânc înrădăcinată în cultura politică modernă decât convingerea că creşterea economică este cheia satisfacerii celor mai importante nevoi umane, inclusiv diminuarea sărăciei şi protecţiei mediului înconjurător. Oricine îndrăzneşte să vorbească despre limitele ecologice care stau în calea creşterii economice, riscă să fie dat la o parte fără ezitare, ca fiind un adversar al săracilor. Astfel, cei mai mulţi dintre ecologişti cer pur şi simplu «un alt fel de creştere», deşi rareori este evident despre ce fel de creştere ar fi vorba.

Economistul Jan Tinbergen, laureat al premiului Nobel, împreună cu distinsul său coleg, Roefie Hueting, arată că există două căi fundamentale prin care o economie poate creşte, după modul nostru actual de calcul. Unul este de a creşte numărul

angajaţilor. Celălalt este creşterea productivităţii muncii, valoarea producţiei pe care o dă fiecare muncitor în parte.[17]

Orice încercare de a spune că este necesar să oprim creşterea economică stârneşte proteste din partea celor care cred că aceasta i-ar condamna pe cei săraci la o sărăcie perpetuă. Ca o ironie a sorţii, argumentul după care bunăstarea săracilor depinde de creşterea economică vine mai ales din partea experţilor în probleme de dezvoltare, a economiştilor, finanţiştilor, conducătorilor de corporaţii şi a altora care nu-şi pun problema zilei de mâine.[18]

Un adevăr se desprinde din întreg contextul la care ne referim: lumea este condusă în mod arbitrar de corporaţiile ce domină autoritar planul afacerilor şi finanţelor mondiale: „Corporaţiile au apărut ca instituţii dominante de guvernare a planetei, cele mai mari dintre ele ajungând practic în fiecare ţară a lumii şi depăşind cele mai multe guverne în mărime şi putere. […] «Privilegiile prevăzute de lege sunt o povară sub care poporul britanic şi cel al altor ţări europene gem în mizerie»;"[19]

Societatea de afaceri de azi este o creaţie artificială care îi protejează pe proprietari şi manageri, în vreme ce perpetuează privilegiile corporaţiilor şi existenţa lor. Artificiale sau nu, corporaţiile au acum mai multe drepturi potrivit legii decât oamenii, drepturi pe care guvernul le-a protejat cu forţa armelor.[20]

Carta corporatistă reprezintă acordarea de către stat a unui privilegiu pentru un grup de investitori în vederea servirii unui scop public. Istoria sa începe în secolul al XIV-lea. […] Mai bine spus, carta corporatistă reprezenta o favoare din partea Coroanei (britanice), care limita răspunderea legală a unui investitor la cuantumul investiţiei sale, constituind în sine un drept neacordat cetăţenilor individuali. […] Carta corporatistă este o invenţie socială, creată pentru a acumula resurse financiare private în scopul servirii interesului public. Permite de asemenea unuia sau mai multor indivizi să manipuleze resurse economice şi politice masive în spatele unor programe private foarte clar definite şi să se protejeze pe ei înşişi de răspunderea legală pentru consecinţele publice ale faptelor lor. Mai puţin cunoscută este tendinţa corporaţiilor, ca pe măsură ce cresc în dimensiune şi putere, să-şi dezvolte propriile programe instituţionale aliniate cu imperative inerente naturii şi structurii lor, fără să se afle sub controlul deplin nici măcar al oamenilor care le stăpânesc şi le administrează. Aceste programe se canalizează pe creşterea propriilor profituri şi protejarea lor de incertitudinile pieţei. Ele derivă dintr-o combinaţie între concurenţa de piaţă, cererile pieţelor financiare şi eforturile

indivizilor din interiorul lor de a avansa în carieră şi a-şi spori câştigurile.[21]

Se poate aprecia că „membrii sectorului corporatist tind, de asemenea, să dezvolte programe politice şi economice comune. De exemplu, în Statele Unite, corporaţiile au fost angajate de mai bine de 150 de ani într-un proces de restructurare a regulilor şi instituţiilor de guvernare pentru ca acestea să convină intereselor lor. [...] America s-a născut dintr-o revoluţie împotriva puterii abuzive a monarhiştilor britanici. Carta corporatistă a fost un instrument instituţional al acelor abuzuri. Corporaţiile statuate erau utilizate de Anglia pentru a menţine controlul asupra economiilor coloniale. Pe lângă asemenea corporaţii binecunoscute, ca de exemplu, Compania Indiilor de Est şi Compania Golfului Hudson, multe colonii americane erau ele însele înscrise în calitate de corporaţii. Corporaţiile din acea vreme erau statuate de către rege şi funcţionau ca o extindere a puterii Coroanei. În general, acestor corporaţii li se acordau puteri monopoliste asupra teritoriilor şi industriilor considerate cruciale pentru interesele statului englez;”[22]

Secolul al XIX-lea a început ca o epocă de lupte juridice, active şi deschise, între corporaţii şi societatea civilă, în ce priveşte dreptul oamenilor, reprezentaţi de guvernele statelor lor, de a anula sau amenda cartele corporatiste. Acţiunile întreprinse de legislatorii statelor pentru a modifica, revoca sau, pur şi simplu, a nu mai reînnoi cartele corporatiste erau destul de obişnuite în prima parte a secolului. [...] Războiul civil american (1861-1865) a reprezentat un moment crucial pentru drepturile corporaţiilor. Revolte violente împotriva recrutărilor zguduiau oraşele şi lăsau sistemul politic în derută. Cu profiturile uriaşe care le intrau în buzunare din contractele de livrare pentru armată, cercurile industriale au putut profita de pe urma tulburărilor şi a corupţiei înfloritoare, pentru a mitui efectiv o legislaţie care le-a acordat masive donaţii băneşti şi terenuri. [...] «Au fost întronate corporaţiile ... O epocă de corupţie la nivel înalt va urma, iar puterea banilor va căuta să-şi lungească domnia, folosindu-se de prejudecăţile oamenilor ... până când averea va fi concentrată în câteva mâini, ... iar Republica va fi distrusă.» (preşedintele Abraham Lincoln, înainte de moartea sa). Naţiunea era divizată de războiul purtat împotriva ei înşişi; guvernul era slăbit de asasinarea lui Lincoln şi alegerea în funcţia de preşedinte a alcoolicului erou de război, Ulysses S. Grant. Ţara era în dezordine. Milioane de americani

> au fost lăsaţi fără loc de muncă în recesiunea economică ce a urmat. Şi o alegere prezidenţială falsificată în 1876 a fost aranjată prin negocieri secrete.[23]

La vremea respectivă „corupţia şi afacerile de culise atinseseră cote nebănuite. [...] Bogăţia trăgea după sine bogăţie, pe măsură ce corporaţiile profitau de dezordinea existentă, cumpărând legislaţie în domeniile tarifare, bancare, sindicale, ale căilor ferate şi ale terenurilor publice, care să-i îmbogăţească în continuare."[24] Iar, „grupurile cetăţeneşti hotărâte să păstreze un control asupra corporaţiilor au continuat să se lupte cu abuzurile corporatiste la nivelul statelor, iar cartele corporatiste au fost revocate atât de către tribunale, cât şi de legislaturile statale;"[25]

> Totuşi, treptat, corporaţiile au dobândit suficient control asupra organismelor legislative ale statelor cheie, pentru a rescrie în principiu legile care stipulau propria lor creaţie. Legislatorii din New Jersey şi Delaware au trecut în fruntea acţiunilor de slăbire a drepturilor cetăţenilor de interveni în afacerile corporaţiilor. Ei au limitat răspunderea juridică a proprietarilor şi managerilor de corporaţii şi au emis carte perpetue. Curând, corporaţiile aveau dreptul să funcţioneze în orice mod care nu era interzis efectiv de lege.[26]
>
> Astfel, corporaţiile au cerut în cele din urmă drepturile depline de care se bucurau cetăţenii individuali, în vreme ce erau exceptate de la multe din drepturile cetăţeneşti. Mai mult, garantându-li-se acelaşi drept la libera exprimare ca şi cetăţenilor individuali, ele au realizat aşa cum spune Paul Hawken, «exact ceea ce Carta Drepturilor Omului urmărea să împiedice: dominarea gândirii şi a discursului public.»[27]

Revendicările corporaţiilor nu s-au oprit aici: „Următoarea revendicare a corporaţiilor, potrivit căreia ele au acelaşi drept ca orice persoană individuală de a influenţa guvernul în propriul lor interes, îl făcea pe simplul cetăţean să se confrunte cu uriaşele resurse financiare şi de comunicaţii ale corporaţiei, şi încălca intenţia constituţională de a asigura tuturor cetăţenilor egalitatea opiniilor în cadrul dezbaterilor politice pe marginea problemelor importante. Acestea au fost vremuri de violenţă şi instabilitate socială, datorită exceselor capitalismului pe care Karl Marx le-a descris, cu puternicul efect politic cunoscut. Condiţiile de muncă erau groaznice, iar salariile abia dacă asigurau oamenilor o pâine pe masă.

Folosirea forţei de muncă a copiilor era foarte răspândită. […] Atât grevele organizate, cât şi cele fără aprobarea sindicatelor erau la ordinea zilei, la fel ca şi sabotajul industrial. Patronii foloseau orice mijloace (în jurul anului 1890) pe care le aveau la dispoziţie, pentru a sparge grevele, precum forţe particulare de securitate şi trupe militare, federale şi ale statelor. Violenţa atrăgea după sine violenţă şi mulţi oameni au murit în cursul războaielor industriale din această epocă;”[28]

> Această stare de lucruri a favorizat apariţia unei puternice mişcări sindicale. Între anii 1897 şi 1904, numărul membrilor de sindicat a crescut, ajungând de la 447.000 la 2.073.000.[29]
>
> Sindicatele au constituit un teren fertil pentru dezvoltarea mişcării socialiste care se statornicea în America şi cerea socializarea şi controlul democratic al mijloacelor de producţie, al resurselor naturale şi patentelor. Aceasta a fost o epocă a luptei deschise de clasă, cu un număr tot mai mare de noi recruţi zeloşi ai armatei şomerilor, gata să lupte şi să se sacrifice pentru triumful cauzei lor. Socialiştii care căutau să-i organizeze pe muncitori pe criterii de clasă, se luptau pentru întâietate cu lideri sindicali ceva mai conservatori, care preferau să-i organizeze pe criterii profesionale sau industriale.[30]
>
> Aceste mişcări au unit grupurile etnice. […] Duşmanii de moarte de odinioară ca J.P. Morgan şi John D. Rockefeller, şi-au unit forţele în 1901 pentru a contopi 112 conduceri de corporaţii, întrunind un total de 22,2 miliarde dolari în active, sub egida lui Northern Securities Corporation din New Jersey. (Compania Nordică a titlurilor de valoare). […] Până la urmă, industriaşii importanţi au ajuns să-şi dea seama că prin promovarea unor salarii, avantaje şi condiţii de muncă mai bune, puteau în acelaşi timp să reducă atracţia socialismului şi să-şi câştige o loialitate şi cointeresare mai mare din partea muncitorilor.[31]

În discursurile politice despre pieţele şi comerţul liber „se regăseşte următorul mesaj: progresul pieţelor libere reprezintă progresul democraţiei. […] Dată fiind neîncrederea crescândă în guvern, este vorba de fapt de un mesaj constrângător şi semnifică un adevăr important. Atât pieţele, cât şi politica se referă amândouă la guvernare, putere şi distribuirea resurselor societăţii. De asemenea, este şi un mesaj înşelător care maschează o realitate importantă. Într-o democraţie politică, fiecare persoană beneficiază de un vot. Pe piaţă, un dolar reprezintă un vot,

şi cu atât ai mai mulţi dolari, cu atât ai mai multe voturi. Nu ai dolari, nu ai voturi. Pieţele sunt inerent înclinate în favoarea oamenilor bogaţi. Chiar mai important în lumea noastră contemporană şi mai puţin ştiut este faptul că pieţele favorizează corporaţiile foarte mari, care stăpânesc cu mult mai mari resurse financiare decât cel mai bogat dintre indivizi. Pe măsură ce pieţele devin mai libere şi se globalizează, puterea de a guverna trece din ce în ce mai mult din mâinile guvernelor naţionale, în cele ale corporaţiilor multinaţionale, iar interesele acestor corporaţii se îndepărtează tot mai mult de interesele umane;”[32]

> În spatele imaginii publice confecţionate cu grijă şi a multora dintre oamenii morali şi integri pe care-i poate angaja, corpul unei corporaţii este carta sa, un document juridic, iar banii, sângele său. În esenţă este o entitate străină, care are un singur ţel: să producă bani, să se hrănească şi să se înmulţească. Indivizii pot fi înlocuiţi. Ea nu este fidelă decât unei singure cauze: faţă de pieţele financiare care sunt făpturi şi mai însufleţite de bani, este chiar corporaţia însăşi. […] Originalitatea corporaţiei ca inovaţie socială este aceea că are capacitatea să reunească mii de oameni în cadrul unei singure structuri şi să-i oblige să acţioneze concertat, în concordanţă cu un scop al corporaţiei, care nu e neapărat şi al lor individual. Cei care se revoltă sau nu se supun, sunt excluşi şi înlocuiţi cu alţii, care sunt mai supuşi.[33]
>
> Aşa cum scrie ziaristul William Greider din Washington în lucrarea sa *Who Will Tell the People? (Cine le va spune oamenilor?)*: «(Corporaţiile – n.a.) … resursele financiare imense, diversitatea intereselor lor, echipele de profesionişti talentaţi, toate aceste valori şi altele sunt acum neîncetat centrate pe politicile guvernării. Această nouă realitate instituţională este cauza fundamentală a prăbuşirii democraţiei contemporane. Corporaţiile există pentru a-şi urmări interesele proprii de maximalizare a profiturilor, nu aspiraţiile colective ale societăţii. Ele sunt conduse de o ierarhie de manageri şi nu de aspiraţii sociale.»[34]

Apare astăzi mai mult ca oricând o întrebare de o importanţă vitală pentru viitorul omenirii: „Oare puterea de a conduce va rămâne în mâinile oamenilor, indiferent de condiţiile financiare în care se găsesc sau va trece în mâinile persoanelor artificiale ale corporaţiilor? (Această problemă) ar trebui să-i unească pe cei bogaţi şi săraci deopotrivă pentru o cauză comună. […] Pentru a redobândi

controlul asupra viitorului nostru şi a aduce societăţile deopotrivă pentru o cauză comună. [...] Pentru a redobândi controlul asupra viitorului nostru şi a aduce societăţile umane în armonie cu natura trebuie să recuperăm puterea pe care am cedat-o corporaţiei. Un pas important va fi acela de a ne elibera de iluziile ideologiei care legitimează politicile, eliberează corporaţia ca instituţie de răspundere în faţa oamenilor;”[35]

> Convingerile ideologilor pieţei libere («libertariştilor corporatişti») sunt familiare oricărei persoane care este obişnuită cu limbajul discursului economic contemporan. [...] Pentru a ne exprima într-un limbaj mai grosolan, aceste doctrine ideologice (teoriile neoclasicismului economic) presupun că:
>
> - Oamenii sunt motivaţi din fire în primul rând de lăcomie.
> - Impulsul de a acumula reprezintă cea mai înaltă expresie a ceea ce înseamnă să fii uman.
> - Promovarea neobosită a lăcomiei şi spiritului de achiziţie conduce la rezultate optime din punct de vedere social.
> - Este spre binele societăţilor umane să încurajeze, să onoreze şi să recompenseze valorile menţionate mai sus.
>
> Un număr de idei şi intuiţii valabile au fost răstălmăcite într-o ideologie extremistă care înalţă cele mai josnice aspecte ale firii umane la un ideal de autojustificare. Deşi, această ideologie denigrează cele mai fundamentale valori şi idealuri ale omenirii, ea a devenit atât de adânc înrădăcinată în cadrul valorilor, instituţiilor şi culturii noastre de masă, încât o acceptăm aproape fără a o pune la îndoială. Ea există pretutindeni în jurul nostru şi joacă un rol negativ în formularea a aproape fiecărui aspect al politicii de stat. Ea mizează pe economii aflate în recesiune şi pe o neîncredere justificată a opiniei publice faţă de un aparat guvernamental numeros, ca să-şi construiască o bază electorală largă pentru programe cu consecinţe cert nepopulare.[36]

Acum când „reminiscenţele ideologilor marxişti au ieşit din scenă, apologeţii acestei ideologii extremiste caută să închidă discuţia, proclamând inevitabilitatea forţelor istorice în favoarea cauzei lor. Ei ne spun că o piaţă mondială liberă, care să lase deciziile referitoare la distribuirea resurselor în seama marilor corporaţii este inevitabilă şi că am face mai bine să ne adaptăm noilor reguli ale jocului. Ei ne previn că cei care se vor da înapoi şi nu vor intra în joc vor fi excluşi de la compensaţiile ce vor reveni numai celor care consimt (inclusiv globalizarea). [...]

Sub diversele ei forme, această ideologie este cunoscută sub diferite nume: economie neoclasică, neoliberală sau libertaristă; neoliberalism, capitalism de piaţă sau liberalism de piaţă;”[37]

> Cel puţin trei grupuri importante de susţinători, adepţii raţionalismului economic, adepţii pieţei libere şi membrii clasei corporatiste, au constituit o alianţă politică puternică, dedicată promovării unui program ideologic comun, cu o fervoare dogmatică, asociată de obicei cruciadelor religioase. Adepţii raţionalismului economic sunt în marea lor majoritate economişti profesionişti, adepţi ai şcolii neoclasice de economie. [...] Adepţii pieţei libere oferă coaliţiei o concepţie morală şi filosofică întemeiată pe drepturile individuale. [...] Membrii clasei corporatiste. În această categorie intră managerii corporaţiilor, avocaţii, consultanţii, specialiştii în relaţii publice, agenţii financiari şi investitorii bogaţi, care au de câştigat de pe urma promovării drepturilor şi libertăţii persoanei corporatiste. Unii sunt împinşi către libertarismul corporatist de interesul propriu, alţii de convingerile lor morale, iar mulţi alţii pentru că pur şi simplu sunt angajaţi să facă acest lucru. [...] Totuşi, aşa cum se întâmplă adesea în alianţe politice, ei sunt nişte tovarăşi de drum foarte ciudaţi. Mai mult decât atât, contrar aparenţelor exterioare, participarea la alianţă îi serveşte foarte prost chiar şi pe proprii membri.[38]

Adepţii libertarismului corporatist „ omagiază cu regularitate memoria lui Adam Smith, considerându-l patronul lor spiritual. Opera sa rămâne temelia intelectuală pe care s-a construit întreaga structură a raţionamentelor deductive ale raţionaliştilor economici. Este o tragică ironie a sorţii faptul că, deşi acum adepţii raţionalismului economic invocă această structură pentru a legitima din punct de vedere intelectual ideologia libertarismului corporatist, opera epică a lui Smith, *Avuţia naţiunilor*, publicată pentru prima oară în 1976, reprezintă de fapt o condamnare radicală a monopolurilor de afaceri, susţinute şi protejate de stat. Idealul lui Adam Smith era o piaţă formată numai din mici comercianţi şi cumpărători. [...] Mai mult chiar, Smith nu a propovăduit niciodată o filozofie morală în apărarea lăcomiei fără margini.”[39]

Cât priveşte justificarea morală a nedreptăţii (de către corporaţii), „libertatea pieţei este libertatea banilor şi când drepturile sunt mai degrabă o funcţie a proprietăţii decât a persoanei, numai cei care deţin proprietate au

drepturi. Mai mult, susţinând că singura obligaţie a individului este aceea de a respecta contractele şi drepturile de proprietate ale altora, filosofia «morală» a liberalismului de piaţă îi eliberează efectiv pe proprietari de obligaţiile lor faţă de cei lipsiţi de proprietate. Ea ignoră realitatea faptului că, contractele încheiate între slabi şi puternici rareori sunt echitabile şi că instituţia contractului, la fel ca şi cea a proprietăţii, tinde să reafirme şi chiar să sporească inegalitatea, în cadrul unor societăţi inechitabile. Ea legitimează şi întăreşte sistemele care instituţionalizează sărăcia, chiar atunci când susţin că sărăcia este o consecinţă a indolenţei şi a inerentelor defecte de caracter ale săracilor;"[40]

> Premisa primordială a democraţiei este că fiecare persoană are drepturi egale în faţa legii şi în mod egal are un cuvânt de spus în problemele politice. Omul şi votul. Putem pe bună dreptate să privim spre piaţă ca spre un arbitru democratic al drepturilor şi preferinţelor, aşa cum susţin economiştii liberali, numai în măsura în care drepturile de proprietate sunt distribuite în mod egal. Deşi o piaţă poate asigura o distribuţie eficientă, aproximativ egală, când 358 de miliardari se bucură de o avere netă, combinată, de 760 miliarde dolari, egală cu averea netă a celor mai săraci 2,5 miliarde de locuitori ai lumii, se poate presupune că piaţa nu va funcţiona nici echitabil, nici eficient şi însăşi legitimitatea ei ca instituţie e pusă sub semnul întrebării.[41]

Pluralismul democratic este în declin, potrivit opiniei autorului citat. „Campionii libertarismului corporatist au salutat cu bucurie dezintegrarea imperiului sovietic în 1989, ca o victorie a pieţei libere şi ca pe un mandat pentru a-şi susţine cauza. Francis Fukuyama a proclamat că lungul drum al evoluţiei umane se apropie de final: o societate universală, globală de consum. El a denumit-o «sfârşitul istoriei».[42] Cu alte cuvinte, în mod asemănător: „Ce remarcabil e să urmăreşti o civilizaţie care se autodistruge, pentru că nu este în stare să reexamineze validitatea unor ideologii economice în împrejurări total schimbate;"[43]

> Guvernele şi corporaţiile occidentale s-au repezit să convingă Europa de Est şi ţările fostei Uniuni Sovietice să preia lecţia succesului occidental, deschizându-şi graniţele şi liberalizându-şi economiile. Armate de experţi occidentali au fost mobilizate la faţa locului să le ajute pe acestea şi alte «state în tranziţie» să elaboreze legi care să netezească drumul

corporaţiilor occidentale pentru ca acestea să le penetreze economiile.

Concomitent, Occidentul industrializat şi-a intensificat efortul de edificare a unei economii mondiale unificate prin GATT, de înfiinţare a unei puternice Organizaţii Mondiale a Comerţului (WTO) şi de stabilire a unor pieţe regionale prin iniţiative precum NAFTA, Tratatul de la Maastricht şi Comunitatea Economică a Asiei şi Pacificului (APEC). Nerăbdător să fie pe placul puternicelor cercuri corporatiste şi lipsit de alte idei mai bune, preşedintele american Bill Clinton a îmbrăţişat globalizarea economică, atât ca program de combatere a şomajului, cât şi ca politică externă.

Într-adevăr, socialismul marxist a avut o moarte lipsită de glorie. Totuşi, nu este corect să se atribuie triumful economic şi politic al Occidentului neîncătuşatei pieţe libere, după cum nu este corect nici să considerăm că statul centralizat ar fi cauza eşecului Uniunii Sovietice.[44]

Motto:

Bolşevicii nu vor să iasă din politică, decât cu picioarele înainte. Comunismul a creat un tip de putere, care nu-ţi cere competenţe.

Istoricul Mihai Pelin

3. Maşina de voturi din România şi rolul tineretului (Mizeria prezentului şi de ce avem puţini incoruptibili)

Înainte de a intra în tematica propusă din acest capitol, doresc să-mi exprim întâi opinia potrivit căreia nu cred că majoritatea românilor au timp să reflecteze asupra realităţilor existente, fiind prinşi de „jocul" ameţitor al supravieţuirii ori îmbogăţirii. Deopotrivă, şi cei săraci şi cei bogaţi nu conştientizează importanţa deosebită pe care o au alegerile parlamentare şi prezidenţiale. Cele locale au avut loc deja şi efectele s-au văzut. Odată la 4 ani, suntem chemaţi cu toţii (cei cu drept de vot) pentru a ne alege reprezentanţii în cele mai înalte funcţii, atât în plan local cât şi statal. Chiar dacă am presupune că nu avem de unde alege (pentru că nu am avea politicienii valoroşi doriţi), avem totuşi datoria înaltă morală şi civică să alegem măcar pe cei mai buni dintre ei, pe cei atinşi mai puţin de ambiţii deşarte ori personale, adică să alegem răul cel mai mic cu putinţă. Sigur că ar fi extraordinar să apară între timp la rampă (măcar acum în ceasul al doisprezecelea) oameni tineri cu o energie interioară pozitivă deosebită.

Având în vedere modul în care votează majoritatea populaţiei (voturile vin prea uşor ca pe bandă rulantă) fără a vota în deplină cunoştinţă de cauză (fără a avea suficiente informaţii) am numit prin „maşina de voturi" categoria acelor români care se lasă practic manipulaţi făcând astfel jocul unor politicieni mai puţin oneşti şi versaţi. Mă refer aici şi la cei care nu înţeleg prea bine responsabilitatea pentru actul lor votând ca alţii din apropierea lor fie din comoditate (de ce să mai facă eforturi de gândire?), fie dintr-o neînţelegere a realităţilor economice şi social-

politice ale României. Mă refer de asemenea la aceia care nu votează nici ei corect, fără să le pese de viitorul ţării şi al copiilor lor sau din „răzbunare”, probabil datorită unor dezamăgiri anterioare.

Pe fondul sărăciei care domină la noi pături largi ale populaţiei şi a contrastului tot mai izbitor dintre cei săraci (care ajung tot mai des la disperare şi chiar sinucidere) şi luxul afişat cu neruşinare de mulţi dintre cei îmbogăţiţi peste noapte, voi încerca să abordez şi problematica tineretului român, acelui tineret care este astăzi atât de marginalizat (în practică şi nu în vorbele goale ale unor politicieni), ignorat şi îndepărtat adeseori cu bună ştiinţă de „reprezentanţi de carton” ai generaţiilor trecute. Dacă ne gândim bine însă, pe umerii acestor tineri se construieşte azi practic viitorul ţării şi trag nădejde şi de la Dumnezeu că ei vor schimba faţa României şi vor fi promotorii succeselor ei de mâine.

Referindu-se la dezechilibrul politic şi deficitul de capitalism, publicistul Dan Pavel remarca încă din 2002: „După aproape treisprezece ani de când a căzut regimul comunist totalitar din România, bilanţul economic şi politic arată un profund deficit politic şi o stare precară a nivelului de trai al oamenilor. [...] Dincolo de natura regimului precedent, cauzele principale ţin de modul cum s-a guvernat, precum şi de natura sistemului economic în funcţiune. [...] consecinţele modului în care s-a guvernat arată o paradoxală continuitate. [...] economia centralizată postsocialistă de stat a rămas predominantă. La putere nu s-a aflat o coaliţie de dreapta sau de centru-dreapta. În cadrul acelei coaliţii, două partide (PD-ul lui Petre Roman şi PSDR-ul lui Cunescu sau Athanasiu) erau membre ale Internaţionalei Socialiste, iar politica dusă de ele a însemnat promovarea politicilor socialiste sau social-democrate tipice. Principalul partid din CDR şi din coaliţie, PNŢCD-ul, era un partid care îmbina elemente de centru-dreapta cu tendinţe de centru-stânga, unele moştenite din perioada interbelică, altele dobândite în postcomunism. Cei trei premieri ai coaliţiei (Ciorbea, Vasile, Isărescu), dintre care primii doi au reprezentat PNŢCD-ul, au dus o politică de protejare a sectorului bugetar de stat, pe modelul

Stolojan sau Văcăroiu. Reforma a devenit extrem de greoaie, iar nivelul de trai al oamenilor a scăzut în loc să crească. Am intrat în perioada 1996-2000 pentru a arăta că, în ciuda alternanţei la putere din 1996, a existat o continuitate a politicilor de stânga, protecţionist-nereformiste, indiferent cine s-a aflat la guvernare. Acesta este principalul dezechilibru politic din România. Or, nu se poate crea o economie capitalistă puternică, dinamică, singura capabilă să aducă oamenilor prosperitate, prin politici socialiste, de redistribuire a sărăciei. Aceasta este ceea ce numesc deficitul de capitalism."

În continuare acelaşi autor remarca pe bună dreptate: „Când PDSR (actualul PSD) a revenit la putere, s-au făcut tot felul de promisiuni cu privire la reforma economică, încurajarea investiţiilor străine, încurajarea prosperităţii de tip capitalist. După aproape doi ani, devine tot mai clar că partidul de guvernământ nu lucrează decât în favoarea unor grupuri de interese economice preocupate doar de îmbogăţire rapidă sau supraîmbogăţire. Restul populaţiei sărăceşte, iar cei cu iniţiativă nu sunt lăsaţi să acumuleze capital sau să îşi facă micile afaceri, dacă nu intră în sistemul clientelar. În mod natural (ca în ţările vecine), faţă de actuala putere, ca şi faţă de dezechilibrul şi deficitele acumulate în ultimii treisprezece ani, ar fi trebuit să se formeze o forţă politică a dreptei democratice, a cărei principală miză economică să fie dezvoltarea capitalismului şi a prosperităţii sociale. Singura forţă politică parlamentară apropiată de asumarea acestei misiuni rămăsese PNL-ul. Acest partid a fost salvat de catastrofa electorală din 2000 de către Valeriu Stoica. După alegeri, fostul ministru al Justiţiei a devenit preşedintele PNL-ului. El s-a orientat la început către un protocol cu PDSR – care s-a dovedit a fi un eşec -, către atragerea unor politicieni sau partide dinspre zona fostei puteri feseniste (Stolojan, ApR-ul lui Meleşcanu) şi către combinaţia dintre social-democraţie şi liberalism, în loc să coaguleze toate curentele dreptei democratice (liberalismul, creştin-democraţia, conservatorismul, curentul popular) către o alternativă la puterea actuală şi la perioada anterioară. PNŢCD-ul se află într-un proces de rătăcire organizaţională şi doctrinară.

Singura forţă mai activă de coagulare a dreptei s-a aflat în spaţiul extraparlamentar, unde Uniunea Forţelor de Dreapta s-a agitat, fără a avea încă impactul pe care l-ar fi avut un partid aflat în Parlament. [...] După ce România va fi admisă în NATO, probabil în toamna lui 2002, ţara noastră se va fi simţit mai apărată strategic, însă majoritatea problemelor economice şi politice vor rămâne aceleaşi. Perspectivele dezvoltării unei economii prospere capitaliste vor rămâne la fel de limitate, câtă vreme nu va veni la putere o forţă politică motivată de o puternică voinţă politică în acest sens. Dezvoltarea capitalismului postcomunist nu ţine în primul rând de un determinism de tip economic, ci de dezvoltarea unui set coerent de norme, proceduri, legi, instituţii publice. Nimic nu se va întâmpla de la sine, doar pentru că aşa ar trebui. Se ştie ce trebuie făcut, dar forţele politice ale stângii, democratice sau nedemocratice, sunt în imposibilitate logică şi pragmatică de a dezvolta capitalismul."

În final, acelaşi autor mai adaugă: „În loc să se orienteze către coagularea unei mişcări liberal-populare, care să vină cu un program credibil de cucerire a puterii şi de guvernare, PNL îşi ignoră potenţialul şi responsabilităţile, punându-şi doar problema de a intra din nou în Parlament, iar în acest sens caută o «locomotivă» electorală. În toiul luptei dintre ramura capitalistă şi cea social-liberală din PNL, a apărut varianta Theodor Stolojan. Asupra lui, unii lideri de filiale aruncă o aură mesianică. Stolojan a fost un premier tehnic, venit din rezerva administrativă de cadre a FSN-ului, dar el nu este liderul politic de care are nevoie mişcarea dreptei democratice interesată de consolidarea capitalismului. Pe vremea când a fost pus să administreze ţara, el a naţionalizat valuta, iar de curând a declarat că modelul său de politician este Ion Iliescu. (Oare îşi mai păstrează această poziţie?). Cu asemenea opţiuni şi repere nu se poate face politica promovării capitalismului. Dacă liberalii vor pierde şansa clarificării opţiunilor, altă forţă politică va umple golul. Asta înseamnă că orizontul schimbării radicale de care este nevoie nu va fi 2004, ci mai încolo, cine ştie când. În politică poţi lăsa lucrurile să meargă de la sine, poţi aştepta

decenii sau în zadar. Când le provoci, ai nevoie doar de câteva luni sau ani. Depinde cum stă fiecare cu răbdarea sau cu dorinţa de a trăi mai bine."

Iată şi o depoziţie a d-lui Theodor Stolojan, consemnată într-un interviu de L. Ciochină: „S-a înrădăcinat ideea ca parlamentarii să fie impuşi de la centru. La noi, cei care doresc să fie parlamentari vor trebui să dea dovada capacităţii şi dorinţei de a munci, mai ales la nivelul judeţelor. Vor fi efecte benefice multiple. Va dispărea o întreagă reţea de înţelegeri, care ţinea partidul pe loc. Există încă mentalitatea senatorului de drept. Oameni care cred că li se cuvine acest rol de parlamentar până la pensie. Această mentalitate se înrudeşte cu alte practici, cu lipsa din Parlament, cu lipsa din judeţe. [...] PNL a arătat multe slăbiciuni. Crizele interne i-au afectat evident imaginea. După aceea, nu a avut o poziţie distinctă în opoziţie, nu a oferit soluţii la unele probleme reale ale societăţii. Nu s-a auzit. O caracteristică a tranziţiei este aceea că orice partid care a venit la putere a apelat la acţiuni, valori specifice liberalismului. Tranziţia presupune trecerea de la o economie centralizată la o economie bazată pe competiţie, unde rolul statului trebuie să scadă. Ei bine, populaţia a sesizat că şi PD şi CDR au vorbit de privatizare, de competiţie. Dar vede că lucrurile în care sunt implicaţi aceştia nu se schimbă. Cel puţin vă spun că dl. Iliescu a ezitat, iar după 10 ani, face privatizare scrâşnind din dinţi. Unii fac asemenea lucruri fiind constrânşi, alţii, din convingere. Şi populaţia i-a constrâns pe cei din PSD să aplice măsuri liberale. După aceea, sunt constrânşi din partea instituţiilor internaţionale, Uniunea Europeană, mai ales. [...] Partidele care au fost la putere, mai ales PSD au indus confuzia generală. Ba PSD dă de înţeles că PNL nu ar susţine programe sociale. Greşit. Noi, liberalii, răspundem la cerinţele societăţii, urmărind creşterea economică. PNL, după aceea, prin faptul că este susţinătorul proprietăţii private, garantează eliminarea corupţiei."

Despre lehamite şi circ politic, un alt publicist – Constantin Iftime -, remarca: „Sub potopul lehamitei, oare ce pierdem? Apatia civică nu este o stare nouă. O semnalase profesorul Dumitru Drăghicescu, printre viciile

fundamentale ale caracterului nostru, la începutul secolului XX. Făcând istoria acestei neîmpliniri, specialistul în psihologia socială ajunge cu săpăturile la strămoşii noştri îngropaţi şi uitaţi. Am pierdut energia caracterului roman – spune cu inocenţă profesorul. Compararea unor asemenea realităţi, aflate la distanţă de neimaginat, bineînţeles că ne aduce pe buze un zâmbet de blândă ironie. Românii, spune mai departe specialistul inocent, nu s-au putut smulge din somnolenţa milenară nici în epoca modernă. Revoluţiile, puţine câte au fost, s-au desfăşurat în limitele spectacolelor de operetă (Revoluţia de catifea din 1989, cum au botezat-o unii!), fără a marca prin violenţă un început. În comunism, această plantă rară a sufletului nostru (somnolenţa) a fost altoită. Occidentalii, la acea dată, foloseau opiumul ca să se vindece de absurdul lor, noi foloseam acest produs naţional, ca să facem faţă absurdului nostru. Mediul nou, ca de seară, ne-a permis chiar să dezvoltăm o medicină mentală. La capătul fiecărui efort, ajungeam la filozofia lui lasă-mă ca să te las. [...] Prinse în această ramă, frica şi laşitatea trec neobservate şi acum. Revoluţia a fost până la urmă opera celor cărora li s-a acrit de lehamite, ca ţăranului răsculat, de ştevie. [...] Ca la toate revoluţiile noastre, şi efectele celei din 1989 s-au stins repede. O schimbare dureroasă ne înspăimântă în continuare (cum ar fi venirea la putere a unui partid de dreapta!), mai mult decât un prezent fără ieşire. Majoritatea oamenilor politici nu pot comunica cu aleşii lor. Această neînţelegere irită pe toată lumea. Agitaţia sterilă în care trăim creşte. Promisiunile elitei politice româneşti nimeresc pe de lături. Ba sunt comunicate neadecvat, într-un limbaj vetust (vezi partidele istorice), ba sperie prin insistenţă şi jocul slugărniciei în faţa cetăţeanului. Mesajele de bun simţ se pierd în această forfotă. Marin Preda povesteşte în confesiunile sale o amintire plină de tâlc. Din cuprinsul acestei povestiri am desprins cu ochiul rece o metodă primitivă prin care cel şiret şi neputincios îl răpune pe cel puternic şi cu caracter. În momentul decisiv al încleştării fizice, când victoria înclină spre cel nedreptăţit, neputinciosul transformă lupta în spectacol de circ, apelând la cele mai ridicole gesturi. Printr-o nelămurire generală, masa spectatorilor prinde din

aer giumbuşlucurile şi fraternizează cu laşitatea celui şiret, hohotind descătuşată. Cel puternic rămâne cu vorbele în gât şi muşchii încordaţi, iar ridicolul situaţiei îl copleşeşte. Un scenariu asemănător pun în mişcare şi mulţi oameni politici, atunci când, din imensa masă a celor amărâţi, aduşi în pragul disperării, se trezesc câţiva, plini de energie, gata să răstoarne angrenajul de minciuni al privilegiaţilor. Iar masa celor atinşi de lehamite se lasă îmbătată mai departe de giumbuşlucurile politicienilor travestiţi în circari."

Tot în presa română apare un articol semnat de Mihai Chiper, din care citez: „Timp de mai bine de un an a durat o epopee unică în statul de drept post-comunist. O confruntare încrâncenată între stat şi societatea civilă. APADORCH a încercat să afle o statistică explozivă: câte mandate de ascultare s-au dat între anii 1990-2000? (Telefoane sub supraveghere). Lupta cu Ministerul Public s-a dat pe toate fronturile: a fost mediatică şi psihologică, în spatele vârfului de lance juridic. A fost nevoie de raportul de ţară al Comisiei Europene pentru a sparge această bubă neagră a democraţiei româneşti. Şi iată că noul procuror general, pus să plătească amendă pentru întârziere, face un pas salutar şi oferă publicităţii unele date trunchiate şi înşelătoare. [...] în aproximativ 90% din cazuri, interceptările au fost fie abuzive, fie exagerate. Persoanelor în cauză nu li s-a comunicat nici măcar că au fost sub supraveghere, aşa cum ar fi într-o societate normală. Asta înseamnă fie că aceste mandate se acordă cu o prea mare largheţe, fie că ele se dau după ficaţii celor care se joacă cu viaţa privată a cetăţenilor. Motivarea acestor sentinţe este o problemă de fond. Dacă loveşti în zece drepţi ca să prinzi un singur hoţ, asta nu mai este justiţie. Este ghicit în bobi. [...] În mod cert, sub aceste date macro stau ascunse multe abuzuri, încălcări ale drepturilor omului. Sunt greu de descâlcit caz pe caz. Dar, în mod vizibil, întâlnim la tot pasul reflexele unui stat autoritar, care doreşte să controleze, „să ia pulsul" populaţiei. Situaţia reală, probabil cosmetizată de către SRI, poate avea dimensiuni cutremurătoare. SRI ţine cu dinţii de toate datele care se referă la proporţiile acestei vânători desfăşurate din 1990 încoace."

Despre angajamentul guvernului PSD de a elimina corupţia, promovând legea 161/2003, ne vorbeşte un studiu realizat de patru organizaţii neguvernamentale. Citez dintr-un articol apărut recent în presă: „Legea anticorupţie este ineficientă la aproape şase luni de la adoptarea sa, din cauza lacunelor textelor şi aplicării defectuoase, iar românii sunt în continuare nemulţumiţi de măsurile autorităţilor. Analiza realizată de organizaţiile neguvernamentale – Institutul pentru Politici Publice, Transparency International România, Fundaţia pentru o Societate Deschisă şi Centrul de Resurse Juridice – relevă faptul că legea 161/2003 conţine prevederi «care nu servesc sau chiar dăunează scopului declarat al acesteia». [...] Renate Weber, preşedintele Fundaţiei pentru o Societate Deschisă, a apreciat, în aceeaşi conferinţă de presă, că declaraţiile de avere ridică probleme atât la nivel central, cât şi la nivel local. Totodată, Weber spune că în timp ce înalţii demnitari nu respectă legea din diferite motive, cu intenţie sau din neglijenţă, simplii cetăţeni sunt obligaţi să o respecte: «Pe site-ul Guvernului au fost modificate declaraţiile de avere, una singură însă nu. Este cea a premierului Adrian Năstase, declaraţia acestuia fiind din 20 mai 2003, deşi trebuia actualizată. La rubrica privind contul primului ministru este bifată căsuţa, fără altă precizare», a susţinut Weber. Potrivit autorilor analizei, contrastul dintre calitatea legii, performanţa autorităţilor şi aşteptările populaţiei este de natură să submineze încrederea în instituţii: «La aproape şase luni de la intrarea în vigoare a legii161, analizele demonstrează nu doar lacunele acesteia, ci şi faptul că ea a fost parţial respectată. Conform standardelor unui stat de drept, acest lucru înseamnă nerespectarea legii. În cazul de faţă, este cu atât mai grav cu cât cei vinovaţi sunt înalţi demnitari ai statului român, membri ai Parlamentului, funcţionari publici din administraţia centrală şi locală. Până la acest moment, nimeni nu a fost sancţionat, ceea ce reprezintă o altă nerespectare», a declarat Renate Weber. Potrivit preşedintelui Fundaţiei pentru o Societate Deschisă, morala imediată a acestei stări de fapt este că în România există categorii de oameni deasupra legii.”

Articole interesante şi pliate pe realităţile palpabile şi imediate ale României ne oferă publicistul Toma Roman din care citez pe scurt: „Vitrina strălucitoare pe care o vor prezenta guvernanţii este numai o faţadă. «Succesele» externe incontestabile nu au fost realizate doar de PSD şi se datorează, în mare parte, unor conjuncturi favorabile. România a fost primită în NATO, pe de o parte, pentru că «regimul Constantinescu» a făcut toate eforturile pentru a convinge Alianţa de disponibilitatea ţării şi, pe de altă parte, pentru că, după atentatele din 11 septembrie 2001, SUA au decis că au nevoie de baze mult mai apropiate de zonele în care au germinat terorismul. [...] Nu este nici o îndoială că «admiterea» va fi, dincolo de efectele ei benefice pe termen lung, dureros resimţită de români în plan economic. [...] şi în 2003, PSD-ul a făcut, în domeniul economic, politica pe care a practicat-o de la înfiinţarea sa: a tergiversat Reforma din motive populiste, a prelungit tranziţia pentru ca oligarhia pe care o protejează să pună mâna pe ultimele rămăşiţe ale averii publice, a atacat teoretic corupţia, dar – în fapt – i-a protejat pe marii corupţi, ba chiar le-a legitimat onorabilitatea, blocând, uneori pe faţă, actele de justiţie. [...] partidul d-lui Năstase a făcut totul pentru a încăleca definitiv ţara, pentru a-şi asigura în continuare dominaţia politică şi economică. Trebuie să menţionăm, în primul rând, continuarea acţiunilor de subordonare a Legislativului faţă de Executiv şi de confiscare a administraţiei locale prin obligarea «aleşilor» de altă culoare la înregimentarea în PSD. [...] În teritoriu, sute de aleşi locali au trecut «cu arme şi bagaje» în ograda PSD-ului, terorizaţi de distribuirea «din pix» (vorba unui cunoscut «baron» PSD-ist) a resurselor bugetare. Politizarea instituţiilor statului s-a accentuat, PSD-ul devenind şi mai clar un partid-stat, care modifică legile jocului democratic, când şi după cum îi convine. El s-a transformat într-un mecanism care-i permite să fie concomitent şi arbitru, şi jucător. Va fi aproape imposibil ca în 2004, ascensiunea sa electorală spre cota de 50% din voturile exprimate să fie stopată.”

În continuare, autorul de mai sus spune: „Conducerea PSD-ului ştie prea bine că, în ciuda unui ritm de creştere

economică destul de înalt (4-5%), în 2003 calitatea vieţii nu s-a îmbunătăţit. Inflaţia a continuat să fie înaltă, preţurile s-au «ajustat» mereu, criza din sistemul de sănătate s-a adâncit, iar corupţia a devenit o formulă instituţională. Demiterea câtorva miniştri, prinşi cu ocaua mică de presa neaservită, s-a făcut sub pretextul remanierii guvernului, cei «pedepsiţi» fiind reciclaţi în funcţii de partid după clasica manevră PCR-istă a «rotirii cadrelor». [...] totul a fost manevrat pentru a ocupa minţile românilor, PSD-ul făcând – până la urmă – tot cum vrea. Cum s-a întâmplat în cazul revizuirii Constituţiei, adoptată în proporţia dorită de PSD în doar câteva ore, în ciuda apatiei alegătorilor. [...] Megapartidul PSD nu s-a sfiit să blocheze în Justiţie coaliţia dintre liberali şi democraţi, sub pretextul că titulatura (DA sună afirmativ) ar împinge electoratul în confuzie. Motivul real este că DA tinde să devină veritabila alternativă la dominaţia PSD-istă, alianţa începând deja (după ultimele sondaje) să sufle, procentual, în ceafa partidului guvernamental. Un alt eveniment ce mărturiseşte temerile puterii că mesajul triumfalist nu ajunge – în lipsa datelor concrete – pentru convingerea electoratului este «năpârlirea» programată a «tribunului» PRM-ist, C.V. Tudor. Transformarea lui peste noapte în mieluşel vizează două scopuri, ambele favorabile PSD-ului. Mai întâi că, renunţând la monopolul naţionalismului (fie el şi extremist-şovin), PRM-ul lasă partidul guvernamental să pară singurul apărător al «neamului», PSD-ul preluând astfel voturile fanilor PRM-işti derutaţi de «schimbarea la faţă» a liderului. Apoi că, dacă PRM-ul va fi, totuşi «igienizat», el va putea deveni partenerul PSD într-o nouă guvernare, în cazul în care nu va obţine procentul uriaş pe care liderii îl dau ca sigur. Fără C.V. Tudor sau cu un C.V. Tudor obligat să se «cuminţească», PSD-ul ar putea merge până la absorbţia PRM-ului sau a unei părţi din el. [...] Oricum, pentru 2004, PSD-ul şi-a exercitat deja cealaltă «armă secretă»: pomana. Ca la serbarea Zilei Naţionale, cetăţenii vor fi întâmpinaţi la alegeri cu sarmale şi cârnaţi. Ca să uite ce va urma încă patru ani.”

Într-un alt articol intitulat sugestiv „Două posibile înmormântări”, acelaşi autor presupune că PSD-ul şi

PNŢCD-ul ar putea intra în cimitirul istoriei: „PSD-ul se află la guvernare şi dispune de un «aparat» supradezvoltat, dominând practic viaţa socială şi economică a ţării. PNŢCD-ul se zbate în anonimatul extraparlamentar, adunând câteva zeci de militanţi activi în umbra gloriei trecute. Partidul «moşit» de dl. Iliescu este un «megapartid», sufocat de propria-i greutate, după cum observa Adrian Severin, o personalitate mai puţin implicată în «afacerile interne» ale PSD-ului. [...] Ceea ce observă oricine este că «localele» au generat seisme în ambele formaţii, au pus problema redefinirii identităţii lor. [...] PSD-ul, am spus-o de nenumărate ori, nu este un partid social-democrat, decât în declaraţii. El a optat pentru această doctrină în urma năpârlirii foştilor activişti PCR ce îi alcătuiesc nucleul central. Pentru «băieţii» grupaţi în jurul lui Ion Iliescu în decembrie ’89, o doctrină de stânga era cel mai uşor de asimilat, presupunând doar mici adaptări ale formulelor propagandistice învăţate. Iar dl. Iliescu ştia foarte bine cum «se mănâncă» social-democraţia. Populismul discursurilor sale a convins în cel mai înalt grad o comunitate deformată mental de ani de îndoctrinare comunistă, deşi el acoperea o realitate deosebită, realitatea transformării elitei ideologice comuniste într-o «elită de pradă». Adică într-o oligarhie. Oligarhia nu are convingeri doctrinare. Ea «împrumută» conjunctural orice ideologie care îi serveşte interesele. Poate cineva să mai susţină că «baronii» PSD-işti, afişând o opulenţă sfidătoare, sunt social-democraţi? Probabil naivii şi neinformaţii. De altfel, chiar şi preşedintele Iliescu a denunţat «aroganţa» şi lipsa de scrupul a îmbogăţiţilor ce conduc actualmente «partidul». Iar d-l Năstase, liderul grupării, a ajuns, de asemenea, după alegeri, la concluzia că gruparea «s-a îndepărtat de mase». Concluzie corectă pentru un proces, în fapt, inevitabil. Cu «plăcinta» pe masă, «revoluţionarii» d-lui Iliescu nu puteau să nu se înfrupte. Spunând, desigur, că o fac pentru toţi cetăţenii ţării. Acum, discrepanţa dintre realitate şi propagandă este mai vizibilă ca oricând, dar PSD-ul nu mai poate fi transformat într-un partid veritabil, deşi a anexat istoricul PDSR şi şi-a dobândit o recunoaştere europeană prin admiterea în Internaţionala Socialistă.”

În continuare, autorul precizează: „PSD-ul şi PNŢCD-ul seamănă şi din punct de vedere structural. Ambele grupări sunt conduse de «găşti de putere», unite de interese ascunse, de tip economic sau politic, incapabile de primenire fără riscul apariţiei fenomenului domino. [...] Sunt ferm convins că «demisionarii» se vor regăsi în toamnă în fruntea listelor PSD. Eliminarea lor reală ar duce la scindare şi la luminarea unor culise tenebroase ce ar zgudui România. [...] Electoratul a amendat dur (la alegerile locale din 2004) două «partide» cu identitate fluctuantă. Românii au început să se trezească. Dacă până la «parlamentare» nu vor apărea reale transformări, în iarnă vom asista, posibil, la două înmormântări politice.”

Despre un alt partid – PRM -, publicistul Mihai Chiper constată: „Inevitabil, schimbarea la faţă a lui Vadim (după scuzele pentru evrei) va fi percepută ca o trădare de mulţi dintre foştii săi adepţi. Lipsiţi de obiectul urii gratuite şi instrumentate, evreii, capitaliştii, masonii – şi căzuţi în idolatria a ceea ce până mai ieri urau sincer – Occidentul -, mulţi vor renunţa să-l gireze în continuare. [...] Liderul PRM crede sincer că evreii conduc lumea şi că, în loc să cârcotească pe la colţurile Europei, un exerciţiu mai util persoanei sale este să «treacă în slujba lor». Liderul PRM este convins că SUA, «colonie a Israelului», hotărăsc pe toate căile oculte viitorul omenirii la punct şi virgulă, că masoneria a aranjat deja Guvernul din alegerile următoare sau că FMI şi Banca Mondială stabilesc cât să fie creşterea economică din România din 2004. [...] Prin istoricul său, Vadim Tudor a fost, în definiţie, un instrument în mâna PSD. Procesele sale, cazuri grele unul şi unul, trenează de ani de zile. Nici un fir din capul lui nu s-a mişcat. Nu a plătit nici un leu victimelor sale. Şi nu i se întâmplă nimic. [...] se poate strecura în multe ecuaţii politice interne, pe faţă sau pe sub masa la care va putea sta PSD. [...] Vadim Tudor vrea sincer puterea. Speră că, într-un fel sau altul, probabil că va fi cooptat la guvernare. El a făcut oferte actualei puteri aproape în mod public. PSD nu a spus nici un moment ce crede de metamorfoza politică a PRM. Îi convine sau nu? S-ar putea ca răspunsul să nu vină, dar să-i aflăm de-a dreptul rezultatele.”

Analistul politic Stelian Tănase declara într-un interviu: „Faptul că n-am reuşit să obţinem statutul de economie de piaţă funcţională este un eşec major. Sigur, vom fi primiţi în UE, datorită voinţei Bruxelles-ului. Cei de acolo vor România înăuntru, şi nu pe dinafară. Voinţa politică de integrare europeană este mai mare la Bruxelles decât la Bucureşti. N-avem alternativă, chiar dacă spunem că noi suntem infirmi, neajutoraţi, netoţi, săraci şi mai ştiu eu cum. De 14 ani, acţionăm împotriva curentului, sperând că vom fi lăsaţi în pace, să aibă timp capitaliştii noştri de carton să fure şi să jefuiască şi ultimele fabrici de stat. Dar nu putem trăi în afara Europei, marile puteri au hotărât că România nu se poate sustrage, deoarece s-a stabilit ca Europa să fie mare, unită şi puternică. [...] Economia românească, în acest moment, nu este pregătită nici pe sfert. [...] după ce vom fi admişi în Uniunea Europeană, vor trece 20 de ani până când vom trăi mult mai bine şi vom simţi că suntem în altă realitate economică şi instituţională! Grecia, Spania, Portugalia au avut nevoie, de asemenea, de 20 de ani. [...] Integrarea va fi plătită de Uniunea Europeană, dar noi vom fi nevoiţi să muncim de zece ori mai mult decât astăzi. [...] Sentimentul neputinţei româneşti va trebui să dispară. [...] Adevărul este că anul 2000 a fost un dezastru pentru democraţie în România. După o guvernare aproape veselă, plină de gafe, a Convenţiei Democratice, PSD-ului i-a fost uşor să-şi consolideze puterea şi hegemonia pe scena politică. Un singur partid este mai mare decât toate celelalte la un loc. Pe fundalul unei proporţii de numai 15% în Parlament a opoziţiei democratice, sigur că există o aroganţă a Puterii, care, prin logica ei internă, tinde să controleze totul, presă, afaceri, administraţie. Pe de altă parte, acest elefant printre animale de câmpie, pisici, tigri, zebre, şoricei, generează cele mai mari probleme pentru sine. Toată corupţia, spre exemplu, se îndreaptă spre PSD; toată lumea trebuie să cotizeze. Nu neapărat că i se cere, dar, neexistând alte centre de putere, să echilibreze scena politică, toată ”tensiunea” se scurge în PSD. În aceste condiţii, faptul că această corupţie a devenit un sistem nu mai este o întâmplare. [...] speriaţi de campania anticorupţie a lui

Constantinescu, cei cu bani negri au început să cotizeze la partide, luând naştere un fenomen. Abia după 2000, corupţia a trecut de la stadiul de fenomen la stadiul de sistem. Este sistemul din cârciumile de altădată: ospătarul îl jecmănea pe client, umflându-i nota de plată. Dădea apoi şefului de sală o parte din sumă. Acesta dădea mai departe, la responsabil. Iar acesta, la rândul lui, îl plătea pe cel care-l numise, de la partid sau de la minister. Iată cum bietul client hrănea o întreagă ierarhie. Azi, la PSD se face la fel, o dijmuire a banilor negri şi a resurselor generale, în care fiecare are partea lui. De aceea, corupţia este foarte greu de combătut, fiind risipită pretutindeni. [...] corupţia s-a centralizat şi s-a unificat. Până acum, trebuia să dea în toate părţile, dar acum s-a inventat «ghişeul unic» al corupţiei, dai într-un singur loc şi respectivul rezolvă înăuntrul sistemului dijmele şi problemele."

Într-un alt interviu, analistul economic Daniel Dăianu preciza că: „Avem multe probleme de fond ale economiei. Acelaşi lucru se poate spune şi despre societate în ansamblu. Trebuie să lucrăm mult la eliminarea pierderilor (bugetare). [...] Toate instituţiile, mai ales cele din administraţie, trebuie să funcţioneze în aşa fel încât să cultive munca, să o amplifice, să o facă mai eficientă. Toate aceste deficienţe, de-a lungul timpului, au creat mentalităţi pe măsură. Se manifestă o anumită linişte, lipsă de încredere în ansamblul societăţii. [...] În primul rând instituţiile publice trebuie să scape cât mai repede de influenţa politică. Trebuie să găsim soluţii cât mai bune pentru control. Una dintre acestea ar fi controlul reciproc. [...] Multe licitaţii sunt în continuare trucate. Ne lipsesc încă legi necesare, astfel încât concurenţa să fie respectată. Încă se practică sprijinul de stat. El poate fi practicat în continuare, evident, dar el trebuie să fie bine controlat, coordonat, de Banca Centrală. Foarte mulţi oameni de afaceri români s-au obişnuit cu acest sprijin, ba mai mult, şi-au făcut deprinderi de a exploata şi mai mult această slăbiciune. Efectiv ei sug sume imense din aceste societăţi, care sunt şi cu capital de stat, şi cu capital privat, printre acestea se numără în primul rând cele care practică arieratele. [...] Iar în această perioadă, de preaderare,

trebuie să curăţăm acest hăţiş birocratic, să eliminăm toate pârghiile prin care acţionează corupţia.”

Într-un interviu, dl. Mihai Pelin (istoric şi autor al mai multor cărţi despre activitatea fostei Securităţi) este întrebat: „Ce interes au SRI-ul şi oamenii politici de la putere să blocheze accesul la dosarele Siguranţei?” (serviciile secrete de dinainte de 1946). Domnia-sa răspundea: „Cred că mulţi dintre ei se tem pentru trecutul părinţilor lor. De pildă, Ion Iliescu, al cărui tată s-a şcolit la Moscova. În ce s-a şcolit, nu ştim, dar de acolo am putea afla acest lucru. Activitatea tatălui lui Ion Iliescu a fost, în acea perioadă, una antistatală, din moment ce a avut nevoie de sprijinul Moscovei ca să-şi impună punctul de vedere în România. Corect ar fi fost să activeze fără sprijin din afară. Nu să fugi într-o capitală străină şi să te întorci cu ajutoare băneşti, pentru a face propagandă comunistă. [...] România nu poate rămâne cu aceşti securişti (vechi), care se bagă peste tot acolo unde sunt bani. Deja sunt ascultate telefoanele oamenilor care au dovezi în acest sens. [...] Eu ştiu istoria Direcţiei de Informaţii Externe. Dacă le dai drumul ăstora să scape la dolari şi euro, la valută forte, ăştia sunt în stare să omoare oameni. [...] Sunt mulţi în procuratură şi în societăţile de asigurare. Probabil că acolo le pică mulţi bani. Eu am mai spus, şi o spun şi acum, foştii securişti trebuie îndepărtaţi din toate funcţiile unde ar avea contact cu banul public. Trebuie îndepărtaţi de locul unde sunt bani mulţi, bani grămadă, cum ar fi băncile. Vântu a declarat personal că a lucrat cu aproape 300 de securişti. Foştii securişti au condus filialele FNI-ului. [...] acum s-au concentrat la PSD, pentru că la opoziţie e sărăcie. E falsă părerea că cei mai mulţi securişti sunt la Vadim. Acolo nu sunt dintre cei bogaţi în mari afaceri. Marea majoritate sunt la PSD, pentru că acolo sunt mulţi bani. De aici se pot manipula finanţele publice, fondurile PHARE, împrumuturi la bănci etc. [...] Cred că şi omul ăsta (Emil Constantinescu) a fost băgat în tot felul de afaceri. Cred că nu avea destulă tărie pentru o asemenea funcţie. Mai ales în acest moment, când trebuia schimbat un întreg sistem, trebuia să avem un om, ca preşedinte, cu o energie interioară deosebită.”

Acelaşi autor precizează în continuare: „Pentru asta mănâncă pâine din banul public sute şi sute de oameni care se ocupă cu găinării. Culeg informaţii care ajung la Iliescu sau Năstase. Toţi securiştii sunt legaţi între ei cu oamenii de la putere. Ei ştiu că dacă va crăpa cercul, pleacă toţi. [...] Din păcate, nici o instituţie nu-şi face bine treaba. V-am dat exemplul SRI-ului. Baronul local se bate pe burtă şi cu poliţaiul şi cu toţi mahării de la nivel local. Bacăul, de exemplu, a încăput în mâna unui singur om. Sechelariu a cumpărat tot oraşul – e posibil aşa ceva? Adrian Năstase, ca să poată face curăţenie, trebuie să fie el, în primul rând, corect. [...] Rămân la convingerea că Ion Iliescu este un om care nu-şi poate asuma responsabilitatea. Este incapabil să ia decizii. El a fost marginalizat de Ceauşescu pentru incompetenţă. El are exact modul de a acţiona al bolşevicilor. [...] Bolşevicii nu vor să iasă din politică, decât cu picioarele înainte. Comunismul a creat un tip de putere, care nu-ţi cere competenţe. [...] Cred că nu mai este nici un război între cei doi (Iliescu şi Năstase). PSD-ul se află în cădere şi toţi sunt înspăimântaţi. Acum, ei sunt reuniţi. Toţi se luptă acum să stopeze căderea PSD-ului.”

Ştefan Radu atinge (într-un articol) problema fiscalităţii de la noi (în asentimentul lui Cristian Tudor Popescu): „Problema fiscalităţii la români pare a constitui un fel de permanenţă ce transcede sistemele politice şi epocile istorice. În ultimul timp, fiind şi an electoral, tema reducerii taxelor şi impozitelor a revenit pe tapet. PSD, zdruncinat de şutul primit de la electorat, apelează la vechea placă de gramofon aflată pe post de ministru de Finanţe care anunţă noi reevaluări ale dijmelor. Codul Fiscal, lansat cu surle şi trâmbiţe anul trecut, deja este modificat, corectat şi explicat, încât nici contribuabilii nu mai înţeleg ceva din el. Aşa-zisele reduceri de impozite sunt păcăleli uşor de demontat la un calcul amănunţit. Nici doi la sută nu înseamnă, în final, marea bunăvoinţă a Guvernului! Disperat, executivul ce-şi zice social-democrat caută continuu surse de finanţare pentru strategia sa economică de satisfacere a clientelei politice. Sunt storşi de orice bănuţ micii întreprinzători – cei care plătesc la zi toate taxele pentru că altfel sunt executaţi de Fisc şi în miez

de noapte – şi cetăţenii care au două sau trei slujbe, însă marii datornici beneficiază de reeşalonări telenovelistice, de scutiri şi amnistii fiscale de-a dreptul indecente. Precum micii meseriaşi saşi, întreprinzătorii cei mulţi – care ţin statul din birurile plătite doar de ei – s-au săturat de profitorii ce fac politica de astăzi. Chiar dacă nu va mai fi un Mirăslău (locul unde a fost învins Mihai Viteazul), măcar la alegeri, la toamnă, tot avem parte. Intrarea ţării în normalitate înseamnă şi o politică fiscală stabilă, eficientă, simplificată şi suportabilă. Cerinţa este exprimată şi de asociaţiile investitorilor străini care acuză birocraţia şi corupţia din administraţia centrală şi locală."

Iată în continuare depoziţia d-lui Gilbert Wood, preşedintele Consiliului Investitorilor Străini: „Membrii noştri vin din economii mature şi trebuie să se înţeleagă că nu dorim să obţinem decât un mediu de afaceri competitiv, şi nu tratamente speciale. Ne luptăm pentru acel mediu matur de afaceri pe care îl presupune o economie capitalistă. Într-o piaţă liberă, capitalistă, piaţa ar trebui să determine cine sunt învingătorii, şi competiţia nu trebuie să fie între guvern şi sectorul privat sau între investiţiile străine şi investiţiile autohtone. Piaţa ar trebui să fie complet deschisă oricărui participant. [...] România a pierdut multe oportunităţi pentru că i-a luat prea mult timp ca să ajungă unde este acum. Direcţia este bună, regulile merg bine, dar totul merge mult prea încet. Suntem însă optimişti că aderarea la Uniunea Europeană va accelera lucrurile deoarece firmele româneşti trebuie să fie sigure că produsele şi serviciile lor sunt competitive cu ceea ce oferă concurenţii de pe alte pieţe. Nu cred că oamenii se vor schimba până când nu trebuie să se schimbe. Atunci când firmele româneşti vor vedea că firmele competitoare din UE vin aici şi le «fură» cotele de piaţă pentru că au un management mai bun, produse şi servicii mai bune şi mai ieftine, atunci cu siguranţă oamenii se vor schimba. Singurii care ar avea beneficii dacă România nu intră în UE sunt corupţii. [...] Reputaţia României de ţară coruptă determină investitorii străini să nu investească aici."

Ambasadorul SUA la Bucureşti, Michael Guest mărturiseşte într-un interviu mai recent: „Sincer vorbind,

România suferă din cauza influenţei prea multor baroni şi baronese. Trebuie să ia decizii bazate pe studii realizate cu atenţie şi pe merite reale, în condiţii de transparenţă. Funcţionarii publici talentaţi trebuie pregătiţi şi trebuie să li se confere mai multă putere de decizie. Iar eforturile de reformare a sistemului judiciar şi de luptă contra corupţiei din societatea românească , în general, trebuie cu adevărat accelerate. [...] Cred că am spus destul de clar că problema corupţiei nu este doar una internă. Afectează şi interesele SUA şi limitează relaţiile pe care vrem să le construim cu România. Sincer vorbind, a fost o vreme când credeam că România este foarte aproape de schimbarea adevărată, atunci când a adoptat legea conflictelor de interese, a cerut înalţilor demnitari să îşi facă publice averile şi a creat PNA. Speranţa s-a stins prea repede. Ceea ce n-am văzut este conducerea morală şi angajamentul asumat în mod clar – de către Guvern, partidele politice şi cetăţeni – care sunt absolut necesare dacă România doreşte, într-adevăr, să progreseze. În acest context, am fost fericit să aud că unul dintre absolvenţii din acest an ai Colegiului Sf. Sava – cu siguranţă unul dintre liderii de mâine – a denunţat un profesor care a cerut mită pentru note bune. Ce lecţie extraordinară. [...] Mulţi dintre politicienii români înţeleg că funcţia publică nu trebuie folosită pentru câştigul personal şi că unul dintre dezavantajele ocupării unei funcţii publice este pierderea inevitabilă a unei părţi din viaţa privată. Cine nu înţelege aceste lucruri fundamentale, simple, nu merită să ocupe o astfel de funcţie indiferent dacă a fost ales sau numit. [...] Este păcat că oameni cu viziuni extremiste ca Vadim Tudor au încercat să dividă ţara în funcţie de etnie, doar pentru beneficii politice. [...] ţara s-ar mişca mult mai rapid dacă românii ar fi uniţi, nu divizaţi.”

După ce am trecut în revistă opiniile unor tineri ziarişti sau analişti economici şi politici, merită subliniat rolul tineretului în schimbările majore ce se impun în România. Voi cita câţiva autori avizaţi în acest sens. Iată de pildă, opiniile d-lui Gabriel H. Decuble: „În realitate, implicarea tineretului român în politică este aproape nulă. Unul din motive ar putea fi dezorientarea specifică vârstei. Altul ar fi dezgustul generalizat, faptul că politica este un

domeniu predilect al decadenţei moderne, în care pentru orice crez se jură cu degetele încălecate. O bună parte din vină este la partide, la modul în care au înţeles ele să articuleze ofertele politice. PNŢCD, spre exemplu, partidul în care foarte mulţi tineri – şi încă dintre cei mai spilcuiţi – şi-au pus speranţele la un moment dat, nu a ştiut decât cum să se fragmenteze mai irevocabil, nicidecum să renunţe la mecanismele greoaie de promovare. Şi culmea: în ciuda suspiciunii arhetipale care plana asupra oricărui prozelit, tocmai PNŢCD a avut parte de trădările cele mai spectaculoase. PNL pare ceva mai dezgheţat, dar nu poate masca aerul de masonerie care domneşte asupra «recrutărilor». Nici măcar partidul – amibă, am numit PSD-ul, nu funcţionează pe orizontală, ci pe verticală: el seduce persoanele deja alese, aflate în ierarhie, nu pe cele eligibile. Este unul din motivele pentru care refuză cu îndârjire alegerile pe liste uni-nominale. Pe undeva e de înţeles: partidele reprezintă organizarea pe verticală a societăţii, cealaltă coordonată fiind populată de organisme teoretic apolitice, pur sociale. Dar dacă ambele coordonate ale vieţii publice cultivă dezinteresul una faţă de cealaltă, dacă ele se ignoră visceral, atunci democraţia românească nu poate depăşi statutul de improvizaţie neizbutită. [...] Dar politică autohtonă – tineretul român nu vrea nici să-l pici cu ceară. [...] rolul tineretului în calculul politic al fiecărui partid este doar unul decorativ, de marionetă...”

Într-un alt articol, d-na Melania Mandaş Vergu susţine că: „Mai periculoasă decât plecarea în sine mi se pare a fi concepţia, mentalitatea care se împământeneşte – singura şansă pentru un tânăr e să plece. La prima deziluzie, la primul eşec minor, tânărul doreşte să-şi ia lumea în cap. Olimpic ori doar absolvent de liceu tânărul priveşte spre lumea civilizată ca spre Paradis indiferent că aspiraţiile lui ţin de stomac ori de creier. Mai trist însă decât aceasta este că tânărul român îşi pierde speranţa. Cheful de viaţă şi pofta de competiţie se diluează treptat. Planurile lui de viaţă, caracterizate printr-un grad de optimism mult mai ridicat, specific vârstei, sunt din ce în ce mai supuse haosului. Deşi nu înţelege profund şi total de ce i se întâmplă aceasta, tânărul conştientizează dramatic

lipsa perspectivelor în dezvoltarea şi împlinirea lui profesională şi materială. [...] Într-o ţară de drept, sarcina creării cadrului dezvoltării armonioase şi libere a individului revine statului. Cum creează statul român condiţiile dezvoltării şi afirmării tinerilor cunoaştem cu prisosinţă. [...] Pentru guvernanţii noştri a devenit o a doua natură veşnica lamentaţie: nu sunt bani pentru educaţie, nu sunt bani pentru protecţie socială, nu sunt bani. Fatalitate: suntem săraci. De ce suntem astfel, tot ei ştiu cel mai bine. Par a fi uitat însă faptul că nu au nici un drept să ne condamne să rămânem săraci: nici în lei, nici în speranţe.”

Analistul politic Stelian Tănase declară într-un interviu (întrebat fiind: „Credeţi că tinerii vor continua să plece din România şi după 2007?”): „- După ce vom intra în UE, vor pleca şi mai mult, cu toate restricţiile care vor exista un timp. Facilităţile legate de piaţa forţei de muncă şi de posibilităţile de circulaţie vor fi mult mai mari decât până acum. Este opţiunea lor individuală, nu e treaba statului, nici a primăriei, nici a Guvernului, nici măcar a familiei. Este o problemă personală, ca şi credinţa în Dumnezeu. Noi avem o singură răspundere: să facem o societate mai umană, mai prosperă şi mai liberă. Atâta timp cât nu creăm o societate a meritului, copii pleacă pentru că nu pot să răzbată din cauza mafiilor, neseriozităţii, corupţiei şi blocajelor de care se lovesc la tot pasul. Întrebaţi un tânăr medic sau un tânăr avocat în ce sistem feudal trăieşte, cum trebuie să facă ghetele şi să dea bani ca să fie acceptat pe lângă profesori, ca în epoca bizantină. Să vedem şi reversul: mulţi se vor întoarce sau vor stabili relaţii de afaceri cu ţara. Vor aduce bani în economie. Dacă ne uităm la cei aproape două milioane de români care lucrează azi în străinătate, ne dăm seama că, după 1989, acest reprezintă cea mai importantă mişcare naţională. Ei importă nu numai valută, ci şi stil de muncă, de relaţii în societate. Învaţă cum funcţionează Occidentul, află că puterea politică nu cere presei, ca în România, să-i facă ghetele, să fie goarna ei. Aceşti compatrioţi plecaţi la muncă în străinătate vor schimba faţa României, iar cu ei începe, de fapt, adevărata integrare europeană, care va fi trainică, pentru că porneşte de jos.”

Plecarea la muncă a românilor în străinătate (după estimări recente – circa 2 milioane, în general tineri) demonstrează o dată în plus şi convingător că sărăcia i-a determinat pe cei mai mulţi să-şi caute norocul peste hotare şi că sărăcia este problema majoră a României şi ar trebui să fie şi a politicienilor noştri. Înfruntând greutăţi şi riscuri mari, tinerii aleg această cale deoarece statul nu le oferă nimic sau mult prea puţin. Condiţiile actuale de trai nu le permit acestora să se realizeze aici (să-şi cumpere o locuinţă după ce se căsătoresc, să trăiască decent, să fie recompensaţi după merite ş.a.m.d.). Nu pot fi neglijate în acest sens nici concluziile sau statisticile legate de creşterea alarmantă a cazurilor de depresie şi anxietate pe fondul sărăciei. Citez astfel dintr-un articol semnalat în presă: „Tot mai mulţi români suferă de depresie sau de anxietate ca urmare a stresului, a lipsurilor materiale şi a neajunsurilor, o treime dintre bolnavii internaţi anual în spitalul de psihiatrie «Alexandru Obregia» din Bucureşti făcând parte din această categorie, a declarat vineri Radu Mihăilescu, directorul unităţii sanitare. «Dacă în urmă cu douăzeci de ani numărul cazurilor de depresie era foarte mic, în prezent, clinicile de specialitate sunt tot mai solicitate de oameni care suferă de depresii reactive», a mai spus Mihăilescu. [...] Tot mai mulţi români încep să dea semne de oboseală în faţa greutăţilor zilnice şi a grijilor, iar din lipsa banilor şi din teama de a nu mai avea ce mânca, mulţi ajung să se îmbolnăvească psihic (unii chiar ajung la sinucidere, ca măsură disperată şi extremă). [...] «Dificultăţile economice fac să se declanşeze mai frecvent bolile psihice, să evolueze mai rău, să se recupereze în măsură mai mică bolnavul», a declarat Zenoviu Cordea, şeful secţiei de psihiatrie din cadrul spitalului (de psihiatrie din Baia Mare). De asemenea potrivit medicilor, frica de şomaj şi extenuarea îi aduc pe români în pragul disperării. Cele mai frecvente afecţiuni ale oamenilor săraci sau cu probleme de existenţă sunt depresiile şi psihozele. Deşi sunt trataţi, mulţi dintre ei riscă să nu se mai vindece niciodată, iar medicii se declară îngrijoraţi de starea spitalelor de specialitate şi de numărul tot mai mic de locuri din aceste unităţi medicale.”

Se cuvine să îi citez în continuare şi pe d-l Varujan Vosganian, vicepreşedintele al PNL-ului (economist şi om politic): „ [...] Agenda cetăţeanului este ocupată, în proporţie de două treimi, de temele cu conotaţie economică. În ciuda acestei realităţi, totuşi presa, mai ales televiziunile, au rămas inerte. Există o anume mişcare, este prezentă o anume politică, care blochează transferul unor informaţii de natură economică în zona opiniei publice. Consider chiar că se manifestă o anume politică de stat care face ca să se menţină tăcerea în zona domeniului economic. Propaganda de partid, de stat, şi-a făcut datoria. Mesajele economice sunt fie distorsionate sau sunt blocate. Apar doar acele mesaje care convin puterii politice. Cel mai bun argument îl constituie felul cum sunt manipulate anumite date statistice. O temă supusă unei asemenea distorsiuni şi manipulări o constituie reducerea inflaţiei. [...] Consider că modul de calculare al inflaţiei se face în mod defectuos, pornind de la felul cum este adecvat pe grupe de venituri. Astfel, inflaţia este mult mai ridicată la categoriile cu venituri reduse. După cum a şi spus Bogdan Baltazar, vicepreşedintele Asociaţiei Române a Băncilor, inflaţia reală, în mediul urban, este de 16-18%. [...] Din calculele noastre, pentru anul 2002, gradul de necolectare ajunsese la 40%. Asta înseamnă că nivelul veniturilor necolectate anual s-ar ridica la aproape 20 miliarde de euro. Pentru a mări veniturile bugetare, pentru a micşora aceste datorii la buget este necesară înlăturarea acestor structuri oligarhice financiare, care se susţin tocmai pe aceste situaţii. [...] Din datele pe care le avem, reiese că un contribuabil cinstit plăteşte la stat peste 50% din veniturile sale obţinute. [...] Consider că, în acest moment, corupţia a devenit o criză de sistem. [...] Dacă nu poţi să intri în acest sistem, dominat de oligarhii, nu poţi să ai parte de resurse. Dacă vrem ca situaţia să se schimbe, să intrăm în normalitate, trebuie răsturnat acest sistem oligarhic. Aceasta este realitatea. De altfel, această oligarhie financiară, economică, şi-a manifestat puterea şi înainte de 2000. Aceleaşi structuri. Eu nu pot să vorbesc decât despre realităţile pe care le cunosc, cele din Moldova. Înainte de 2000, în zona Moldovei, marile privatizări au fost dominate tot de aceste structuri, cele

care dominau zona locală. Erau aceiaşi oameni, susţinători ai PSD-ului, ai partidului aflat la guvernare. Dacă privim nivelul corupţiei de acum, să privim doar felul cum s-au făcut reeşalonările, cum sunt scutiţi de plata la bugetul de stat anumiţi clienţi. Pe noi, cei din Alianţă ne leagă ideea de a instala capitalismul şi democraţia în România.”

Deşi situaţia generală se înrăutăţeşte (nivelul de trai continuă să scadă) şi puterea de cumpărare a românului este tot mai mică (raportul dintre preţuri şi salarii), rămân totuşi optimist în ceea ce priveşte viitorul. Personal cred că lucrurile se vor schimba în bine începând cu anul 2005. Spun aceasta pentru că viitorii guvernanţi, nu vor putea să nu ţină seama de aceste realităţi omniprezente. Cred că la alegerile din noiembrie 2004 se vor deştepta din «somnul lor de moarte» şi mai mulţi români, în acord cu acest nou curent de schimbare care s-a făcut deja simţit.

Cred într-o deschidere reală a României către democraţie şi lumea civilizată. Capitalismul nu va putea fi promovat într-o formă sălbatică sau originală românească cum s-a făcut până acum. Acesta a fost doar începutul stângaci şi irelevant. Capitalismul cu economia de piaţă concurenţială (deci cu regulile stricte ale «jocului») reprezintă singura cale actuală viabilă, care permite dezvoltarea plenară a fiecărui cetăţean concomitent cu cea a întregii societăţi. Cred de asemenea că România merită o soartă mai bună, după atâtea tragedii care i-au marcat destinul. Românii nu trebuie condamnaţi la o viaţă de mizerie, care să-i oblige de multe ori la fel de fel de compromisuri.

Nu putem contesta realitatea însăşi. Trăim într-o ţară frumoasă şi destul de bogată (în resurse naturale şi în minţi creative). În general vorbind, românul este din fire un om muncitor, ospitalier şi destul de dotat în privinţa inteligenţei. Tocmai pornind de la aceste trăsături remarcabile, putem să sperăm într-un viitor mai bun pentru naţiunea noastră. Autodenigrarea din trecut pare a fi opera premeditată a unui aparat de diversiune sau un gest de condamnare a pasivităţii românilor sub regimurile totalitare. România este în fapt o ţară mică, destul de neînsemnată pe harta lumii (motiv pentru care destui nu

ştiu unde se află!). O ţară care are nevoie de ajutorul Occidentului la fel ca şi în trecut. Totuşi, facem caz prea mult de neputinţa noastră. Nu avem o motivaţie suficient de puternică şi nici tăria de a schimba realmente ceva în ţara noastră. Convingerea mea este că atât prin poziţia noastră geografică (între Est şi Vest), prin numărul populaţiei, cât şi potenţialul de care dispunem, România este îndreptăţită să devină în această zonă cel puţin o democraţie prosperă şi puternică. Cred în oamenii minunaţi ai acestui loc binecuvântat totuşi de Dumnezeu. Cred că aripile frânte ale României se vor vindeca şi o vor înălţa din nou acolo unde îi este locul.

În acest context, rolul tineretului nu e deloc de neglijat. Având în vedere fie şi numai faptul că atâţia oameni în etate, cu funcţii mari ţin cu dinţii de scaunul lor, perpetuând sărăcia şi lipsa de perspective, dar mai ales mentalităţi vechi păguboase, cu atât mai mult tinerii sunt cei chemaţi să se implice mai mult în treburile societăţii. Lipsa de experienţă mereu invocată e doar un pretext şi o scuză la îndemână. Tinerii o pot compensa prin dăruirea şi entuziasmul lor. Ei pot ajuta la realizarea unor schimbări majore şi benefice pentru că nu sunt conservatori. Vârsta e un atu în acest sens, fiind plină de elanuri şi de forţă creatoare. Nu în ultimul rând, ei au constituit linia întâi în Revoluţia română din 1989, deschizătorii de drum ai democraţiei actuale. Actul lor de curaj va rămâne peste timp şi nu cred că noi vom jertfi cauza lor dreaptă pe altarul intereselor meschine şi individualiste a unor politicieni şi afacerişti.

Situaţia actuală din România poate fi prezentată mai bine citând câţiva autori:

> [Aşa cum remarcau unii istorici] aproape toate sectoarele de activitate s-au aflat, în aceşti ani (1990-1996), sub semnul celor două plăgi, abătute asupra societăţii româneşti de cel puţin trei sute de ani: bacşiş şi hatâr. Corupţia şi hoţia au ajuns la niveluri fără precedent în istoria naţională. Libertatea – atât de râvnită în anii dictaturii comuniste – a fost înţeleasă ca libertatea de a face orice sau de a nu face nimic. [...] Exemplul germanilor şi japonezilor, care după catastrofele din anii celui de-al doilea război mondial şi-au suflecat mânicile şi au făcut ca ţările lor să renască din ruine şi, în domenii esenţiale, să-i întreacă pe învingătorii lor, a rămas străin plaiului mioritic.[1]

> Dacă economia capitalistă ar fi fost dublată, în România Mare de o democraţie autentică (aşa cum s-a întâmplat în Cehoslovacia), România nu ar fi fost doar a şasea ţară a Europei ca întindere, dar şi, poate, a şasea ca putere. Fractura dintre guvernanţi şi guvernaţi a fost atât de adâncă. [...] «Guvernanţii nu reacţionează împotriva unei legi greşite sau periculoase: i se adaptează, dar o golesc de conţinutul ce l-a avut în mintea autorilor ei. Inexistenţa unei clase de mijloc a agravat prăpastia între guvernanţi şi guvernaţi prin faptul că n-a putut crea şi pregăti personalul subaltern calificat pentru aplicarea legii în spiritul ei» (din Enciclopedie a României, vol. I, 1938). România Mare sau, mai exact, societatea românească din frontierele ei a continuat să evolueze între vechile coordonate ale bacşişului şi hatârului. Spiritul civic, fără de care nu există democraţie adevărată, nu s-a putut dezvolta în aceste condiţii. Democraţia a rămas firavă.[2]

România este la ora actuală un vas care pluteşte în derivă, învârtindu-se în cerc. Iar cercul acesta în care suntem prinşi parcă fără de scăpare, ne împiedică să înaintăm ferm şi să fructificăm şansele oferite de istorie. Desfiinţarea în iunie 1990 a «zonei libere de comunism» din Piaţa Universităţii, înfrângerea mişcării studenţilor bucureşteni (având ca lider pe Marian Munteanu) prin aducerea minerilor în capitală, reformele făcute într-un ritm de melc (de o lentoare deprimantă aş zice) şi «scrâşnind din dinţi» au compromis temporar şansele României de ascensiune pe scena lumii. Am rămas în urma tuturor ţărilor vecine (cu excepţia Albaniei probabil şi a Republicii Moldova – ultima în care trăiesc de fapt tot români). Suntem nevoiţi şi condamnaţi să jertfim şi alte generaţii de români pentru a trăi mai bine în România?

Încercând să răspund la această întrebare, pot spune cu certitudine că putem să facem schimbări chiar dacă am acumulat întârzieri importante. Important este că, dacă vom fi hotărâţi să învăţăm din greşelile trecutului nostru şi vom pune umăr lângă umăr la ridicarea ţării din mlaştina în care se află, vom reuşi să evadăm din cercul vicios al sărăciei şi corupţiei, şi vom schimba chiar cursul istoriei noastre. Această schimbare majoră nu poate fi făcută însă fără a opera mai întâi schimbări în cadrul societăţii (mai ales a politicii şi a celor mai mulţi politicieni) şi chiar la nivelul fiecărui cetăţean în parte. Cei care au rămas total

inerţi ar fi bine s-o facă de acum încolo (fireşte, dacă vor ei înşişi). Interesele economice trebuie scoase din politică:

> Dacă democraţia va supravieţui, reformele nu trebuie numai să scoată corporaţiile (companiile) din arena politică, ci şi să limiteze de asemenea puterea banului de a exercita o influenţă asupra comportamentului electoral al cetăţenilor obişnuiţi. Abilitatea de a cheltui milioane de dolari pentru a satura mass-media electronică, mai ales televiziunea, cu mesaje negative despre adversarul cuiva, a devenit o cheie a succesului în alegeri. Atâta vreme cât victoria în alegeri este excesiv de costisitoare şi singurele resurse de finanţare adecvată sunt puternicele cercuri financiare, politica va favoriza interesele acestora, faţă de interesul popular. Stabilirea unor scadenţe şi înlăturarea prin vot a beneficiarilor din funcţii vor schimba prea puţine lucruri. Sunt necesare trei reforme profunde şi radicale ale campaniei electorale:
>
> 1. Trebuie interzisă publicitatea politică televizată. Este enorm de costisitoare, adesea înşelătoare şi rareori lămuritoare. Eliminarea ei ar reduce extrem de mult costurile susţinerii unei campanii reuşite şi, prin urmare, dependenţa financiară direcţionată. Aceasta ar putea totodată ameliora calitatea dialogului civic.
> 2. Ar trebui limitate cheltuielile totale de campanie. În felul acesta candidaţilor li s-ar permite să se concentreze în campania lor asupra transmiterii mesajelor proprii cât mai eficace posibil, în limitele unei sume de bani prestabilite. Aceasta oglindeşte cât mai bine capacitatea lor de a cheltui responsabil fondurile publice.
> 3. Cheltuielile de campanie trebuie să fie acoperite dintr-o combinaţie de fonduri publice şi mici contribuţii individuale care se pot reduce din impozite. Comitetele de acţiune politică ar trebui să fie abolite, iar corporaţiilor (companiilor) să li se interzică orice contribuţie politică sau utilizarea resurselor lor în favoarea vreunui candidat în cursul unei campanii politice.[3]

În schimbul „dreptului lor de a se folosi de spaţiile de emisie publice, posturile de radio şi televiziune ar trebui să fie obligate să asigure prezentarea candidaţilor la funcţiile publice în interviuri televizate pe diverse teme şi în emisiuni de dezbateri egale din punctul de vedere al intervalelor de timp. Presei i s-ar putea oferi stimulente pentru a acorda spaţii egale articolelor independente pe diverse subiecte şi editorialelor scrise de candidaţii politici. Informarea opiniei publice în ce priveşte concepţiile şi calificările candidaţilor la funcţia respectivă constituie una

dintre responsabilităţile fundamentale ale presei într-o democraţie, iar mijloacele de comunicare în masă ar trebui să răspundă pentru modul în care o îndeplinesc."[4]

S-a vorbit mult în presa română postdecembristă despre oportunismul politic. Trebuie dezvăluite aici câteva aspecte lămuritoare: „Esenţialul este – şi aici se deosebeşte fundamental partidul politic de program de partidul politic oportunist – că partidul de program urmăreşte guvernarea ca mijloc de a realiza programul său, în timp ce partidul politic oportunist urmăreşte Guvernul cu singurul scop, de a guverna. Aceasta este foarte important şi determină procedura propagandei ce se face de cele două partide. Căci ce este propaganda, decât pregătirea luptei pe cale spirituală, ţinând a impune la sfârşit voinţa proprie voinţei altuia? [...] Pentru un partid de program de două ori doi fac patru; pentru un partid oportunist de două ori doi fac cinci, fiindcă partidul oportunist nu urmăreşte a convinge, ci exclusiv succesul cu orice preţ şi prin orice mijloace. Cinci sunt metodele pe care oportuniştii le întrebuinţează cu toată virtuozitatea pentru a-şi impune voinţa: 1)Arta de a seduce, a se insinua şi a plăcea; 2)Arta de a corupe; 3)Arta de a calomnia, minţi şi mistifica; 4)Arta de a intriga şi, în sfârşit, 5)Arta de a teroriza. Cine stăpâneşte aceste cinci elemente ale propagandei oportuniste este un desăvârşit artist, este omul politic perfect:[5]

> În sfârşit, când insinuarea nu reuşeşte, elocvenţa nu seduce, corupţia nu dă rezultat, calomnia nu face impresie şi intriga e neputincioasă, atunci oportuniştii apelează la un mijloc extrem, de disperare: terorizarea, adică întrebuinţarea forţei brutale în luptele politice, de la împiedicarea prin forţă a unei întruniri publice până la exterminarea fizică a adversarului. Fizionomia partidului în acest caz se schimbă complet, partidul nu mai merită denumirea de partid, căci el devine o bandă, o facţiune, cea mai degradantă formă la care poate degenera partidul politic.
>
> Politica de partid oportunist pe care am expus-o degradează, înjoseşte, scoboară fără îndoială viaţa publică. O astfel de politică dezgustă pe cei mai buni cetăţeni; vulgaritatea mijloacelor de luptă, dezlănţuirea pasiunilor violente, tirania morală produce o acţiune demoralizatoare şi deprimantă asupra celor mai buni dintre alegători, care de aceea se şi dezinteresează de politică.

> Totuşi nu trebuie să se facă confuzie între mijloacele politice de luptă ale partidului de program şi acelea ale partidului oportunist. [...] dacă partidul politic, din punctul de vedere oportunist, este un rău necesar, cum a fost adesea caracterizat, din punctul de vedere al partidului de program, el este în realitate un bine necesar, fiindcă îndeplineşte o înaltă funcţie politică şi socială.[6]

Primejdia oportunismului constă mai ales în profitarea conjuncturii în migraţia de la un partid la altul sau alăturarea partidului oportunist forţei mai mari din societate (partidului mai puternic): „Partidele politice principale, de program, sunt în primejdie a degenera şi a deveni pur doctrinare, pedante, fără nici o relaţie cu realitatea; partidele oportuniste sunt în primejdie a deveni pur rutinare, imorale şi amorale, deci cinice fără nici un scrupul moral. Chintesenţa oportunismului politic este renegatul, trădătorul de partid, voiajorul politic. Acesta aparţine şi nu aparţine unui partid (sigur e numai că aparţine nemăsuratei lui ambiţii), pentru că el totdeauna stă la pândă şi, când partidul politic trece prin anumite clipe critice, îl vezi că dispare subit de pe arena politică, devine invizibil, pe motiv că îl reţin ocupaţiile ori se află în călătorie, şi reapare numai când situaţia s-a clarificat în favoarea unui anumit partid (optând pentru el). [...] Este concentrată multă doză de şiretenie, de perfidie şi de «inteligenţă» politică. În acest tip care stă foarte bine cu toate partidele, aşa că deşi este înregimentat într-unul anumit, cochetează discret cu toate, având în vedere toate eventualităţile."[7]

Practicarea oportunismului şi astăzi în politica românească (vizibilă mai pregnant în cadrul PSD-ului, PRM-ului în frunte cu Corneliu Vadim Tudor – vârful de lance al acestei formaţiuni) aduce mai mult deservicii democraţiei, care trebuie întărită iar nu slăbită. Dacă prin mijloacele folosite îndepărtează cetăţenii cu un simţ civic şi un bun simţ mai înalte, de politică şi de alegeri, aceştia au numai de câştigat, au mai multe şanse de a fi aleşi de cei rămaşi încă în rândul electoratului. Revenind la tema democraţiei, trebuie spus că „insuficienţa intelectuală, aşadar, şi insuficienţa morală, de care au suferit, şi suferă încă, masele populare, au fost şi sunt cauzele de căpetenie care

au făcut şi fac ca regimul democratic să nu funcţioneze în chip mulţumitor. De unde rezultă că, deşi nu este rea (cum o acuză unii astăzi), în sine, democraţia are totuşi o vină – o mare vină. Aceea, anume, că s-a născut prea devreme, atunci când popoarele nu erau încă pregătite ca să-i dea ce îi trebuia pentru o funcţionare normală. [...] Vina a fost a vechiului absolutism, care, prin abuzurile lui, a silit masele populare să caute îndreptarea într-o direcţie ce nu era lipsită de inconveniente – de multe şi mari inconveniente;”[8]

Democraţia trebuie desigur, amendată, dar n-ar putea fi, în nici un caz înlăturată. [...] Că şi democraţia poate greşi, nu mai încape îndoială; ne-o arată experienţa. Dar şi autocraţiile au greşit, de asemenea,; ne-o arată istoria. Cu deosebire că greşelile regimurilor despotice au fost mai mari, mult mai mari, decât acelea ale regimurilor liberale. [...] «Autoritatea unui dictator, fiind, prin definiţie, sustrasă oricărui control, erorile lui pot, cum o dovedeşte istoria, să târască popoarele către ireparabile dezastre». [...] A doua, în sfârşit, din primejdiile de căpetenie ale dictaturilor stă în faptul că ele duc totdeauna la o slăbire – mai mult încă, la o înjosire – a caracterului celor ce le suferă acţiunea dăunătoare din punct de vedere psihologic. Nemaiputând avea nici o iniţiativă, oamenii, sub regimurile dictatoriale, se dezvaţă să mai voiască; nemaiavând nici o răspundere, ei devin nepăsători, apatici, gata să primească cu resemnare orişice. Ei se întorc la psihologia deplorabilă a sclavilor din timpurile străvechi, care tremurau veşnic dinaintea stăpânului, ştiind că el avea asupra lor toate drepturile, chiar şi pe acela de a-i ucide, când şi cum avea poftă.[9]

Se cuvine să ne oprim puţin şi asupra maselor populare, mai precis asupra totalităţii cetăţenilor cu drept de vot, chemaţi să-şi aleagă reprezentanţii. Ne putem întreba de ce sunt atât de uşor de manipulat şi ce anume îşi doresc acestea în calitate de entitate colectivă:

Mulţimile au îndeplinit întotdeauna în istorie un rol important, niciodată totuşi atât de însemnat ca astăzi. Acţiunea inconştientă a mulţimilor, substituită activităţii conştiente a indivizilor, reprezintă una din trăsăturile distinctive ale epocii actuale.

Ideile trecutului, deşi zdruncinate, fiind încă foarte puternice, iar acelea care trebuie să le ia locul nefiind decât în curs de formare, epoca modernă este o perioadă de tranziţie şi de anarhie. Într-o asemenea perioadă, prin forţa împrejurărilor cam haotică, nu este uşor de spus de îndată ce se va putea întâmpla într-o zi. [...] Era în care intrăm va fi cu adevărat ERA MULŢIMILOR.

> Astăzi revendicările mulţimilor devin din ce în ce mai nete, tinzând să distrugă în întregime societatea actuală, aducând-o la starea comunismului primitiv care a fost starea normală a tuturor grupărilor umane înainte de zorii civilizaţiei. Limitarea orelor de muncă, exproprierea minelor , a căilor ferate, a uzinelor şi a pământului, repartizarea egală a produselor, eliminarea claselor suprapuse în favoarea claselor populare etc, acestea sunt revendicările. Puţin apte pentru raţionament, mulţimile se arată în schimb foarte apte pentru acţiune. Organizarea actuală face ca forţa lor să fie imensă. Dogmele pe care le vedem luând naştere vor dobândi curând puterea vechilor dogme, adică forţa tiranică şi suverană care să le pună la adăpost de discuţie.[10]

Totuşi, la drept vorbind „stăpânii lumii, întemeietorii de religii sau de imperii, apostolii tuturor credinţelor, oamenii de stat eminenţi şi, într-o sferă mai modestă, simplii şefi ai micilor colectivităţi umane au fost întotdeauna în mod inconştient psihologi, având despre sufletul mulţimilor o cunoaştere instinctivă, adesea foarte sigură. Cunoscându-l bine, au pus cu uşurinţă stăpânire pe dânsul. [...] Cunoaşterea psihologiei mulţimilor constituie resursa omului de stat care vrea nu să le guverneze – acest lucru devenind în zilele noastre destul de dificil -, ci cel puţin să nu fie completamente guvernat de ele. Psihologia mulţimilor arată măsura redusă în care legile şi instituţiile influenţează natura lor impulsivă şi cât de incapabile sunt ele să aibă vreo opinie oarecare, în afara celor ce le sunt sugerate. Regulile derivate din pura echitate teoretică nu ar reuşi să le conducă. Le pot seduce doar impresiile ce iau naştere în sufletul lor în mod provocat;”[11]

> Prin simplul fapt că face parte dintr-o mulţime, omul coboară, prin urmare, mai multe trepte pe scara civilizaţiei. Izolat, poate că era un om cultivat, pe când în mulţime este un instinctiv, aşadar un barbar. El are spontaneitatea, violenţa, ferocitatea şi, de asemenea, entuziasmele şi eroismele fiinţelor primitive. [...] Aşa se face că vedem juri dând verdicte pe care fiecare jur luat în parte le-ar dezaproba, adunări parlamentare care adoptă legi şi măsuri pe care le-ar condamna în particular fiecare. [...] Mulţimea este întotdeauna inferioară din punct de vedere intelectual faţă de omul izolat. Dar, din punctul de vedere al sentimentelor şi al actelor paie care aceste sentimente le provoacă, ea poate fi, după împrejurări, mai bună sau mai rea. Totul depinde de modul în care este sugestionată. Lucrul acesta l-au subestimat autorii care nu au studiat mulţimile decât din punct de vedere criminal. Desigur, adesea mulţimile sunt

criminale, însă, tot adesea, ele sunt eroice. Sunt cu uşurinţă determinate să se lase ucise pentru triumful unui crez sau al unei idei, pot fi entuziasmate pentru glorie şi onoare, pot fi antrenate aproape fără dificultate şi fără arme, ca în vremea cruciadelor.[12]

Unele „caracteristici sociale ale mulţimilor, cum sunt impulsivitatea, iritabilitatea, incapacitatea de a raţiona, absenţa judecăţii şi spiritului critic, exagerarea sentimentelor, ca şi altele încă, pot fi observate şi la fiinţe care aparţin unor forme inferioare de evoluţie: sălbaticul şi copilul. [...] Nimic, deci, nu ar putea fi premeditat la mulţimi. Sub influenţa instigărilor de moment, ele pot parcurge întreaga gamă a sentimentelor celor mai contrare. [...] Ca şi sălbaticul, ea nu admite obstacolul între dorinţă şi realizarea dorinţei, cu atât mai puţin cu cât numărul îi dă sentimentul unei puteri irezistibile. Pentru individul aflat în starea de mulţime noţiunea de imposibilitate dispare. [...] În mulţimi, imbecilul, ignorantul şi invidiosul sunt eliberaţi de sentimentul nulităţii şi neputinţei lor, pe care le înlocuieşte ideea unei forţe brutale, pasagere, dar imense;”[13]

Mulţimea nefiind impresionată decât de sentimente excesive, oratorul care vrea să o seducă trebuie să abuzeze de afirmaţii tari. Exagerarea, afirmarea, repetarea, fără a încerca vreodată să demonstrezi ceva cu ajutorul raţionamentului, sunt procedee de argumentare familiare oratorilor reuniunilor populare. Mulţimea reclamă aceeaşi exagerare a sentimentelor şi din partea eroilor ei. Calităţile şi virtuţile lor aparente trebuie să fie mereu amplificate.

Istoria revoluţiilor populare este aproape de neînţeles fără cunoaşterea instinctelor profund conservatoare ale maselor. Ele vor cu tot dinadinsul să schimbe numele instituţiilor lor şi adesea fac chiar revoluţii violente ca să obţină aceste schimbări (de suprafaţă). [...] Fără îndoială, mulţimile fac adesea dovadă de o moralitate scăzută.

Judecata, experienţa, iniţiativa, caracterul sunt condiţiile succesului în viaţă şi nu din cărţi se învaţă ele. [...] Instruirea profesională poate dezvolta inteligenţa într-o măsură care scapă cu totul instruirii clasice. Taine a arătat lucrul acesta foarte bine în rândurile care urmează: «Ideile nu se formează decât în mediul lor natural şi normal; ceea ce face să se dezvolte germenul lor sunt nenumăratele impresii sensibile pe care tânărul le receptează zi de zi...»[14]

Indiscutabil „învăţătura dată tineretului dintr-o ţară permite să se prevadă întrucâtva destinele acelei ţări. Educaţia generaţiei actuale justifică previziunile cele mai

sumbre. [...] Şcoala formează astăzi nemulţumiţi şi anarhişti şi pregăteşte pentru popoarele latine timpurile decadenţei. [...] Mulţimile nu au fost niciodată însetate de adevăr. Ele întorc spatele evidenţelor care nu le sunt pe plac, preferând să zeifice eroarea, dacă eroarea le seduce. Cine ştie să le iluzioneze este cu uşurinţă stăpânul lor, cine încearcă să le deziluzioneze este întotdeauna victima lor. [...] Nu cu raţiunea, iar adesea în pofida ei, s-au creat sentimente cum sunt onoarea, abnegaţia, credinţa religioasă, dragostea de glorie şi de patrie, care până azi au rămas marile resorturi ale tuturor civilizaţiilor;"[15]

> În mulţimile umane, conducătorul joacă un rol considerabil. Voinţa sa este nucleul în jurul căruia se formează şi se identifică opiniile. Mulţimea este o turmă care nu s-ar putea lipsi de un stăpân. [...] Conducătorii nu sunt, cel mai adesea, oameni de gândire, ci oameni de acţiune. Ei sunt puţin clarvăzători şi nici nu ar putea fi, clarviziunea ducând în genere la îndoială şi inacţiune. Conducătorii de mulţimi se recrutează mai ales dintre nevrotici, dintre anxioşi, dintre semialienaţii ce se află în pragul nebuniei. [...] Dispreţul şi persecuţiile nu fac decât să îi întărâte şi mai mult. Interes personal, familie, totul este sacrificat. [...] Mulţimea ascultă totdeauna de omul înzestrat cu o voinţă puternică. Indivizii reuniţi în mulţime, pierzându-şi orice voinţă, ei se îndreaptă din instinct spre acela care are una.
>
> Nu nevoia de libertate, ci aceea de servitute domină întotdeauna sufletul mulţimilor. Setea lor de supunere le face să asculte din instinct de acela care se declară stăpânitorul lor.[16]

Mai putem observa că „prestigiul dispare întotdeauna o dată cu succesul. Eroul pe care mulţimea îl aclama în ajun, este huiduit de a doua zi, dacă soarta l-a lovit. Reacţia va fi cu atât mai vie cu cât prestigiul fusese mai mare. În cazul acesta mulţimea îl socoate pe eroul căzut ca pe un egal şi se răzbună pe faptul de a se fi înclinat înaintea unei superiorităţi pe care nu o mai recunoaşte;"[17]

> Ziua în care o mare credinţă este sortită pieirii este aceea în care valoarea ei începe să fie discutată. Orice credinţă generală nefiind altceva decât o ficţiune, nu ar putea să dăinuie decât cu condiţia de a scăpa de examen.
>
> Repet, absurditatea filosofică a anumitor credinţe generale nu a fost niciodată un obstacol în calea triumfului lor. Ba chiar acest triumf nu pare posibil decât cu condiţia ca ele să includă vreo absurditate misterioasă. Evidenta slăbiciune a credinţelor socialiste actuale nu le va împiedica să prindă rădăcini în sufletul mulţimilor. Adevărata inferioritate a credinţelor socialiste faţă de toate credinţele religioase ţine pur

şi simplu de următorul fapt: idealul de fericire promis de religie netrebuind a fi realizat decât într-o viaţă viitoare, nimeni nu poate contesta această realizare. Idealul de fericire socialist trebuind să fie însă realizat pe pământ, goliciunea promisiunilor va apărea de la primele tentative de realizare şi noua credinţă îşi va pierde în acelaşi timp orice prestigiu. Deci puterea sa nu va spori decât până în ziua realizării. Iată de ce noua religie (socialistă) exercită în primul rând, ca toate acelea care au precedat-o, o acţiune distructivă, ea nu va putea exercita mai apoi un rol creator.[18]

În alegeri, „prima calitate pe care trebuie s-o aibă un candidat este prestigiul. Prestigiul personal nu poate fi înlocuit decât de acela dat de avere. Talentul, chiar geniul nu sunt elemente de succes. Necesitatea pentru candidat de a fi investit de prestigiu, de a putea, prin urmare, să se impună fără discuţie, este capitală. Dacă alegătorii, cuprinzând îndeosebi muncitori şi ţărani, aleg atât de rar pe unul de-ai lor pentru a-i reprezenta, este pentru că personalităţile ridicate din rândurile lor nu au pentru dânşii nici un prestigiu. [...] Dar a avea prestigiu nu este suficient ca să-ţi asiguri succesul în alegeri. Electorul ţine să-şi vadă flatate poftele şi vanităţile; candidatul trebuie să-l copleşească cu linguşeli extravagante, să nu ezite să-i facă cele mai fanatice promisiuni;”[19]

«În epocile de egalitate, spune pe drept Tocqueville, oamenii nu au nici o încredere unii în alţii, din cauza similitudinii lor; însă chiar această similitudine le dă o încredere aproape nelimitată în judecata publicului; pentru că nu li se pare verosimil ca, toţi fiind la fel de luminaţi, adevărul să nu fie de partea celor mulţi» (A se vedea influenţa actuală a sondajelor de opinie, mai ales în campaniile electorale).

Marii conducători din toate epocile, în principal cei ai Revoluţiei, au fost extrem de mărginiţi şi au exercitat, cu toate acestea o mare influenţă. (Exemplul cel mai bun fiind Stalin). [...] Este uluitor să te gândeşti la puterea pe care o conferă unui om înconjurat de prestigiu o convingere puternică unită cu o extremă îngustime de spirit. Totuşi aceste condiţii sunt necesare ca să ignori obstacolele şi să ştii să-ţi impui voinţa. Mulţimile recunosc din instinct în aceşti fanatici ai convingerii pe stăpânul care le trebuie. Într-o adunare parlamentară, succesul unui discurs depinde aproape numai de prestigiul oratorului şi nicidecum de argumentele pe care le invocă.[20]

Potrivit opiniei lui Emil Cioran „România numai atunci va avea sens în lume când ultimul român îşi va da seama de specificul şi unicul condiţiei româneşti. Ce mituri

a scos la lumină viaţa noastră politică de până acum? Când n-au fost platitudini, au fost abstracţii goale. Democraţia românească n-a creat nici măcar conştiinţa de cetăţean. [...] Nu este deloc comod să te fi născut într-o ţară de a doua mână. Luciditatea devine tragedie. Şi dacă nu te sugrumă o furie mesianică, sufletul se îneacă într-o mare de nemângâiere. [...] Naţiunile mari au spintecat istoria în pornirea lor de a se afirma. [...] Doamne! Ce vom fi făcut o mie de ani?! Toată viaţa noastră de un secol încoace nu este decât procesul prin care am ajuns să ne dăm seama că n-am făcut nimic... [...] Ceea ce-mi pare o evidenţă este că nu pot să accept o Românie mediocră, domoală, resemnată, înţelegătoare:”[21]

> Un popor care n-a creat decât o cultură populară n-a trecut treapta istorică. Şi cum o să treacă dacă orice cultură populară identifică valorile cu etnicul? [...] Când va ridica ţăranul român capul sus? În jos am privit de când ne-am născut. [...] Mulţi români, nesfârşit de mulţi români, mărturisesc zilnic că România este ultima ţară din lume. [...] Ceea ce spunea un lăutar ţigan unui cerc de români: «aveţi noroc cu noi, că de nu aţi fi ultimii» defineşte o situaţie reală, nu o exagerare trivială. Dacă România nu va face istorie va rămâne ultima ţară din lume.[22]

> Românii au trăit o mie de ani ca plantele. Creşterea vegetală le-a determinat ritmul vieţii lor. [...] Unde e stilul nostru? Există un singur oraş românesc, cu o marcă arhitecturală proprie? Am rămas la ţăran (singura originalitate) şi n-am ştiut că satul n-a intrat niciodată în lume. [...] Luciditatea este o manifestaţie de crepuscul al unei culturi. Oboseala a luat locul creşterii. [...] România nu trebuie să se mângâie că mai apare prin ea din când în când prin ea câte un om mare. Eminescu, condamnat a scrie într-o limbă necunoscută, n-a putut deveni universal. [...] Plăsmuirea acestei ţări să ne fie singura obsesie.[23]

De asemenea, dl. Octavian Paler remarca de altfel: „Şi ce frumoase perspective deschisese României revoluţia! Am dat martiri, în câteva zile, pentru o istorie întreagă, dar n-am avut, se pare, norocul ca sacrificiul lor să fie înţeles şi respectat de către cei care vor o restauraţie «originală», căci aceasta e, în esenţă, faimoasa cale «originală» de democraţie, de care ni se vorbeşte de la o vreme: un fel de restauraţie. Şi nu mă mir că doamna Doina Cornea a refuzat, după admirabilul ei curaj în confruntare cu dictatura, să devină prizoniera unui simulacru de

democraţie, în care inerţia ideologiei ce a adus atâtea nenorociri ţării pare să joace un rol important. Mă întreb care va fi atitudinea celorlalţi intelectuali cunoscuţi din Front, vor accepta oare să cauţioneze, prin prezenţa lor, o delapidare a revoluţiei? [...] Sunt voci care spun, azi, că plecarea intelectualilor disidenţi a fost o eroare, deoarece Ion Iliescu şi cei din jurul său au putut să acţioneze, apoi nestingheriţi. Părerea mea e că lucrurile ar fi evoluat la fel. Poate cu mici ocoluri sau poticniri. Şi cu un plus de «acoperire». Hotărârile importante erau luate, oricum, într-un grup restrâns. E drept, nu mă aşteptam ca «demisiile» să nu aibă nici un efect. (datorită denigrărilor din presa FSN-ului);”[24]

> Comparându-l cu alţi activişti, Iliescu îmi făcuse o impresie bună, îmi păruse un spirit deschis. Credeam că blocajul său marxist ţinea de convenţiile epocii. Şi deodată, descopeream alt personaj, ahtiat, vizibil, de putere şi marcat de fixaţii ideologice. Aceea a fost ultima mea discuţie cu el. Şi, probabil, nici azi Iliescu nu înţelege ce «urmăresc». În logica lui, orice atitudine e dictată de interese egoiste, când nu e vorba de ceva mai rău. Îi judecă, se pare, pe toţi după sine, încredinţat că nu există nimic fără scop. [...] Într-o vreme a datului din coate, când atâţia se înghesuie să parvină, romanticii gratuităţii n-au nici o şansă să nu devină suspecţi. [...]
>
> Niciodată, parcă, nu s-a împroşcat cu atâta noroi. Tactica «zdrobirii Opoziţiei» (de către FSN) n-a ezitat să practice teroarea psihologică şi, cum s-a văzut în mijlocul lui iunie (1990), nu numai psihologică. Vechea «ură de clasă» a devenit ura împotriva celor care au alte opinii. După asta ce ne mai aşteaptă? Câtă vreme există «delictul de opinie», eu unul nu prea văd ce se poate spera.[25]

În loc „să se arate deschisă, dispusă să discute, Puterea se consideră atacată şi reacţionează jignind. Ea s-a străduit sistematic să piardă orice şansă de dialog şi chiar să elimine dialogul real din viaţa noastră politică, înlocuindu-l cu monologuri despre dialog. Au fost provocate, artificial, rupturi adânci între muncitori şi intelectuali, între vârstnici şi tineri, între mineri şi bucureşteni, între românii din ţară şi românii risipiţi prin lume, în timp ce e deplânsă lipsa de consens! [...] Ei bine, ce-i lipseşte la noi Puterii, cu toate încrengăturile ei, văzute şi nevăzute, pentru a fi, cu adevărat, o mafie? Poate cultul onoarei, de care Mafia nu se dezice nici în crimă, dar în

rest? [...] Ce legături au noii guvernanţi cu Moscova? Şi de ce s-au grăbit să-i închidă gura lui Ceauşescu? Pe cine a speriat radicalitatea cererilor străzii? Ce se ascunde în spatele proceselor, transmise mai întâi în direct, apoi împinse într-un con de umbră? etc. etc. De aici întrebarea care, într-o formă sau alta, revine mereu: cine conduce, de fapt, în România?;”[26]

> Prima tactică i-a adus pe mineri în Bucureşti. Ea mai fusese experimentată în lunile precedente: la contrademonstraţii, la atacarea sediilor unor partide, la înscenarea luării cu asalt a palatului Victoria, în culisele tragediei de la Târgu-Mureş, în violenţele campaniei electorale etc. În principiu, această tactică a fost compromisă în iunie, anul trecut (1990), şi e greu de crezut că Puterea va risca un nou scandal internaţional...
>
> A doua tactică ar putea fi definită cu o expresie cam vulgară, dar care a făcut carieră în folclorul politic recent: este aceea a «fierberii în suc propriu». Ea are, pentru Putere, avantajul că dă iluzia toleranţei; şi dezavantajul că pretinde răbdare.
>
> A treia tactică îmi aminteşte acea seară din ianuarie 1990, când, sub presiunea manifestanţilor strânşi în faţa palatului Victoria, Iliescu a acceptat scoaterea partidului comunist în afara legii. O zi sau două, mai târziu, a revenit asupra deciziei, anunţând un referendum naţional care, ulterior, a fost dat uitării. [...] În vorbe, deţinătorii puterii n-au îndrăznit să dezavueze cerinţele radicale ale societăţii. În practică, ei n-au intenţionat niciodată să le respecte. Arhiva îngropată la Berevoieşti a arătat limpede că ne-au minţit: 1) când au asigurat ţara că arhivele Securităţii se află sub lacăt; 2) când au asigurat ţara că SRI nu are nimic în comun cu Securitatea; 3) când au asigurat ţara că poliţia secretă este apolitică, interesată numai de apărarea intereselor naţionale, nu şi ale partidului de guvernământ împotriva altor partide. Trei minciuni oficiale, dovedite acum.[27]

Revenind la protestatarii din Piaţa Universităţii, autorul mărturisea: „Dar ideea că sunt puţini ce pe care m-aş putea bizui, la nevoie, mă deprimă, mă persecută. Poate de aceea m-am întors mereu la ceea ce a fost numit «fenomenul Piaţa Universităţii». Solidaritatea reconfortantă pe care am trăit-o în nopţile de neuitat din Piaţa Universităţii e ca o rană frumoasă. Din când în când, îmi era dor de ea. [...] De altfel, idealismul ei a constituit, poate, cauza principală a marii iritări pe care a produs-o la unii. [...] La 14 iunie 1990, domnii şi doamnele care au răbdat cu

greu impertinenţa pură a Pieţei Universităţii au fost răzbunaţi (răzbunate). Se ştie cum. Dar abia atunci Piaţa Universităţii a devenit un mit;”[28]

Cine ar avea curiozitatea să revadă caseta cu procesul lui Ceauşescu s-ar convinge că, în câteva rânduri, Ceauşescu a fost întrerupt şi, practic, să schimbe vorba; probabil, pentru a nu face dezvăluiri nedorite. Dar încă şi mai izbitor e că mărturisirile unor protagonişti ai evenimentelor din decembrie ’89, ca generalii Militaru şi Stănculescu, s-au contrazis, nu o dată. Cine a spus adevărul?

Ion Iliescu ne-a atras, din nou, atenţia să nu «denigrăm» deceniile regimului comunist deoarece şi atunci «s-a muncit». Dar ce legătură are truda celor siliţi să se teamă, mereu, cu «truda» celor care au organizat teama? Şi ruşii au muncit, au construit, sub Stalin. Şi nemţii au muncit, au construit, sub Hitler. Totuşi, n-am auzit pe nimeni zicând că denunţarea crimelor nazismului şi stalinismului ar însemna o denigrare a muncii poporului german sau a muncii poporului rus.

Observ cum creşte în societatea românească o stare de spirit pe care aş numi-o «luciditate negativă». Lumea s-a lămurit ori se lămureşte că actuala Putere este o nenorocire pentru ţară şi o contestă din ce în ce mai răspicat, mai vehement, dar dincolo de acest refuz nu prea e nimic limpede. Iar Puterea contează, presupun, pe sila de a vorbi la nesfârşit în deşert, aşteptând ca mişcările protestatare să se blazeze. Calcul cinic, dar nu lipsit de un anumit temei. Dovadă că orbecăim ca pe nisipuri mişcătoare, din ce în ce mai obosiţi, mai demoralizaţi, şi aproape am uitat că resemnarea a fost unul din pilonii pe care s-a sprijinit dictatura. Suntem gata, s-ar zice, să ne resemnăm din nou. De ce? Simplu. Fiindcă între disperare şi lehamite e uneori un singur pas.

Şi totuşi, când e vorba de intelectuali autentici, se aud voci care zic: locul lor, normal, nu e în politică, să rămână în biblioteci. Ce-i drept, intelectualul adevărat are două caracteristici care îl stânjenesc în politică. El ştie, ca Heraclit, că «toate curg». Inclusiv puterea. Nu se va crampona, deci, maniacal, de putere. Apoi, intelectualul e o fiinţă, în genere, contradictorie. În plină discuţie despre buget îi poate trece prin minte o întrebare despre rostul existenţei şi, brusc, i se pare pierdere de vreme să stea în parlament. Dar unde am ajunge dacă am urma până la capăt această logică? La concluzia că în politică trebuie să se învârtă doar antiintelectuali sau pseudointelectuali. [...] Pentru a ieşi la liman, România are nevoie, azi, de o elită politică autentică, nu de policaştri ajunşi pe creasta valului (ca dl. Adrian Năstase ş.a.) fiindcă îşi joacă bine rolul de acoliţi, ori datorită tupeului. În privinţa aceasta nu cred că pot exista dubii. Problema e alta. Nu orice intelectual e dotat pentru politică şi nu orice intelectual e dispus să-şi

petreacă timpul printre «peţitorii» Puterii. Dar cei care au calităţi de politicieni şi s-au decis să intre în politică ar fi păcat să alimenteze ei înşişi ideea că e mai bine să fim conduşi de ambiţioşi mediocri. Din păcate, cam aşa s-a întâmplat. Şi, probabil, inclusiv asta a contribuit la actuala stare de apatie din societatea românească; apatie pe care toţi o deplângem, dar nimeni nu face nimic împotriva ei.[29]

În momentul de faţă asistăm la o campanie electorală negativă, despre care editorialistul Toma Roman afirmă: „ Campania electorală din România are accente groteşti. În loc să discute programe, să fixeze obiective, să analizeze modalităţi de atingere a acestora, politicienii români preferă să se împroaşte reciproc cu noroi, să facă deliciul mahalalei (alt circ!) prin formulări grosiere, de joasă extracţie, pe care, totuşi, până la începutul lui 2004 le practica doar C.V. Tudor, liderul PRM. Această «vadimizare» a mesajului, ce face şi mai tare de râs clasa politică românească, indică o campanie negativă, în care ceea ce contează este blocarea adversarului, şi nu electoratul. Campania negativă a fost înfiinţată de PSD, care demonstrează astfel că se îndoieşte, el însuşi, de efectele propriei guvernări. Când, în urmă cu câteva săptămâni, Nicolae Văcăroiu anunţa acest tip de campanie, formularea părea o nouă «perlă» a preşedintelui Senatului. S-a dovedit, la scurt timp după aceea, că ea a fost doar o «scăpare»” (în revista *Formula As*, nr. 635 (38), 27 sept.-4 oct. 2004).

Din acelaşi cotidian citez şi opinia lui N.C. Munteanu: „Noroc că la putere se află un partid social-democrat, un partid plin de bogătani care, zi şi noapte, se gândesc şi la săraci. Şi nu numai că se gândesc. Dar fac şi o bogăţie de planuri anti-sărăcie. Ba din când în când, bogătanii, cei mai bogătani dintre ei, cei de la guvern, oameni grei, cu vile, limuzine, colecţii de tablouri, ferme şi ouă de dat la numărat la tot poporul, mai vin cu o indexare. Dar pas de-i mulţumeşte pe săraci! Indexarea le-a adus pensionarilor amintiţi vreo 85.000 de lei imediat înghiţiţi de explozia preţurilor! În concluzia, după indexare, pensionarilor le este şi mai greu decât înainte. [...] Însă, pe de altă parte, s-ar părea că sărăcia e profitabilă exact pentru cei care se luptă sau se fac că luptă mai avan cu ea. Adică pentru

politicienii aflaţi la putere. Nu demult, un baştan al social-democraţiei recunoştea că partidul lui are «un electorat mai sărac, mai bătrân, mai puţin şcolarizat». Pe scurt, ăştia au venit şi sunt ţinuţi la putere cu voturile săracilor. Şi ale celor mai săraci cu duhul. Moldova să trăiască! Şi săracii ei, întru bunăstarea bogaţilor de partid şi de stat. Un paradox al tranziţiei! Şi al duminicii orbului! [...] 18.000 de familii (!) din judeţul Vaslui trăiesc în exclusivitate din ajutoare sociale.”

Ultimul citat aparţine unei militante de frunte a vieţii publice româneşti, poetă şi preşedinte a Alianţei Civice, d-na Ana Blandiana: „Astfel am refuzat, în ianuarie 1990, să rămân în vitrina Frontului Salvării Naţionale, unde fusesem pusă fără să fiu întrebată, în schimb am participat la mişcarea din Piaţa Universităţii, ca şi la crearea şi conducerea Alianţei Civice. Speram, astfel, că se va impune vieţii publice Proclamaţia de la Timişoara, cel mai important text politic de după ’89 şi, de fapt, singurul program coerent de transformare a României comuniste într-o societate democratică. Au fost demersuri morale şi politice de exorcizare a răului, a căror radicalitate a produs reacţii de respingere violentă din partea clasei politice. [...] Ne propusesem să redăm alfabetul democraţiei atât alegătorilor, cât şi celor aleşi, şi să funcţionăm ca o interfaţă între cei ce deleagă puterea şi cei ce o exercită. Realitatea a dovedit că alegătorii au fost mai educabili decât aleşii, iar după 1996, am avut surpriza să descoperim că, ajunşi la putere, chiar cei pe care îi sprijinisem erau deranjaţi de radicalitatea oamenilor şi-a ideilor în numele cărora ajunseseră acolo. [...] De câştigat, n-am câştigat decât un anumit sentiment al datoriei împlinite. De pierdut, am pierdut imens: timpul, liniştea, faptul că am devenit ţintă vie a atacurilor tuturor celor pe care i-am deranjat din ticăloşii, din minciună sau numai din somn, faptul că am fost insultată, maculată, amestecată, confundată cu oameni cărora nu le semănam, pentru că ei aveau interese – în timp, ce eu aveam credinţe şi idei.”

În continuare, se preciza: „Memorialul Victimelor Comunismului şi al Rezistenţei (difuzat ca serial la TVR1) s-a născut din dorinţa de a resuscita memoria colectivă, ca pe

un antidot împotriva spălării creierelor, care se află la originea celor mai multe din anomaliile vieţii şi societăţii noastre. [...] Comunismul a dispărut ca sistem geopolitic, comuniştii s-au rafinat şi s-au declarat democraţi (chiar dacă operaţia de spălare a trecutului seamănă aceleia de spălare a banilor, în care, în mare măsură, s-au specializat tot ei ...). Ceea ce a rămas sunt metodele comuniste de manipulare a vieţii publice, discrepanţa dintre litera legii şi aplicarea ei, formele de corupţie din cadrul cărora – spre deosebire de corupţia din Vest – spoliate sunt întotdeauna statul şi banul public, minciuna endemică, inexistenţa noţiunii de onoare sau a instituţiei demisiei, în cazul greşelii. Toate aceste consecinţe directe ale răsturnării valorilor în perioada totalitară sunt ameninţări directe pentru prezentul şi viitorul României. Nu se mai răfuieşte nimeni cu comunismul, ci cu stafiile lui, care se mişcă ocult printre noi, stricându-ne viaţa şi istoria." (din revista *Formula As* nr. 635 (38), 27 sept. - 4 oct. 2004).

În anii '80 „poetul Geo Dumitrescu a scris un articol pentru revista *Vatra,* ridiculizând activiştii de partid ... simbolizaţi de «tovarăşul Guşă» şi de «tovarăşul Ceafă», ambii needucaţi şi aroganţi [...] Domnilor Guşă şi Ceafă nu le e frică de nimeni. Imunitatea parlamentară le asigură impunitatea, călătoresc în străinătate, deţin maşini scumpe, îşi construiesc vile şi merg la meciuri de fotbal atunci când ar trebui să voteze legi importante, necesare ţării. Nu-i pedepseşte nimeni. Alegătorii? Alegătorii români sunt probabil cei mai înapoiaţi din Europa în ceea ce priveşte cultura politică. Înapoiaţi şi resemnaţi."[30]

Fără îndoială aprecierile lui Geo Dumitrescu nu ne fac deloc cinste.

Motto:

„Trebuie ca statul să se implice mai puţin. În replică, trebuie ca sectorul privat să crească în importanţă. Sunt multe de făcut. De pildă, trăim într-o societate mult prea politizată. Aşteptăm prea mult de la politicieni. Nu e normal ca un om de afaceri să depindă în asemenea grad de politic. Asta stimulează clientelismul şi mentalităţile balcanice, corupţia şi lipsa de morală."

Stelian Tănase

4. Avem încă multe de făcut (Abandonarea circului politic din România. Împiedicarea globalizării şi necesitatea «Revoluţiei Ecologice»)

Rămasă la porţile Orientului dar tânjind cu ardoare încă spre Vest, România îşi caută un drum al ei sperând că va găsi puterea şi resursele de a se alătura naţiunilor occidentale. Vinovată este reforma. Un adevăr pe cât de simplu pe atât de dureros este acela că la noi implementarea măsurilor de reformă n-a avut încă şi nu are succes. Din această cauză am rămas iarăşi suspendaţi între Est şi Vest, oscilând când într-o parte când în cealaltă. Acesta e adevărul care răzbate la lumină şi ne marchează destinul ca oameni.

În societatea românească lucrurile încep să se aşeze şi asistăm la o stratificare socială normală. Dar totul se urneşte foarte greu. Căruţa economiei noastre nu poate să ofere mai multă viteză. În lipsa unor reforme autentice alunecăm într-o direcţie greşită sau pur şi simplu batem pasul pe loc ori regresăm. Cărui fapt se datorează oare dezinteresul de a înfăptui reforme în toate domeniile? Există unele cauze. Poate că s-a vorbit prea mult şi fără rost ori lipsa faptelor a demoralizat şi a condus la un dezinteres pentru aceste probleme. Poate că ambele explicaţii la un loc demonstrează realitatea tristă din zilele noastre. Oamenii nu ştiu ce să mai creadă şi s-au săturat de promisiuni şi cuvinte care nu rezolvă nimic. Undeva, ceva s-a blocat în

societatea noastră încât motorul economiei suprasolicitat deja dă mereu rateuri. Blocajul a apărut întâi la nivel înalt şi anume la nivelul celor care ar fi trebuit cu trup şi suflet să promoveze în România democraţia şi economia de piaţă.

Conducătorii noştri trebuiau să arate poporului încotro mergem încă de la început, având atuul entuziasmului general. Românii abia aşteptau să se pună pe treabă. Dar liderii n-au vrut sau n-au putut să arate maselor încotro trebuie să meargă ci au aşteptat... Au vrut să-şi păstreze cu orice preţ popularitatea şi să nu rişte nimic. În loc să le explice oamenilor că trecerea de la un sistem învechit, care a prins rădăcini, la unul mai performant - capitalismul -, nu e simplă şi nu se poate fără a stârni nemulţumirile unora şi o suferinţă temporară, aceşti manevranţi ai maselor şi curentelor de opinie şi-au văzut de propriile lor treburi „mai importante” în mod nestingherit sub protecţia promisiunilor deşarte şi imunităţii parlamentare. Alţii chiar au rămas convinşi că trebuie menţinută pe linia de plutire o economie de stat planificată şi centralizată ca în trecut (atunci când rolul statului în economie şi al partidului era covârşitor).

Mersul reformei în România este consecinţa directă a opţiunii politice şi a deciziei politicienilor noştri, îndeosebi a acelora care s-au perindat la Putere. Numai aşa se explică încetinirile, stagnările şi uneori regresul reformei. Tranziţia a devenit o perioadă de experimente asupra populaţiei tot mai îngrijorate de ziua de mâine. S-a neglijat însă suportabilitatea ei, încât la ultimule alegeri mulţi au votat PRM-ul nu din naivitate neapărat ci mai mult din răzbunare, pentru că au fost minţiţi şi le-au fost înşelate aşteptările. Durând de prea multă vreme, tranziţia se poate transforma în altceva şi apare pericolul de a renunţa în final la ceea ce ne-am dorit: o societate democratică şi prosperă. Cum se simt cei mai mulţi români când constată că am rămas în urma tuturor celorlalte ţări aflate în acelaşi proces de schimbare? Ne place sau nu, noi am ajuns ruşinea Europei şi nu trebuie să ne mire prea mult că suntem trataţi de familia europeană ca nişte rude foarte sărace, demne de compătimire.

În fapt, pătrunzând mai adânc în culisele vieţii politice, vom remarca o confruntare dură între două tabere opuse care nu-şi dispută numai Puterea ci şi soarta României. Pe de o parte, îi vedem pe oportuniştii sau profitorii de politică grupaţi în jurul lui Ion Iliescu, adepţi ai reformei neocomuniste (lentă, nedureroasă şi pe termen lung) şi care vor să restructureze, să ajusteze ori să perfecţioneze vechiul sistem comunist pentru a-l adapta la lumea contemporană (precum în China sau URSS pe timpul lui Mihail Gorbaciov). Pe de altă parte, întâlnim promotorii unor reforme structurale şi chiar radicale care pun în centru dorinţa de modernizare şi progres, cărora le putem spune reformatori. Îi întâlnim în diverse partide, neavând însă o organizare şi o consistenţă ca în cazul celorlalţi adversari ai reformei autentice. Aceasta se datorează unei slăbiciuni adevărate a democraţiei, mai ales aflate la început de drum. Iar între aceste tabere, câştigă teren potrivit sondajelor şi rezultatelor alegerilor din 2000 nostalgicii „epocii de aur” Ceauşescu (foştii activişti, securişti sau alţi comunişti cu mai multă sau mai puţină trecere în trecut, cu funcţii sau fără). Aceştia se grupează în jurul PRM-ului condus autoritar de C.V. Tudor. Sunt persoane în vârstă în general care nu promovează o anumită doctrină politică ci doar o «reformă justiţiară» într-un spirit de răzbunare şi de „dreptate socială”. Toată lumea care are o minimă cultură politică nu se poate lăsa păcălită de liderul acestei formaţiuni politice (putându-se anticipa că venirea lui la Putere va însemna o lovitură grea dată democraţiei). Dar poate că, chiar asta îşi doreşte mai mult decât orice.

Avem nevoie de multe reforme dar prima trebuie să înceapă cu noi înşine, pentru că este cea mai importantă. Cu atât mai mult se impune la nivel individual pentru cei chemaţi să le iniţieze şi să le aplice în societate. Ei au misiunea grea şi importantă de a-i lumina pe alţii şi a-i convinge că măsurile luate sunt numai spre binele lor şi însănătoşirea societăţii. Ori pentru a face acest lucru dificil trebuie ca ei înşişi să fie luminaţi şi echilibraţi pentru a inspira încredere şi a impune respect. Ei trebuie să lucreze pentru a crea o mai mare coeziune între semeni şi a-i

determina să ajungă la un consens naţional pentru ascensiunea ţării şi scoaterea ei din criza puternică şi amplă în care se află.

Politicienii de mâine trebuie să-i iubească în primul rând pe compatrioţii lor, să-i respecte pentru votul de încredere acordat şi să înveţe a-şi respecta întrutotul promisiunile. E o datorie de onoare şi o cinste în acelaşi timp. Ar fi bine să aibă o credinţă adevărată în Dumnezeu, pentru că n-au reuşit singuri prin efort propriu (cât ar fi el de susţinut!). Nu au avut pur şi simplu noroc, fiindcă norocul înseamnă doar haos sau dezordine. Nimic totuşi nu se întâmplă pe pământ fără un scop divin. Nu trăim la întâmplare, în voia sorţii. Totul se petrece după voia Lui iar căile Sale nu sunt pătrunse de nici o minte omenească. Credinţa este salvatoare şi pentru fiecare om, dar şi pentru fiecare popor în parte.

Dacă nu toţi politicienii sunt credincioşi (iar prezentul demonstrează clar că nu există credinţă pentru mulţi dintre ei) şi nu L-au descoperit încă, ar fi bine să-şi lărgească necontenit orizonturile culturii. Aşa cum remarca Octavian Paler: „a face cultură, a te instrui nu este un act facultativ, ci este un act obligatoriu”. Cultura nu trebuie neglijată niciodată. E o cerinţă intelectuală şi o nevoie sufletească şi nu un lux, care trebuie să preceadă acţiunea. Este inadmisibil ceea ce au sugerat unii politicieni, susţinând că aceasta costă bani. Nu avem nevoie de o astfel de viziune pragmatică asupra culturii. De ce e importantă cultura? Fără cultură, oamenii sunt simple maşini vorbitoare şi care gândesc la fel, conform programării lor. Ei cad astfel uşor în plasa altora mai bine informaţi şi dornici de îmbogăţire pe seama celor naivi („fraieri”). Sunt obiect al manipulării în masă. Nu acelaşi lucru se întâmplă cu intelectualii, marii oameni de cultură, mulţi dintre elevi şi studenţi. Fără cultură suntem predispuşi să comitem nenumărate greşeli pe care cultura ne ajută să le evităm iar când greşim, să greşim mai puţin sau mai rar. Ignoranţa mai are dezavantajul că se asociază foarte uşor cu alte defecte capitale (invidia, răutatea ş.a.).

Prin actul de cultură ajungem la adevăr. Ajungem la principiul unic şi suprem care este Dumnezeu.

Deşertăciunea culturii apare atunci când refuzăm existenţa divinităţii la nesfârşit deşi am avut unele intuiţii şi dovezi grăitoare. Numai încăpăţânarea omului e de vină, când nu căutăm şi mai ales ignorăm ceea ce este esenţial.

Criza culturii o remarcăm şi când vedem atâţia oameni care s-au dezinteresat de credinţă şi cultură, uitând de nevoile lor spirituale şi dezinteresându-se complet de soarta celorlalţi. Ei au «descoperit» valoarea efemeră a bunurilor materiale făurite de om. Este capcana teribilă a pragmatismului, curent de gândire care vrea să acapareze totul pentru sine. Întrebarea este dacă reprezentanţii noştri, investiţi cu putere şi influenţă îşi pierd caracterul, cultura şi demnitatea, atunci ce pretenţii mai putem avea de la oamenii simpli, adică de rând? Ce modele îşi vor lua atunci aceştia?

Conducătorii noştri vor trebui să-şi pună întreaga personalitate în slujba progresului societăţii şi să vegheze asupra intereselor generale. Ei pot şi trebuie să convingă oamenii să-şi învingă inerţia şi resemnarea. Sunt în măsură s-o facă, spunând fiecăruia că spiritul omului este activ şi nu se va împăca niciodată să fie dominat de resemnare. Trebuie explicat de asemenea oamenilor că sărăcia materială nu e un viciu sau un handicap ruşinos, că optimismul nu dăunează ci chiar este foarte sănătos şi că putem învinge definitiv sărăcia împreună.

Prin urmare, o prioritate naţională trebuie să devină sectorul educaţiei şi culturii. Învăţământul trebuie modernizat şi racordat la parametrii internaţionali (calitativi) pentru a pregăti specialiştii de mâine. Numai comuniştii l-au neglijat, considerându-l în general neproductiv. Investiţia în educaţie este una pe termen lung şi este extrem de preţioasă. Nicolae Manolescu afirma că este un sector aparte, un adevărat suport al dezvoltării, care în alte ţări asigură circa o treime din bugetul lor. Nu e lipsit de importanţă nici faptul că în SUA, aproximativ 80% din persoanele care muncesc şi plătesc impozite sunt absolvenţi ai unei forme de învăţământ superior. Luându-se concomitent măsuri de redresare economică va fi împiedicat exodul tinerilor spre Occident, care vor prefera astfel să lucreze aici.

Învăţământul românesc ar putea să asigure tinerilor o pregătire mai bună, inclusiv practică. Ei trebuie orientaţi cât mai repede spre disciplinele care îi avantajează. Şcoala va trebui să dezvolte tinerilor abilităţi de comunicare sau de înţelegere a lumii în care trăim. Trebuie sporit numărul burselor şi cuantumul acestora pentru a-i motiva mai mult. Trebuie cultivat un spirit de competiţie, prin care să câştige cel mai bun. Nu vor câştiga toţi dar se vor mobiliza la noile încercări şi vor putea reuşi fiecare la momentul potrivit.

Alte măsuri ar putea viza familia, care reprezintă instituţia şi celula de bază a societăţii. Ca prim mediu de afirmare a personalităţii, familia are un rol important în formarea ulterioară şi mai ales din punct de vedere social. Adeseori, educatorii ori profesorii nu pot suplini carenţele educative deprinse în familie. De altfel, afectivitatea aici se învaţă cel mai mult, ca şi dorinţa de a comunica cu ceilalţi. Părinţii nu trebuie să lase totul pe seama şcolii. Dacă e adevărat ce spunea Octavian Paler şi anume că: „civilizaţia doar modelează bruta din noi”, atunci familia este cea care îl formează pe om, şcoala neputând decât să-l finiseze, pe ici, pe acolo. Nu întâmplător, americanii acordă o atenţie specială familiei. La noi, ea trece printr-o criză puternică. Se nasc tot mai puţini copii, în schimb creşte numărul divorţurilor. Chiar şi credinţa în Dumnezeu începe din sânul familiei şi se păstrează tot în cadrul ei cel mai adesea.

Mai mult ca oricând, oamenii din zilele noastre nu pot trăi izolaţi de semenii lor. Toţi caută în general agitaţia şi acţiunea. Nu în zadar, Aristotel afirma cândva că: „omul este un animal social”. N-o să ne supărăm acum pe el, fiindcă în fond a rostit un mare adevăr valabil oricând şi oriunde. Comunicarea e la fel de utilă precum cunoaşterea lumii înconjurătoare. Prietenia e o necesitate de ordin afectiv şi social. Nu putem iubi fără a comunica iar un cuvânt bun, o sugestie sau chiar un sfat prietenesc îl putem găsi numai la cei care ne sunt prieteni şi cu care ne-am obişnuit să comunicăm.

Dar toate acestea rămân simple vorbe, cuvinte sau proiecte dacă nu se adoptă unele măsuri şi legi care să le transpună în practică. O primă măsură este subvenţionarea parţială a tuturor cărţilor şi publicaţiilor de către stat. Nu

sunt necesare sume exorbitante şi o asemenea iniţiativă ar crea o nouă atmosferă în viaţa social-politică şi chiar în economie. Societatea ar deveni mult mai informată şi democraţia ar avea de câştigat. Se impune de asemenea ca postul TVR1, care are o mare audienţă naţională (mai ales în mediul rural, unde nu există televiziune prin cablu) să ofere mult mai multă informaţie, inclusiv politică. Acest post ca şi altele de altfel, trebuie degrevat de orice implicare a unor cercuri politice de a-l domina pentru a fi avantajate. Se pot organiza campanii la nivel naţional de informare în masă prin toate mijloacele mass-mediei şi prin prelegeri susţinute de specialişti din diverse domenii pentru publicul larg, în special în probleme economice, culturale, sociologice şi politologice.. Acestea ar putea coopta cetăţenii pentru a fi interesaţi de problemele actuale ale României.

Va trebui să facem eforturi de „culturalizare" în masă deoarece ignoranţa întrece orice măsură la noi şi oamenii în loc să aleagă în mod conştient făcând o anumită alegere, se lasă manevraţi şi seduşi de vorbe meşteşugite. Este nevoie de o minimă cultură politică pentru a cunoaşte în primul rând doctrinele politice. Nu putem vota doar prin prisma sentimentelor, judecând candidaţii după modul în care arată sau se poartă sau să votăm pe cei care ne spun ceea ce dorim să auzim şi ne face plăcere mai mult. Trebuie aleasă în mod raţional o doctrină şi un partid. «Din păcate, la noi nu se prea votează doctrine, ci figuri, persoane», spunea într-un interviu politologul Stelian Tănase.

Vorbind despre partidele politice, marele sociolog român Dimitrie Gusti (1880-1955) preciza că: „Partidul de program prin definiţie se adresează judecăţii cetăţenilor, care, preocupaţi numai de problemele vitale ale naţiunii, sunt chemaţi să frământe şi să discute ideile cuprinse în program; partidul de program vrea să convingă; el urmăreşte impunerea unor anumite vederi numai prin persuasiune. [...] partidul oportunist nu urmăreşte a convinge, ci exclusiv succesul cu orice preţ şi prin orice mijloace." În acelaşi sens, poate fi citat economistul Virgil Madgearu (1887-1940) care spunea că: „Elementele constitutive ale unei doctrine politice sunt două: o

concepţie asupra situaţiei sociale sau/şi asupra evoluţiei sociale, şi un ideal social. [...] Întâlnim: 1) Partidele oportuniste, care sunt orientate exclusiv după putere, pentru conducătorii lor şi după avantajele puterii, pentru aderenţi; 2) Partide programatice, care sunt călăuzite de anumite ţeluri concrete în legătură cu situaţia socială dată; 3) Partide de idei generale, care sunt îndrumate de o concepţie asupra lumii şi 4) Partide de clasă, care îşi stabilesc directiva politică după interesele unei clase sociale şi după rolul ei istoric în evoluţia socială."[1]

Ion Gheorghe Duca (1879-1933; asasinat de nazişti) spunea despre doctrina liberală: „Ea se poate rezuma în următoarea formulă: «Progresul sub toate formele în cadrul încă al concepţiei proprietăţii individuale ». [...] Progres nu înseamnă salturi, progresul nu e violenţă, progresul e grija, grija permanentă a viitorului, e preocuparea de a-l pregăti şi de a-l asigura [...] e duşmanul forţei de inerţie care porneşte de la iluzia că omenirea poate sta pe loc şi a forţei de reacţiune care cu naivitate crede că viaţa socială poate să se reîntoarcă la formele trecutului. Liberalismul are ochii aţintiţi înainte, privirile lui cercetează într-una căile pe care omenirea se îndreaptă întru înfăptuirea nevoilor ei atotstăpânitoare. [...] liberalismul e adânc convins că demagogia înăbuşă orice posibilitate de progres. De altfel, demagogia e uşoară. Ea trezeşte toate speranţele, aţâţă toate patimile. Tulbură fără să potolească. [...] Democraţia e grea, e ingrată. Datoria ei e să înstrăineze pornirile nesănătoase, să ridice stavila raţiunii în faţa valurilor pasiunii, să spună adevărul când mulţimea aşteaptă măguliri. Sunt cazuri în care democraţia cere să se opună necesităţile realizării farmecului făgăduielilor şi de aceea democraţia liberală cunoaşte nedreptăţile trecătoare ale impopularităţii, dar, în schimb, ceea ce se clădeşte, clădeşte pe temelii sănătoase şi operele ei supravieţuiesc clevetirilor care se risipesc şi patimilor care se sting. [...] liberalismul nu concepe progresul social decât în cadrul proprietăţii individuale, pe când socialiştii nu cred progresul posibil decât prin desfiinţarea proprietăţii individuale."[2]

O altă campanie a mass-mediei ar putea viza foarte bine problema absenţei statului de drept în România. Există o necesitate majoră de a se recâştiga respectul pentru lege, oricare ar fi ea (numai să nu fie greşită chiar în concepţia ei). Cu toţii trebuie să conştientizăm importanţa legilor şi a aplicării acestora în spiritul lor, aşa cum au fost ele concepute. Parlamentarii noştri vor trebui să lucreze mai bine asupra legilor, încât să nu mai dea naştere la interpretări diferite ori chiar contradictorii, creând confuzii şi controverse în diferite procese. Legislaţia trebuie îmbunătăţită în mod considerabil şi să fie adaptată la cea europeană. Ar fi fost mult mai bine ca acest lucru să fi început mai repede, încă din 1990. Legislaţia trebuie completată mai des pentru a împiedica orice speculaţie asupra ei (a unor lacune din conţinutul acestora) şi "ingineriile financiare" care-i fac bogaţi peste noapte şi nelimitat pe cei care se cred "descurcăreţi". Nu în ultimul rând, aplicarea legilor trebuie făcută prin normele de aplicare prevăzute în lege sau într-o altă lege anexată primei în aşa fel încât să prevină actele de corupţie şi abuz din partea funcţionarilor chemaţi să le aplice. Se impune acordarea votului uninominal.

Avem nevoie de legi concise şi bine întocmite în toate domeniile de activitate şi prin urmare politicienii au multe de făcut. Multe proiecte de legi aşteaptă să intre în dezbateri şi să fie adoptate. Cred că va trebui mai întâi revizuită Constituţia în anumite părţi ale acesteia. Trebuie altfel formulat şi aplicat principiul separaţiei puterilor în stat încât să aibă eficienţă în practică. Adeseori, actul de justiţie sau bunul mers al economiei este influenţat şi supus presiunii unor politicieni sau clienţi ai acestora. De asemenea, trebuie pedepsită exemplar orice imixtiune politică în libertatea presei sau a altor mijloace de informare în masă. Toate aceste intervenţii vin din partea politicienilor care se opun reformelor şi îşi apără propriile interese atunci când susţin o reformă. Se impune o restructurare a funcţiilor Parlamentului prin care cele două camere să-şi împartă atribuţiile sau să se renunţe la una din ele, în scopul evident al urgentării trecerii legilor prin Parlament. De asemenea, se impune o revizuire a

prevederilor care reglementează imunitatea parlamentară, încât să fie traşi la răspundere orice parlamentar pentru faptele grave comise. Se impune şi o răspundere ministerială pentru toţi membrii guvernului, mult mai aspră având în vedere că aceştia pun în aplicare legile. Constituţia ar trebui să garanteze proprietatea privată, libertatea presei şi a mass-mediei. Se impune o stopare a folosirii excesive a ordonanţelor de urgenţă emise de guvern, deoarece acestea trebuie adoptate numai în situaţii excepţionale şi nu e normal să preia sarcina de la Parlament.

Vor trebui să fie promovate legi care să nu conducă la inechităţi sociale. Toţi cetăţenii sunt egali în faţa legii. Atunci de ce, până acum, au apărut legi care oferă şanse de înfiinţare sau dezvoltare numai celor care au posibilităţi materiale uriaşe (terenuri mari, garanţii imobiliare mari etc)? Astfel de legi sunt de fapt discriminatorii, împiedicând afirmarea şi dezvoltarea întreprinderilor mici. Nici funcţionarii nu trebuie înlocuiţi pe motive de apartenenţă politică.

Având în vedere faptul că multe legi sunt defectuoase şi au rămas în urma schimbărilor care se petrec în societate, ele trebuie revizuite şi cu maximă răspundere, deoarece există o legătură între legi şi chiar între reformele promovate. Cât priveşte sfera economică, este necesară o nouă atitudine - una pozitivă -, faţă de sectorul privat şi iniţiativa privată. Trebuie sprijinite mai ales acele sectoare în care România are şanse să se afirme în plan internaţional: turismul, agricultura, informatica ş.a. Reformele trebuie accelerate iar atacul îndreptat împotriva întreprinderilor mici şi mijlocii trebuie să înceteze. În Occident, acestea reprezintă două treimi din ponderea întreprinderilor, asigurând cele mai mari venituri la bugetul de stat şi o clasă socială de mijloc. Prin urmare, dezvoltarea sectorului privat şi accelerarea privatizării trebuie să fie prioritare în politica noastră, fie doar şi din numai două motive: reduce numărul şomerilor şi degrevează bugetul de plata ajutoarelor sociale şi de şomaj.

Practica a demonstrat că rentabilitatea se menţine doar în întreprinderile mici şi mijlocii. Rareori, întâlnim

întreprinderi mari, care să nu fie păguboase. De aceea, statul trebuie să conlucreze cu băncile de stat şi private pentru a oferi credite avantajoase şi alte facilităţi, pentru a uşura misiunea lor. Climatul de afaceri trebuie să încurajeze orice investitori autohtoni şi străini, în condiţii egale. Sloganul: „Nu ne vindem ţara” nu mai poate fi crezut de nimeni. S-a văzut că orice interese economice de interes comun primează în faţa celor politice dar mulţi politicieni n-au înţeles acest lucru, orbiţi de propriile lor interese sau de interese de grup (ale partidului sau unei asociaţii). N-au vrut să înţeleagă nici importanţa rezolvării problemelor economice pentru toţi românii şi impactul pe care îl are asupra celorlalte sfere de activitate. Criza economică a condus la o reacţie în lanţ.

În opinia ziaristului Dan Pavel există cinci priorităţi, care merită a fi precizate: „ - statul de drept (din multe puncte de vedere, românii nu sunt egali în faţa legii, iar Justiţia funcţionează aiurea); - astuparea «găurilor negre » din economie, adică a acelor imense întreprinderi pentru a căror lipsă de eficienţă plătim cu toţii, fie prin privatizarea lor, fie prin închiderea lor definitivă; - reforma constituţională, corectarea articolelor care împiedică funcţionarea eficientă a puterilor în stat, iar între acestea se include regândirea funcţiilor Parlamentului, fie prin separarea atribuţiilor celor două camere, fie prin reducerea la o singură cameră; - investiţia în educaţie, nu mai trebuie să explic acum de ce, dar voi menţiona doar faptul că în cea mai prosperă ţară din lume, în singura supraputere care există la ora actuală, Statele Unite ale Americii, 80% din cei care alcătuiesc forţa de muncă sunt absolvenţi ai unei forme universitare de învăţământ; - o reţea de drumuri, comunicaţii, computere etc, care să ne conecteze cu adevărat la Europa şi la lume (este inadmisibil că în zece ani nu s-a făcut încă o autostradă care să străbată România de la graniţa de vest, să treacă de munţi, să ajungă la Bucureşti, apoi la Marea Neagră şi graniţa de sud, ca să nu mai vorbim de alte trasee).”

Justiţia chemată să descâlcească firele în atâtea cazuri, care au ajuns în instanţă (excluzând pe cele care n-au avut nici această şansă) a dat câştig de cauză de multe

ori celor vinovaţi într-un fel sau altul. Faptul se explică prin aceeaşi neputinţă de a stăvili corupţia la orice nivel, iar în unele cazuri datorită speculării cu abilitate a unor vicii de procedură. Când dovezile există, se încearcă pe orice cale micşorarea pedepsei sau suspendarea. A acuza direct pe cineva de asemenea lucruri este grav. Cert este că extrem de rar apar cazuri de corupţie cu magistraţi sau avocaţi. Justiţia, din cauza unora - nu foarte mulţi - are deja blazonul pătat iar oamenii nu au încredere în ea pe cât s-ar cuveni. Reforma în Justiţie a început prin înfiinţarea Institutului de Magistratură, care să pregătească viitorii judecători şi procurori. Numai perfecţionarea acestora şi ridicarea gradului de conştiinţă pot îmbunătăţi situaţia existentă astăzi. Odată cu recâştigarea încrederii în Justiţie se va ajunge inevitabil şi la recâştigarea respectului pentru lege.

Economia românească este lipsită în primul rând de strategii la nivel macroeconomic şi microeconomic. A fost lipsită cu bună ştiinţă de artizanii ruinării acestei ţări. S-ar fi impus unele strategii de tranziţie, care dacă ar fi fost respectate întocmai ar fi condus la o cu totul altă situaţie în prezent. Am avut specialişti de marcă şi în ţară şi în străinătate, care ne-au oferit consultanţă în domeniu. Despre asemenea strategii vorbea scriitorul Alvin Toffler în cartea sa „Spasmul economic”, enumerându-le: „controlul forţelor economice cruciale, scăpate de sub control; reîntoarcerea unei democraţii economice - adică «poporul unei ţări să-şi poată controla propria-i viaţă economică », fiindcă altfel «ţara devine o colonie »; înlocuirea actualelor surse energetice costisitoare şi în curs de epuizare, cu altele noi, ieftine, abundente, recuperabile; redistribuirea, reangajarea şi utilizarea integrală a forţei de muncă disponibile; încurajarea planificării economice şi sociale, regionale, statale, locale; accelerarea democraţiei anticipative.”

Din păcate, o mare parte din economia naţională este controlată de cercuri financiare dubioase, care şi-au sporit imperiile într-un mod mai puţin ortodox. Economia subterană nesupusă fiscului este chiar mai puternică decât cea reală. În asemenea condiţii, viitorii noştri conducători vor trebui să înfrunte cu mult curaj aceste probleme şi să

controleze aceste forţe şi chiar mafia (care este „un stat în stat”). Există soluţii şi acestea trebuie aplicate în practică cu o mare hotărâre şi responsabilitate. O nouă politică fiscală, care să reducă impozitele şi să recupereze datoriile către stat ar avea efecte benefice: ar reduce economia subterană şi ar stimula investiţiile.

Democraţia economică de care amintea autorul de mai sus se referă la o democraţie liberă, fără constrângeri din exterior. Ea presupune o economie solidă, care produce mai mult decât consumă. Nu ne putem permite să devenim o piaţă de desfacere pentru toate marile puteri ale lumii şi să uităm de economia noastră. Balanţa comercială este negativă pentru noi după 1989, pentru că importăm mai mult decât exportăm iar acest deficit comercial trebuie neapărat diminuat în favoarea ţării noastre, a producătorilor autohtoni.

România are nevoie de o reformă în sistemul energetic al ţării, în condiţiile în care există o criză mondială a energiei şi materiilor prime. Va trebui să ne conectăm la lumea civilizată occidentală, care începe să pună accent tot mai mare pe exploatarea energiilor neconvenţionale, alături de energia nucleară. Noi am rămas mult în urmă şi la acest capitol important. Ca dovadă, abia am reuşit să punem în exploatare grupurile unu şi doi de la Centrala atomo-electrică de la Cernavodă, după lucrări îndelungate şi costisitoare, oprite din când în când pe motive false. Ce ştim noi despre cum se poate obţine energia solară, eoliană şi altele? Cunoaştem impactul negativ al creşterii preţului energiei asupra preţurilor tuturor produselor? Toate întreprinderile şi investiţiile au de suferit, împreună cu toţi consumatorii casnici.

Ceea ce n-au reuşit politicienii noştri până acum - privatizarea utilităţilor publice şi Regiilor Autonome, precum şi a marilor întreprinderi şi companii de stat - vor trebui să le facă până la urmă cineva, altfel nu va fi stăpânită inflaţia datorită preţurilor mari practicate (de monopol). Dacă nu există şanse de a putea fi cumpărate vreodată e necesară închiderea unor astfel de «găuri negre » ale economiei. Nu e corect să plătim noi cu toţii greşelile altora, care nu au făcut nici modernizări, nici restructurări

de personal şi nu au căutat alte soluţii viabile. Spargerea monopolurilor nu e o treabă uşoară dar nici imposibilă. Cum se pot justifica însă salariile mari şi foarte mari mai ales din cadrul societăţilor cu capital de stat?

Politica oferirii unui număr de salarii în schimbul renunţării la locul de muncă pentru minerii disponibilizaţi s-a dovedit găunoasă şi iresponsabilă. Banii s-au dus iar problema socială a rămas. A fost nevoie de intervenţia Uniunii Europene pentru a găsi soluţii de reconversie profesională a celor disponibilizaţi şi fără a avea un loc de muncă. Au fost stimulate în această zonă o serie de investiţii, care în final să absoarbă o parte din forţa de muncă. Programele de dezvoltare regională şi strategia de dezvoltare pe termen mediu a României vor trebui puse în aplicare şi supravegheate îndeaproape pe viitor pentru a avea succes.

Agricultura şi turismul sunt şi ele sectoare importante. Nivelul de trai depinde în mare măsură şi de preţul produselor alimentare. Deci trebuie sprijinit sectorul agricol şi cel zootehnic printr-o altfel de politică decât cea precedentă (a subvenţiilor şi cupoanelor neînsemnate în fapt ca valoare). Se pot acorda facilităţi şi credite pe termen lung iar utilajele pot fi închiriate în sistem “leasing”. Ar putea fi sprijinit chiar şi agroturismul prin oferirea consultanţei şi publicităţii necesare. Privatizarea întreprinderilor agricole de stat (câte au mai rămas sau ce-a mai rămas din ele) este un pas important, conducând la o nouă rentabilitate şi anularea unor subvenţii. Va trebui revizuită noua lege care prevede înfiinţarea asociaţiilor agricole şi ferme particulare, pentru a permite un acces mai larg al populaţiei rurale. Este necesară chiar o campanie de convingere a acestei populaţii că e în interesul lor să se asocieze singuri şi să lucreze în comun pământul, cu utilaje moderne şi seminţe de calitate, cu tehnologii noi performante. În acest fel va înceta fărâmiţarea excesivă a terenurilor agricole şi exploatarea lor rudimentară. Specialiştii au căzut de acord mai ales în Occident că rentabilitatea în agricultură se obţine pe suprafeţe mai mari de 5 hectare. Având în vedere şi faptul că se constată o oarecare migraţie a oamenilor din mediul urban în cel rural,

cu atât mai mult se impune valorificarea eficientă şi completă a terenurilor agricole. România are şanse să redevină un exportator de cereale competitiv, aşa cum a fost în trecut.

Cât priveşte turismul, au rămas încă multe unităţi turistice de privatizat. Investiţiile în acest domeniu au stagnat prea mult datorită lipsei unei publicităţi serioase şi unui management modern. Vinovată e şi conducerea ţării care n-a dezvoltat infrastructura, adică o reţea de drumuri pentru un transport civilizat şi rapid. Economia în ansamblu cât şi turismul are nevoie de ea. Imaginea României în exterior nu a fost de natură nici să-i atragă pe turişti şi nici pe investitori. Pentru acest lucru avem pe cine da vina, întrucât se cunosc vinovaţii. E păcat să se irosească în van acest potenţial turistic pe care îl avem, cu peisaje pitoreşti şi o natură incredibil de frumoasă. Dacă se vor face paşi hotărâţi pe calea reformei, vom câştiga mai multă credibilitate în Occident şi vom fi mai încrezători în posibilităţile noastre. Chiar unii români vor prefera să se reîntoarcă acasă pentru a demara afaceri profitabile pentru ei dar şi pentru statul român.

Paradoxul României este faptul că trăim într-o ţară minunată, cu mulţi oameni destoinici şi cu un potenţial material uriaş şi creativ dar nu putem să ne dezlipim de sărăcie. Oare nu putem scăpa niciodată de ea? Un filozof spunea cândva că: „sărăcia întunecă virtuţile cele mai strălucite şi poate fi considerată ca mormântul celor mai frumoase proiecte” iar Marin Preda sublinia ideea că: „Sărăcia roade orice ideal”. Dificultăţile tranziţiei amplificate de adversarii reformelor reiese şi din stilul de viaţă al rromilor (ţiganilor), care în general nu au posibilităţi de a se instrui şi de a se integra în societate. De asemenea, sărăcia şi disperarea a împins multe familii să-şi abandoneze copiii sau numai pe unii dintre ei. Există şi carenţe educative dar sunt mai puţin hotărâtoare în luarea unor astfel de decizii. Trebuie găsite soluţii temporare în aceste cazuri dar important este să crească nivelul de trai şi economia noastră să se urnească din loc, încât să acoperim în viitor toate costurile sociale. Noi reglementări vor trebui să acopere materia adopţiei, care se realizează atât de greu

în prezent. Astfel, statul ar putea să renunţe la cheltuielile aferente întreţinerii şi aceşti copii vor beneficia de condiţii mai bune de trai. În momentul de faţă, mulţi dintre ei nu ajung să lucreze şi devin cerşetori de meserie ori infractori de drept comun.

În domeniul restructurării armatei, trebuie efectuate modernizări care să ne permită să ţinem pasul cu armatele altor ţări precum cele din NATO. Ar fi bine să se renunţe cât mai repede la actuala formulă, de a avea o armată numeroasă şi pregătită din timp pentru o eventuală mobilizare generală în caz de război. Ne putem permite o forţă redusă pe timp de pace, care să scutească bugetul de cheltuieli mari fără o finalitate practică. Ca şi în domeniul utilităţilor publice (societăţi de producţie şi distribuţie a energiei electrice, termice şi gazelor naturale) va exista la început o mare rezistenţă din partea unor cadre de conducere. Totuşi deciziile se iau la nivel înalt şi nu pot fi puse la îndoială.

Într-o societate cu adevărat democratică, dreptul de exprimare al fiecărui cetăţean se cuvine să fie în limitele legii fireşte neîngrădit, atât pe hârtie cât mai ales în practica de zi cu zi. Libertatea de expresie a fost după 1990 unul din puţinele lucruri câştigate, constituind de altfel una dintre valorile democratice cele mai importante. Individul nu mai este strivit de stat precum în comunism. Cât priveşte situaţia actuală este demnă totuşi de reţinut poziţia ambasadorului american la Bucureşti, Michael Guest: „această liberate de expresie nu este bine ancorată în România şi nu este normal ca jurnaliştii să fie ameninţaţi, să se simtă în pericol, să fie bătuţi sau ca acestora să le fie incendiate maşinile, [...] este o problemă a poliţiei şi a autorităţilor locale, care trebuie să-şi facă datoria şi care se pare că nu investighează suficient de mult cazurile de agresiune asupra ziariştilor.” Tot domnia-sa spune că: „puterea politică nu trebuie să se amestece în formatul unei emisiuni de televiziune şi că nu este normal ca un jurnalist cu experienţă de 14 ani să fie dat afară din cauza unui test de voce.”

Cinstea, atât de demodată parcă astăzi, nu mai are aceeaşi apreciere şi valoare ca în trecut, nici măcar nu mai

e ridicată la rangul pe care-l avea în timpul comunismului paralizat de ipocrizie. Această virtute cardinală, care stă la baza corectitudinii din întreaga societate, a fost contracarată asiduu de sloganul zilei: „dacă eşti cinstit mori de foame”. Cu alte cuvinte, rămâi sărac. Va trebui ca pe viitor şi această mentalitate să se schimbe, pentru ca lucrurile să reintre pe făgaşul normal. La fel se poate vorbi şi de spiritul civic (participarea cetăţenilor la viaţa social-politică). Potrivit acestuia, trebuie să avem fiecare curajul de a spune adevărul. Puterea de a spune lucrurilor pe nume sfidând orice pericol reprezintă în fapt întoarcerea societăţii la normalitate şi un act de curaj care porneşte din sufletul poporului român din vremurile de altădată (din acele vremuri de glorie). Pentru a realiza acest lucru, prima condiţie este existenţa unei societăţi democratice în realitate:

> În complicata noastră lume contemporană, o societate condusă de un singur segment este în mod inevitabil disfuncţională. Instituţiile societăţii civile, cele ale sectorului guvernamental şi cele ale sectorului de piaţă îşi au fiecare rolul său necesar în satisfacerea nevoilor unei societăţi care funcţionează bine. [...] Societatea civilă sau cetăţenească se compune dintr-o gamă largă de alianţe alcătuite din oameni care acţionează pentru a-şi cere drepturile şi a-şi îndeplini obligaţiile de cetăţeni. [...] În rolurile lor politice, organizaţiile civice completează partidele politice. [...] În rolurile lor educaţionale, ele constituie un teren de pregătire pentru calitatea de cetăţean democratic, dezvoltă deprinderile politice ale membrilor lor, recrutează şi pregătesc noi lideri politici, stimulează participarea politică şi educă opinia publică în spiritul unei largi varietăţi de probleme de interes public. În rolul lor de cerberi, ONG-urile, împreună cu presa, exercită un control asupra a ceea ce Larry Diamond descria drept «tendinţa constantă a statului de a-şi centraliza puterea şi de a scăpa de sub controlul civil şi de responsabilitatea sa publică».[3]

Fără îndoială, „societatea civilă este fundamentul democraţiilor. Într-o foarte mare măsură, organizaţiile şi reţelele cetăţeneşti, înlocuiesc, în funcţia sa de cerber, presa aflată tot mai mult sub controlul corporatist. Deşi societatea civilă este cea care le oferă megainstituţiilor guvernamentale şi de piaţă puterea, instituţiile societăţii civile au , ele însele, o capacitate mai limitată de a concentra puterea politică şi economică. Spre deosebire de

instituţiile guvernului şi ale pieţei, care îşi extrag puterea din mărimea lor şi resursele financiare pe care le au, puterea societăţii civile constă în numărul şi diversitatea organizaţiilor sale şi în viteza şi flexibilitatea cu care ele formează alianţe complexe şi schimbătoare în jurul unor valori şi interese împărtăşite. Prin asemenea alianţe, ONG-urile pot dobândi o anvergură şi o influenţă puternice;”[4]

> Cacofonia vocilor concurente într-o societate civilă activă poate fi asurzitoare. Totuşi, capacitatea ONG-urilor de a forma alianţe în jurul unor programe de interes public definite limpede, le conferă un rol distinctiv de catalizatori ai inovaţiilor sociale bazate pe valori, definind, articulând, apărând şi configurând electorate pentru funcţiile care, până la urmă, pot fi adoptate de politica oficială.[5]

În ceea ce priveşte al doilea segment al societăţii, „guvernul este singurul sector căruia societatea îi conferă autoritatea să folosească puterea coercitivă în apărarea interesului public. [...] să satisfacă nevoile esenţiale, să menţină ordinea publică şi siguranţa naţională, să strângă impozite şi să redistribuie resursele societăţii. [...] Guvernul are, de asemenea, şi lipsuri importante. Datorită capacităţii sale de a comanda resurse, el este izolat de forţele pieţei şi de disciplina pe care acestea o impun. Astfel că, în general, guvernul este mai puţin eficient în producerea de mărfuri şi servicii (nu creează avuţie). [...] Guvernele sunt organizaţii politice şi sunt sensibile la puterea politică. Chiar şi guvernele democratice servesc interesele opiniei publice numai atunci când puterea politică este larg divizată în cadrul unei societăţi civile puternice şi active pe plan politic.”[6]

Al treilea segment, piaţa „se specializează în mod normal în îndeplinirea funcţiilor care implică derularea schimburilor economice, producerea de mărfuri şi servicii pentru vânzare, ca răspuns la cererea pieţei. Ea are o competenţă aparte în crearea de noi avuţii, graţie unor activităţi generatoare de profit, şi este sursa principală a societăţii în privinţa iniţiativelor economice esenţiale şi a inovaţiilor tehnologice;”[7]

> Totuşi pieţele nu le spun celor cu venituri foarte mari să nu consume mai mult decât partea ce li se cuvine de drept din resursele ecosistemului planetar. Ele nu le spun detailiştilor de arme să nu vândă arme copiilor. Nu le spun producătorilor că

reziduurile lor trebuie reciclate. La distribuirea resurselor limitate de care dispunem, ele nu acordă prioritate satisfacerii nevoilor esenţiale ale celor care au prea puţini bani sau nu au deloc, înainte de a oferi celor foarte bogaţi, produse de lux. Într-adevăr, în fiecare din aceste împrejurări, în general ele procedează exact invers.

Pieţele sunt sensibile la bani şi la valori financiare. Ele nu fac nici o deosebire între profiturile meritate, câştigate din producerea eficientă a mărfurilor, şi cele nemeritate, dobândite prin exercitarea politicii monopoliste, din costuri sociale şi ecologice externe cu alte cuvinte, din trecerea lor pe seama comunităţii, privatizarea resurselor aflate în proprietatea comună, sau crearea unei noi cereri artificiale pentru produsele nefolositoare sau chiar dăunătoare, prin desfăşurarea unor campanii de marketing. Cu alte cuvinte, pieţele sunt insensibile la multe dintre nevoile unor societăţi umane sănătoase şi adesea încurajează comportamente exact contrarii intereselor umane fundamentale şi chiar necesităţilor pieţei însăşi.[8]

Ba mai mult, „atunci când puterea economică este acaparată de unele corporaţii foarte mari, acestea dobândesc o formă aparte de putere coercitivă, pe care societatea civilă nu a intenţionat niciodată să le-o acorde: puterea de a-i lipsi pe oameni de mijloacele lor de trai. Această putere reprezintă o disfuncţionalitate socială, pe care numai un guvern democratic supus controlului cetăţenesc o poate corecta. Într-o societate complexă, modernă, nu există vreun substitut al pieţei ca mecanism eficient pentru stabilirea majorităţii preţurilor, motivarea activităţii productive şi efectuarea de tranzacţii economice de rutină. Totuşi, deşi pieţele sunt instituţii utile pentru aplicarea priorităţilor publice, ele sunt instituţii inadecvate pentru stabilirea lor.”[9]

Pluralismul democratic „contopeşte forţele pieţei, guvernului şi cele ale societăţii civile pentru a menţine un echilibru dinamic între nevoile sociale adesea concurente pentru menţinerea echităţii şi ordinii esenţiale, producerea eficientă a mărfurilor şi serviciilor, responsabilitatea puterii în faţa cetăţenilor, protejarea libertăţii umane şi inovarea instituţională continuă. Acest echilibru îşi găseşte expresia în piaţa reglementată, nu în cea liberă, şi în existenţa unor politici comerciale care să lege economiile naţionale unele de altele. Acest proces se desfăşoară într-un cadru de reguli ce menţin concurenţa internă şi favorizează întreprinderile

naţionale care angajează forţa de muncă a acelei ţări, respectă regulile locale, îşi plătesc impozitele şi funcţionează în cadrul unui sistem robust de guvernare democratică:”[10]

> Complementaritatea celor trei sectoare primare este fundamentală pentru funcţionarea sănătoasă şi echilibrată a societăţii. O societate civilă fără un guvern şi o piaţă organizată înseamnă anarhie. Iată de ce societăţile civile creează guverne şi pieţe organizate. Societatea civilă este totuşi primul sector în ordinea importanţei. Autoritatea şi legitimitatea tuturor celorlalte instituţii umane decurg din ea. Întrucât guvernul este organismul prin care cetăţenii stabilesc şi menţin regulile în cadrul cărora va funcţiona piaţa în interesul opiniei publice, guvernul este socotit, pe bună dreptate, al doilea ca importanţă. Se înţelege că instituţiile pieţei funcţionează ca al treilea sector.
>
> Globalizarea economiilor naţionale şi domnia nestingherită a puterii corporatiste inversează această ordine. Piaţa devine primul sector, guvernele se subordonează intereselor corporatiste, iar capacitatea societăţii civile de a trage la răspundere guvernul în apărarea interesului public este grav afectată. Când piaţa domneşte, corporaţia este rege.[11]

Se poate spune că „una dintre regulile primordiale ale economiei de piaţă este aceea că participanţii la tranzacţiile pieţei trebuie să suporte în întregime costurile deciziilor lor, pe lângă obţinerea de beneficii. În practică, în mod obişnuit concurenţii pieţei fac eforturi deosebite ca să-şi păstreze pentru ei roadele propriului succes şi să-şi treacă costurile pe umerii altora. Aceasta creează o tensiune între cerinţele pieţei şi ceea ce vor face ei, mânaţi de interesul propriu. Concurenţii pieţei sunt atraşi de corporaţie, ca formă de organizare a afacerilor, tocmai pentru că natura juridică şi structura acesteia tind să o scutească atât pe ea, cât şi pe cei de la conducerea ei de răspunderea pentru multe dintre costurile activităţilor lor.”[12] La fel se întâmplă în cazul revoltelor sau revoluţiilor, când individul acţionează în cadrul unei mulţimi fiind absolvit de vinovăţia lui:

> Rareori adevăraţii acţionari au vreun cuvânt de spus în desfăşurarea afacerilor corporaţiei şi nu au obligaţii personale dincolo de valoarea investiţiilor lor. Directorii şi funcţionarii sunt protejaţi de răspunderea financiară pentru actele de neglijenţă sau pentru deciziile lor, prin poliţe de asigurare plătite de corporaţie. Recompensarea generoasă a directorilor generali are prea puţină legătură cu performanţele corporaţiei, fiind rareori

judecaţi pentru fărădelegile comise în numele acesteia. Fapte pentru care alţii ar fi condamnaţi la ani grei de închisoare sau chiar la moarte, în cazul corporaţiilor se soldează cel mult cu amenzi mici în comparaţie cu avuţia lor.[13]

Procesele de drept civil reprezintă, poate, cea mai mare ameninţare la fărădelegile corporaţiilor. Dar, chiar şi aşa, pot manevra masive resurse juridice în propria apărare, căutând în mod agresiv să obţină o legislaţie care să le uşureze şi mai mult responsabilitatea. Dacă pierd, companiile de asigurare sunt libere să achite nota de plată. Nu degeaba William M. Dugger, caracterizează corporaţia drept «iresponsabilitate organizată».[14]

În opinia autorului citat, „a sosit timpul unei realinieri a alianţelor politice, care probabil că va înflori pe deplin numai atunci când adevăraţii apărători ai intereselor populare îşi vor da seama că duşmanul nu este numai aparatul numeros al guvernului centralizat, ci şi uriaşele corporaţii, care nu sunt angajate faţă de vreun loc, persoană sau interes uman. Globalizarea economică este fundamentul pe care se construiesc imperiile noului colonialism corporatist;”[15]

Se poate vorbi de trei forumuri importante care au servit la procesul de construire a consensului în sprijinul globalizării economice: Consiliul pentru Relaţii Externe, Comisia Bilderberg şi Comisia Trilaterală. [...] Seamănă mult mai mult cu un proces de creare a unei reţele, sau culturi împărtăşite, proces în cursul căruia se conturează şi evoluează alianţe între indivizi şi grupuri. Nu este nici o conspiraţie, deşi, în practică, consecinţele sunt aceleaşi ca şi când ar exista una. [...] Actuala tendinţă de globalizare economică îşi trage rădăcinile din trauma depresiunii dinaintea celui de-al doilea război mondial. [...] Următoarele întâlniri ale Comisiei Bilderberg (după prima din mai 1954) şi relaţiile pe care le-au cultivat au jucat un rol semnificativ în naşterea Uniunii Europene şi în conturarea unui consens între liderii ţărilor atlantice.[16]

Ridicarea ulterioară a Japoniei ca a treia forţă economică în cadrul orbitei occidentale a condus la ideea unei alianţe trilaterale care ar combina interesele economice a trei parteneri regionali: America de Nord (Statele Unite şi Canada), Europa occidentală şi Japonia.[17]

Globalizarea economică nu este nici în interesul omenirii, nici inevitabilă. Este o axiomă faptul că puterea politică se aliniază cu cea economică. Cu cât este mai mare unitatea economică, cu atât sunt mai mari concurenţii săi dominanţi, şi cu atât se concentrează mai mult puterea politică în mâinile marilor corporaţii. Cu cât este mai mare

puterea politică a corporaţiilor şi a aliaţilor lor, cu atât mai mică este puterea politică a poporului, şi cu atât mai lipsită de sens devine democraţia. Există o alternativă. Ea constă în descentralizarea economiilor, dispersarea puterii economice şi o mai mare apropiere a democraţiei faţă de oameni;"[18]

> Marile corporaţii au devenit tot mai abile în crearea cererii produselor lor. În cele din urmă s-a născut comercializarea ca o specialitate de management şi primele şcoli de afaceri au început să ofere cursuri pentru a satisface cererea. [...] Astăzi, televiziunea este principalul mijloc prin care corporaţiile modelează cultura şi comportamentul americanilor [...] este mijlocul de comunicare aproape ideal pentru servirea scopurilor corporatiste. [...] «The Economist» raporta că în 1989 cheltuielile corporaţiilor pentru reclamă au totalizat peste 240 miliarde de dolari. Încă 380 miliarde dolari au fost cheltuiţi pe designul ambalajelor şi alte mijloace de promovare a vânzărilor. Totalizate, aceste cheltuieli s-au ridicat la 120 de dolari pentru fiecare persoană din toată lumea.[19]

Globalizarea s-a realizat şi prin alte organisme internaţionale: „au fost create (în contrast cu Organizaţia Naţiunilor Unite) alte trei instituţii multilaterale, într-un mod foarte discret, ca acestea să funcţioneze în spatele opiniei publice, Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare, cunoscută de obicei de toată lumea sub numele de Banca Mondială, Fondul Monetar Internaţional (FNI) şi Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (GATT). [...] jucându-şi până la capăt rolurile, Banca Mondială şi FMI au conlucrat la adâncirea dependenţei statelor subdezvoltate de sistemul mondial şi apoi la deschiderea economiilor lor colonizării corporatiste."[20]

S-a vorbit uneori despre «canibalismul corporatist». Acesta constă în cumpărarea la un preţ mai mic decât cel real a unor companii pentru un profit mare pe termen scurt:

> Cel mai rapid mod de a realiza acest fel de profit cerut de sistem este acapararea şi înghiţirea valorilor unui concurent mai slab de pe piaţă. Într-o piaţă liberă, concurentul mai«slab» este adesea, firma angajată să facă investiţii cu bătaie lungă, să asigure angajaţilor locuri de muncă sigure şi bine plătite, să plătească în mod cinstit o parte din impozitele locale, să plătească un fond de pensii suficient, să administreze resursele ecologice într-un mod responsabil şi, în general, să aibă în vedere interesul pe termen lung al oamenilor. [...] O specie aparte de investitor extractiv, corsarul corporatist se

specializează pe prădarea unor corporaţii (companii) cu o reputaţie bună (considerate «ineficiente»). [...] Corsarul identifică o companie cotată la o bursă care are o «valoare cu amănuntul» mai mare decât preţul curent al pieţei oferit de acţiunile sale. Uneori, aceste companii sunt într-o situaţie dificilă. [...] Odată ce o asemenea companie este identificată, corsarul la pândă poate forma o nouă corporaţie ca recipient pentru compania pe care vrea să o achiziţioneze. Deseori, corporaţia recipient e aproape în întregime finanţată pe datorie şi are prea puţine acţiuni sau chiar deloc. [...] Întregul joc se desfăşoară cu un înfiorător simţ al detaşării morale.[21]

Practic „un sistem financiar tâlhăresc îşi devoră realmente sectorul corporaţiilor productive. [...] Managerii corporaţiilor trăiesc şi muncesc într-un sistem care îi devoră în principiu pe cei cu conştiinţă civică. Sistemul se transformă într-o structură duală, creând o lume care devine tot mai profund divizată între privilegiaţi şi deposedaţi;"[22]

Când instituţiile financiare conduc lumea, probabil că este inevitabil ca interesele banilor să capete preponderenţă asupra celor umane. Ceea ce trăim ar putea fi cel mai bine descris ca un caz în care banii colonizează viaţa.[23]

Antropologul Helena Norberg-Hodge este o excepţie. Ea a avut privilegiul să cunoască viaţa satelor tradiţionale din Ladakh, o regiune transhimalaiană din Caşmir, India, când zona a fost prima oară deschisă străinilor cu aproximativ 20 de ani în urmă. [...] «În Ladakh-ul tradiţional să legi fericirea de venituri sau posesiuni ar fi fost de neconceput. Un respect adânc înrădăcinat pentru nevoile umane fundamentale ale celuilalt şi o acceptare a limitărilor naturale ale mediului înconjurător ferea poporul Ladakhi de a confunda valorile. Fericirea era pur şi simplu trăită. Cu toate că nu duceau o viaţă uşoară potrivit standardelor occidentale, oamenii îşi satisfăceau necesităţile lor fundamentale, fizice, sociale, spirituale şi creative în siguranţa oferită de o comunitate plină de solicitudine şi caritabilă şi o economie agrară abundentă care le asigura subzistenţa. Trăiau cu o vizibilă bucurie».

Norberg-Hodge a făcut vizite regulate în regiune, observând şi consemnând schimbările ulterioare pe măsură ce amestecul dezvoltării înţelese în stil occidental a «creat un gol în vieţile oamenilor, o inferioritate în percepţiile lor de sine şi o lăcomie pentru bogăţiile lor materiale». Colonizarea contemporană a regiunii Ladakh s-a desfăşurat printr-o penetrare combinată a turiştilor occidentali, a mass-mediei, a modelelor educaţionale şi a tehnologiei. «Un turist occidental poate cheltui mai mult într-o zi decât ar putea cheltui o familie Ladakhi într-un an. Văzând acest lucru, ei se simt dintr-o dată

săraci. Noua comparaţie creează o prăpastie care nu existase până atunci, pentru că în tradiţia Ladakhi oamenii nu aveau nevoie de bani pentru a duce o viaţă prosperă şi mulţumitoare. Societatea Ladakhi se baza pe cooperare şi ajutor reciproc. […] Cu cât guvernul se implică mai mult în activităţile satului de dragul «dezvoltării», cu atât se simt sătenii mai puţin înclinaţi să se ajute singuri.[24]

Ulterior, „efortul guvernului indian de a industrializa regiunea Ladakh a determinat bărbaţii să-şi părăsească familiile din regiunile rurale ca să devină salariaţi la oraş. Deoarece lumea contemporană îi recunoaşte numai pe salariaţi ca membri «productivi» ai societăţii, gospodinele, ţăranii tradiţionali şi bătrânii ajung să fie brusc caracterizaţi ca «neproductivi», într-un contrast deplin cu rolurile în tradiţia Ladakh. Slăbirea legăturilor familiale şi comunitare sporeşte insecuritatea individuală care, la rândul său, contribuie la o foame pentru simbolurile statului material.» […] Una dintre dificultăţile majore căreia trebuia să-i facă faţă administratorii coloniali era de a-i forţa pe cei care-şi câştigau existenţa lucrându-şi propriile pământuri şi zone comune să renunţe la terenurile lor şi să lucreze la dezvoltarea plantaţiilor. Aceasta însemna să devină dependenţi de o economie a banilor astfel încât resursele, munca şi consumul lor să poată aduce profit coloniştilor. O primă măsură era de obicei, aceea ca pământurile «necultivate», care erau în general pământuri comune, să fie declarate ca fiind proprietatea administraţiei coloniale. […] În multe state colonizate, introducerea impozitelor care pot fi achitate numai în numerar a constituit un mijloc de forţare a oamenilor să intre în economia lichidităţilor;”[25]

Colonialismul clasic s-a încheiat după cel de-al doilea război mondial şi noul colonialism corporatist l-a înlocuit prin ajutoarele pentru străinătate, investiţii şi comerţ. […] Creşterea economică s-a pătruns de o semnificaţie mistică, devenind elixirul eliberării.[26]

Nimeni nu se bucură în faţa perspectivei unei vieţi într-o lume a sistemelor ecologice şi sociale, care se apropie de colaps. Totuşi, continuăm să primejduim civilizaţia umană şi chiar supravieţuirea speciei noastre, numai ca să permitem unui milion şi ceva de oameni să acumuleze bani peste nevoile lor reale. Continuăm să înaintăm cu îndrăzneală într-o direcţie în care nimeni nu vrea să meargă (dacă ar şti direcţia). Ajungem acum să înţelegem că globalizarea economică s-a efectuat la un preţ mult prea mare. În numele modernităţii, creăm societăţi

disfuncţionale care cultivă în orice împrejurare comportamente patologice, cum ar fi violenţa, concurenţa extremă, sinuciderile, abuzul de droguri, lăcomia şi degradarea mediului înconjurător. Asemenea conduită constituie o consecinţă inevitabilă, atunci când o societate nu reuşeşte să satisfacă nevoile membrilor săi pentru relaţii sociale ca încrederea, afecţiunea şi un ţel împărtăşit şi respectat de toată lumea.[27]

Întreita criză a sărăciei crescânde, distrugerii mediului înconjurător şi dezintegrării sociale este o manifestare a acestei disfuncţii. Nebunia colectivă de a urma politici care adâncesc disfuncţiile nu este inevitabilă. Ideea potrivit căreia suntem prinşi ca-ntr-un cleşte de forţe istorice de neînfrânt şi a imperfecţiunilor umane inerente faţă de care nu avem altă alegere decât resemnarea este o minciună sfruntată.[28]

Ar fi cazul să înţelegem că „globalizarea economică este promovată prin anumite opţiuni conştiente ale celor care văd lumea prin interesul corporatist. Există alternativă umană şi cei care văd lumea prin prisma interesului uman au dreptul şi puterea de a alege. Societăţile sănătoase depind de comunităţi locale sănătoase, cu autoritate, care cultivă relaţiile de compasiune între oameni şi ne ajută să ne legăm de un petic al planetei vii, cu care vieţile noastre se întrepătrund. Asemenea societăţi trebuie construite prin acţiune la nivel local, de la o gospodărie la alta şi de la o comunitate la alta. Totuşi, am creat un context instituţional şi cultural care privează localul de autoritate şi face ca o asemenea acţiune să fie dificilă, dacă nu chiar imposibilă. Ca să corectăm această profundă disfuncţionalitate trebuie să îndepărtăm iluziile transei noastre culturale colective. Să recuperăm puterea cedată unor instituţii ratate, să ne asumăm responsabilitatea pentru vieţile noastre şi să refacem structura fundamentului constituit din familie şi comunităţile grijulii, să creăm locuri pentru oameni.”[29]

5. Necesitatea unei «Revoluţii Ecologice»

Potrivit teoriilor dr. Korten (care a ajuns la concluzia înainte de 1992 că Statele Unite promovau activ atât pe plan intern cât şi în străinătate chiar politicile care adâncesc criza mondială ce rezulta de pe urma lor; lucrând

şi în mari cercuri academice dar şi ca specialist în Managementul Afacerilor în proiecte finanţate de Fundaţia Nord şi în Agenţia Americană pentru Dezvoltare Internaţională), „în lumea contemporană, oamenii nu sunt uniţi de o economie mondială, ci de conştiinţa globală că împărţim aceeaşi planetă şi că avem un destin comun;”[30]

> Societăţile sănătoase caută echilibru în orice lucru. Ele recunosc un rol atât guvernului, cât şi întreprinderilor răspunzătoare pe plan local, în timp ce se opun dominaţiei puternicelor guverne şi corporaţii de la distanţă. În mod similar , ele caută autonomia locală, în timp ce împărtăşesc de bună voie informaţii şi tehnologie, evitând atât dependenţa externă cât şi izolarea locală.[31]
>
> S-ar putea ca statele mai mari care au devenit prea întinse şi prea complexe ca să fie administrate, să se dezmembreze în state mai mici, aşa cum s-a întâmplat şi cu URSS şi se discută acum despre aceasta şi în Canada. Tendinţa politică actuală din Statele Unite de sporire a autorităţii şi autonomiei locale constituie în parte un răspuns la faptul că statul american a atins o dimensiune şi o complexitate de la care nu mai poate fi administrat, chiar şi fără Acordul Nord-American pentru Comerţ Liber (NAFTA), Comunitatea Economică a Asiei şi Pacificului (APEC) şi Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (GATT). Este de bun simţ să acordăm statelor individuale o parte mai mare din puterile odinioară concentrate la nivel naţional, inclusiv puterea de a reglementa comerţul şi afacerile. Invers, poate că multe state mai mici vor descoperi că sunt prea mărunte pentru a fi viabile şi se vor hotărî să se unească.[32]

Deşi „aceste probleme ale puterii politice şi de clasă figurează la loc de cinste în programul său, Revoluţia Ecologică constă mai puţin într-o luptă de clasă decât într-o luptă a oamenilor împotriva unui sistem economic, scăpat de sub control.”[15] Un exemplu de Revoluţie Ecologică este ceea ce s-a petrecut în Mexic (1994):

> Triburile indigene din statul Chiapas, în partea de sud-est a Mexicului au adoptat un punct de vedere total diferit (de acordul NAFTA din ianuarie 1994). Ei înduraseră de generaţii «avantaje» economice similare, de fiecare dată pierzând o parte mai mare a pământurilor lor şi trezindu-se cu posibilităţi tot mai scăzute de a-şi câştiga existenţa. [...] Analistul politic mexican Gustavo Esteva a numit rebeliunea Chiapas «prima revoluţie a secolului XXI». În timp ce revoluţiile din secolul XX erau revendicări ale puterii statale, lupta poporului Chiapas era pentru o mai mare autonomie locală, dreptate economică şi drepturi politice între graniţele propriilor comunităţi. Nu au chemat conaţionalii lor mexicani la ridicarea armelor împotriva

statului, ci mai degrabă la a li se alătura într-o mişcare socială mai largă pentru cauza eliberării spaţiilor locale de sub colonizarea forţelor politice şi economice străine. Strigătul lor de luptă, «Basta!» (Destul!), a fost preluat de mişcările populare de pe întreg teritoriul mexican şi a avut o rezonanţă în lumea întreagă.

Ziarista Dar Qing este o adversară curajoasă şi deschisă a barajului hidrocentralei Three Gorges care ameninţă să disloce 1,2 milioane de oameni, să inunde 100.000 de hectare din terenurile agricole cele mai fertile ale Chinei şi un lanţ magnific de canioane şi să distrugă speciile pe cale de dispariţie ale habitatului din regiune. După cum spune ea, «Cea mai înaltă expresie a demnităţii se poate rezuma într-un singur cuvânt: «Nu!».[33]

Ideologii libertarismului corporatist „ne spun că ecologia este un subiect al păturilor mijlocii sau superioare a societăţii, un lux pe care săracii nu şi-l pot permite. Şi totuşi, constatăm tot mai des că cele mai eroice acţiuni pentru salvarea mediului înconjurător sunt întreprinse de cei săraci, care cunosc preţul tolerării jafului asupra resurselor naturale de care depinde existenţa lor. Popoarele indigene trec adesea în fruntea acestei bătălii;”[34]

Puterea societăţii civile rezidă în enorma sa capacitate de a face să interacţioneze rapid şi flexibil persoanele individuale şi organizaţiile care sunt motivate de angajamente voluntare. Reţelele cetăţeneşti eficace au mulţi lideri, fiecare fiind capabil să funcţioneze independent de ceilalţi. Diversitatea şi independenţa membrilor lor le permite acestora să examineze problemele din mai multe puncte de vedere şi să antreneze diverse deprinderi în acţiunile lor.[35]

Faptul că ei utilizează aceleaşi tehnologii electronice de comunicaţii, telefonul, faxul şi computerul, pe care şi corporaţiile le-au folosit ca să-şi extindă dominaţia mondială, le permite să se mişte rapid şi flexibil în acţiuni comune la nivelurile localului, naţionalului şi mondialului.[36]

Reţelele cetăţeneşti mondiale constituie o parte crucială în procesul creării unei noi conştiinţe umane la scară mondială. În nenumărate forumuri, oamenii din toate colţurile lumii se întâlnesc pentru a-şi împărtăşi experienţele unui sistem mondial falit şi pentru a construi un program de cooperare.[37] Conferinţa ONU pentru Mediul Înconjurător şi Dezvoltare (UNCED) sau Summit-ul Pământului, organizată la Rio de Janeiro în iunie 1992 a constituit un moment definitoriu în dialogul cetăţenesc mondial (denumit şi Forumul Internaţional al ONG-urilor, care a stabilit principiile călăuzitoare).[38]

Principiile călăuzitoare ale Revoluţiei Ecologice „promovează în mod activ afacerile şi piaţa, numai că ele preferă întreprinderile şi pieţele locale, în locul celor mondiale. Ele recunosc importanţa întreprinderilor locale care asigură locuri de muncă populaţiei locale, îşi plătesc impozitele locale pentru a menţine infrastructura locală şi serviciile sociale, respectă standardele sociale şi ecologice locale, participă la viaţa comunităţii şi concurează cinstit cu întreprinderi similare pe pieţe care nu sunt dominate de ele. Dacă o corporaţie mondială doreşte să demonstreze că poate oferi populaţiei locale ceea ce iniţiativele particulare locale nu îi pot oferi, numai populaţia locală ar trebui să fie cea mai în măsură să judece temeinicia afirmaţiilor sale. Dacă a apăra democraţia, valorile umane şi vieţile omeneşti înseamnă protecţionism, atunci putem afirma cu mândrie că suntem protecţionişti;”[39]

> Un prim pas spre eliminarea corporaţiilor din sfera politică ar fi eliminarea tuturor scutirilor de impozite pentru cheltuielile corporaţiilor, legate de activităţile lor de lobby, «învăţământul» public, activităţile lor publice de caritate, sau de orice fel de activitate politică. Obiectivul suprem, totuşi, ar trebui să fie o interdicţie totală a aplicării lucrative a corporaţiilor în orice activitate dedicată influenţării procesului politic sau «educării» publicului în chestiuni de politică sau de interes public. Mai mult, directorilor corporaţiilor ar trebui să li se interzică prin lege ca în calitatea lor corporatistă să solicite contribuţii politice sau eforturi de propagandă politică din partea angajaţilor, furnizorilor sau clienţilor lor.
>
> Utilizarea tot mai agresivă a organizaţiilor non-profit de către corporaţii ca persoane juridice fictive, de acoperire pentru activităţile lor politice evidenţiază cât de subţire este linia ce separă implicarea corporaţiilor în învăţământul public şi acţiunile de caritate de implicarea lor făţişă în politică. Chiar şi acţiunile publice de reală caritate şi mecenatele lor artistice devin tot mai suspecte.[40]

Prin urmare „recuperarea spaţiului nostru economic ne obligă să transformăm asemenea politici şi instituţii şi să avantajăm în schimb tot ce este mic şi poate fi controlat pe plan local. [...] Dacă aceste măsuri par să se opună tendinţei actuale spre tot ce este mare şi mondial, aceasta este chiar intenţia noastră. Un impozit pe tranzacţiile financiare în proporţie de 0,5%. [...] O suprataxă gradată pe acumulările de capital pe termen scurt. [...] Cererea de a

se crea o rezervă de 100% pentru depozitele la vedere. [...] O reglementare strictă a derivatelor financiare (prin definiţie jocuri de noroc). [...] Un tratament preferenţial al băncilor comunitare. [...] Aplicarea riguroasă a legilor antitrust. [...] Opţiunile de preluare ale muncitorilor şi ale comunităţii. Regulile falimentului ar trebui structurate similar pentru a oferi angajaţilor şi comunităţilor opţiunea de a intra, în condiţii preferenţiale, în stăpânirea activelor unei corporaţii care a fost restructurată conform procedurilor de declarare a falimentului. [...] Transferarea impozitelor. [...] De aceea, legea impozitelor pe profitul întreprinderilor ar trebui revizuită în vederea transferării impozitării activităţilor benefice pentru societate, cum ar fi încadrarea în muncă, inclusiv contribuţiile contribuţiile angajaţilor la asigurările sociale, serviciile medicale, compensaţiile salariaţilor, asupra celor fiscale care contribuie la crearea unor disfuncţii sociale şi ecologice, precum industria extractivă (din afaceri), ambalarea produselor, poluarea, importurile, campaniile de lobby şi cele publicitare ale corporaţiilor. [...] Achitarea dividendelor anuale. [...] Eliminarea subvenţiilor corporaţiilor (cu excepţia celor ce servesc comunităţii şi stimulează întreprinderile în proprietate locală. [...] Definirea şi interpretarea cu stricteţe a proprietăţii intelectuale. [...] Garantarea veniturilor. [...] Impozite progresive pe venit şi consum (şi pentru moşteniri sau din trusturi), pe bunurile de lux neesenţiale, care sunt nocive din punct de vedere social sau distructive din punct de vedere ecologic. [...] Distribuirea echitabilă a locurilor de muncă salarizate. [...] Descentralizarea sistemului mondial. [...] Reducerea datoriilor externe pentru ţările sărace (pe baza unei convenţii internaţionale). [...] Impozitul pe tranzacţiile financiare internaţionale (0,5%). [...] Reglementarea comerţului şi investiţiilor transnaţionale (coordonarea acţiunilor antitrust). [...] Monitorizarea resurselor naturale. [...] Desfiinţarea Băncii Mondiale (care sporeşte datoriile externe ale statelor sărace). Crearea îndatorării nu este o funcţie utilă. [...] FMI ar putea fi substituit cu Organizaţia Internaţională a ONU pentru Finanţe (UNIFO). [...] Organizaţia Mondială a Comerţului ar

trebui să fie înlocuită cu Agenţia ONU de reglementare a Comerţului şi Investiţiilor Transnaţionale (UNRATTI).”[41]

> Obiectivul nostru trebuie să fie de a crea un sistem care să funcţioneze în interesul oamenilor. Corporaţiile sunt doar un mijloc de satisfacere a nevoilor umane. Dacă, făcând ceea ce credem de cuviinţă, ne vom satisface cel mai bine nevoile, găsind un loc util şi corporaţiilor, atunci, fără îndoială că trebuie să ne folosim de ele. Dar dreptul de a decide în această problemă trebuie să aparţină oamenilor. [...] Altfel, vom continua să trăim sub domnia tiranică a unui sistem financiar mondial care să ne împingă în direcţia unui colaps social şi ecologic aproape sigur. Trebuie să ne fie limpede următorul lucru: instituţiile financiare mondiale nu au decât puterea pe care le-o cedăm. Este puterea noastră. Ne-o putem recupera.[42]

Recuperarea „spaţiului nostru politic merge mână în mână cu cea a spaţiului nostru economic. Atât teoria capitalismului, cât şi cea a comunismului consideră ca pe un adevăr fundamental proverbul popular, «Cel care are aurul stăpâneşte». [...] Comunismul a conferit drepturile de proprietate unui stat distant şi a refuzat oamenilor orice posibilitate de a trage statul la răspundere pentru exercitarea acestor drepturi. Capitalismul transferă permanent drepturile de proprietate unor corporaţii gigant şi unor instituţii financiare care în cea mai mare măsură nu pot fi controlate nici chiar de proprietarii lor. Există o importantă alternativă structurală: o economie de piaţă compusă în esenţă, deşi nu în exclusivitate, din întreprinderi familiale, cooperative de dimensiuni restrânse, firme în proprietatea lucrătorilor lor şi corporaţii municipale şi de cartier. Militantul malaiezian pentru protecţia consumatorilor, Bishan Singh o numeşte economia antreprizei comunitare de vreme ce contopeşte forţele de piaţă ale economiei monetare cu forţele comunitare ale economiei sociale.”[43]

Ideologia corporatistă „a fost grefată pe monismul materialist al filosofului Thomas Hobbes, care a trăit în secolul XVII, ducând acest monism până la ultimele sale limite: el a susţinut că nu există absolut nimic în afară de materie. Dacă există un Dumnezeu, El trebuie să aibă un corp fizic. În concepţia lui, binele este pur şi simplu ceea ce ne face plăcere, iar răul, ceea ce ne aduce durere şi singurul rost în viaţă este căutarea plăcerii;[44] un sistem de

valori care a devenit premisa morală implicită a raţionalismului economist. Instituţiile religiei şi ştiinţei, fiecare cu propria sa imagine despre realitate, de atunci încoace au concurat pentru sufletul societăţilor occidentale. Dualismul, concepţia după care materia şi spiritul sunt două aspecte distincte şi independente ale realităţii, a oferit o validare filosofică acestei schisme. În timp ce Biserica predica o viaţă spirituală austeră, societatea laică a ajuns să îmbrăţişeze lumea materială ca realitate primordială, materialismul ca valoare dominantă şi, în final, creşterea economică drept scopul fundamental al omenirii. Ca filozofie a ştiinţei, monismul materialist a făcut posibile realizările ştiinţifice şi tehnologice ale epocii ştiinţifico-industriale. Ca filozofie a vieţii adânc înrădăcinate în cultura modernă, ne-a condus pe marginea autodistrugerii, pentru că ne determină în mod firesc să îmbrăţişăm valorile hobbesiene. Aceasta face dificilă identificarea cu orice scop sau semnificaţie mai înaltă, dincolo de satisfacerea poftelor noastre fizice. [...] Eliminând umanul, economiştii au eliminat apoi conduita. Găsind interacţiunile dintre oameni prea complexe şi dificile pentru a spera să le măsoare, economiştii (corporatişti în special) au ales să observe mai degrabă comportamentul pieţelor decât pe cel al oamenilor;”[45]

> Automobilul ne-a schimbat oraşele în mod fundamental, printr-o colonizare încă mai mare a spaţiilor care odată au fost destinate schimburilor umane şi prin transformarea lor în sisteme de locuri de parcare. [...] Automobilul nu este numai unul dintre mijloacele noastre cele mai ineficiente de transport, ci şi unul dintre spaţiile noastre cele mai ineficiente (ineficient în privinţa costurilor şi de asemenea poluant). [...] Un motiv pentru care oamenii se refugiază în suburbii este de a scăpa de consecinţele sociale şi ecologice ale dominaţiei automobilelor asupra oraşelor.[46]

Reciclarea deşeurilor este benefică atât pentru natură, cât şi pentru om: „Germania a fost promotoarea ideii de reciclare, planificare şi responsabilitate pe viaţă în ce priveşte produsele. Programe mandatate de guvern îi încurajează pe producătorii de automobile şi dispozitive casnice să-şi asume responsabilitatea pentru dezmembrarea, refolosirea şi reciclarea produselor lor. Pe lângă faptul că este sigură din punct de vedere ecologic,

această practică îi scuteşte pe consumatori de povara de a se descotorosi de aceste obiecte, când nu le mai pot folosi;

> Putem rezuma globalizarea astfel: banii, tehnologia şi pieţele lumii sunt controlate şi administrate de corporaţii mondiale uriaşe; Cultura de consum aruncă oamenii într-o goană frenetică după bunuri materiale efemere; Corporaţiile sunt libere să acţioneze urmărind numai profitul, dispreţuind omul; Nu mai există loialitate faţă de ţara natală. Toate aceste lucruri conduc omenirea spre autodistrugere.[47]

În acest context, care poate părea deprimant, una din salvările omului şi o soluţie care vine în completarea celorlalte (fără a fi mai puţin importantă ci dimpotrivă), este credinţa religioasă pe care o putem redescoperi în caz că am uitat-o:

> Sigur că trăim vremuri grele şi că problemele oamenilor sunt mari; că lumea se schimbă, se înrăieşte, se îndepărtează de Dumnezeu. Dar singurul fapt important, de la care nu trebuie să ne abatem vreodată, sunt cuvintele Mântuitorului. [...] Dacă toate chinurile acestea sunt acceptate fără cârtire, devii un Dumnezeu, pur şi simplu. Când eşti în astfel de situaţii grele, eşti ca un Dumnezeu înlănţuit. [...] Românii trebuie să înţeleagă că nu se poate fără cruce. Suferinţa-i un dar de la Dumnezeu. Te-am umilit, popor român, ca să te pot înălţa. [...] Noi n-avem tragedii. Avem numai drame. Eroii noştri sunt sfinţi, mucenici, martiri.[48]
>
> Deci, îndreptarea lumii e în funcţie de noi. Mai mult: fiinţa omenească e singura verigă dintre Dumnezeu şi Creaţie. Omului i s-a încredinţat marea răspundere să supravegheze soarta Creaţiei. Dumnezeu n-a dat această ascultare, această îngrijorare, n-a dat-o îngerilor, a dat-o omului.[49]

Putem cugeta la învăţăturile părintelui Arsenie care mai spune: „Omule, de tine depinde tot de-i în afară de tine. Şi nedreptăţile, şi sărăcia şi deznădejdea. Învaţă să ai mereu un zâmbet ascuns în inimă. Învaţă să poţi să cânţi spectacolul lumii întregi. [...] Cel mai mare urât posibil de care trebuie să scăpăm este mândria. Acolo unde nu-i Hristos, este o mândrie umilită. «Să mă vorbească lumea de bine, să nu mă bârfească». Nu contează asta. Totdeauna trebuie să ne gândim ce părere are Dumnezeu despre noi, nu lumea. Căci asta a tăiat zborul multor valori din România;”[50]

> Spuneţi la toată lumea să-L trăiască în plin pe Hristos şi vor fi eliberaţi. Că Dumnezeu nu le va ajuta ticăloşilor să stăpânească România, ci va face numai aşa, pe moment, nişte

«jocuri de lumini». Răbdaţi-i! Toate veacurile au fost pline de ticăloşi.[51]

Valoarea desăvârşită a încununării suferinţei este dacă ai fost şi umilit. Suferinţa neamului românesc eu o numesc o suferinţă mântuitoare. Spun: va avea o mare misiune poporul român. Sunt foarte optimist, tocmai pentru faptul că noi trăim de două mii de ani pe cruce. Să ştiţi că urmează Învierea.[52]

Învăţătura creştină, faţă de alte religii din lume, este că celelalte vor să scape de suferinţă, pe când creştinismul spune că «nu», numai prin suferinţă scăpăm de suferinţă.[53]

În anul electoral 2004, s-a remarcat presiunea imensă la care e supusă presa şi opoziţia. Într-un clasament întocmit de Freedom House, România ocupă locul 103 încât multe alte ţări, inclusiv din Africa ocupă poziţii mai bune înaintea noastră. Prin urmare, dreptul la libera exprimare nu este conform cu prevederile constituţionale din moment ce nu este respectat. Credeam că după Revoluţia din '89, ne-am câştigat acest drept în totalitate (în limitele legale, desigur).

Ca şi dreptul la informare, va trebui aplicat în fapt şi acest drept amintit mai sus pentru a evolua într-o societate realmente democratică. Dacă însăşi Constituţia – ca lege de bază în societate -, nu este respectată, atunci cum putem vorbi de libertatea deplină a presei din România?

Motto:

„Ciocoiul este, totdeauna şi în orice ţară, un om venal, ipocrit, laş, orgolios, brutal până la barbarie, dotat cu o ambiţiune nemărginită. [...] El nu se pronunţă definitiv pentru nici o doctrină politică, nu se face adept credincios al nici unui partid, nu doară că are spiritul drept şi nepărtinitor, ci să poată exploata deodată toate doctrinele şi partidele în folosul său. [...] Amorul de patrie, libertatea, egalitatea şi devotamentul sunt vorbele sacramentale ale ciocoiului, pe care le rosteşte prin adunări publice şi private; dar aceste virtuţi cetăţeneşti, de care face atâta pompă, nu sunt decât treptele pe care voieşte a se sui la putere."

Nicolae Filimon, în *„Ciocoii vechi şi noi"*

6. La timpuri noi, mentalităţi noi (Anihilarea corupţiei ca mod de viaţă)

La o privire cât de cât atentă în jurul nostru, vom observa că vremurile se schimbă. Nimic nu mai este exact la fel ca înainte. Poate că este în firea lucrurilor să se petreacă astfel. Un fapt de netăgăduit este acela că omenirea progresează de la o epocă la alta şi chiar de la un an la altul, dezvoltându-se atât pe plan tehnologic-informaţional, cât şi demografic, cultural ş.a.m.d. Au loc schimbări chiar şi la nivelul modului de gândire şi în ceea ce priveşte stilul de viaţă. Mai ales în ultimul secol şi în ultimele lui decenii, acestea s-au perindat într-un ritm ameţitor, luându-ne pe mulţi dintre noi prin surprindere, ceea ce echivalează cu un stres suplimentar.

A fi împotriva schimbărilor este nefiresc şi nici nu poate dura. Fie că vrem sau nu vrem, suntem în general nevoiţi să ne adaptăm lor,chiar dacă ne vine greu să facem acest lucru. Mai dificil este însă atunci când aceste schimbări se petrec cu repeziciune. În acest caz, înregistrăm rămâneri în urmă dacă nu ţinem atent pasul cu vremurile care vin. Eforturile de adaptare sunt benefice oricând în opoziţie cu resemnarea, blocajul sau nostalgia

după trecut, întâlnite la unii dintre conaţionalii noştri. Adaptarea presupune eforturi, flexibilitate în gândire şi chiar luptă (cu ajutorul voinţei). Trebuie să luptăm mereu, fiindcă însăşi viaţa este în sine o luptă între trecut şi viitor.

Aşa cum au remarcat mulţi oameni de cultură, individualismul reprezintă cel mai mare pericol real pentru civilizaţia actuală. Reprezintă cealaltă variantă a adaptării, dusă la extrem şi lovind în libertatea altora. A devenit chiar un adevărat curent în societate, care trage după sine tot mai mulţi oameni, preocupaţi mai mult de avantajele materiale decât cele spirituale. Dar decadenţa afectivităţii, moralităţii şi spiritualităţii, conduc la o inevitabilă prăbuşire a civilizaţiei, care în felul acesta poate să se autodistrugă. Iată unde poate duce oportunismul, formă a individualismului în politică.

În faţa unui asemenea impact cu răsunet planetar, există oameni care trag în permanenţă un semnal de alarmă, şi în special preoţii, aceşti mentori ai spiritualităţii. Individualismul, acest stil de viaţă independent şi egoist, este capabil să declanşeze un război acerb al tuturor împotriva tuturor pentru acapararea resurselor existente (aflate într-o continuă scădere). Individualiştii sunt în realitate nişte solitari, care dezvoltă relaţiile social-umane într-un mod superficial. Din rândul acestora se recrutează infractorii, care ţin neapărat să-şi demonstreze abilităţile şi “inteligenţa” în detrimentul oamenilor cinstiţi.

Însă problemele societăţii, indiferent de natura lor, inclusiv cele din apropierea noastră ne ating în final pe fiecare din noi, chiar dacă nu ne dăm seama. Indiferenţa noastră sau intervenţiile tardive nu fac decât să le agraveze, ajungându-se la situaţii de nerezolvat. Puterea democraţiei rezidă în unirea unor eforturi la nivel naţional. Diversitatea opiniilor exprimate nu împiedică găsirea de soluţii viabile, mulţumitoare pentru majoritatea covârşitoare a populaţiei. Sprijinul reciproc şi dezvoltarea dialogului social sunt marile priorităţi şi reprezintă primele soluţii pentru rezolvarea oricăror probleme. Avem nevoie de confruntările paşnice de idei, convingeri şi de coeziune socială.

Nu pot să nu redau în acest context câteva citate scurte din cartea „Preţul supravieţuirii” semnată de scriitorul Şerban Dinger: „Am învăţat să devenim proprii noştri prizonieri. Poate că de aceea unii, nemaisuportând o astfel de captivitate preferă saltul în abis.[...] Nu e uşor de spart cochilia în interiorul căreia ne zidim de unii singuri. [...] Mulţi dintre noi ajung să-şi irosească întreaga viaţă fără a-şi cunoaşte drumurile interioare. [...] Nu vom ajunge niciodată nişte «atotştiutori», însă cu cât vom cunoaşte şi vom înţelege mai multe, cu atât mai mari vor fi şansele ca lumea pe care o promovăm să înfrumuseţeze Universul, prin armonia ei. Să gândim mai profund, să nu mai respingem nici o idee pe motiv că ar fi imposibilă, nefirească sau inutilă şi mai presus de toate, să dialogăm în permanenţă, să ne mărturisim dorinţele şi frământările, idealurile şi incertitudinile. Greşesc oare afirmând că dialogul reprezintă preţul supravieţuirii noastre?... [...] Nici un alt lucru nu a întunecat mai mult minţile oamenilor decât dorinţa de a stăpâni. [...] Tendinţa oamenilor de a se domina unii pe alţii nu a dispărut, ci s-a rafinat. Doar formele s-au schimbat, nu fondul.”[1]

Prin urmare, ar fi necesar să ne tratăm mereu unii pe alţii, de pe poziţii de egalitate, indiferent de rangul social sau averea noastră. Aceasta înseamnă că ne respectăm semenii şi nu dorim să-i considerăm pe alţii unelte sau mijloace în folosul nostru. Mai târziu vom ajunge să ne iubim semenii, ceea ce nu-i imposibil. În aceste vremuri destul de tulburi putem împrumuta curajul, unul din atributele pozitive ale personalităţii, pentru a acţiona hotărât în direcţia revizuirii concepţiilor despre viaţă şi îmbunătăţirii mediului nostru social.

Dacă nu vom adopta o asemenea atitudine, situaţia generală şi nivelul nostru de trai pe ansamblu se vor degrada vizibil şi permanent, alimentând stări explozive şi creşterea fără precedent a criminalităţii organizate şi chiar terorismului internaţional. Avem nevoie de cultură şi de o educaţie sănătoasă. Orice obiectiv, cât de mic dar concret şi pozitiv orientat în acest sens, conduce în final la o satisfacţie nebănuită. Surpriza va fi cu atât mai mare cu cât

vom observa că fericirea şi prosperitatea depinde totuşi şi de noi înşine.

În această perioadă de tranziţie, marcată de provizorat şi nesiguranţă, nu este uşoară adaptarea cetăţenilor la cerinţele crescânde ale societăţii şi noile condiţii de viaţă. Sperăm că progresul general nu va putea fi înfrânt niciodată şi noile generaţii vor avea mentalităţi desprinse de cele tributare trecutului şi chiar în mod sensibil îmbunătăţite. Avem nevoie de oameni noi, la timpurile care vin peste noapte, dar nu genul celui dorit de comunism sau nazism..

Nu am pretenţia că această carte va îndrepta lucrurile în România, care merg atât de rău. O societate perfectă nu există încă şi nici nu se prefigurează la orizont. De aceea ne vom confrunta în continuare cu obstacole şi primejdii, cărora trebuie să le facem faţă tratându-le drept provocări şi încercări ale întregii omeniri. M-am adresat cu această ocazie publicului larg şi în mod special tinerilor interesaţi mai mult de viitorul României. Nu mi-am propus nici să epuizez aceste subiecte, ci să provoc reflexii care ar putea fi cu adevărat benefice mai târziu. Desigur, problematica abordată este deosebit de vastă iar eu n-am încercat decât să fac o succintă analiză personală cu care să pot convinge. Avem nevoie de oameni informaţi şi hotărâţi, cu mentalităţi sănătoase.

Dacă punem punctul pe i, remarcăm că noi, românii, suntem însetaţi de libertate şi adevăr, dar la ele ajungem destul de anevoios. Sunt convins că poporul român nu doreşte noi traumatizări şi nu poate respira decât aerul oxigenat al democraţiei autentice. Prezentul demonstrează că fragila noastră democraţie, încă nedezvoltată, câştigată atât de greu, este în pericol. Un vis care a devenit realitate este pe cale să se destrame, dându-ne un brânci înapoi în istorie.

Nu mi-am propus decât să trezesc conştiinţa cetăţenească, incitând românii să salveze şi să perfecţioneze democraţia. Mi-am permis să vorbesc tranşant despre tirania comunismului şi mentalităţilor sale şi despre pericolul reîntoarcerii hidrei comuniste. Nu cred că sistemul comunist a pierit cu desăvârşire în 1989,

precum şi cei care l-au aplicat atâta vreme poporului român. Prin urmare, duşmani ai democraţiei mai există printre noi, fără a-şi declara intenţiile şi convingerile. Ameninţarea lor ar putea fi preludiul agoniei definitive a comunismului şi începutul unei noi epoci. Salvarea noastră constă în condamnarea şi lichidarea sistemului comunist sau neocomunist, precum şi mentalităţilor sale catastrofale.

Noi trebuie să ne îndreptăm paşii spre viitor iar nu spre trecut, cu energie şi optimism. Încă mai întâlnim mulţi români tributari vechilor mecanisme de gândire comuniste, devenite automatisme. De pildă, găsim funcţionari care se consideră deasupra cetăţeanului, pretinzând un respect exagerat, ca şi când trebuie să le câştigi mai întâi bunăvoinţa, sau chiar să le-o cumperi. Darea şi luarea de mită par încă lucruri normale deşi ambele fapte sunt incriminate de Codul Penal şi pedepsite cu închisoarea.

În cartea sa „România abţibild", redutabilul Cristian Tudor Popescu pătrunde esenţa comunismului dar şi a realităţilor tragice de la noi. Iată doar câteva mici fragmente ilustrative: „Pentru românii care nu ştiu şi nu pot să se descurce, să se învârtă, să fure, să calce pe cadavre, pentru cei care nu pot uni două puncte ale vieţii lor decât printr-o linie dreaptă, România începe să semene cu iadul. Şi acolo unde există iadul, trebuie să se ivească şi un Mesia. [...] Acesta ar putea fi domnul Tudor, Mesia, salvatorul neamului, Corneliu Vadim Tudor. (Pentru mulţi români, Mesia a venit). Privindu-l, nu pot să nu mă gândesc, cu tristeţe îngrozită, la cât de mare e umilirea îndurată de acest popor sub actuala putere, dacă 17% au ajuns să-şi pună ultima speranţă în acest urangutan liric. Din cele 17 procente, doar 4-5 îi semănă lui C.V. Tudor. Sunt acei 4-5% care l-au votat în '92 şi '96, nucleul dur. [...] Ar trebui să umplu pagini întregi de ziar ca să enumăr toate ticăloşiile demente debitate de criminalul ăsta sensibil, care hrăneşte câinii cu rulade de salam scump. [...] Decenii de-a rândul, sub comunism, modelul nostru de utopie negativă a fost «1984» a lui George Orwell. O lume, în care psihicul individului este frânt până la a-şi iubi călăul înainte de execuţie. A rămas în penumbră înspăimântătoarea contrautopie «rece» a lui Aldous Huxley, «Brave new

world», în care nu se mai frânge psihicul nimănui, indivizii care compun societatea sunt scoşi pe bandă rulantă, prin inseminare artificială, de la bun început «politic corecţi». Viitorul e al lui Huxley, nu al lui Orwell... [...] Iosif Sava a fost singurul care, în toţi aceşti ani ai politicii, negoţului şi tâlhăriei, a oferit omului de cultură un refugiu pentru demnitate. S-a opus cu toată fiinţa lui căruntă şi distinsă asaltului mârlăniei, pragmatismului feroce, ignoranţei mulţumite de sine, rânjetului dizolvant, kitschului dezlănţuit, divertismentului cretin. Şi lumea aceasta nouă, de orori şi porcării colorate, nu l-a iertat. [...] Dacă fiecare fiinţă omenească ar iubi cu adevărat o altă fiinţă omenească, omenirea ar fi salvată."[2]

Ar trebui să ne întrebăm măcar o dată cum a fost posibil ca în numele comunismului să fie comise atâtea atrocităţi şi să sufere un popor întreg, să fim înşelaţi grosolan şi minţiţi cu neruşinare. Asupra românilor s-au experimentat vechi tehnici de manipulare sovietice. Va trebui să recunoaştem că mulţimea este întotdeauna mai uşor de controlat decât individul întrucât scopurile ei sunt remarcate cu uşurinţă. Pentru individ însă, scopurile sunt cel mai adesea diverse şi imprevizibile.

Democraţia va avea de dat şi în viitor examene grele dar cred că le va depăşi cu succes. Poate românii se vor trezi şi vor da dovadă de mai multă maturitate politică de acum încolo. Poate nu va mai exista dezinteresul şi repulsia din prezent faţă de politică şi politicieni (fiind promovaţi alţii mai tineri şi într-adevăr capabili şi oneşti). Poate că mass-media îşi va face mai bine datoria, informând corect pe cetăţenii României dar şi pe cei străini. Dacă domnul Ion Iliescu a pedalat în campania electorală pe situaţia dramatică a românilor (de care se face vinovată, în opinia lui fosta guvernare Constantinescu), d-l Corneliu Vadim Tudor a reuşit să exploateze sentimentele de revoltă şi sete de dreptate a multor cetăţeni. Pe viitor însă trebuie să învingă cunoaşterea şi raţiunea. Cum au fost posibile aceste cuvinte ale preşedintelui Partidului România Mare: «A devenit limpede faptul că dezastrul în care se află ţara este atât de evident, încât nu se poate guverna decât cu mitraliera?»

România nu este un lagăr. Nici o ţară în lume nu are nevoie de dictatură, decât în condiţii excepţionale, cum ar fi guvernarea mareşalului Antonescu pe timp de război. Singura supremaţie pe care o putem accepta prin constrângere dar în spiritul dreptăţii este cea a legilor omeneşti ori divine. Legea trebuie să fie concepută cu maximă responsabilitate, aplicată conform spiritului ei, respectată cu sfinţenie şi să fie aceeaşi pentru toţi cetăţenii unei ţări sau pentru toate ţările în contextul internaţional.

Sunt remarcabile cuvintele d-lui Cornel Nistorescu, directorul cotidianului „Evenimentul zilei”, care a acordat un interviu: „[...] după părerea mea, situaţia ţine de politicieni şi de populaţie. Iată, spre exemplu câteva întrebări care ne chinuie pe toţi cei responsabili, care ţinem condeiul în mână: de ce nu reuşim noi, românii, să ne comportăm unitar, ca o comunitate pentru care lucrurile majore sunt ale tuturor? De ce ne sfâşiem? De ce România, în lumea politică are numai oameni mediocri sau oameni puşi pe căpătuială? Toţi par a nu avea nici un fel de vocaţie de martiri, adică nu par a fi dispuşi să piară pentru o cauză naţională, pentru o idee, pentru salvarea acestui popor, pentru progresul lui? Cum am putut să tolerăm zece ani ca astfel de oameni să vorbească şi să decidă în locul nostru, să domine instituţii ale statului, să dea tonul în societate? Cum? Poate pentru că fiecare dintre noi ne-am gândit că, dacă am fi în locul lor, am face la fel! Poate pentru că fiecare dintre noi suferă nu pentru că nu se produce un progres general, ci pentru că nu avem un loc din care să luăm mai mult, nu deţinem o funcţie din care să tragem mai multe avantaje, mai multă mită, mai multe fabrici la preţ redus, şi aşa mai departe. Altfel, nu-mi explic de ce, totuşi, în România, oameni care au comis incredibile infracţiuni şi incredibile încălcări ale legilor, se bucură de simpatie. Adică la noi, dacă eşti un hoţ de anvergură, în loc să fii supus oprobiului public, te bucuri de simpatie şi poţi accede chiar la demnităţi în stat! Deştept, descurcăreţ ... ai văzut ce-a făcut? Ăla, da ... Adică modelul îmbrăţişat de noi este unul profund negativ. Noi, dacă am avea un Bălcescu acuma, am zice că a murit ca prostul! Asta da, «mentalitate»! Asta da, răsturnare de valori! Cele negative

au cotă, iar cele normale, pozitive sunt ridiculizate. [...] există indiscutabil un interes un interes european şi internaţional de a vedea România mai degrabă pe un drum spre lumea civilizată, decât părăsită într-o prăpastie. Din păcate, iată, noi nu suntem în stare să întindem o mână convingătoare spre această lume. [...] Mă gândesc că în firea acestui popor trebuie să existe, totuşi, instinctul de conservare, intuiţia ieşirii din marasm, a porţii de scăpare. Nu se poate altfel.”

Continuând şirul acestor idei, într-adevăr este imperios necesar ca societatea civilă să se implice mult mai mult decât a făcut-o până acum, alături de o nouă clasă politică formată din oameni capabili şi conştienţi de rolul lor, adică responsabil. Trebuie combătut cu orice preţ oportunismul, mod de viaţă care îi caracterizează pe oamenii profitori de politică, având funcţii publice sau gravitând în jurul celor de la putere. Aceştia nu fac altceva decât să-şi vadă de propriile interese, luând viaţa aşa cum este şi căutând să-şi croiască în ea un loc cât mai bun. Ei nu vor să schimbe viaţa şi nu se aşează contra ei. Despre oportunism, Nicolae Manolescu scria: „Oportunism înseamnă mai ales deţinerea unor privilegii: oportunistul este un executant răsplătit de putere. El se «dă» cu puterea tocmai pentru un profit oarecare, moral (ah!) sau material.” Prin urmare, sunt individualişti mai întâi de toate, lipsiţi de cel mai elementar patriotism, pragmatici şi dispreţuitori faţă de legi. Sunt oameni, care sunt «certaţi» cu cultura şi absolut nepăsători faţă de viitorul României. Nimic nu-i preocupă mai mult decât propria lor bunăstare şi plăcerile personale.

În una din cărţile sale Octavian Paler mărturisea: „Mă demoralizează să văd că şmecheria ţine loc de inteligenţă, că tupeul ţine loc de curaj, că totul se devalorizează, azi, inclusiv tristeţea. [...] Mă tem că în actualul blocaj politic lucrurile nu stagnează. Ele se strică şi strică, se distrug şi distrug. Nervii omului de pe stradă se uzează, iar încrederea lui în viitor se destramă. Nu întâmplător, potrivit ultimelor sondaje, aproape un sfert dintre români au ajuns să nu mai vadă cu ochi buni economia de piaţă. [...] Din nenorocire, tocmai în asemenea momente ne lipseau marii

bărbaţi de stat, marile inteligenţe politice, capabile să distingă între «interesul naţional» real şi vorbăria despre «interesul naţional». Ne lipseau şi criteriile.”[3]

Prezentul ne demonstrează impasul în care a ajuns omenirea însăşi. S-a ajuns la un „exces de civilizaţie” prin promovarea fără limite a societăţii de consum şi culturii de acelaşi gen, în dauna omului şi spiritualităţii de care are absolută nevoie. Pe fundalul în care unele naţiuni îşi sporesc nivelul de trai (celelalte toate sărăcesc într-una), banii au devenit mult prea importanţi în viaţa noastră. Trăim într-o lume a banului, convinşi că putem realiza orice dacă îi avem în cantităţi mari. Iar în această goană a noastră după bani, neglijăm ceea ce este cu adevărat important şi un sprijin în viaţa noastră: cultura. De aceea, în zilele noastre, aceasta a intrat într-un regres, mai mult decât evident. Este îngrijorător ceea ce se petrece azi şi ne este teamă de viitor. Desigur, lipsa de educaţie ori educaţia necorespunzătoare sunt responsabile fiecare pentru moduri de viaţă anarhice şi nesănătoase, cum ar fi cele care implică traficul de contrabandă, traficul de droguri, de armament, prostituţia, terorismul şi altele.

Despre cultură, profesorul şi filozoful P.P. Negulescu scria în „Destinul omenirii”: „Cultura însă, în înţelesul ei adevărat, e altceva. Este înţelegerea mai adâncă a lumii şi preţuirea mai justă a valorilor ei. [...] Ca atare, cultura îşi are scopul în ea însăşi. Ea nu este, ca pregătirea profesională, un simplu mijloc, în vederea unei utilităţi practice oarecare. Cultura propriu-zisă înalţă şi înnobilează fiinţa omenească. [...] În mijlocul dificultăţilor din ce în ce mai mari, de care se loveşte la fiecare pas, sau chiar, câteodată, în faţa lipsei totale a mijloacelor de existenţă, omul cult îşi simte mai dureros ca alţii mizeria şi ajunge să condamne mai aspru ca proletarii manuali o organizare socială care nu l-a ajutat să se dezvolte sufleteşte decât ca să-l facă să sufere mai mult.”[4] Iar d-l Octavian Paler, citat puţin mai înainte spunea: „Civilizaţia doar «modernizează» bruta din noi, o învaţă ipocrizia şi bunele maniere, pe când cultura o ucide. Apoi civilizaţia se poate mulţumi să-l transforme pe analfabet în semidoct, pe când, în cultură, semidocţii sunt chiar mai periculoşi decât analfabeţii.”[5]

Într-adevăr, societatea şi mai ales unele celule ale acesteia: familia şi şcoala, este cea care şlefuieşte omul dar nu-l poate obliga să fie civilizat sau cât mai uman în tot ceea ce întreprinde. De aceea, „cultura nu e sinonimă cu lectura” potrivit spuselor lui George Călinescu, unul din marii noştri oameni de cultură. Marele critic Garabet Ibrăileanu afirma: „Cultura nu e un lux, este un strict necesar. Fără cultură un popor nu poate rezista în concurenţa vitală dintre popoare.” Făcând deosebire între cultură şi civilizaţie, filozoful Petre Ţuţea scria că: „Omul este împletit din natură şi cultură. [...] Cultura este zămislită de puterile sufleteşti, iar civilizaţia de raţiunea zămislitoare de bunuri materiale.” Părintele Teofil Pârâian are şi domnia sa o părere: „Ce este un om cult? Un om care învaţă tot şi uită tot! Dar, oricât ar uita, tot îi mai rămâne ceva. Cultura îl şlefuieşte, îl netezeşte, îl modelează. Aşa este şi cu credincioşii la biserică. Ei vin să asculte mai ales predica. Chiar dacă uită, tot le mai rămâne ceva.”

Cât sunt de adevărate cuvintele părintelui Galeriu Constantin, care susţine: „Cunoştinţa e un dar de la Duhul Sfânt («să mă guşti pe Mine, viaţa cea adevărată»). [...] Astăzi sunt îmbrăţişate tot mai des cultul plăcerii (eroticului) şi cultul mâniei (violenţei) prin intermediul mass-mediei.” Citându-l pe Victor Frankl într-o conferinţă de presă, domnia sa spunea că: „nu pofta plăcerii, neîmplinirea ei, voinţa de putere; nu acestea ne îmbolnăvesc, ci vidul spiritual, lipsa de sens a existenţei”. Filozoful Petre Andrei remarca pe bună dreptate: „În special astăzi se aduc multe critici democraţiei, uneori nemeritate, alteori justificate. Dar defectele care se observă în funcţionarea mecanismului democraţiei nu sunt fără legătură cu ignoranţa maselor populare. [...] Cultura duce la înţelegerea ideii de drept, de interes general şi de datorie, aşa că nu se poate vorbi despre lupta pentru respectul dreptului şi înfrângerea abuzurilor câtă vreme nu se va dezvolta prin cultură o conştiinţă puternică în fiecare individ. De aceea, statul democratic trebuie să facă din spiritual şi din cultură un scop principal al activităţii sale.”[6]

Într-una din cărţile sale Tudor Vianu adaugă că: „este absolut necesar să evităm confuzia care se face uneori între

cultura totală a sufletului – ideal înalt şi ultim al efortului cultural – şi ceea ce se numeşte cultura generală. Prin acest din urmă termen se înţelege mai degrabă o mobilare a minţii cu cunoştinţe de tot felul, împrumutate tuturor domeniilor spiritului omenesc.”[7] Merită să reflectăm şi asupra cuvintelor lui Václav Havel : „Instrumentul de bază al făuririi acestei conştiinţe de sine a societăţii este cultura ei. [...] Prin cultură societatea îşi aprofundează libertatea şi descoperă adevărul.”[8]

După precizările făcute deja, nu mă îndoiesc de un lucru: cultura a devenit pentru omul contemporan la fel de necesară precum oxigenul. Nici cultura generală sau informaţia nu trebuie neglijate. Astăzi trebuie să fii bine informat, pentru a alege în deplină cunoştinţă de cauză. Altfel, nu poţi avea succes şi nu poţi fi cu adevărat liber. În „Informaţii Naţionale” scrie undeva aşa: „Trebuie să ştii. Să nu mai poţi fi păcălit de mituri de tipul «sărac, dar cinstit» întreţinute de politicieni veroşi «consiliaţi» de oameni de afaceri dubioşi ca Adrian Costea, care îşi fac campanie electorală şi îşi iau costume de haine şi pantofi pe banii contribuabililor.”

În această lume complexă, trebuie să învăţăm a distinge între bine şi rău. Nu ne putem permite să ne lăsăm manipulaţi şi înşelaţi. A învăţa mereu, la orice vârstă, nu este o ruşine ci o necesitate obiectivă. Trebuie să fim pregătiţi pentru a supravieţui şi a ne dezvolta într-o lume asaltată de informaţie şi noi descoperiri. Actul de cultură ne ajută să înţelegem oarecum ceea ce se petrece în jurul nostru şi să intervenim, când este cazul şi ne stă în putinţă. Ne ajută totodată să depăşim orice situaţie şi să rezolvăm probleme, care s-ar ivi pe parcursul vieţii într-un mod cel puţin satisfăcător. Cultura este suportul pe care ia naştere actul creator, generator de progres în societate. Prin urmare, progresul şi cultura se află într-o relaţie strânsă şi nemijlocită.

În aceeaşi carte, P.P. Negulescu scrie despre progres că: „este o realitate individuală şi socială incontestabilă” şi „oamenii n-au rămas nicidecum aceiaşi, de la apariţia lor pe pământ şi până astăzi, şi nu s-au schimbat numai formele exterioare ale vieţii lor, ci şi fondul lor sufletesc”, adăugând

că „trebuie să ne ferim, nu numai de un pacifism primejdios, ci şi de un umanitarism prefăcut. Să nu ne încredem în narcoticele morale, menite să abată atenţia naivilor de la groaznicele realităţi ce se pregătesc.”[9]

Despre această omenire „asaltată de atâtea griji şi de atâtea temeri”, acelaşi autor scria: „Nimic nu caracterizează, poate, mai bine vremurile tulburi prin care trecem, decât ceea ce s-a numit, nu fără dreptate, războiul ideologiilor. [...] Ideile cele mai diferite, cele mai contradictorii chiar, cu privire la formele de viaţă, individuală şi colectivă, politică şi economică, naţională şi socială, morală şi religioasă, se înfruntă cu duşmănie şi se ciocnesc cu violenţă, nu numai în meditaţiile solitare ale oamenilor mai reflexivi, ci şi în manifestările publice ale celor mai întreprinzători. Iar aceste conflicte, care au încetat de mult a se mai reduce la discuţii academice, paşnice, îngăduitoare sau curtenitoare, tind să ia din ce în ce mai mult forme intolerante, agresive sau brutale sau chiar sângeroase. [...] În vălmăşagul acesta întunecat şi crunt, în care oamenii, cuprinşi de o inexplicabilă furie, par mai doritori să lovească decât să înţeleagă şi mai grăbiţi să distrugă decât să construiască, cei care cred că ar putea să aducă puţină lumină, cei ce se simt datori să înlesnească o mai dreaptă preţuire a lucrurilor şi să contribuie astfel la o relativă potolire a spiritelor, nu se pot hotărî uşor să se amestece. Riscul nu e dispreţuit, iar perspectivele de succes rămân, în mijlocul îndârjirii obşteşti, mai mult decât problematice.[...] Problema de căpetenie rămâne astfel, oricum am întoarce lucrurile, acea a oamenilor. De la ei trebuie să înceapă îndreptarea pe care o dorim cu toţii şi pe care unii, fascinaţi de strălucirea aparentă a ideologiilor ce li se propovăduiesc, o caută pe căi greşite.”[10]

Maiorul în activitate K. Ernst Dupuy şi maiorul în rezervă G. Fielding Eliot, au publicat o carte în 1937 intitulată „If war comes” (Dacă începe războiul), subliniind printre altele că: „Războiul de ieri se desfăşura pe două dimensiuni şi între adversari despărţiţi de liniile verticale ale naţionalităţilor. Războiul de mâine se va desfăşura pe trei dimensiuni şi va avea adversari separaţi nu numai de liniile verticale, ci şi prin liniile orizontale ale intereselor de

clasă şi ale dogmelor politice sau religioase... El va putea lua un caracter de ferocitate nemaiatins de la războaiele religioase de acum trei veacuri. Ura ideilor muşcă mai adânc în sufletul omenesc decât ura naţionalităţilor. [...] noi şi înspăimântătoare filosofii au apărut pe lume, pentru ca să înţelegem ce înseamnă, în termeni de sânge, de ferocitate, credinţa că statul este totul, iar individul nimic."[11]

Autorii de mai sus, au reuşit să anticipeze ceea ce s-a întâmplat în ultimele decenii, în timpul „Războiului Rece" dintre Uniunea Sovietică şi SUA, dar şi crizele apărute în diverse zone, cu precădere în Orientul Mijlociu (conflictul arabo-israelian) şi mai recent au prevestit atacurile fără precedent din partea unor forţe ostile democraţiei (organizaţii teroriste de nivel local sau internaţional). Furibundul atac împotriva Statelor Unite prin deturnarea unor avioane, în acelaşi timp, care au lovit premeditat Pentagonul şi cele două clădiri uriaşe din complexul World Trade Center din New York, a reprezentat un adevărat început al unei noi ere în combaterea terorismului din întreaga lume. Această declaraţie de război la adresa Statelor Unite şi lumii civilizate a şocat omenirea prin violenţa ei şi a unit naţiunile împotriva fanaticilor, care sfidează naţiunea cea mai puternică, din punct de vedere politic, economic şi militar, precum şi restul lumii (propovăduind supremaţia unui stat islamic şi „Războiul Sfânt" împotriva evreilor şi cruciaţilor, adică creştinilor). Dar, dincolo de aparenţe, se ascunde o mare disperare şi chiar convulsii sociale, pe fondul accentuării decalajului dintre ţările bogate şi cele foarte sărace, dintre bogaţi şi săraci. Oricum, violenţa nu este îndreptăţită şi nu se poate justifica. Rămân însă marile probleme sociale, cum ar fi situaţia disperată a taberelor de refugiaţi, situaţia ţărilor foarte îndatorate, ameninţate cu colapsul economic şi anarhia.

Având în vedere şi manifestaţiile tot mai violente la reuniunile la nivel înalt ale ţărilor puternic industrializate, îndreptate împotriva globalizării economice (care ameninţă cu suprimarea statelor naţionale suverane) şi lipsa de responsabilitate a multor ţări faţă de poluare şi menţinerea echilibrului ecologic al planetei, putem trage concluzia că

există o gravă criză mondială, care se adânceşte şi căreia nu i se găsesc soluţii. Realitatea este că banii, tehnologia şi pieţele lumii sunt controlate şi administrate de corporaţii mondiale uriaşe (suprastatale). Acestea sunt de multă vreme libere să acţioneze urmărind numai profitul şi dispreţuind omul. Cultura de consum, promovată cu mari investiţii în publicitate şi moduri de desfacere, aruncă oamenii într-o goană frenetică după bunuri materiale efemere. Managerii acestor corporaţii nu mai au nici o loialitate faţă de ţara lor natală.

S-ar părea că are dreptate preşedintele Republicii Cehe, Václav Havel, când afirmă: „Cred că există motive întemeiate pentru a sugera că Era modernă s-a încheiat. Astăzi, multe lucruri arată că străbatem o perioadă de tranziţie, când, se pare că ceva este pe cale de dispariţie şi altceva se află în durerile facerii. Este ca şi cum un lucru s-ar destrăma, s-ar descompune şi s-ar epuiza, în vreme ce un altul încă nedefinit, s-ar ridica din ruine.”[12]

Acelaşi autor P.P. Negulescu, sublinia în cartea sa că: „Lumii deznădăjduite de astăzi îi trebuie un adevăr, mai presus de orişice, o încurajare. Iar o asemenea întărire sufletească nu i se poate da decât arătându-i-se că drumul pe care trebuie să-l ia, ca să ajungă la o soartă mai bună, nu numai că nu este impracticabil, dar nu este nici măcar prea greu [...] îndreptarea neajunsurilor, atât de mari, de care suferă astăzi lumea, n-ar trebui căutată atât, cum se face de obicei, în schimbarea instituţiilor, cât, mai ales, în schimbarea oamenilor [...] «Dacă universităţile din Statele Unite consideră ca esenţială educaţia caracterului, atât de neglijată de universităţile latine, este fiindcă ştiu că omul care ajunge a se domina pe sine însuşi nu mai are nevoie să fie guvernat de alţii. Posedând o disciplină internă, care îl dispensează de orice disciplină externă, el este propriul său dictator.»” (citându-l pe Gustave Le Bon). „La o asemenea dictatură însă, care este expresia cea mai înaltă a progresului etic nu se poate ajunge decât prin libertate, înlăuntrul democraţiei. Numai întrucât e liber să conceapă scopuri şi să ia iniţiative, numai dacă poate să-şi organizeze activitatea aşa cum socoteşte el că e nimerit, poate ajunge omul să aibă un sentiment de răspundere atât de puternic,

încât să impună cu destulă tărie grija adevărului şi dorinţa binelui. [...] Cu cât un om e mai dezvoltat sufleteşte, cu atât se supune mai anevoie bunului plac al altora. Copiii, cât timp sunt încă mici, se supun, fără prea multă rezistenţă sufletească , la voinţa părinţilor; când ajung la adolescenţă însă, încep s-o discute; iar când devin majori n-o mai admit decât dacă o găsesc bună. Psihologia marilor colectivităţi nu se deosebeşte prea mult de aceea a individualităţilor ce le alcătuiesc.”[13]

Despre caracter, preotul Petrică Iacov scrie: „A avea caracter moral înseamnă a te conduce în orice acţiune, mare sau mică, de principii morale, de ceea ce îşi dictează conştiinţa ta de om cinstit şi corect, de ceea ce trebuie să faci, fără să loveşti în interesele altora, şi să te înalţi atât pe tine cât şi pe semenii tăi din punct de vedere moral. Omul de caracter nu se abate nici o iotă de la linia dreaptă a vieţii, nu şovăieşte. Când zicem: «om de caracter», înseamnă că e vorba de un om statornic, de un om dintr-o bucată, de un om de bronz. Noi, creştinii, avem modelul prin excelenţă de caracter moral, în persoana Mântuitorului, care s-a jertfit pentru păcatele oamenilor şi pentru Evanghelia sa, fiind totodată expresia desăvârşită a concordanţei dintre gând şi faptă. [...] Mai de aproape, trăsăturile omului de caracter sunt următoarele: A) Are o singură faţă, este sincer, nu cunoaşte prefăcătoria. Nu este mai respingător şi mai condamnabil decât omul, care, pe buze poartă vorbe dulci, mieroase, dar în inimă clocoteşte ura. Ce minunat este, în schimb, omul care nu se laudă şi nu te laudă, care nu se linguşeşte şi nu te linguşeşte iar vorba lui nu ascunde gânduri josnice, ea este pe măsura sufletului, te poţi bizui pe sinceritatea ei; B) Este cumpănit la vorbă, gândeşte bine ce are de spus, nu dă drumul la cuvinte lipsite de sens. Mai degrabă tace decât să ponegrească pe semenii lui. Decizia lui este aceasta: a nu spune despre altul decât bine iar când nu are ce spune, tace. Fiecare dintre noi ţine la bunul său nume, la onoarea sa. Ori, clevetirea tocmai bunul nume al cuiva îl strică. Mântuitorul înfierează acest nărav, când i se cere să osândească pe femeia păcătoasă (Ioan 8,3-11), precum şi atunci când spune: «Nu judecaţi ca să nu fiţi judecaţi»

(Matei 7,1); C) Este înţelept, având ca ţintă a vieţii săvârşirea cu exclusivitate a binelui, virtuţii: el cunoaşte şi alege mijloacele cele mai nimerite pentru săvârşirea binelui şi evitarea răului. Îi repugnă înfumurarea, care, după cum se ştie, este păcat de moarte, izvorul tuturor nenorocirilor şi prăbuşirilor morale; D) Are o deplină concordanţă între gând, vorbă şi faptă. Pentru el, cuvântul dat este datorie curată şi-l îndeplineşte cu orice risc."

Având în vedere toate acestea, nu putem să mergem mai departe şi să înaintăm cu oameni ai trecutului. O problemă de importanţă covârşitoare este schimbarea mentalităţilor. Adică, trebuie să gândim altfel, pozitiv, eliminând prejudecăţile, automatismele (gesturi reflexe ale gândirii) şi complexele de inferioritate ori de superioritate. Prejudecăţile sunt imitări ale judecăţii altora, fără a ne mai folosi logica şi propria judecată pentru a le verifica veridicitatea. Prin urmare, oamenii care gândesc sunt mai greu de manipulat, lucru care ar trebui cunoscut de toţi românii, mai ales când merg să voteze pe aleşii lor.

E adevărat că noi venim după mai bine de 40 de ani de comunism, care şi-au pus amprenta asupra modului nostru de a trăi şi a gândi. Mentalităţile se schimbă greu în acest caz, când oamenilor li s-au repetat unele lucruri. Analistul politic Silviu Brucan afirma în acest sens: „m-am ţinut cu încăpăţânare de cei douăzeci de ani de învăţare a democraţiei pe care trebuie să-i parcurgă românii [...] instalarea economiei de piaţă ar putea să dureze mai puţin de douăzeci de ani." În cazul tinerilor, cred că gândirea lor mai flexibilă şi receptivă la ceea ce este nou poate trece peste mentalităţile vechi sau greşite, dacă sunt bine informaţi. Ei pot înţelege mai uşor şi au curajul schimbării. Revoluţia noastră n-ar fi fost posibilă în lipsa lor. Problema se pune însă cu gravitate în privinţa oamenilor ceva mai în vârstă şi chiar femeilor în general. De ce spun asta? Pentru că oamenii care au trecut de 40 de ani sunt în general mult mai conservatori şi le trebuie o motivaţie foarte puternică pentru a opera schimbări importante în gândirea şi viaţa lor. De asemenea, femeile care nu prea gustă politica, pe motiv că în acest domeniu se minte prea mult sau nu-i interesantă, se lasă purtate de mentalităţile din jurul lor

fiind atrase mai cu seamă de cele care au un mesaj adresat mai mult inimii şi sentimentelor decât raţiunii. Să nu uităm că în 1946, comuniştii au iniţiat legea care punea pe picior de egalitate bărbatul cu femeia (având cel puţin teoretic aceleaşi drepturi), lucru care a cântărit întrucâtva la alegeri dar care totuşi au fost falsificate. Istoricii români au afirmat că pe atunci erau doar o mână de comunişti, şi totuşi au cucerit puterea politică…

E dreptul fiecăruia să voteze cum vrea şi să gândească liber. Dar mentalităţile de sorginte comunistă ne împiedică să gândim libertatea şi democraţia aşa cum s-ar cuveni. Jugul acestora, care transpare prin numeroase lozinci populiste şi sloganuri simpliste, propovăduind demagogia este o barieră în calea progresului şi se dovedeşte distructivă. Indiferent dacă ţinem pasul cu informaţia şi cu lumea mapamondului, totul se schimbă cu voia şi fără voia noastră. Uneori ne schimbăm chiar fără să ne dăm seama. Iată de ce m-am gândit că la timpurile noi care vin, vom avea şi oameni noi desprinşi de fantomele trecutului.

Schimbarea mentalităţilor trebuie să privească noi concepţii în legătură cu munca, răspunderea individuală, relaţiile cu semenii, afirmarea deplină a personalităţii, refuzul anonimatului şi alte aspecte. Dar în primul rând trebuie să ne vindecăm de teamă, instrumentul întrebuinţat cu inteligenţă diabolică de fostul sistem represiv prin intermediul poliţiei politice (Securitatea). Teama nu mai are ce căuta printre noi după atâta dictatură. De ce tinerii nu s-au temut şi au ieşit în stradă? Ea este aliatul de nădejde al celor ce o folosesc pentru a-şi atinge scopurile murdare, de pildă comuniştilor şi infractorilor siguri pe mijloacele lor. Această teamă trebuie deci cunoscută şi decapitată pentru totdeauna dacă vrem să fim liberi cu adevărat. Adevărul trebuie rostit oriunde şi oricând, cu convingere şi fără teamă de represalii. De aici poate porni asanarea morală a societăţii noastre.

În al doilea rând, trebuie să revizuim concepţia noastră despre adevăr şi morală. Ne-am obişnuit în timpul fostului regim comunist să fim minţiţi cu neruşinare. Acum avem posibilitatea de a reclădi o societate pe temelia

trainică a adevărului. Mulţi politicieni şi nu numai ei, n-au înţeles s-o facă. În această situaţie, e dreptul societăţii civile, ca prin diversele ei asociaţii şi fundaţii, să promoveze adevărul şi transparenţa în politică şi în viaţa publică. Vom recunoaşte destul de lesne adevărul, ştiind că este simplu şi se rosteşte simplu. Discursul politic nu ţine seama neapărat de realităţile existente şi de multe ori chiar se urmăreşte abaterea atenţiei opiniei publice de la gravele probleme cu care se confruntă România la această oră. Chiar dacă ne este greu sau ne supără la început pe fiecare, trebuie să-l repunem în drepturi potrivit tradiţiilor democratice. Adevărul vindecă iar orice însănătoşire e mult mai importantă decât durerea temporar pricinuită. Nu întâmplător, s-a cerut la noi elucidarea evenimentelor Revoluţiei (cine au fost teroriştii care au tras în populaţie, dacă au existat) şi accesul la dosarele întocmite de fosta securitate. Aceste probleme au fost tergiversate cu bună ştiinţă şi nu din lipsă de timp.

Noi trebuie să ne eliberăm de povara temerilor şi grijilor prea mari. Unii, din neputinţă sau teamă au preferat o existenţă liniştită şi cenuşie în lipsa multor libertăţi. Încă se păstrează la noi acea mentalitate veche de sclav şi rămăşiţe din cultul anonimatului şi egalităţii din perioada comunistă. Înainte toţi erau obligaţi să fie la fel, lipsiţi de personalitate până la pierderea identităţii de sine şi a respectului de sine. Eram constrânşi să gândim la fel prin educaţia şi propaganda comunistă. De aceea, omul ajungea o simplă maşină sau unealtă în mâna altora. Comuniştii, care nu credeau în valorile comunismului cu adevărat, pretindeau supunerea oarbă, cu orice preţ faţă de statul comunist, faţă de sistem şi valorile acestuia, ba chiar în multe cazuri supunerea în toate faţă de ei înşişi, deveniţi în timp un gen de dictatori, unul mai mare ca altul.

Experienţele noastre de-a lungul veacurilor, suferinţele îndurate sub mai multe stăpâniri au erodat adânc sufletul românesc, cuprins de resemnare. Mentalitatea de sclav s-a răspândit în rândul populaţiei şi rareori ne-am solidarizat şi am preferat moartea decât viaţa în robie. Numai când n-am mai putut răbda, ne-am luptat pentru drepturile noastre. Sunt remarcabile cuvintele

filozofului Emil Cioran: „În fond, ne dezumanizăm resemnându-ne. Cum de-au putut exista patrioţi care să facă din resemnarea noastră seculară o virtute? Să fie chiar atâta inconştienţă în entuziasm? [...] Renunţarea are totdeauna o valoare religioasă; resemnarea, numai una psihologică. Renunţăm la ceva; ne resemnăm în faţa a ceva. Orice resemnare este un jug domol, o ofensă adusă elanului prometeic al spiritului. [...] Resemnarea noastră de veacuri ne-a făcut înţelepţi. Dacă individual înţelepciunea poate atinge culmi, ea este inerţie ca fenomen colectiv. Poporul românesc este cel mai înţelept popor din lume (Europa); dar nu din spirit, ci din lipsă de curaj şi de afirmare. «Nu este vremea supt om, ci bietul om supt vremi» este o catastrofă pentru neam. Şi când te gândeşti că această maximă este un simbol, este cheia destinului nostru! Orice proverb, orice reflexie populară românească exprimă aceeaşi timiditate în faţa vieţii, aceeaşi nehotărâre şi resemnare. Va trebui să nu mai fie jignit acest neam lăudându-i-se înţelepciunea! Adevărurile izvorâte din resemnare nu sunt un titlu de glorie. [...] Plaga seculară a României a fost scepticismul. Este într-adevăr surprinzător cum la un popor întârziat a putut să apară un fenomen caracteristic declinurilor, saturaţiei sau oboselii culturilor. Când energia productivă a unei culturi se epuizează, nemaiavând ce crea, sterilitatea îi dezvoltă un plus de luciditate, care anulează naivitatea şi prospeţimea. [...] Un suflet sceptic nu este creator, fiindcă orice scepticism structurat presupune izvoare secate, sterilităţi originare.”[14]

Resemnarea este un viciu pentru că presupune descurajare şi deznădejde. Trebuie să fim însă optimişti şi încrezători în viitorul nostru. Trebuie să redevenim stăpâni pe destinul nostru şi neînfricaţi precum strămoşii noştri daci, care s-au născut pe aceste meleaguri. Ei nu se temeau de nimic în afară de Dumnezeul lor, numit Zamolxe.

Dacă în perioada comunismului, conducătorii se ocupau de toate iar oamenii muncii îşi vedeau strict de treburile lor în uzine, în agricultură, şi în alte domenii, acest fapt a condus la neimplicarea cetăţenilor în viaţa publică. Acelaşi partid şi aceleaşi rânduri scrise în ziare nici nu încurajau spiritul civic. De aceea, constatăm în zilele

noastre o acută lipsă a conştiinţei civice. Românii au rămas aproape în totalitate simpli spectatori, pasivi şi obosiţi, asistând neputincioşi, cu indiferenţă ori resemnare la degradarea continuă a vieţii noastre sub toate aspectele ei, inclusiv materiale şi spirituale. Exemplul cel mai grăitor este nepăsarea faţă de amploarea pe care o capătă fenomenul infracţional în România (uneori trecând mai departe deşi am fost martori la un incident, vreun furt sau o altă infracţiune). În locul solidarităţii sociale observăm un individualism tot mai accentuat şi degradant.

Românii nu vor să se implice în viaţa publică sau în astfel de evenimente, din teamă sau pragmatism, din comoditate sau laşitate. În fond, nu prea văd ei ce au de câştigat. Tot Emil Cioran remarca: „Românii au fost totdeauna prea călduţi. Urând extremele şi soluţiile tari, ei n-au prezentat în faţa cursului lucrurilor reacţiunea caracterizată a unei individualităţi, ci au dat ocol evenimentelor, încât toate s-au făcut peste ei. [...] Echilibrul nostru n-a fost expresia unei armonii, ci a unei deficienţe. El nu acoperea nici măcar contradicţii lăuntrice latente, ci liniştea amărâtă a unui suflet nerealizat. [...] Va trebui să vedem care este specificul naţional al României, care a ţinut-o o mie de ani în nemişcare, pentru a-l putea lichida împreună cu mândria ridicolă care ne ataşează de el.”[15] De asemenea, s-ar putea vorbi şi despre apatia omului contemporan, care se înstrăinează de Dumnezeu într-un univers propriu material. Despre această apatie, filozoful Constantin Noica scria: „Mentalitatea istorică, îndrumătoare numai spre trecut, e, după cum s-a amintit, cu adevărat vinovată de eroarea de perspectivă în chestiune. Ea nu îndeamnă pe oameni la acţiune, la luptă, la ceea ce teologii numesc agonie, ci, înfăţişând trecutul ca un destin, ca un blestem, învaţă pe oameni apatia. Creştinul singur – o arată Unamuno, în «Agonia creştinismului» ştie să deprindă sensul luptei, al agoniei. Istoria obişnuită înlocuieşte agonia prin apatie, constituind astfel cea mai proastă şcoală cu putinţă pentru individ. Din punct de vedere moral, individul de azi e mai rău înzestrat decât oricare altul, poate, iar într-o largă măsură faptul se datoreşte spiritului istoric, istorismului, care a ridicat

apatia omului modern – încurajată de altfel şi de presiunea celorlalte puteri anonime – la rangul de floare aleasă a lucidităţii. [...] Caracteristic încă, pentru omul modern, e sentimentul de «a aştepta să se întâmple ceva». Nu s-a întâmplat încă? Se va întâmpla cu siguranţă peste puţină vreme. Aşa aşteptăm atât pe cele rele cât şi pe cele bune."[16]

În România există încă mulţi români cinstiţi şi cu bun-simţ. Dar lipsa conştiinţei civice cvasi-generale, ca să nu folosesc un termen demonetizat şi combătut – patriotismul -, trădează totuşi deficienţe morale. Ca şi comoditatea, laşitatea, individualismul (egoismul) rămâne o trăsătură negativă a personalităţii. Stresul cotidian şi lipsa de timp nu sunt motive plauzibile, pentru că dezinteresându-ne de problemele comune din societate, rămânem la periferia vieţii publice şi la cheremul celor care îşi aplică propria lege iar prin atitudinea noastră descurajăm şi pe alţii să suporte dominaţia celor corupţi.

Pentru a reclădi societatea noastră şi cea viitoare pe temelia trainică a adevărului, toate asociaţiile neguvernamentale (organizaţii, fundaţii) trebuie să vegheze asupra transparenţei actului politic şi public. Jocurile de culise trebuie descifrate şi expuse opiniei publice, care se va pronunţa asupra lor. Discursul politic va trebui să ţină seama de realităţile existente, adică de adevăr. Mă repet spunând că acesta este simplu şi se rosteşte simplu. Chiar dacă la început ne doare poate, trebuie să fim perfect conştienţi că adevărul are puterea de a vindeca sufleteşte iar orice însănătoşire desigur e mai importantă decât durerea suportată înainte.

Întărirea societăţii civile prin participarea tot mai activă a cetăţenilor va avea un profund impact social şi politic. Dacă politicienii nu sunt în stare să explice oamenilor drumul care trebuie urmat ci se adaptează ei voinţei maselor care nu sunt entităţi concrete şi capabile să se conducă singure, fără lideri, atunci noua generaţie şi cele care vin trebuie să facă pasul decisiv. Toate confuziile pot fi eliminate în acest mod. Reforma, privatizarea, economia de piaţă şi alte asemenea noţiuni nu sunt inaccesibile publicului larg. Într-un interviu, continuând ideea reporterului C. Mititelu, care spunea: „Şi există

confuzie. Iată un exemplu, privatizarea, care se spune că va accelera. Omul nu ştie, omul se teme. Va fi un lucru bun pentru el sau un lucru rău. Nu va însemna cumva şomaj, nu va însemna că va trebui să lucreze cu totul altfel, mult mai mult, mult mai greu, se vor cere lucruri pe care nu le-a făcut”, d-l Emil Constantinescu afirma cu promptitudine: „Cred că ar trebui să apreciem miniştrii şi după această calitate, şi oamenii politici să-i alegem în Parlament şi pentru capacitatea de a explica oamenilor. Oamenii au o foame extraordinară de a li se explica. Dar nu le explică nimeni. A nu explica e o formă de dispreţ. Din păcate, eu nu am avut timp să fac acest lucru. Pentru că dacă explici unui om el înţelege.”

Societatea civilă trebuie să se implice mult mai activ în treburile publice în combaterea unor fenomene sociale grave precum sărăcia, dezinformarea, corupţia, birocraţia, creşterea infracţionalităţii. Fiecare cetăţean capabil, indiferent de vârstă şi profesie poate face front comun cu ceilalţi pentru combaterea totodată a mentalităţilor vechi nefolositoare ori distructive sau greşite. Societatea trebuie reaşezată pe un edificiu şi pe principii morale solide. O asemenea revoluţie interioară va avea ca rezultat final scoaterea ţării noastre din prăpastia în care au adus-o oameni nechibzuiţi, nehotărâţi ori imorali. România poate fi propulsată acolo unde merită să fie, şi anume în rândul naţiunilor libere şi dezvoltate. Emil Cioran spunea că: „Ascensiunea unei ţări este singura ei morală. [...] Defectele de evoluţie ale României nu sunt de natură religioasă. Dacă nu ne-am mişcat atâta timp, nu este de vină ortodoxia: suntem noi. Ea n-a făcut decât să ne închidă în noi înşine şi să ne vegheze tăcerea sau jalea. Destinul ei are toate caracterele destinului României. Astfel se explică de ce a participat ea la aproape toate formele de naţionalism şi de ce ea nu poate fi decât naţionalistă. [...] Naţionalismul românesc de până acum n-a fost pozitiv, ci patriotism... adică sentimentalism, fără orientare dinamică, fără mesianism, fără voinţa de realizare.”[17]

Acelaşi autor propunea ca: „Existenţa fiecăruia să constituie un element la temelia României. Aceasta să ne fie menirea. [...] Nu e mare lucru a iubi România din instinct;

nu este merit. Dar să o iubeşti după ce ai disperat total de destinul ei, îmi pare totul. [...] Nouă nu ne rămâne altă cale, pentru a atinge un nivel istoric, decât să explodăm cu toată substanţa noastră, într-un efort de maturitate spirituală. [...] Un neam care n-are o misiune nu numai că nu merită să trăiască, dar n-are absolut nici un sens. [...] România are nevoie de o exaltare până la fanatism. O Românie fanatică este o Românie schimbată la faţă. [...] În momentul în care România va câştiga gustul devenirii, va învinge – prin forţa lucrurilor - îndoielile inimii. [...] Nu există popor în lume care să facă o virtute din faptul de a nu munci. În România, tipul omului inteligent şi unanim simpatizat este chiulangiul sistematic, pentru care viaţa este un prilej de capriciu subiectiv, de exerciţiu minor al dispreţului, de negativitate superficială. N-am întâlnit om care să aibă o mai slabă aderenţă la valori ca românul. De când există România, nici un intelectual n-a murit pe o idee, vreau să spun că nici unul nu s-a substituit vreunei idei. Intelectualul obsedat este un monstru la noi. Îndoiala de sacrificiu este o notă diferenţială a românului. Credinţa în inutilitatea jertfei este aşa de organică, încât ar trebui o febră asemănătoare epocii de martiri ai creştinismului pentru a convinge acest popor amărât de sensul spiritual al renunţării. Ne lipseşte pasiunea distructivă pentru un ideal;”[18]

„Românul este consecvent numai în luciditatea faţă de condiţia românească. El ştie că nici unul dintre semenii lui naţionali nu este entuziasmat de soarta lui de român. Şi atunci, începe mărturisirea deficienţelor proprii, interpretate şi scuzate prin viciile substanţiale ale României. Nici un român nu se simte personal vinovat. Toate ratările şi golurile şi le explică prin vidurile României, dezertând astfel de la responsabilitatea individuală. Este drept că schimbarea la faţă a ţării nu se poate face prin eforturi divergente şi disparate, ci este necesară o modificare structurală pe bază de orientare colectivă. [...] Religia, opunând veşnicia în fiecare clipă a timpului, paralizează avântul răsunător (răsturnător). [...] Românii au prea multă umilinţă. [...] Umilinţa te aşează sub lucruri. [...] În momentul în care românii vor abandona ideea de destin, ca realitate sub care omul geme, incapabil de a se mişca, ei

vor înţelege istoria şi poate i se vor integra. Românii n-au aproape nici o înţelegere pentru istorie, căreia-i substituie concepţia destinului. Şi ce este ideea de destin? Logica iraţionalului. [...] Suntem un popor prea bun, prea cumsecade şi prea aşezat. Nu pot iubi decât o Românie în delir. [...] Se spune adesea despre câte o ţară rămasă la periferie: n-a avut oameni la înălţimea evenimentelor. Sau cazul României: la evenimente mici, oameni mici. Să nu uităm că marile culturi au dispus totdeauna de oamenii de care au avut nevoie."[19]

Regimul democratic presupune o participare largă a maselor la conducerea statului prin reprezentanţii aleşi în urma unor votări libere. Acestea înseamnă că avem o răspundere individuală prin prezenţa noastră la votare şi acordarea votului. Vechile mentalităţi inoculate de comunism încă îşi mai fac simţite prezenţa, constatând la unii cetăţeni cu drept de vot un dezinteres faţă de aceste exerciţii democratice. Înainte era răspunzător PCR-ul atât la nivel local cât şi central. Refuzul anonimatului şi afirmarea plenară a personalităţii trebuie să constituie atitudini absolut fireşti în cadrul democraţiei. Fiecare individ are dreptul să se exprime neîngrădit (decât de unele limite legale) şi să se realizeze în orice domeniu pe măsura calităţilor şi aptitudinilor sale.

Schimbarea mentalităţilor trebuie să vizeze o nouă atitudine faţă de muncă, în orice domeniu de activitate. Nu este uşor dar nici imposibil. La noi, în ultimele decenii, munca era destinată parcă anume pentru cetăţenii cinstiţi din toate categoriile sociale, îndeosebi din păturile de jos ale populaţiei. Românul este harnic şi munceşte bine numai dacă este motivat. Acum, există o motivaţie: trebuie să determinăm ascensiunea României şi să creştem nivelul de trai pentru toţi românii. Aceasta ne va uni mai mult în jurul unor interese generale, determinând o nouă mentalitate a relaţiilor noastre cu semenii. Solidaritatea socială este benefică dacă este orientată de lideri spre ţeluri pozitive şi proiecte care nu vin în contradicţie cu democraţia şi economia de piaţă concurenţială.

În toate raporturile dintre stat şi cetăţean, se impune o reconsiderare a atitudinii reprezentanţilor statului faţă de

contribuabili şi a rolului statului. Funcţionarii publici sunt plătiţi de stat, din munca multor contribuabili şi ca atare trebuie să-şi facă datoria în mod firesc. Vechile mentalităţi lucrează însă tot în desconsiderarea acestui fapt, precum şi a cetăţeanului. Poate că ar fi de folos de a se afişa la intrare în toate instituţiile publice a unui anunţ asemănător celui existent la Consulatul german din Bucureşti: „Stimaţi cetăţeni, Angajaţii acestei instituţii sunt plătiţi din contribuţiile dumneavoastră către stat. Pentru acest fapt, ei vă mulţumesc şi se străduiesc să vă slujească cât mai bine interesele dumneavoastră. Prin urmare ei nu au nevoie de o plată suplimentară ilegală prin cadouri sau bani din partea dumneavoastră. Pe de o parte, ar fi dezonorant pentru ei şi pentru instituţia în care lucrează, pe de altă parte, credem că asemenea tentative ar fi dezonorante şi pentru dumneavoastră, deoarece induc ideea că doriţi să obţineţi favoruri în detrimentul semenilor dumneavoastră. Să conlucrăm pentru ridicarea standardului de civilizaţie în relaţiile publice.”

Dată fiind importanţa covârşitoare a promovării legilor în stat, avem nevoie de oameni politici capabili, senatori şi deputaţi, care să se ghideze nu după pulsul vieţii maselor populare ci după regulile specifice democraţiei şi economiei de piaţă. Din moment ce există un consens naţional privind aderarea la Uniunea Europeană şi NATO, nu putem promova oameni care promovează alte valori sau un autoritarism popular care împiedică adoptarea măsurilor necesare.

Schimbarea clasei politice a devenit prioritară. Cei 15 ani care au trecut de la Revoluţie încoace au demonstrat suficient capacitatea foştilor şi actualilor politicieni români. Mulţi dintre ei nu au deloc o asemenea vocaţie şi nu tremură pentru destinul României. Schimbarea lor reprezintă o soluţie vitală pentru redresarea ţării, impulsionând reformele în toate domeniile. Ziaristul Dan Pavel remarca în acest sens în august 2000: „ Spre deosebire de Polonia, Ungaria sau Republica Cehă, unde clasa politică se recrutează dintr-un spectru mai larg, în România sunt o mulţime de oameni de valoare care nu îndrăznesc să intre în politică. Ei încurajează astfel

întărirea percepţiei populare cu privire la dominaţia celor corupţi, a celor care doresc să se îmbogăţească sau să beneficieze de avantaje. Adevărul este că mai în toate partidele sunt oameni cinstiţi, bine pregătiţi care aşteaptă răbdători să fie puşi în valoare. Ei nu vor fi puşi în valoare decât în momentul în care alţii ca ei vor ajunge în număr semnificativ în poziţii de decizie, astfel încât să se poată susţine reciproc, pe criterii meritocratice.” Astfel, se poate explica şi retragerea fostului preşedinte Emil Constantinescu din cursa electorală din 2000. Domnia sa nu a avut probabil suficienţi colaboratori de încredere şi a fost intimidat şi supus unor presiuni.

Noua clasă politică ar putea fi recrutată din rândul oamenilor cu experienţă sau cu studii superioare, care au demonstrat că sunt capabili. Înclin să-i dau dreptate, prin urmare, d-lui Silviu Brucan care spunea: „clasa mijlocie este cheia succesului în realizarea tranziţiei de la socialism la capitalism. [...] Deşi nu are încă o reprezentare politică bine definită, mai multe partide disputându-şi favorurile ei , clasa mijlocie dă tonul în viaţa culturală, dictează în materie de consum şi constituie publicul principal al mass-media.” Avem nevoie, mai mult ca oricând, de oameni competenţi, adevăraţi profesionişti în domeniul de care se ocupă, oameni totodată curajoşi. Guvernanţii trebuie să-şi facă meseria, fără să se lase guvernaţi ei înşişi de masele largi ale populaţiei şi sindicatele care le apără interesele. Gustave Le Bon remarca în „Psihologia maselor”: „S-a putut spune odinioară că politica nu este o treabă de sentiment. Am putea oare să spunem astăzi acelaşi lucru, văzând-o că-şi ia drept călăuză impulsurile mulţimilor care ignoră raţiunea şi care se lasă dirijate doar de sentiment?” Omul nu poate să zacă la nesfârşit într-o ignoranţă mulţumită de sine. Chiar religia presupune anumite eforturi şi demersuri de instruire iar prin acestea omul deprinde sensul moralităţii, despre care acelaşi autor spunea că reprezintă „un respect constant al anumitor convenţii sociale şi de represiune permanentă a impulsurilor egoiste.”[20]

Nu avem pretenţia ca toţi parlamentarii şi consilierii locali să fie profund religioşi. Problema credinţei religioase este destul de delicată şi nu poate fi dezbătută «în mod

palpabil». Dar ei trebuie să aibă suficientă cultură, îndeosebi politică pentru a-i convinge pe cetăţeni de avantajele democraţiei şi să le poată explica mecanismele sale. La urma urmei, democraţia nu va putea fi perfecţionată – şi acest lucru se impune -, decât de cei care o înţeleg şi o apreciază. Parlamentarii, împreună cu Consiliul legislativ şi alte organe vor trebui să promoveze noi legi şi, să le amendeze parţial sau total pe cele existente, pentru a ţine pasul cu schimbările care se petrec în toate domeniile. La noi, legile au rămas mereu în urmă şi n-au avut efectul scontat, lucru de care au profitat acei, buni cunoscători ai slăbiciunilor acestora şi sprijiniţi la nevoie de avocaţi lipsiţi şi ei de scrupule. «Scopul scuză mijloacele» e principiul lor cinic.

Pentru ca aproape toţi cetăţenii să voteze corect şi în cunoştinţă de cauză la alegeri, ei au nevoie de o minimă cultură politică iar aceasta nu se poate obţine dacă nu avem întâi un sistem de educaţie şi învăţământ performant iar la acest sistem unii nu au acces din motive strict materiale. Instruirea este cea care determină apoi autoinstruirea şi ajută la afirmarea iniţiativei personale şi a judecăţii fiecăruia. Ori, se cunoaşte situaţia grea a învăţământului românesc. Aceste deficienţe au condus la alegerea unor oameni datorită charismei lor (farmecului lor personal) sau imitând alegerea făcută de alţii. Fostul ministru francez Jules Simon afirma că: „Adunările politice sunt locul de pe pământ unde sclipirea de geniu se face cel mai puţin simţită. Aici nu se ţine cont decât de o elocinţă potrivită cu timpul şi locul, cât şi de serviciile aduse nu patriei, ci partidelor.” Totuşi, politicienii nou apăruţi pe scena politică pot aduce o prospeţime şi o schimbare în bine în domeniul lor, urmate de măsuri concrete în plan social.

Noua clasă politică va trebui să conştientizeze eşecul total al concepţiilor comuniste rudimentare şi să răspândească noi idei politice şi orientări generale. Despre foştii şi actualii politicieni, ziaristul Dan Pavel afirma că: „Actualele scandaluri politice şi confruntările electorale creează publicului impresia că miza politicii este lupta pentru putere. Mulţi politicieni au aceeaşi iluzie. Dacă ne gândim bine, toate partidele noastre parlamentare (sau cel

puţin toţi reprezentanţii acestora) au reuşit în lupta pentru putere. Numai că în zece ani de zile sunt departe de a fi reuşit ceea ce publicul aştepta de la ei. După ce au ajuns unde şi-au dorit, nu au făcut decât uz şi abuz de putere, de dragul puterii. Şi al avantajelor personale care decurg din exercitarea ei. Diferenţa dintre o asemenea politică şi cea din democraţiile liberale occidentale prospere este că în acestea din urmă miza exercitării puterii este satisfacerea intereselor publice, urmărirea intereselor naţionale.” Actuala clasă politică a încorporat foşti activişti de partid, miliţieni şi securişti. Mulţi oportunişti şi diletanţi şi-au făcut loc alături de aceştia. Că lucrurile stau astfel o dovedeşte faptul că mulţi ani de zile s-a tergiversat adoptarea legii accesului la dosarele proprii întocmite de fosta securitate, care ar fi făcut curăţenie printre politicieni. Nu s-a adoptat încă legea răspunderii ministeriale, care să sancţioneze greşelile guvernanţilor, precum şi a măsurilor pentru elucidarea evenimentelor din timpul Revoluţiei. Nu a existat astfel voinţa politică, ci s-au obstrucţionat asemenea măsuri şi legi.

Neavând în fruntea ţării oameni cu valoare incontestabilă şi preocupaţi de politică şi de soarta ţării, şi nu de altceva, viaţa politică românească a suferit convulsii şi i s-a deformat imaginea în rândul populaţiei. Politicienii noştri s-au specializat doar în arta vorbirii (oratoriei) pentru a amăgi mereu electoratul. Nerespectarea promisiunilor făcute în campaniile electorale demonstrează fie incapacitate, fie reavoinţă şi dezinteres pentru rezolvarea problemelor României. O a treia variantă ia în calcul greutăţile insurmontabile sau opoziţia dârză din acelaşi partid sau a altor partide.

În loc să predomine la alegeri raţiunea şi cunoaşterea programelor şi doctrinelor partidelor, românii au căutat în general liderii care să-i conducă, mulţumindu-se să-i „analizeze” pe aceştia. În acest sens, remarca şi Stelian Tănase: „La noi, politica este excesiv de personalizată. Tot timpul, prestigiul şi voturile au fost atrasă de o figură charismatică: Manolescu la PAC, Coposu la PNŢCD, Iliescu la PDSR, Peter Roman la PD. Aşa se explică de ce PNL a rămas în umbră sau de ce UFD (Uniunea Forţelor de

Dreapta,; un partid interesant şi bine articulat politic) nu reuşesc să urce semnificativ în opţiunile electorale.” Există de asemenea, o mentalitate greşită care îi determină pe unii să voteze cu cei care obţin procentajul cel mai mare în sondajele făcute de anumite instituţii neguvernamentale, adică de a se „alia” cu cei mai puternici. Această mentalitate se aseamănă cu o psihoză, ascunzând teama de a nu intra în conflict cu noua putere. De asemenea nici votul dat precum l-au acordat alţii, este o practică greşită şi dăunătoare.

Este o mare realizare că avem dreptul de a alege parlamentarii şi preşedintele ţării, precum şi consilierii locali potrivit legii electorale. Acest drept nu-l aveam înainte de 1989. Din patru în patru ani (şi excepţional mai des), putem sancţiona clasa politică, dacă nu ne lăsăm manipulaţi şi în campaniile electorale. Putem să discernem între minciună şi adevăr dacă ne informăm corect şi din mai multe surse. Este un exerciţiu util al conştiinţei fiecăruia dintre noi. Ca şi munca, reforma n-a fost luată prea în serios. S-a vorbit mult dar nu s-a acţionat. Mă tem că nici votarea nu e luată în serios, ca şi când un singur vot nu contează. În fond, această libertate de exprimare este cea mai importantă întrucât putem alege între a fi sau a nu fi sclavii unui sistem neperformant şi ai unor indivizi fără scrupule. Acestor conducători le oferim votul prin care îi delegăm să ne reprezinte interesele şi aspiraţiile noastre. Le cedăm puterea noastră nu ca s-o exploateze în favoarea exclusivă a lor.

Dacă avem o libertate interioară de gândire înseamnă că am acumulat experienţă şi detestăm toate sloganurile şi prejudecăţile. Gândirea se hrăneşte cu reflecţii iar nu cu fel de fel de automatisme şi lozinci. Logic ar fi ca din moment ce ne-au dezamăgit partidele de stânga (întâi comuniştii, apoi FSN-ul, PDSR-ul) să nu le mai acordăm încredere. Nu ne mai putem permite să riscăm viitorul nostru dar şi al copiilor noştri. Lucrurile au mers din ce în ce mai rău, încât nu ştim ce-o să se întâmple şi ne este teamă. Aş recomanda să-i votăm pe cei care ne pot reprezenta cu cinste şi profesionalism, care să elimine măcar parţial corupţia, confuzia (care domină politica) şi alte grave fenomene

sociale, precum şi foştii nomenclaturişti ajunşi în instituţii ale statului şi chiar în firmele de stat. Să votăm în schimb pe acei oameni inimoşi, care vor să facă cu adevărat ceva pozitiv (cum ar fi retehnologizări ale industriei viabile, reducerea economiei subterane şi şomajului, subvenţionarea inteligentă a agriculturii şi altor ramuri importante (chiar strategice), controlul averilor şi multe altele). Votul nostru nu-i nicidecum un bilet tras la Loterie. În alegerile democratice trebuie să învingă cel mai bun şi nu cel care impresionează mai mult. Raţiunea trebuie să decidă. Fiecare vot este necesar democraţiei pentru că fiecare vot contează (adică intră în calcul).

Oamenii nu au nevoie de cuvinte mari ori de sentimentalism exagerat ci de fapte. Voturile politicienilor nu trebuie cumpărate, cum încă se mai practică la noi în diverse moduri (legi avantajoase pentru unele categorii sociale numeroase, ajutoare „caritabile”, cadouri, excursii gratuite, petreceri şi spectacole cu intrare liberă etc). Cât despre greşelile pe care le comit cei ce votează, în urmă cu câteva decenii, d-l P.P. Negulescu spunea în cartea menţionată că: „N-avem decât să ne gândim că alegătorul care votează pentru un candidat, nu votează în realitate pentru un om, ci pentru o idee – pentru o concepţie politică, socială sau economică, pe care nu e întotdeauna în stare să o înţeleagă. Candidaţii la alegeri se prezintă, în adevăr, în faţa alegătorilor, cu programe care nu cuprind altceva decât soluţii ale problemelor politice, economice sau sociale, la ordinea zilei. Cunosc întotdeauna alegătorii, în toată complexitatea lor, problemele de care e vorba? Pot ei aprecia, cu destulă temeinicie, valoarea soluţiilor ce li se propun? Ca s-o poată face, ar trebui în majoritatea cazurilor cel puţin, să aibă o cultură mai întinsă, o informaţie mai bogată şi o judecată mai sigură, decât au de obicei. Cei mai mulţi alegători sunt, într-adevăr, oameni săraci, care muncesc din greu de dimineaţa până seara să-şi agonisească mijloacele de existenţă şi n-au timpul să examineze mai amănunţit nici măcar aşa, aproximativ, cum ar putea-o face, problemele de care e vorba. De unde, mai întâi, numeroasele greşeli ce se comit cu bună credinţă, numai din nepricepere sau din lipsă de informaţii, de către

alegătorii din ţările cu regim constituţional. La care trebuie să mai adăugăm, în al doilea rând, alte greşeli de ordine etică. Acestea izvorăsc, în general, din precăderea ce se dă, în atâtea şi atâtea cazuri, interesului particular asupra celui public. În cazurile de acest fel, alegătorii – şi după ei aleşii – hotărăsc aşa cum e mai bine pentru ei, nu aşa cum ar fi mai bine pentru ţările respective. Căci libertatea nu înseamnă, din nefericire, pentru mulţi, decât latitudinea de a face ceea ce le convine, nu ceea ce trebuie.”[21]

Aş vrea să fac un apel la conştiinţă a tuturor românilor de a vota la viitoarele alegeri şi de a alege cu bună ştiinţă. Interesant este un asemenea demers venit din partea Alinei Pârâială, publicat în revista „Formula As”: „Cea care vă îndeamnă la trezire nu este altceva decât o studentă suceveancă, care încă mai crede în renaşterea României. Nu fac acest lucru pentru a ieşi din anonimat, ci pentru că, după părerea mea – şi nu sunt singura – se simte o schimbare în România. Suntem pe un drum bun şi, dacă îl urmăm, vom ajunge acolo unde ne dorim: în NATO şi în Uniunea Europeană. [...] Vreau să vă gândiţi la un lucru: cu mulţi ani în urmă, când comuniştii au venit la Putere, ce s-a întâmplat cu aceia care erau împotriva sistemului? Au fost aruncaţi în închisori, duşi la canal şi obligaţi la muncă silnică, până au dispărut. Acum, când am obţinut democraţia cu sângele nostru, în 1989, ce s-a întâmplat cu comunismul? Au fost ei aruncaţi în închisori, duşi la canal? Nu, oameni buni, lor li s-au dat funcţii în stat, li s-a dat din nou o oarecare putere. Iar astăzi, acei comunişti şi urmaşii lor ameninţă să redevină ce au fost odată. Atunci, pentru România nu va mai exista cale de întoarcere! Ne vom înfunda în anonimat şi nimeni nu va mai dori să ştie de noi. Probabil că nici nu vom mai exista. România se va rupe între Ungaria şi Rusia, care ameninţă să redevină o mare putere. Să fi fost oare sacrificiul copiilor noştri în van? Să fi murit ei degeaba în Revoluţia din 1989? Alegând greşit, vom păta memoria celor care au murit pentru ca noi să avem o viaţă mai bună, pentru a ne scoate din comunism. Nu vreau să fac nici o aluzie la ceea ce ar fi o alegere greşită, pentru că sunt ferm convinsă că noi, românii, mai avem încă discernământul necesar pentru a face o alegere

corectă. Oameni buni! Nu vă lăsaţi înşelaţi de vorbe goale şi de promisiuni false! Suntem pe ultima sută de metri, încă mai putem prinde ultimul tren, iar singurul lucru pe care îl putem face este să ne trezim la realitate.”

Acest mesaj este unul de încredere şi optimism în viitor. Dacă ne facem această datorie, România va avea de câştigat, deci şi fiecare dintre noi. Aceasta înseamnă de fapt gândire şi acţiune. Trebuie să avem o gândire pozitivă şi receptivă la nou. Chiar şi dintre două rele, trebuie să alegem pe cel mai puţin rău. Esenţial în viaţă nu este ceea ce spunem şi nici ceea ce scriem ori gândim, ci ceea ce facem. Acţiunea este cu adevărat importantă. Nu întâmplător a fost elogiată de mari oameni de cultură: „Cea mai bună filozofie e a acţiona” (Nicolae Iorga); „După filozofie, trebuie să urmeze acţiunea.”(Victor Hugo); „Gândirea fără acţiune este un lux” (Grigore Moisil); „Singura morală este de a nu dispera” (Horia-Roman Patapievici).

Nu putem fi numai idealişti ori numai pragmatici. Să învăţăm să avem încredere în noi înşine şi în viitor, adică să învăţăm ceea ce nu ne poate învăţa ori sili nimeni: cum să fim optimişti. Să participăm, ori de câte ori avem ocazia la întruniri publice, la viaţa socială şi în loc să ne dezinteresăm de politică, lăsându-i în continuare pe «amatorii» de politică de până acum să-şi facă de cap, să facem doamnelor şi domnilor politică! Nu ne amendează nimeni. Să lăsăm deoparte tristeţea, resemnarea sau disperarea. E loc şi pentru mai bine în viaţa noastră.

Va trebui să recunoaştem că într-o lume ca a noastră, bombardată cu informaţii din toate părţile, cultura este necesară. Nu vom înţelege nimic din ceea ce se întâmplă în lume dacă nu avem cultură (inclusiv cultură politică). Nu vom reuşi nici să ne cunoaştem suficient pe noi înşine şi să ne autoinstruim. De aceea contactul cu lectura sau cu evenimentele din exteriorul nostru trebuie să fie unul permanent. Avem de luptat însă nu numai cu inerţia şi nepriceperea noastră, ci şi cu teama, neprevederea şi deznădejdea. Împotriva lor, oamenii pun câteodată credinţa lor („drumul cel mai scurt către libertate” – Sergiu Celibidache) . Cunoaşterea nu este în van, prin ea ne

apropiem de perfecţiune, pătrundem sensul lumii, al nostru şi al lucrurilor ajungând la un sens unic, viu şi suprem – Dumnezeu.

Omul nu-şi aparţine în totalitate lui însuşi, ci şi comunităţii, familiei şi lui Dumnezeu. Omul s-a născut pentru a crea la rândul său, lăsând urme ale trecerii sale pe pământ. Am fost creaţi dintr-o iubire nemărginită şi cu sensul de a iubi. Din păcate, lumea e plină de oameni individualişti, care se pun pe ei înşişi în centrul universului, veşnic nemulţumiţi de ceea ce au şi de ceea ce le oferă societatea. Aceştia sunt demni de compătimit: sunt robi ai propriilor interese şi plăceri. La ce le mai folosesc avantajele materiale dacă nu au bunul cel mai de preţ – libertatea? Liber e omul care îşi domină toate pornirile distructive pentru suflet.

Trăim se pare într-o lume «materialistă», în care totul se învârte parcă în jurul banilor. În această lume „şmecheria a ajuns să ţină loc de inteligenţă”, cum remarca scriitorul Octavian Paler. Acelaşi autor ne avertizează că asistăm la naşterea unui om de tip nou, a lui «homo pragmaticus», care se poate lipsi foarte bine de cultură, având doar un geamantan tip diplomat. Poate că e vorba de dezbrăcarea comuniştilor pragmatici (cei care s-au folosit de oamenii care credeau sincer în valorile comunismului) de mantia lor marxist-leniniste. Numai oportuniştii lipsiţi de scrupule sunt cu adevărat pragmatici. Cred că la originea pragmatismului zilelor noastre, întâlnit atât de des s-ar afla principiul machiavelic (aplicat cândva şi acum în politică şi nu numai), conform căruia „scopul scuză mijloacele”. Cred că până şi extremiştii şi teroriştii l-au adoptat. Pragmatismul e o concepţie utilitaristă opusă idealismului, specifică în general oamenilor înstăriţi, care cred că averea le sporeşte prestigiul în comunitate. Banii devin astfel un scop în viaţă, poate cel mai important. Cultul banului conduce însă la mari compromisuri, cel mai mare fiind ruina spirituală. Până la urmă, omul devine astfel un sclav al propriei dorinţe de îmbogăţire, indiferent pe ce cale, iar patima în cele din urmă îl distruge. Nu mai are prieteni adevăraţi, devine risipitor sau avar.

Această mentalitate care sporeşte rolul banilor în viaţa noastră face astăzi ravagii. Cei bogaţi, care nu îşi folosesc averile în acte de caritate tind să devină o sectă sau un club excentric, desprinzându-se cu totul de realitate. Nu mai reuşesc să vadă ce se întâmplă cu adevărat în societate. Cei săraci devin pentru ei practic inexistenţi. Dar averea atrage după ea o povară greu de suportat: grija de a nu fi înşelat sau prădat, de a înmulţi aceşti bani sau a cheltui, de a-i ascunde sau de a-i lăsa cuiva. Aşa se ajunge uşor la materialism, egoism extrem şi zdrobirea adversarilor. Se poate recunoaşte un om ahtiat după avere şi putere, când acesta nu-şi doreşte înnobilarea spirituală decât pentru a epata în jurul său. E vanitos şi-i place mult să vorbească despre el însuşi.

Oamenii care devin pragmatici sau individualişti peste măsură ajung la nepăsare morală şi dispreţ faţă de tot ce nu aparţine lumii lor eterice, plină de lux orbitant. Pentru ei banul nemuncit e mai bun, pentru că „nu contează ce faci, bani să iasă”. Important în viziunea lor e să fii „descurcăreţ”. Cred că despre ei este vorba şi în cartea lui Pavel Coruţ – „Cartea adolescentului”: „Banii mişcă lumea! Susţin în mod cinic aceşti indivizi. În realitate, banii, nişte hârtii fără valoare proprie, nişte convenţii falsificabile, nu mişcă nici un fir de praf. Lumea e mişcată de legea vieţii, de creaţia continuă de bunuri materiale şi opere spirituale. Averea e mijlocul prin care putem dobândi aceste satisfacţii materiale şi spirituale, nu scopul vieţii.”

S-ar zice că acolo unde ne este inima, acolo e şi comoara noastră. De aceea, nu e bine să ne lipim inima de bani. Esenţiale în viaţă sunt altele: iubirea, libertatea, sănătatea, fericirea, echilibrul, pacea sufletească. Când ai bani ai şi prieteni destui dar nu poţi şti cu certitudine cine îţi este cu adevărat prieten, lucru care e destul de neplăcut. Aurelia Anastasia Marinescu preciza în „Codul bunelor maniere”: „În lumea asta banii nu sunt totul. A trăi frumos nu este sinonim cu a avea bani. Banii nu sunt importanţi decât atunci când nu-i ai!” De aceea, nu putem prefera acest aşa-zis cult al banului. Puterea lui stă la originea multor conflicte, divorţuri şi expansiuni economice în lume. Cei bogaţi se consideră elita sau „spuma societăţii”, pe

când cei săraci sunt asimilaţi unor rataţi, marginalizaţi, un fel de pleavă a societăţii sau „deşeuri sociale” (incredibil, cât cinism!). Un asemenea dispreţ nu poate fi egalat de invidia unora dintre săraci iar pe săraci e uşor să-i faci să pară răi.

Despre bani, ca una din problemele contemporane (atunci când sunt folosiţi în sens distructiv), filozoful Petre Ţuţea spunea: „Eu nu detest burghezia. Eu m-am lămurit că un om care vrea să fie bogat nu este un păcătos. Spunea odată un preot bătrân: circulă o zicală că banul e ochiul dracului. Eu nu-l concep ca ochiul dracului, eu îl concep ca pe o scară dublă. Dacă-l posezi, indiferent în ce cantităţi, şi te mişti în sus binefăcător pe scară, nu mai e ochiul dracului. Iar dacă cobori, atunci te duci cu el în infern, prin vicii, prin lăcomie şi prin toate imperfecţiile legate de orgoliu şi de pofta de a stăpân. [...] Mie mi-a trebuit o viaţă ca să mă conving că în afară de Biblie nu e nici un adevăr.”[22]

Chiar şi în Biblie găsim sfaturi preţioase în acest sens: „Nimeni nu poate să slujească la doi domni, căci sau pe unul îl va urî şi pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi şi pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi şi pe celălalt îl va dispreţui; nu puteţi să slujiţi şi lui Dumnezeu şi lui Mamona. [...] Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea se vor adăuga vouă. Nu vă îngrijiţi de ziua de mâine, căci ziua de mâine se va îngriji de ale sale. Ajunge zilei răutatea ei. [...] Nu vă temeţi de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeţi-vă mai curând de acela care poate şi sufletul şi trupul să le piardă în gheena. [...] Iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor şi cei ce au poftit-o cu înfocare au rătăcit de la credinţă şi s-au străpuns cu multe dureri.” [...] Feriţi-vă de iubirea de argint şi îndestulaţi-vă cu cele ce aveţi, căci însuşi Dumnezeu a zis «Nu te voi lăsa, nici nu te voi părăsi.»[23] Astfel, am putea înţelege că iubirea de avere şi lucruri lumeşti e o slujire de idoli şi implică suferinţă. Omul nu poate fi nici fericit şi nici mulţumit fără Dumnezeu. Trebuie să ajungem împăcaţi cu noi înşine dar şi cu ceilalţi din jurul nostru. De la credinţă se ajunge la nepătimire iar de aici la iubire.

Numai tinzând spre perfecţiune, deci spre Dumnezeu, putem obţine în viaţă un mult râvnit echilibru sufletesc. Un om care respectă poruncile lui Dumnezeu este mai înainte de toate un om integru, având bine definite anumite principii morale pe care le respectă. Este un om de onoare. În „Codul bunelor maniere”, autoarea A.A. Marinescu scria: „omul de onoare îşi respectă cu sfinţenie cuvântul dat, are principii morale ferme, nobleţe sufletească, stimă faţă de sine şi faţă de ceilalţi, este blând, răbdător, conciliant. Un astfel de «om», în adevăratul sens al cuvântului, este agreat de toată lumea.” Creştinul este un om care păstrează în toate simţul măsurii, pentru că a ales în viaţă calea de mijloc, adică o „cale împărătească”.

E foarte bine că în România post decembristă s-au construit multe biserici şi încă se mai înalţă lăcaşuri sfinte. De asemenea, este îmbucurător faptul că se studiază religia în şcoli ca disciplină, contribuind din plin la zidirea sufletească a multor tineri. Descoperirea credinţei şi faptele creştineşti ar putea fi soluţia viitorului, o soluţie de perfecţionare alături de învăţământ şi educaţia primită în familie. Marii oameni de cultură au oferit propriul lor exemplu de buni creştini. Important este acum să ne păstrăm vie credinţa. Disperarea şi tristeţea nu vin de la Dumnezeu. Nici o problemă nu este insurmontabilă. Fără optimism şi nădejdea în Dumnezeu nu putem face paşi înainte.

Desigur şi mass-media ar trebui să fie liberă în totalitate şi să prezinte totul într-un mod mai obiectiv, arătând şi partea frumoasă a lucrurilor. Optimismul este absolut necesar pentru orice act creator. Multe emisiuni informative au alimentat prin modul lor de prezentare sursele de scepticism, agravând starea existentă şi sporind nemulţumirea ori resemnarea. Se pune un accent prea mare pe aspectul senzaţionalului. Lipsa unor exemple de reuşită a unor firme nu stimulează iniţiativa privată şi investiţiile autohtone şi străine. Se caută sporirea audienţei în masele largi diminuându-se calitatea. Mass-media are într-adevăr influenţă în rândurile opiniilor electoratului şi stării de spirit a populaţiei. Prezentarea trunchiată (parţială) poate deforma uneori adevărul. Mă întreb cu

amar de ce nu se dezbat mai des şi cu seriozitate probleme de interes major, cu personalităţi marcante în domeniul lor şi la ore de audienţă. De ce nu se explică oamenilor cum stau exact treburile cu privatizarea, domeniile de afaceri, doctrinele politice şi programele partidelor din România, sistemul democratic occidental etc. Iniţiativa privată ar trebui să fie prioritară şi pentru mass-media dar şi pentru politicieni, deoarece stimularea şi ajutorul acordat întreprinderilor mici şi mijlocii ne va conduce spre o economie de piaţă autentică, în care concurenţa să conducă la reducerea preţurilor şi o îmbunătăţire a calităţii. Iniţiativa privată generează un nivel de trai mai ridicat pentru toată lumea, fiind impozitată de stat.

În concluzie, schimbarea mentalităţilor ţine de noi înşine, de modul cum privim noi lucrurile în ansamblu dar şi în plan personal. Libertatea este un bun de mare preţ. Schimbarea mentalităţilor comuniste în rândul celor care le păstrează nu poate opera fără o cunoaştere prealabilă a naturii comunismului, a ororilor săvârşite de acesta şi a consecinţelor derivate de acest sistem. În numele comunismului, care presupune „egalitatea" fiecărui individ cu ceilalţi s-au săvârşit crime şi atrocităţi fără seamăn, mai ales în rândul opozanţilor şi intelectualilor. Unii români, îndeosebi pensionari se agaţă încă cu încăpăţânare şi disperare uneori de aceste mentalităţi şi de amintirile trecutului. Aceasta nu dovedeşte decât neînţelegerea direcţiei în care mergem. De altfel, comunismul a fost condamnat de istorie; mulţi analişti apreciind că procesul căderii sale este ireversibil. S-ar putea însă să asistăm la agonia lui sau la o revenire în forţă, lucru care ar trebui să ne dea mult de gândit. Comunismul a fost o concepţie generală seducătoare în teorie dar extrem de nocivă în practică.

Oamenii prezentului şi cei ai viitorului, vor trebui să lupte cu orice mentalităţi vechi nocive sau greşite. Vor trebui să lupte cu ei înşişi uneori, pentru a nu aluneca într-o inerţie morală şi intelectuală definitivă. Informaţia este un instrument deosebit de util. În cartea sa Şerban Dinger spunea în acest sens: „Omul e prin excelenţă o fiinţă născută pentru a lupta şi caută să-şi împlinească această

pornire ancestrală pe toate căile şi în orice împrejurări, chiar şi în acelea când nu mai are cu cine sau pentru ce să lupte. Este ceva în gustul victoriei care ne aţâţă atât de mult, încât nu putem trăi fără s-o urmărim."

Nu întâmplător, un român din exil – Eugen Ionescu, a detestat în viaţă cel mai mult indiferenţa, adică pur şi simplu nepăsarea egoistă. Românii au nevoie pe viitor de mult spirit civic şi combativ. Presa şi justiţia trebuie lăsate de politicieni să-şi facă datoria cu profesionalism şi să-şi aleagă oamenii cei mai capabili. Ele sunt garanţi ai adevăratei democraţii. Dacă oamenii ar fi perfecţi şi democraţia ar fi ireproşabilă, desăvârşită. De aceea trebuie să o perfecţionăm continuu în limita posibilităţilor noastre, creându-i climatul de libertate şi stabilitate.

Românii trebuie să reînvie tradiţia dinainte de 1948 privind munca. Am avut anumite perioade de avânt economic atunci când am muncit cu adevărat. Se cunoaşte felul în care s-a muncit în comunism şi chiar mai recent. Au fost inventate tot felul de sloganuri de tipul: „Timpul trece, leafa merge, noi cu drag muncim", „Noi ne facem că muncim, ei se fac că ne plătesc", „Stai uşor că e timp", „Cine-i harnic şi munceşte ori e prost ori nu gândeşte", „Cine-i harnic şi munceşte / Are tot ce vrea / Cine-i leneş şi chiuleşte / Are tot aşa" etc.

Scriitorul Mircea Mihăieş scria în revista „România literară" că: „Vina o poartă, într-o mare măsură, jucătorii înşişi: n-am prea observat ca românii să protesteze la chestiunile de principiu. Ei ies în stradă exclusiv pentru mai marile sau mai micile lor interese. Până la un punct, fireşte că nu poţi să-i pretinzi românului să se comporte altfel decât îi este firea: delăsător, şperţar, dispreţuitor cu tot ce nu seamănă a învârteală şi a furtişag. Dar cetăţeanului trebuie să-i ceri să fie cetăţean măcar în măsura în care se arată extrem de mândru de a fi urmaşul lui Traian şi Decebal. Ne inflamăm în chestiuni meschine sau marginale, dar facem pe morţii în păpuşoi când locomotiva dezastrelor trece şuierând prin gospodăria noastră. Nici o grupare, fie ea intelectuală, fie pretins implicată în problemele ţării nu dă vreun semn că ar avea vreo responsabilitate pentru dezastrul în care ne aflăm. [...] Prost sfătuit încă din prima

clipă a venirii sale la Cotroceni, dl. Constantinescu nu numai că a cauţionat dezastrul lăsat în urmă de pegra iliesciană, ascunzând cu inconştienţă situaţia reală a ţării, pagubele imense şi datoriile externe, dar i-a exonerat, individual, pe toţi cei care se dovediseră maeştri în ruinarea societăţii. [...] Ce e mai ciudat e că nici în acest ceas al optsprezecelea nu-i trece nimănui prin cap (vreunui senator sau deputat) să iasă în faţa naţiunii şi să spună adevărul gol-goluţ. Ar fi tot ce mai aşteptăm din partea d-lui Constantinescu. [...] E trist că nici unul din consilierii de ultimă oră, unii dintre ei admirabile personalităţi nu-l încurajează în această direcţie.”

Reiau ideea potrivit căreia la noi, românii, nu este apreciată cum se cuvine munca. Foştii comunişti o recomandau cu putere dar românul rareori o făcea din proprie convingere. Numai oamenii de talent şi foarte cinstiţi au ridicat munca la rang de principiu major în viaţă, fără de care nu se poate trăi şi nu se poate construi nimic durabil. La noi, după 1989, a apărut o psihoză în rândul oamenilor întreţinută de zvonuri şi diversiuni de sorginte comunistă, legată de pierderea locului de muncă şi şomaj. De teama şomajului, românii au acceptat o pseudo-reformă, cu paşi de melc şi i-au delegat pe liderii sindicali să le apere interesele. De ce nu li s-a explicat atunci şi mereu oamenilor ce-i cu privatizarea şi cum se pot crea noi locuri de muncă? Iniţiativele private puteau scuti astfel puterea de plata ajutoarelor de şomaj şi conducea la obţinerea de venituri importante la bugetul statului.

Un exemplu pentru întreaga societate este preşedintele ţării. El trebuie să impulsioneze schimbarea în cadrul societăţii. Despre felul în care ar trebui să arate acesta ne spune într-un articol Dan Pavel: „Ca să ocupi o funcţie supremă în stat nu trebuie să ai o mentalitate birocratică şi nici măcar tehnocratică. Ca să ocupi funcţia executivă supremă într-un fost stat comunist, care se chinuie în tranziţia către democraţie, trebuie să fii un om de curaj, capabil să înţelegi dificultăţile cu care se confruntă cei din jurul tău şi mai ales în stare să faci ceva. Nu trebuie să ai o anumită meserie sau alta, ci să fii într-un anumit fel, să poţi acţiona. Preferabil este să ai o pregătire intelectuală

şi profesională superioară (doctoratul şi chiar studii postdoctorale, dacă se poate la marile universităţi occidentale – nu în URSS) pentru a fi în stare să înţelegi provocările lumii complexe în care trăim, dar pentru o astfel de funcţie este nevoie mai ales de un om care a învăţat şi care învaţă până la o vârstă înaintată, pentru că numai un om deschis, capabil să înveţe lucruri noi te poate scoate din situaţii neprevăzute. Mugur Isărescu părea un astfel de om. Dar ezitările sale ne fac şi pe noi să ezităm.”

Comunismul cu sistemul şi propaganda uriaşă care i s-a făcut, cu mentalităţile lui arhaice şi primitive adresate şi inoculate proletariatului a mărit considerabil decalajul dintre România şi Occident (cu cel puţin 50 de ani, cum spun unii). Despre modul nostru de viaţă vorbea şi dl. Nicolae Manolescu în cartea sa: „Ce mă deranjează cel mai tare acum în România nu e nici măcar faptul că reforma merge greu. Înţeleg asta. O ţară etatizată în proporţie de nouăzeci şi nouă la sută nu poate deveni privată peste noapte, să înceapă să meargă motorul interesului. Dar inaptitudinea pentru civilizaţie n-o înţeleg! Cum vrem să intrăm în Europa dacă nu ştim cum să ne strângem gunoaiele? Ce facem cu mentalitatea oamenilor?”[24]

Ne plângem mereu că suntem săraci. Cred că va trebui să ne schimbăm atitudinea faţă de sărăcia noastră fără de scăpare şi faţă de muncă. Nu ne serveşte la nimic să ne plângem singuri de milă sau să-i invidiem pe cei care s-au realizat material. Sărăcia nu este un viciu chiar dacă îi umileşte pe unii până a-i face să roşească de virtuţile lor. Ne putem lipsi de bogăţie ori de dorinţele şi plăcerile noastre dar de suflet nu putem. Desigur nimeni nu-şi doreşte sărăcia cu orice preţ şi fără un motiv just dar odată ce noi am obţinut o anume bogăţie materială, trebuie să ne punem problema interesului general şi să nu ignorăm bogăţia spirituală care e mai preţioasă decât cea dintâi. Cândva, spunea Ioan Slavici că: „E o mare bogăţie să te mulţumeşti cu puţin”. Cu alte cuvinte, e bine să avem dorinţe moderate şi fireşti pentru a nu face loc unor mari dezamăgiri. Se înşeală cei care îi dispreţuiesc pe săraci, considerându-i incapabili, ori proşti. Aceasta e lipsă de respect, de omenie şi de caracter. „Cei mai puţin plăcuţi

sunt aceia care batjocoresc. Spiritul de rând se ocupă cu batjocura, cu criticile şi meschinăria, gata să-şi râdă oricând şi de orice.” (S. Smiles) Filozoful Epictet remarca: „Nu sărăcia pricinuieşte mâhnire, ci dorinţa.” Nu ne-ar strica deci puţin realism şi temperanţă în dorinţele noastre.

Să nu ne lăsăm niciodată cuprinşi de descurajare şi tristeţe, aducându-ne aminte cât de săraci suntem noi. Există şi români bogaţi şi putrezi de bogaţi. Putem depăşi astfel de momente ştiind că sărăcia spirituală e cu mult mai cumplită decât cea materială. Dragostea e antidotul tuturor maladiilor acestui veac. Mulţi uită că este esenţial să fii iubit cu adevărat şi apreciat de ceilalţi.

Pentru a avea o nouă clasă politică avem nevoie fie de noi generaţii, fie de transparenţă politică şi voinţă politică în a promova oameni competenţi şi oneşti aflaţi în slujba adevărului şi intereselor naţionale. Ar extrem de benefic şi interesant totodată de aflat care dintre actualele personaje de pe scena politică (şi nu numai) din România (cunoscute publicului larg sau nu) sunt atei convinşi; care dintre acestea ar avea la activ acte grave de corupţie, precum şi cele care în trecut au adus servicii securităţii comuniste zdrobind practic vieţile multor români de bună credinţă. Cât priveşte foştii securişti, probabil organizaţia militară în care am intrat deja (NATO) va face publică lista acestora înainte de a permite accesul real la informaţiile sale speciale (cerând ca în alte ţări demiterea acestora din orice funcţie publică importantă).

Nu în ultimul rând, avem nevoie de un preşedinte, cu reale calităţi şi cu o energie interioară foarte puternică, coagulând în jurul lui oameni virtuoşi, cu voinţă politică, hotărâţi să facă reformele necesare fără să se abată de la ele.

Revenind la subiectul «Pieţei Universităţii» din primăvara lui 1990, când au protestat elevii şi studenţii, cărora li s-au adăugat şi unii intelectuali mai îndrăzneţi, Nicolae Manolescu preciza (pe 24 mai 1990): „Numai cine n-a fost în Piaţa «Golanilor» (fiindcă despre răuvoitori n-are rost să vorbim) a putut rămâne insensibil la spectacolul uman de acolo. El este pur şi simplu emoţionant. [...] Sunt convins (să mă ierte d-sa dacă greşesc) că dl. Iliescu însuşi

a regretat că şi-a desfăşurat campania electorală fără această mână de oameni. Ei nu fac, desigur, istoria; dar istoria ar fi fost, fără ei mai săracă. Faţă cu toată patima politică dezlănţuită ca o stihie în preajma zilei de 20 mai, umorul golanilor mi s-a părut reconfortant şi infinit mai inteligent. Căci umorul e întotdeauna mai inteligent decât patima: vede mai departe. [...] Faptul că golanii sunt studenţii şi elevii (noi, maturii, putem spera să fim doar golanii afiliaţi), trebuie să ne dea încredere în viitor. Şi, în loc să persistăm într-un grotesc şi complet nejustificat dispreţ, ar fi mai bine să medităm la lecţia pe care golanii ne-au oferit-o;”[25]

> Societăţile comuniste se cred perfecte; nu există motive de nemulţumire în ele înseşi; de aceea nemulţumiţii sunt totdeauna instigaţi din exterior şi totdeauna de rea credinţă. De aici provine şi tendinţa discursului puterii de a deprecia pe participanţii la nemulţumire; dacă, în societăţile totalitare, nu există decât motive de satisfacţie, atunci se înţelege că cei nemulţumiţi trebuie să fie nişte marginali, mânaţi de interese meschine şi materiale, fără idealuri, sau în cel mai bun caz, naivi şi manipulaţi. Manipularea e ajutată de droguri şi de alte mijloace. Oamenii în toate minţile nu ies la manifestaţie. Aceasta e ideea principală! [...] În fine, discursul puterii scoate la iveală tema loviturii de stat: este bolta edificiului ideologic aşa de grijuliu construit.
>
> Acest tip de discurs este caracteristic gândirii comuniste şi totalitare. Reproducerea lui este oricând posibilă, până la epuizarea resurselor acestei mentalităţi. Nu e de mirare, de exemplu, apelul actualei puteri politice de la noi la formule similare, când a fost vorba să ni se explice ce s-a petrecut în Piaţa Universităţii cu începere din aprilie şi apoi, în Bucureşti, în zilele de 13-15 iunie: agenturile străine, golanii, drogurile, minerii, lovitura de stat, aşadar, întreg tacâmul.[26]

Prin urmare, „lecţia pe care puterea trebuie să o înveţe din recenta tragedie, dacă este de bună credinţă, este legată de raportul dintre discursul ei şi realitate. Rămânând captivă propriului discurs de tip neocomunist, nu va reuşi nici pe viitor să împiedice crizele; numai ieşind din acest vechi discurs va putea aprecia corect noile realităţi. Soluţia crizelor recente prin care trece tânăra democraţie românească se află în adaptarea discursului la realitate, în deschiderea, în democratizarea lui. Numai un discurs deschis către realitate poate fi pluralist el însuşi, adică să primească idei opuse, să tolereze limbajele

disidente. Doar când locul monologului îl va lua dialogul, când puterea nu va mai fi autistă, vom avea garanţia mult doritei păci sociale;"[27]

> Studenţii se află astăzi în prim-planul actualităţii politice. Acest lucru nu s-a întâmplat niciodată la noi în trecutul apropiat. Până la revoluţia din decembrie, când s-au numărat printre protagonişti, studenţii n-au jucat cu adevărat un rol politic. [...] Piaţa Universităţii a trăit represiunea încă din ziua de 21 decembrie, când, la ora prânzului, Capitala îşi avea cei dintâi 13 morţi. La Timişoara, cu câteva zile înainte, studenţimea plătise acelaşi tribut de sânge. Sute de studenţi au cunoscut închisorile, bătaia şi tortura. [...] Dar brutalitatea contestării studenţilor, îndeosebi în presa FSN, nu poate să ne lase indiferenţi. Cum e cu putinţă ca eroii de ieri să fie trataţi astăzi drept simpli huligani? Poate că e naivă întrebarea noastră. Disidenţii au avut aceeaşi soartă. Dar nu putem să n-o punem.
>
> Li se reproşează studenţilor însuşi faptul de a continua să facă politică. Aici se ridică o problemă de principiu. N-au cerut chiar ei depolitizarea Universităţii? [...] Depolitizarea Universităţii, a şcolii în general, înseamnă separarea ei de orice criteriu politic, în predare sau în promovare, nicidecum oprirea studenţilor şi a profesorilor de a avea opinii politice şi chiar de a face, în afara zidurilor Almei Mater, politică de partid. Ar fi absurd să refuzăm studenţilor şi profesorilor un drept pe care-l acordăm tuturor cetăţenilor. Şi apoi, nu sunt studenţii, tinerii cei mai interesaţi în reconstruirea ţării şi într-un viitor în care ei, şi nu noi, vor trăi? Cum să le interzici în aceste condiţii să aibă opinii politice?[28]

Pe bună dreptate, „Piaţa Universităţii a fost ultima şi cea mai disperată încercare de păstrare a spiritului revoluţiei din decembrie. Sensul expresiei «zonă liberă de comunism» trebuie luat la propriu. Pe măsură ce restauraţia câştiga teren, spiritul anticomunist şi-a căutat în «insula» Pieţei Universităţii şi în manifestaţiile ce s-au petrecut aici vreme de două luni singura formă de expresie la care mai putea spera. Piaţa a fost o insulă de puritate revoluţionară într-o insulă de ipocrizie, minciună şi murdărie a dorinţei de restauraţie. Desigur, mai ales după ce studenţii s-au retras, Piaţa s-a degradat. Puterea a scontat pe acest lucru, întârziind negocierile, care ar fi însemnat o recunoaştere. Şi dacă n-a avut răbdare până la capăt, intervenind brutal în dimineaţa de 13 iunie, acest lucru pare a fi explicat de existenţa, în sânul puterii

(presate de altele din afara ei), a unor elemente extremiste, reacţionare."[29]

> Catastrofa morală şi politică a reprezentat-o pentru ţară chemarea minerilor. Preşedintele s-a făcut în acest fel răspunzător de incitare la violenţă. Şi, totodată, el a devenit prizonierul moral al acelor forţe din umbră care doreau o restauraţie adevărată şi durabilă. [...] Restauraţia a triumfat. Desigur, dl. Iliescu ştie bine cu ce preţ – intern şi internaţional – s-a obţinut această tristă victorie. Însă d-sa nu exprimă decât motive minore de satisfacţie. Modul în care, în recenta conferinţă de presă şi-a repetat aprecierile, mai mult, modul în care s-a autofelicitat pentru atitudinea adoptată acum un an faţă de Piaţa Universităţii denotă cât se poate de clar că d-sa înţelege să fie nu preşedintele revoluţiei din 1989, ci preşedintele restauraţiei din 1990.[30]

Iată de ce „nu cred că e bine să privim relaţiile noastre cu Europa exclusiv prin prisma ajutoarelor economice pe care le aşteptăm din Occident. Aceste ajutoare sunt, neîndoielnic, importante, dar problema reintrării noastre în Europa, ca mentalitate, nu depinde de înţelegerea sau de reţinerile băncilor occidentale. Putem să gândim ca nişte europeni cu sau fără ajutoarele Europei, indiferent de politica Europei faţă de noi. În caz contrar, psihoza antioccidentală, generată de sentimentul că suntem trataţi ca o rudă săracă la «ospăţul» european, ne va rezerva, mă tem , surprize foarte urâte;"[31]

> După cinci ani, încep să iasă la suprafaţă, ca sfărâmăturile unui vas scufundat, multe detalii pe care înainte, le ignoram. Ceauşescu a fost prins, se pare, şi pus sub paza unităţii militare de la Boteni în aceeaşi zi în care a fugit cu elicopterul în direcţia Târgoviştei. Deci, toată povestea care ni s-a îndrugat despre urmărirea lui (câteva zile) era o minciună. [...] Înhumarea a avut loc abia după cinci zile, fiind supravegheată de Gelu Voican şi amanta sa, care, cu această ocazie, a şterpelit bijuteriile Elenei Ceauşescu. Pe scândura vopsită în maro a sicriului lui Ceauşescu, Voican a desenat semnul lui Marte, amestecând şi mitologia în această farsă grotescă. Groparii din cimitirul Ghencea nu ştiau, se pare, pe cine îngropau.
>
> Toate aceste detalii arată că sfârşitul mizerabil de care a avut parte Ceauşescu este de o vulgaritate extremă. Iar, dacă îl raportăm la luxul şi slava de unde s-a prăbuşit cuplul dictatorial, el pare o ironie demonică. [...] De altfel, acest sentiment că istoria este o comedie proastă, că am trecut de la o teroare trivială la o libertate trivializată, îl suport cel mai greu. El mă face să vreau să uit tot ceea ce aceşti ani m-au silit să aflu.[32]

Înainte de decembrie ’89 „libertatea era umilită, jignită, călcată în picioare, batjocorită, dar credinţa în libertate rămăsese intactă. Teroarea nu putuse distruge în noi şi respectul pentru libertate. [...] Comunismul era privit ca o fatalitate, ca o nenorocire de import. Nimeni, cu excepţia, poate, a unor dogmatici opaci, nu credea, în mod serios, în sloganul «iadului capitalist». La auzul acestui slogan, se zâmbea ironic. [...] Dar acum? Dacă răul va deveni mai rău, el ameninţă să dea o imagine insuportabilă democraţiei, să distrugă acel refugiu intim în care valorile îşi conservau forţa de atracţie. Mi se întâmplă tot mai des să întâlnesc oameni care sunt mai obosiţi, azi, sufleteşte, mai deprimaţi decât erau altădată şi mai disperaţi, mai lipsiţi de un punct de sprijin. Iată de ce cred că ratarea libertăţii ar fi un rău înfricoşător, mai rău decât lipsa de libertate;”[33]

> N-am avut un «proces al comunismului», în schimb s-a bârfit copios pe seama celor ce l-au cerut. Parcurgem o perioadă de criză multiplă care loveşte economia, morala, caracterele. Numai bârfa nu este în criză. Păcat.
>
> De altfel, corupţia în plan economic este, fără îndoială, rezultatul corupţiei în plan politic. A rupe una de alta înseamnă a rupe efectul de cauză. Bişniţa politică a precedat bişniţa economică. Încât actuala Putere (PDSR în 1995) nu are nici un drept să se erijeze în rol de procuror al corupţiei. Baza corupţiei la noi este existenţa unui regim corupt.
>
> Observăm şi la noi tendinţa de a pune pe planuri diferite crimele fascismului şi ale comunismului. De ce? Nu sunt tot crime? N-a existat un «Nürnberg al comunismului», aşa cum a existat un «Nürnberg al nazismului», nu fiindcă ororile săvârşite de comunism ar fi mai puţin abjecte. Nazismul s-a prăbuşit la sfârşitul unui război. El a fost judecat de învingători. Comunismul s-a prăbuşit fără să existe învingători şi învinşi. Dar, oare, cele două coşmare ale secolului nu sunt la fel de detestabile? Deportările la Canal sau în Bărăgan (cu regimuri dure de exterminare fizică), în numele «urii de clasă», au fost mai puţin criminale decât deportările făcute în numele «urii de rasă»?[34]

NOTE

CUVÂNT ÎNAINTE

1. Vezi Petre Andrei, *Sociologia revoluţiei,* Ed. Polirom, Fundaţia Academică «Petre Andrei», Iaşi, 1998, p. 44.
2. Ibid., op. cit., pp 11-12.
3. Ibid., p. 47.

INTRODUCERE

1. Vezi Petre Andrei, *Sociologia revoluţiei,* Ed. Polirom, Fundaţia Academică «Petre Andrei», Iaşi, 1998, p.205.
2. Ibid., op. cit., pp 198-199.
3. Ibid., p. 199.
4. Ibid., pp. 199-200.

PARTEA I: ROMÂNIA DUPĂ ALEGERILE DIN 2004

1. Suspiciuni privind corectitudinea alegerilor

1. Vezi *Evenimentul zilei*, Nr. 3933, 2 decembrie 2004, p.1

2-7. Ibidem.,p 3.

8-10. Vezi *Evenimentul zilei*, Nr.3939, 8 decembrie 2004.

11-14. Vezi *Evenimentul zilei*, 18 decembrie 2004, Catalog politic.

15. Vezi Ilie Şerbănescu în *Jurnalul naţional*, 30 noiembrie 2004, p.15

2. Revoluţia pe cale morală sau revoluţia spiritului

16. Vezi Petre Andrei, *Sociologia revoluţiei,* Ed. Polirom, Fundaţia Academică «Petre Andrei», Iaşi, 1998, p. 47.

17. Ibid., op. cit., p. 46.

18. Ibidem.
19. Ibid., p. 44.
20. Ibid., p. 45.
21. Ibid., pp. 17-18.
22. Ibid.,p 25.
23. Ibid., p52.
24. Ibid., pp. 52-53.
25. Ibid.,p 55.
26. Ibid., p.57.
27. Ibid., pp. 64-65
28. Ibid., p. 68.
29. Ibid., p.81.
30. Ibid., pp. 81-82.
31. Ibid., p 83.
32. Ibid., pp. 84-85
33. Ibid., p. 87.
34. Ibid., p. 90.
35 Ibid., pp.90-92.
36. Ibid., p. 92.
37. Ibid., p. 93.
38. Ibid., p. 94.
39. Ibid., p. 189.
40. Ibid., p. 190.
41. Ibid., p. 192.
42. Ibidem.
43. Ibid., p. 193.

3. Principalii «arhitecţi» ai României postdecembriste

1. Vezi Tom Gallagher, *Furtul unei naţiuni.România de la comunism încoace*, Ed. Humanitas ,Bucureşti, 2004, pp. 9-11
2. Ibid.,op.cit.,p. 19.
3. Ibid.,p. 26.
4. Ibid.,p. 30.
5. Ibid.,pp. 31-32.
6. Ibid.,p. 94.
7. Ibidem.
8. Ibid.,pp. 95-96.

9. Ibid.,p. 102.
10. Ibid.,p. 110 şi pp 115-116.
11. Ibid.,p. 133.
12. Ibid.,p. 135.
13. Ibidem.
14. Ibid.,pp.136-137.
15. Ibid.,p. 138.
16. Ibid.,p. 145.
17. Ibid.,p. 147.
18. Ibid.,p. 149.
19. Ibid.,p. 78.
20. Ibid.,p.142.
21. Ibid.,pp. 288-289.
22. Ibid.,p. 290.
23. Ibid.,pp.290-292.
24. Ibid.,p. 296.
25. Ibidem.
26. Ibid.,pp.306 şi 308.
27. Ibid.,p. 310.
28. Ibid.,pp. 312-313.
29. Ibid.,p.315.
30. Ibidem.
31. Ibid.,p. 316.
32. Ibid.,pp.316-317.
33. Ibid.,p. 319.
34. Ibid.,pp.322-323.
35. Ibid.,p. 323.
36. Ibid.,p. 324.
37. Ibid.,pp. 325-326.
38. Ibid.,p. 326.
39. Ibid.,pp.326-327.
40. Ibid.,pp. 327-329.
41. Ibid.,pp. 332-334.
42. Ibid.,p. 335.
43. Ibid.,pp. 342-343.
44. Ibid.,p. 383.
45. Ibid.,pp.381-382.
46. Ibid., p. 258.

4. Corupţia şi necesitatea întăririi societăţii civile, în perspectiva aderării europene

1. Vezi Tom Gallagher, *Furtul unei naţiuni.România de la comunism încoace*, Ed.Humanitas, Bucureşti, 2004, p. 25.
2. Ibid.,op. cit.,p. 31.
3. Ibid.,p. 284.
4. Ibid.,p. 283.
5. Ibid.,p. 285.
6. Ibid.,p. 387.
7. Ibidem.
8. Ibid.,pp. 315-316.
9. Ibid.,p. 316.
10. Ibid.,p. 362.
11. Ibidem.
12. Ibid.,pp. 362-363.
13. Ibid.,p. 363.
14. Ibid.,pp. 374-375.
15. Ibid.,p. 375.
16. Ibid.,pp. 378-379.
17. Ibid.,p. 389.
18. Ibid.,p. 377.
19. Ibid.,p. 384.
20. Ibid.,p. 385.
21. Ibid.,p. 390.
22. Ibid.,p. 395.
23. Ibid.,p. 396.
24. Ibid.,p. 288.
25. Ibid.,p. 139.

PARTEA a II-a: ADEVĂRATA NATURĂ A COMUNISMULUI

1. Seducţia utopiei comuniste

1. Vezi Ioan Scurtu; Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*. Ed. Paideia, Bucureşti, 1999, pp. 561-562.
2. Ibid., pp. 562-563.

3. Vezi Nicolae Manolescu, *Dreptul la normalitate: Discursul politic şi realitatea*, Ed. Litera, Bucureşti, 1991, pp. 120-121.
4. Ibid., p. 121.
5. Ibid., pp. 167-168.
6. Ibid., p. 168.
7. Ibid., p. 245.
8. Ibid., pp. 121-122.
9. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Noaptea totalitară. Crepusculul ideologiilor radicale în Europa de Es*t, Athena, 1995, pp. 302-303 (din eseul *Tiranie şi mit,* transmis la Radio Europa Liberă în ianuarie 1995).
10. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Mizeria utopiei. Criza ideologiei marxiste în Europa Răsăriteană*, Ed. Polirom, Iaşi, 1997, p.55.
11. Ibid., p. 33 .
12. Ibid., p. 33.
13. Ibid., p. 39.
14. Ibid., p. 45 ..
15. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Noaptea Totalitară,* op.cit., pp. 22-25 (din eseul *George Orwell şi Noaptea totalitară*, difuzat la Radio Europa Liberă în 1984).
16. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Mizeria Utopiei*, op.cit., p. 25.
17. Ibid., p. 22.
18. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Noaptea totalitară,* op.cit., pp. 25-28 (din eseul *George Orwell şi Noaptea totalitară*).
19. Ibid., pp. 42-44 (din eseul *Eroismul ideilor*, pe marginea cărţii lui Milovan Djilas, *Despre închisori şi idei*).
20. Ibid., pp. 120-124 (din eseul *Alexandr Zinoviev şi anatomia stalinismului*, difuzat la Radio Europa Liberă în 1984).
21. Ibid., pp. 126-130 (din eseul *Crepusculul mitului marxist*, difuzat la Radio Europa Liberă în 1984).
22. Ibid., pp. 135-135 (din eseul *Raymond Aron şi «Sfintele familii» marxiste*, difuzat la Radio Europa Liberă în 1984).

23. Ibid., pp. 183-185 (din eseul *Proletariatul şi «avocaţii» săi*, transmis la Radio Europa Liberă în iunie 1986).
24. Ibid., pp. 41-44 (din eseul *Eroismul ideilor*).
25. Ibid., p. 186.
26. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Mizeria utopiei*, op.cit., p.115, p.67 şi p.17.
27. Ibid., p. 21.
28. Ibid., pp. 45-46.
29. Ibid., p. 94.
30. Ibid., p.78 .
31. Ibid., p.123.
32. Ibid., pp. 144-145.
33. Vezi Ilie Bădescu, *Rădăcinile europene ale totalitarismului*, în *Revista Institutului Naţional pentru Studiul Totalitarismului* (Anul I, Nr.1/1993), p. 23.
34. Ibid.,p. 21.
35. Vezi Radu Florian , *Eppur, si mouve!...,* Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1983, pp. 11-12.
36. Vezi Hannah Arendt, *Originile totalitarismului,*Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994, p.438.
37. Ibid.,p.439
38. Ibid.,p.443.
39. Ibid.,p.600.
40. Ibid.,p.601.
41. Ibid.,p.579.

2. Apariţia socialismului totalitar şi în România

1. Vezi Ioan Scurtu; Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Ed. Paideia, Bucureşti, 1999, p.8.
2. Vezi Anne Carol; Jean Garrigues; Martin Ivernel, *Dicţionar de istorie a secolului XX*, Ed. All Educaţional, Bucureşti, 2000, p.389.
3. Ibid., p. 390.
4. Ibid., p. 391.
5. Ibid., p. 391.
6. Ibid., p. 392.
7. Ibid., p. 392.
8. Ibid., p.393.

9. Ibid., p. 396.
10. Ibid., pp. 396-397.
11. Ibid., p. 397.
12. Vezi Ioan Scurtu; Gheorghe Buzatu, op.cit., p. 132.
13. Vezi *Istoria românilor,* manual pentru clasa a XII-a, Ed. Humanitas Educaţional, Bucureşti, 2003, p.152.
14. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p.129.
15. Ibid., p. 133.
16. Ibid., p. 134.
17. Ibid., pp. 133-134.
18. Ibid., p. 149.
19. Vezi *Istoria românilor,* manual, op.cit., p. 154.
20. Ibid., p. 154.
21. Ibid., p. 154 şi pp. 156-157.
22. Vezi Anne Carol; Jean Garrigues; Martin Ivernel, op.cit., p.399.
23. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p.133.
24. Ibid., pp. 186-187.
25. Ibid., pp. 240-241.
26. Vezi *Istoria românilor*, manual, op.cit., p. 152.
27. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p.241.
28. Ibid., p. 265.
29. Ibid., p. 310 şi p. 358.
30. Vezi *Istoria românilor,* manual, op.cit., p. 155.
31. Ibid., p. 158.
32. Ibid., p. 159.
33. Ibid., p. 160.
34. Ibid., pp. 161-162.
35. Ibid., p. 164.
36. Vezi Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers Ennciclopedic, Bucureşti, 1997, p. 396.
37. Ibid., p. 353.
38. Ibid., p. 398.
39. Ibid., p. 429.
40. Ibid., pp. 431-432.
41. Ibid., p. 433.
42. Vezi *Istoria românilor,* manual, op.cit., p. 165.

43. Ibid., p. 165.
44. Ibid., pp. 165-166.
45. Ibid., p. 166.
46. Vezi Florin Constantiniu, op.cit., p. 446.
47. Ibid., p. 451, p.453 şi pp. 455-456.
48. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p.492.
49. Vezi Florin Constantiniu, op.cit., pp.441-442.
50. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p. 452, pp. 460-462 şi 474.
51. Vezi *Istoria românilor,* manual, op.cit., p. 167.
52. Ibid., p. 167.
53. Ibidem.
54. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p. 513.
55. Ibid., p. 513.
56. Ibid., p. 519.
57. Vezi Florin Constantiniu, op.cit., pp. 468-469.
58. Ibid., p. 456.

2. Modelul stalinist aplicat societăţii române (1948-1989)

1. Vezi Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1997, pp. 469-470.
2. Ibid., p. 475.
3. Ibid., p. 476.
4. Ibid., p. 478.
5. Vezi Ioan Scurtu; Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Ed. Paideia, Bucureşti, 1999, p. 511.
6. Ibid., p. 512.
7. Florin Constantiniu, op.cit., p. 458.
8. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., pp. 552-553.
9. Ibid., p. 550.
10. Ibid., p. 552.
11. Ibid., pp. 555-559.
12. Ibid., p. 559.
13. Ibid., p. 560.
14. Ibidem.
15. Ibidem.
16. Ibid., pp. 560-561.

17. Vezi Florin Constantiniu, op.cit., p.485.
18. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., p. 562.
19. Ibid., p. 563.
20. Vezi *Istoria românilor,* manual pentru clasa a XII-a, Ed. Humanitas Educaţional, Bucureşti, 2003, p.174 şi p.178.
21. Ibid., p. 172.
22. Ibid., pp. 172-173.
23. Ibid., p. 175.
24. Ibid., p. 173.
25. Ibid., pp. 173-174.
26. Ibid., p. 174.
27. Ibid., pp. 177-178.
28. Ibid., p. 179.
29. Ibid., pp. 180-181.
30. Ibid., p. 181.
31. Ibid., pp. 184-185.
32. Ibid., p. 185.
33. Ibid., p. 186.
34. Ibid., p. 187.
35. Ibid., p. 189.
36. Ibid., pp. 189-190.
37. Vezi Florin Constantiniu, op.cit., pp. 492-493.
38. Ibid., p. 500.
39. Ibid., pp. 503-505.
40. Ibid., pp. 508-509.
41. Ibid., pp. 512-513.
42. Ibid., p. 511.
43. Ibid., p. 515.
44. Ibid., p. 514.
45. Ibid., p. 516.
46. Ibid., p. 513.
47. Ibid., pp. 524-525.
48. Ibid., p. 526.
49. Ibid., pp. 533-534.
50. Vezi Ioan Scurtu; Gh. Buzatu, op.cit., pp. 563-564.
51. Vezi Florin Constantiniu, op.cit., p. 516.
52. Ibid., pp. 531-533.
53. Ibid., p. 529.

54. Ibid., pp. 517-518.

4. Prăbuşirea socialismului totalitar din România

1.Vezi Dan-Ioan Dascălu, *Personalitatea totalitară*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2002, p.31.

2.Vezi Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1997, pp. 527-528.

3.Ibid., pp. 529-530.

4.Ibid., p. 531.

5.Ibid., p, 533 şi pp. 535-536.

6.Vezi *Istoria românilor,* manual pentru clasa a XII-a, Ed. Humanitas Educaţional, Bucureşti, 2003, p. 200.

7.Ibid., p. 201.

8.Vezi Ioan Scurtu; Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Ed. Paideia, Bucureşti, 1999, p. 564 .

9 .Vezi *Istoria românilor,* manual, op.cit., p. 201.

10.Vezi Florin Constantiniu, op.cit., p. 538.

11.Vezi *Istoria românilor,* manual, op.cit., p. 202.

12.Vezi Florin Constantiniu, op.cit., pp.538-539.

13.Ibid., p. 539.

14.Vezi *Istoria românilor,* manual, op.cit., p. 202.

15.Vezi Florin Constantiniu, op.cit., p. 539.

16.Vezi *Istoria românilor,* manual, op.cit., p. 202.

17.Vezi Florin Constantiniu, op.cit., p. 540.

18.Vezi *Istoria românilor,* manual, op.cit., pp. 203-204.

19.Vezi Florin Constantiniu, op.cit., pp. 540-541.

20.Ibid., pp.541-542.

21.Ibid., p. 542.

22.Ibid., p. 543.

23.Vezi Vladimir Tismăneanu, *Noaptea totalitară. Crepusculul ideologiilor radicale în Europa de Es*t, Athena, 1995, p.155.

24.Vezi Octavian Paler, *Vremea întrebărilor. Cronică a unui timp plictisit de morală*, Ed. Albatros (Universal Dalsi), Bucureşti, 1995, p. 75.

25.Ibid., pp. 75-76.

26.Vezi Petre Ţuţea, *322 de vorbe memorabile ale lui Petre Ţuţea*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1997, pp. 27-29.
27.Ibid., pp. 31 şi 99.
28.Vezi Dan-Ioan Dascălu, op.cit., pp. 30-31.
29.Ibid., pp. 55-56.
30.Ibid., p. 54.
31.Ibid., p. 39.
32.Ibid., p. 41
33.Ibid., p. 57.
34.Ibid., p. 64.
35.Ibid., p. 88
36.Ibid., p. 160. .
37.Ibid., p. 19.
38.Vezi Hannah Arendt, *Originile totalitarismului,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994,p.19.
39.Ibid., pp.195-196.
40.Ibid., pp.330-331.
41.Ibid., p.421.
42.Ibid., p.600.
43.Ibid.,p.411.
44.Vezi *Viaţa şi minunile fericitei şi clarvăzătoarei Eufrosina cea nebună pentru Hristos*, Ed. Bunavestire, Galaţi, 2003, pp. 5-6
45.Vezi Tom Gallagher,*Furtul unui natiuni.Romania de la comunism incoace.*Ed.Humanitas,Bucuresti,2004,p.18.
46.Ibidem.

PARTEA A III-A: SUB ZODIA COMUNISMULUI ŞI DUPĂ 1989?

1. Redescoperirea valorilor democraţiei în România postdecembristă

1. Vezi Gustave Le Bon, *Psihologia maselor*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1991, pp. 6,11 şi 93
2. Vezi Petre P. Negulescu, *Destinul omenirii*, Ed. Nemira, Bucureşti, 1994, pp. 160 şi 163).

3. Vezi Vladimir Tismăneanu, *Noaptea totalitară. Crepusculul ideologiilor radicale în Europa de Es*t, Athena, 1995, p. 313.
4. Vezi Silviu Brucan, *România în derivă*, Ed. Nemira, Bucureşti, 2000, pp. 18-19.
5. Ibid., pp. 20-25.
6. Ibid., pp. 26-29.
7. Ibid., pp. 30-60.
8. Vezi Vladimir Tismăneanu, op.cit., p. 312.
9. Ibid., pp. 311-313.
10. Ibid., p. 304.
11. Vezi Tom Gallagher,*Furtul unui natiuni.Romania de la comunism incoace.*Ed.Humanitas,Bucuresti,2004,p.127.

Alte citate apărute în presa română.

2. România la porţile Vestului

1. Vezi Silviu Brucan, *România în derivă*, Ed. Nemira, Bucureşti, 2000, pp. 39-40 şi 6.
2. Ibid., p. 32, pp. 48-49 şi 57-58.
3. Vezi David C. Korten, *Corporaţiile conduc lumea. Raport asupra marii finanţe internaţionale: F.M.I., Banca Mondială, BERD, PHARE, G7*, Ed. Antet, Oradea, 1995, p. 30.
4. Ibid., pp. 21-22.
5. Ibid., pp. 22-23.
6. Ibid., pp. 23-24.
7. Ibid., p. 384.
8. Ibid., p. 27.
9. Ibidem .
10. Ibid., pp. 27-28.
11. Ibid., p. 28 .
12. Ibid., pp. 28-29 .
13. Ibidem.
14. Ibid., p. 29.
15. Ibid., pp. 29-30.
16. Ibid., pp. 31-32.
17. Ibid., p. 46.
18. Ibid., p. 52.
19. Ibid., pp. 63-64 .

20. Ibid., p. 63.
21. Ibid., pp. 63-65.
22. Ibid., pp. 64-66.
23. Ibid., pp. 67-69 .
24. Ibid., p. 69 .
25. Ibid., p. 69.
26. Ibidem.
27. Ibid., p. 70 .
28. Ibid., pp. 70-71.
29. Ibid., p. 71.
30. Ibid., p. 71.
31. Ibid., p. 72.
32. Ibid., pp. 79-80.
33. Ibid., p. 80 .
34. Ibid., pp. 80-81.
35. Ibid., p. 81.
36. Ibid., pp. 83-84.
37. Ibid., pp. 84-85.
38. Ibid., pp. 85-87.
39. Ibid., pp. 88-89.
40. Ibid., pp. 99-100.
41. Ibid., p. 100 .
42. Ibid., p. 105.
43. Ibid., p. 105 .
44. Ibid., p. 105.

Alte citate apărute în presa română.

3. Maşina de voturi din România şi rolul tineretului

1. Vezi Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1997, p. 543.
2. Ibid., p. 519.
3. Vezi David C. Korten, *Corporaţiile conduc lumea. Raport asupra marii finanţe internaţionale: F.M.I., Banca Mondială, BERD, PHARE, G7*, Ed. Antet, Oradea, 1995, pp. 354-355.
4. Ibid., p. 355.
5. Vezi *Doctrinele partidelor politice*, Ed. Garamond, Bucureşti, pp. 34-35.

6. Ibid., pp. 36-37.
7. Ibid., pp. 32-33.
8. Vezi Petre P. Negulescu, *Destinul omenirii*, Ed. Nemira, Bucureşti, 1994, p. 164.
9. Ibidem.
10. Vezi Gustave Le Bon, *Psihologia maselor*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1991, pp. 7 şi 10-11.
11. Ibid., pp.12-13.
12. Ibid., pp. 20-21.
13. Ibid., pp. 22-24 şi 32.
14. Ibid., p. 33 şi pp. 35-36 şi 62-63.
15. Ibid., pp. 65, 72 şi 76.
16. Ibid., pp. 77-80.
17. Ibid., p. 91.
18. Ibid., pp. 93 şi 95-96.
19. Ibid., pp. 115-116.
20. Ibid., pp. 120 şi 127-128.
21. Vezi Emil Cioran, *Schimbarea la faţă a României*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1990, pp. 46, 30, 35, 39 şi 53.
22. Ibid., pp. 63, 62 şi 70.
23. Ibid., p. 88, 92, 103.
24. Vezi Octavian Paler, *Vremea întrebărilor. Cronică a unui timp plictisit de morală*, Ed. Albatros (Universal Dalsi), Bucureşti, 1995, pp. 19-20.
25. Ibid., pp. 25-26 şi 67.
26. Ibid., pp. 67 şi 94-95.
27. Ibid., pp. 96-98.
28. Ibid., pp. 105-107.
29. Ibid., pp. 129, 153, 217 şi 236-237.
30.Vezi Tom Gallagher,*Furtul unui natiuni.Romania de la comunism incoace.*Ed.Humanitas,Bucuresti,2004,p.282.

Alte citate apărute în presa română

4. Avem încă multe de făcut

1. Vezi *Doctrinele partidelor politice, Ediţie îngrijită şi note: Petre Dan*, Ed. Garamond, Bucureşti, pp. 34 şi 91-92.
2. Ibid., pp. 144-146 şi 150.

3. Vezi David C. Korten, *Corporaţiile conduc lumea. Raport asupra marii finanţe internaţionale: F.M.I., Banca Mondială, BERD, PHARE, G7*, Ed. Antet, Oradea, 1995, p. 116 .
4. Ibid., pp. 116-117.
5. Ibid., p. 117.
6. Ibid., pp. 117-118.
7. Ibid., p. 118.
8. Ibidem.
9. Ibid., pp. 118-119.
10. Ibid., p. 119.
11. Ibidem.
12. Ibid., pp. 119-120.
13. Ibid., p. 120 .
14. Ibidem (Dugger, p.15).
15. Ibid., pp. 139-140.
16. Ibid., pp. 154-155 şi 158 .
17. Ibid., p. 159.
18. Ibid., p. 163.
19. Ibid., pp. 176-178 .
20. Ibid., pp. 186-187.
21. Ibid., pp. 239-242.
22. Ibid., p. 248.
23. Ibid., p. 285.
24. Ibid., pp. 287-288.
25. Ibid., pp. 288-290.
26. Ibid., p. 290.
27. Ibid., pp. 297-298 .
28. Ibid., p. 298.
29. Ibidem.

5. Necesitatea unei «Revoluţii Ecologice»

30. Ibid., p. 308.
31. Ibid., p. 312.
32. Ibid., pp. 312 şi 314.
33. Ibid., pp. 335-336 .
34. Ibid., p. 337.
35. Ibid., p. 340 .
36. Ibid., p. 340.
37. Ibid., p. 345 .

38. Ibid., p. 345.
39. Ibid., pp. 351-352.
40. Ibid., p. 353.
41. Ibid., pp. 358-372.
42. Ibid., pp. 372-373.
43. Ibid., p. 357 .
44. Ibid., p. 300 .
45. Ibid., pp. 300-301.
46. Ibid., p. 324.
47. Ibid., p. 330 .
48. Vezi *Ne vorbeşte părintele Arsenie Papacioc,* Ed. îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan, Mănăstirea Sihăstria, 2000, p. 37.
49. Ibid., p. 53.
50. Ibid., p. 59.
51. Ibid., p. 78.
52. Ibid., p. 101.
53. Ibid., p. 103.
54. Alte citate apărute în presa română

6. La timpuri noi, mentalităţi noi

1. Vezi Şerban Dinger, *Preţul supravieţuirii*, Ed. Occident, Bucureşti, 1999, pp. 18, 32 şi 236-237.
2. Vezi Cristian Tudor Popescu, *România abţibild*, Ed. Polirom, Iaşi, 2000, pp. 51-53, 178 şi 27.
3. Vezi Octavian Paler, *Vremea întrebărilor. Cronică a unui timp plictisit de morală*, Ed. Albatros (Universal Dalsi), Bucureşti, 1995, pp. 270, 299.
4. Vezi Petre P. Negulescu, *Destinul omenirii*, Ed. Nemira, Bucureşti, 1994, pp. 63-64.
5. Vezi Octavian Paler, op.cit. p. 58.
6. Vezi Petre Andrei, *Filozofia valorii*, Ed. Polirom, Fundaţia Academică «Petre Andrei», Iaşi, 1997, p. 9 (comentariu în Prefaţă aparţinând lui Nicolae Râmbu).
7. Vezi Tudor Vianu, *Studii de filosofia culturii*, Ediţie îngrijită de Gelu Ionescu şi George Pană, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1982, p.159.
8. Vezi Václav Havel, *Viaţa în adevăr*, Ed. Univers, Bucureşti, 1997, p.33.

9. Vezi P.P. Negulescu, op.cit., p. 24.
10. Ibid., p. 56.
11. Ibid., p. 20 (Citând pe K. Ernst Dupuy şi Fielding Eliot).
12. Vezi Václav Havel, op.cit., p.76.
13. Vezi P.P. Negulescu, op.cit., pp. 13, 23 şi 167-168.
14. Vezi Emil Cioran, *Schimbarea la faţă a României*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1990, pp. 67 şi 64-65.
15. Ibid., pp. 61-62.
16. Vezi Constantin Noica, *De caelo. Încercare în jurul cunoaşterii şi individului*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1993, pp. 133 şi 135.
17. Vezi Emil Cioran, op.cit., pp. 92 şi 78.
18. Ibid., pp. 41, 44-46, 67, 72-73 şi 61-62.
19. Ibid., pp. 73, 76, 89 şi 90-91.
20. Vezi Gustave Le Bon, *Psihologia maselor*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1991, p. 72.
21. Vezi P.P. Negulescu, op.cit., pp. 163-164.
22. Vezi Petre Ţuţea, *322 de vorbe memorabile ale lui Petre Ţuţea*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1997, pp. 21-22.
23. Vezi *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994, pp. 1103, 1108, 1351 şi 1370.
24. Vezi Nicolae Manolescu, *Dreptul la normalitate: Discursul politic şi realitatea*, Ed. Litera, Bucureşti, 1991, p. 67.
25. Ibid., pp. 22-23 (din eseul *Au şi cuvintele soarta lor*; 24 mai 1990).
26. Ibid., pp. 52-54 (din eseul *Discursul puterii şi realitatea*; 12 iulie 1990).
27. Ibid., pp. 54-55 (Ibidem).
28. Ibid., pp. 60-61 (din eseul *Studenţii*; 26 iulie 1990).
29. Ibid., p. 243 (din eseul *Revoluţie şi restauraţie,* 20 iunie 1991).
30. Ibid., pp. 243-244.
31. Vezi Octavian Paler, op.cit., p. 76.

32. Ibid., pp. 376-378.
33. Ibid., pp. 300-301.
34. Ibid., pp. 343, 351-352 şi 361-362.
35. Alte citate apărute în presa română

BIBLIOGRAFIE

1. Andrei, Petre – *Sociologia revolutiei,* Ed. Polirom, Fundatia Academică «Petre Andrei»,Iasi,1998.
2. Andrei, Petre - *Filosofia valorii,* Ed. Polirom, Fundaţia Academică «Petre Andrei», Iaşi, 1997.
3. Arendt, Hannah – *Originile totalitarismului,* Ed. Humanitas, Bucureşti,1994.
4. Brucan, Silviu – *România în derivă*, Ed. Nemira, Bucureşti, 2000.
5. Carol, Anne; Garrigues, Jean; Ivernel, Martin – *Dicţionar de istorie a secolului XX*, Ed. All Educaţional, Bucureşti, 2000.
6. Cioran, Emil – *Schimbarea la faţă a României*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1990.
7. Constantiniu, Florin – *O istorie sinceră a poporului român*, Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1997.
8. Dascălu, Dan-Ioan – *Personalitatea totalitară*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2002.
9. Dinger, Şerban – *Preţul supravieţuirii*, Ed. Occident, Bucureşti, 1999.
10. Florian, Radu – *Eppur, si mouve!...*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1983.
11. Gallagher, Tom - *Furtul unei naţiuni. România de la comunism incoace,* Ed. Humanitas, Bucuresti,2004.
12. Havel, Václav – *Viaţa în adevăr*, Ed. Univers, Bucureşti, 1997.
13. Korten, C. David – *Corporaţiile conduc lumea. Raport asupra marii finanţe internaţionale: FMI, Banca Mondială, BERD, PHARE, G7*, Ed. Antet, Oradea, 1995.
14. Le Bon, Gustave – *Psihologia maselor*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1991.
15. Manolescu, Nicolae – *Dreptul la normalitate: Discursul politic şi realitatea*, Ed. Litera, Bucureşti, 1991.
16. Negulescu, P. Petre – *Destinul omenirii*, Ed. Nemira, Bucureşti, 1994.

17. Noica, Constantin – *De caelo. Încercare în jurul cunoaşterii şi individului*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1993.
18. Paler, Octavian – *Vremea întrebărilor. Cronica morală a unui timp plictisit de morală*, Ed. Albatros (Universal Dalsi), Bucureşti, 1995.
19. Popescu, Cristian Tudor – *România abţibild*, Ed. Polirom, Iaşi, 2000.
20. Scurtu, Ioan; Buzatu, Gheorghe – *Istoria românilor în secolul XX*, Ed. Paideia, Bucureşti, 1999.
21. Tismăneanu, Vladimir – *Mizeria utopiei. Criza ideologiei marxiste în Europa Răsăriteană*, Ed. Polirom, Iaşi, 1997.
22. Tismăneanu, Vladimir – *Noaptea totalitară. Crepusculul ideologiilor radicale în Europa de Est,* Athena, 1995.
23. Ţuţea, Petre – *322 de vorbe memorabile ale lui Petre Ţuţea*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1997.
24. Vianu, Tudor – *Studii de filosofia culturii*, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1982.
25. *** - *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994.
26. *** - *Doctrinele partidelor politice*, Ediţie îngrijită şi note: Petre Dan, Ed. Garamond, Bucureşti.
27. *** - *Istoria românilor, manual pentru clasa a XII-a*, Ed. Humanitas Educaţional, Bucureşti, 2003.
28. *** - *Ne vorbeşte părintele Arsenie Papacioc,* Ed. îngrijită de Arhimandrit Ioanichie Bălan, Mănăstirea Sihăstria, 2000.
29. *** - *Viaţa şi minunile fericitei nevoitoare şi clarvăzătoare Eufrosina cea nebună pentru Hristos.* (Prinţesă de Viazemsk, însoţitoarea împărătesei Ecaterina a II-a), Ed. Bunavestire, Galaţi, 2003.
30. *** - *Revista Institutului Naţional pentru Studiul Totalitarismului* (Anul I, Nr.1/1993)
31. Alte reviste şi publicaţii editate în România.

Tipar Digital realizat la **Tipografia** PIM
Şoseaua Ştefan cel Mare nr.11
Iaşi – 700498
Tel./ fax: **0232-212740**
e-mail: editurapim@pimcopy.ro
www.pimcopy.ro